

Master Tezi

ANILAR VE EDEBİYATÇILARIN ANILARI
BİBLİYOGRAFYASI

Hazırlayan
K. İrfan Karakoç

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Orhan Okay

İstanbul-1999

Fatih Üniversitesi

Tarih: 26 / 08 / 1998

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

TUTANAK

.....K. İRFAN KARAKOÇ.....'a ait

“.....ANILAR VE EDEBİYATÇILARIN.....ANILARI BİRÜ YOĞRAFYASI.....”

adlı çalışma ..70..... dk.'lık süre içinde savunulmuş ve jüri tarafından

..Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oy

birliğiyle / oy çokluğuyla kabul edilmiştir / edilmemiştir.

..... yarıyl ek süre verilmiştir.

Başkan ..Prof. Dr. Orhan OKAY.....

Üye ..Doc. Dr. Abdullah UĞMAN.....

Üye ..Doc. Dr. ALI FUAT BILKAN.....

KAYNAKÇA	187
A.TEZLER	187
a. Anı Türü ile İlgili Yapılan Tezler	187
b. Diğer Tezler	188
B.ANSİKLOPEDİLER-KATALOGLAR-BİBLİYOGRAFYALAR	189
C.KİTAPLAR	190
D.MAKALELER-BİLDİRİLER	190
EK-ANILAR KONUSUNDAKİ YAZILAR ANTOLOJİSİ	191
A. ANI KONUSUNDA YAZILANLAR	191
B. GÜNLÜK KONUSUNDA YAZILANLAR	215
C. GEZİ KONUSUNDA YAZILANLAR	235
D. PORTRE KONUSUNDA YAZILANLAR	238

ÖNSÖZ

Bir milletin belleklerinden biri olan anılar, özellikle sosyal bilim araştırmacıları için -ihtiyatla yaklaşılması gerekse de- önemli belgelerdendir. Biz de bu belgelerden yararlanmakta çıkan problemleri en aza indirecek bir çalışma yapmak istedik. Tezin başlangıç aşamasında sadece edebiyatçıların anılarını derleyip, inceleyecektik. Fakat hemen her konuda anı kitaplarının bulunduğu ve bu anıların birbirleriyle bağlantılı olduğunu görünce, sosyal bilimlerin birbirinden ayrı olamayacağını düşünerek bibliyografyanın sınırlarını genişlettik.

Öncelikle bu konuda yapılmış toplu bir bibliyografyanın olmaması hareket noktamızı oluşturdu. Ayrıca edebiyatçıların edebî olan veya olmayan anılarını bir araya getirerek; bu anıların, isim, eser, süreli yayın ve konu indekslerini çıkararak özellikle bir şair veya yazarın biyografisini ve sanat anlayışını ortaya koyma sırasında karşılaşılan kronolojik bilgi sıkıntısını da gidermek istedik.

Bu konuda şimdiye kadar yapılan çalışmalar yeterli ve toplu olmaktan uzak, belli disiplin veya türleri kapsamaktaydı. İbrahim Olgun'un Türk Dili Dergisi'nin Anı ve Gezi Özel Sayılarında yaptığı bibliyografya çalışmaları, Tarih bilimi konusunda Enver Koray'ın 4 ciltlik "Tarih Yayınları Bibliyografyası", Nâzım Hikmet Polat'ın "Türk Siyâsi Hâtûrâtına Göre Son Üç Padişahımız" adlı tezinin, "Hatırat Bibliyografyası" kısmı bunlardan en önemlileri. Bunların yanında üniversitelerde yapılan yok denecek kadar az olan tez çalışmalarıyla, bazı yayınevlerinin katalogları (Türkiye Kitap Kataloğu/Satışta Olan Tüm Yayınlar, 2. C, İstanbul: Türdav Yayınları, 1997) aradığımız bibliyografik bilgileri içermekteydi. Fakat bunların özellikle son on yıldır artan ve hala devam eden yayınları kapsamadığı veya eksik kaldığı düşünülecek olursa yetersizliği ortadadır. Tezimizde bu çalışmalarla birlikte ayrıca İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul Üniversitesi Merkez ve Beyazıt Devlet Kütüphaneleri'nden de faydalandık.

Çalışmamızın başında sadece anı kitaplarını derlemeyi düşünüyorduk. Buna rağmen hazırlanma sürecinde karşılaştığımız anı yazılarını da kaydediyorduk. Fakat bu yazıların büyük bir yekün tutması üzerine Türk Dili, Yakın Tarihimiz, Türk Musikisi Mecmuası, Hayat Tarih Mecmuası, Dergâh (1990 -->), İstanbul Araştırmaları gibi bazı dergileri gerek bizzat,

gerek indekslerinden; Milli Mecmua (Bir kısmı), Yeni Mecmua (Bir kısmı), Mecmua-i Edebiyye, Resimli Kitap, Güneş Mecmuası, Hürriyet-i Fikriyye, Utarid, Musavver Muhit, Şehbal, Yeni Kitap, Alem Mecmuası, Genç Kadın, Anadolu Mecmuası, Hürriyet-i Fikriyye Mecmuası, Resimli Kitap, Nilüfer Mecmuası, Hazine-i Fünûn gibi mecmuaları da üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde yapılan dergi inceleme tezlerinden tarayarak beş yüze yakın yazı tespit ettik ve bu yazıların bibliyografyalarını da verdik.

Edebiyatçıların kitap ve yazılardan oluşan anılarının bir çoğunu görmemize rağmen, sayıları 1500'ü aşan diğer anıların hepsini göremedik ve bu bölüm içine aldığımız kitap ve yazılardan görebildiklerimize (*) işareti koyduk. Bu yüzden, (*) işaretli kitap ve yazıların dışında kalan anılar, kataloglardan veya çeşitli kaynaklardan edinilen bilgiler olacağından, bu bilgilere her şeye rağmen ihtiyatla yaklaşılması gerektiği unutulmamalıdır.

Edebiyatçıların anılarının bibliyografyalarını verirken, anıların türünün ayırdedilebilmesi için Günlük türünde olan kitapların yanına (G), Gezi-Seyahat türünde olan kitapların yanına (S), Portre türünde olan kitapların yanına ise (P) işaretleri koyduk. Ayrıca tezde Prof. Dr. Halil Seyidoğlu'nun "Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı" ndaki şu bibliyografya sistemine bağlı kaldık:

Kitaplar için:

Yazarın Soyadı, Adı. Kitabın Adı. Derleyen, hazırlayan veya çevirmenin adı ve soyadı. Baskı sayısı. Yayın yeri: Yayımlayan, yayım tarihi.

Sürelî Yayınlar için:

Yazarın Soyadı, Adı. "Makalenin başlığı." Çeviren, Derginin Adı. Cilt No., Sayı No. (Ay ve Yıl), başlangıç ve bitiş numaraları.

Çalışmamızın giriş bölümünde, anı türünün hangi metinleri kapsadığı (anı-gezi-günlük-portre), bilimsel bir araştırmada belge olarak kabul edilip edilemeyeceği, yazılanların doğruluk oranı, anı yazarının samimiyeti, anı türünü ortaya çıkaran sosyal ve psikolojik sebepleri, batıda ve bizde anı türünün gelişimi -veya bizde gelişemeyişi- vb. konuları tartıştıktan sonra, anı-roman/öykü/anlatı konusu üzerinde durarak, bu tür kitaplardan bazı örnekler verdik.

Birinci bölümde ise, edebiyatçıların anılarının dışında kalan; tarihi, siyasi, askerî, basın, sanat vb. anıların bibliyografyasını; "Kitaplar" ve "Dergi ve Gazetelerde Kalan Yazı Halindeki Anılar" başlıkları altında topladık.

İkinci bölümde edebiyatçıların anılarının bibliyografyasını, yine iki bölüm halinde verdik.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise edebiyatçıların anılarında geçen isim, eser, süreli yayın ve konuların indeksini verdik. Bu indeksleri oluştururken, anıları tek tek inceleyerek, anı yazarının kişiler, eserler, süreli yayınlar ve çeşitli konular hakkında verdikleri -edebiyat araştırmalarında kullanılabilecek- bilgileri kullandık. İsim indeksinde bahsedilen kişinin portresi veriliyorsa, bibliyografya sıra numarasının yanında bunu (P) şeklinde belirttik. Ayrıca eser indeksinde eserin kime ait olduğunu parantez içinde belirttik. Yararlandığımız kitapların bir çok baskısı olabileceğinden sayfa numaralarını vermedik ve İndeks'te sadece, aldığımız bilginin hangi kitaba ait olduğunu belirtebildik.

Faydalandığımız kitap, tez, makale vb. kaynakları Kaynakça kısmında verdik.

Ek kısmı ise, anı konusundaki tespit edebildiğimiz teorik yazıların seçkisinden oluştu.

Burada sadece bu çalışmamda değil, master hayatım boyunca her konuda yardımcı olan; ufuk açıcı fikirlerini, zengin kütüphanesini ve aile yaşantısını benimle paylaşan; muhterem hocam Prof. Dr. Orhan Okay'a ve ailesine teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca hayatım boyunca bana destek olan aileme, sabırlarından ve yaptıkları fedakârlıklardan dolayı minnet borçluyum.

K. İrfan KARAKOÇ
İstanbul 1999.

GİRİŞ

ANI TÜRÜNE (ANI-GÜNLÜK-GEZİ-PORTRE) GENEL BİR BAKIŞ

Geçmiş, yaşanan an ve gelecek olarak- üç dilime ayrılan zamanda; araya giren bir garip oyun olan ve ayırımına varamadığımız yaşanan anın ister istemez dışında kalınca, geçmiş ve gelecek üzerine kurulan bir sahnede buluruz kendimizi. İşte bu sahnede anılar ve umutlar karşılar bizi. Çünkü geçmiş anılar, geleceği de umutlar temsil eder. Sabri Esat Siyavuşgil hayatımızın bazı dönemlerinde kendimizi hatıraların füsununa kaptırdığımızı belirterek şöyle der:

"Hayatımızın iki çağında kendimizi hatıraların füsununa kaptırırız: İlk gençliğimizde ve ihtiyarlığımızda... İlk gençlik, yaldızlı, menevişli, maroken ciltli hatıra defterlerine yaşadığımız ve yaşamadığımız anları, bir günlük ömrü bile olmayan düşünce ve duyguları, istikbale dair hülyaları inci gibi bir yazı ile kaydettiğimiz bir çağdır. Bizim için Ali Babanın hazinesi kadar kıymetli, fakat onun kadar da hayali olan bu hatıralar alemini sevdiklerimizin imzaları, hakkımızdaki düşünceleri, kuru yaprak ve çiçekler, hatta bir kaç kuştüyü veya kartpostal ile süsleriz.

(...) Gençlik ve orta yaşlılık, acı, tatlı, türlü hatıraların şuur altına istif edildiği çağlardır. Bütün gördüklerimiz, duyduklarımız ve yaşadıklarımız, banyo edilmemiş fotoğraf olmaları gibi, karma karışık ve biraz da bakımsız, ihtiyarlık günlerimizin sükûnunu, yalnızlığını ve işsizliğini bekler. O an gelince de, daha fazla yaşamak için bakışlarımızı tükenen istikbale değil, tükenmiyen bir maziye çevirdiğimiz zaman, yegâne tesellimiz hatıralarımızdır. Onlar bizim ihtiyarlık oyuncaklarımızdır. Tıpkı çocuğun renkli tahta ve teneke parçalarıyla, hakikat âleminin dışında, kendi fantazisine uygun bir cihan yaratması gibi, biz de istikbale küstüğümüz günlerde, mazinin yadigârlarını, hakikat olmamış emellerimize göre

değiştirir, bozar veya süsleriz. Her hangi bir hatıra kitabını açın ve okuyun . Onda geçen yılların mermer veya tunç üzerindeki izlerini değil, geçmiş hayatına esef eden bir ruhun çırpıntılarını, tevillerini, mazeretlerini ve inkisarlarını bulursunuz. Her hatıra, hakikaten olmuş bir şeyden ziyade, olmasına hasret çekilmiş bir hadisenin tahayyülünden ibarettir."¹

İşte geleceğin umutlarını ve yaşanılan zaman diliminin olumsuzluklarını geçmişin anılarıyla kıyaslayan insanın karşısına, Yahya Kemal'in:

Kâmindir o insan ki yaşar hatıralarla,

Bir başka kerem beklemez artık gelecekten

mısralarıyla daha da belirginleşen bir soru çıkıyor: Anılarla yaşamak gelecekten umudunu kesmiş kişilere mi mahsustur? Ataç bu problematiğe Yahya Kemal'den farklı bakar. Umutları da geleceğin anılarına dahil eder:

"Hayatın asıl zevklerinden biri de hatırlamak, mütemadi oluş halideki dünyaya bakmayıp içimizdeki olmuş âlemi seyretmek zevki değil midir? Bir Fransız şairi soruyor: 'Ey hafıza! sen bize Rabbin bir rahmeti, yoksa lâneti misin?' Elbette bir lütfu: yaşadığımızı onunla anlıyoruz; her saadet de, her felâket de ancak biz onları içimizden seyredince, yani bizden uzaklaşmağa, bizim gönlümüzün zenginliğini, asıl hayatımızı kurmuyor mu? Hayat hatıralardan ibarettir; hatta ümitler, gelecek günlerden beklediklerimiz de birer hatıradır: Geçmişte değil, gelecekte birer hatıra. Biz onları anarız, hatırlarız, onları da içimizde eski günleri gördüğümüz gibi görürüz, onlar da çoğu zihnimizden gelecek değil, geçmişin kisvesi ile, 'edeceğim, olacağım' diye değil, 'ettim, oldum' diye geçer."²

Bazı yazarlar da hatıraları "yaşanılan devrin bunalımıyla bir çeşit 'geçmiş zaman peşinde' olma zevkinin göstergesi" olarak belirler. "Yani biraz marazi, biraz nostaljik. Çünkü zaman denen büyücünün, geçmişin en tatsız hadiselerini bile, bize buruk bir lezzetle tattırma gibi ustaca sihirbazlığı var."³

¹ Sabri Esat Siyavuşgil, "Hatıralar", Salon Mecmuası, N. 6 (15 Ocak 1948), s. 79.

² Nurullah Ataç, Günlerin Getirdiği, 4. bs., İstanbul: Can Yayınları, 1997, ss. 44-45.

³ Orhan Okay, "Pazar Yazıları/Kilisli'nin Kütüphaneleri", Zaman Gazetesi, 4 Temmuz 1999.

Bütün bunlardan sonra anı (hatırat) türünün tarihçesine bakacak olursak:

Çok ayrıntılı ve çok amaçlı bir tür olan anı için belirli sınırlar çizmek ve bu sınırlara göre çeşitli tanımlar yapmak kolay değildir. Fakat edebî bir tür olarak anı terimi yeni olmakla beraber, daha çok siyasi ve tarihî özelliklere sahip anı parçaları yazılı en eski metinler arasında yer almaktadır (Sezar'ın Gallia Savaşı, Bâbü'r Şah'ın Vekâyi'i (Bâburnâme) Bilge Kağan'ın ifadeleriyle yazılmış Göktürk Kitabeleri).

Avrupa edebiyatlarında XVI. yüzyıldan itibaren özel bir tür olarak ilk örnekleri görülen ve XIX. yüzyıl romantiklerinin etkisiyle yaygınlaşan "anı"yı Larousse "kişinin özel ya da toplumsal yaşamı için yazdığı yazılar" diye tanımlıyor. Önemli bir edebiyat ansiklopedisi ise "anı, kişinin kendi yaşamının belirli bir bölümünü yazmasıdır." diyor.⁴

Batı edebiyatlarında özel bir tür olarak gördüğümüz anı, Doğu milletlerinde tarih, tezkire, seyahat, menâkıb gibi daha değişik ve yaygın türlerde yazılmış eserlerin içinde yer almaktaydı. Ve bu eserler, kişilerden çok, olayları ön plana çıkaran didaktik yapıtlardı. Arapça'da rihlât, vefayât, havâdis; Fars literatüründe sefernâme, tezkire türlerindeki kitaplarda karşılaşılan anı kırıntılarına Türkçe'de de vekayi, sergüzeşt, seyahatnâme, sefâretnâme gibi metinler arasında rastlanılır. Fakat bu türlerden bazıları yazarlarının yer yer kişisel gözlemlerini belirtmeleri dışında anı özelliği taşımaz. İçlerinde hicivler, çeşitli şiirler, hicivler, aşk hikâyeleri, garip olaylar bulunsa da manzum ve mensur sergüzeştname ve hasbihal türü yapıtlar bir çeşit anı olarak kabul edilebilir. Türk edebiyatında bunların ilk örneklerinden biri "Sergüzeşt-i Zaîfi"⁵ adlı manzum anıdır.⁶ Batılı anlamda ilk örnek ise, Ziya Paşa'nın Mecmûa-i Ebüzziyâ'da tefrika edilen "Defter-i A'mâl" (1298/1881) ini gösterebiliriz.

Anı konusunda yukarıda belirttiğimiz bizdeki bu kavram karışıklığı, Batı edebiyatları için de geçerlidir. XVI. yüzyılın ortalarından itibaren türün bağımsızlık kazandığı ve özel bir kullanışla "mémoires" teriminin

⁴ S.H. Steinberg, "Memoirs", Cassel's Encyclopaedia of Litterature, vol. I, 63, 1953.

⁵ Robert Anhegger, "16. Asır Şairlerinden Zaîfi", TDED, IV/2 [1950], ss. 135-166.

⁶ Aynı döneme ait diğer anı kitapları ve geniş bilgi için bkz. İbrahim Olgun, "Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı", Türk Dili Anı Özel Sayısı, C. XXV, N. 246 (Mart 1972), s. 403-427.

ortaya çıktığı görülen Fransa'da bu kavramı karşılamak üzere önceleri "Annales, chroniques, commentaires, journal, souvenirs" gibi birbirinden az çok farklı terimler kullanılmıştır.

Batılı anlamıyla ve bağımsız olarak anı türünün yaygınlaşması üzerine, Avrupa ile ilişkilerin yoğunlaştığı XIX. yüzyılda özellikle Arapça'da ve Osmanlıca'da terimi karşılayacak yeni sözcüklere ihtiyaç duyulmuş, böylece Arapça'da "müzekkîrât" ve "zikreyât" kelimeleri "mémories" karşılığı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Müzekkîrât bir yazarın gördüğü, işittiği ve hayatında rolü olan tarihî olayların toplamıdır.⁷ Türkçe'de ise yine aslen Arapça olup farklı bir anlam taşıyan hâtıra kelimesi bu yeni edebî metinler için kullanılmaya başlanmıştır. Hâtîrât kelimesinin ("hâtıra"nın çoğulu) bu türü karşılayacak terim haline gelmesi ise, XX. yüzyılın başı gibi daha geç bir döneme rastlar. Şemseddin Sâmî, Kâmûs-ı Türki'sinde (1316/1900) hâtıra kelimesine bu manayı vermemiş, Türkçe'den Fransızca'ya (1883) kamusunda ise hâtıra ve hâtîrât terimi hiç yer almamıştır. Yine Şemseddin Sâmî'nin 1902 tarihli Fransızca'dan Türkçe'ye kamusunda -hâtîrat sözcüğü belirtilmeden- vekâyi'nâme, sergüzeşt-i levâiyih, defter-i a'mâl gibi Osmanlı vokabülerinde bulunan örneklerden hareketle tesbit edilen kelimeler "mémories"ın karşılığı olarak gösterilmiştir. Ancak Muallim Nâcî'nin hazırladığı sözlüğün 1318 (1902) basımında hâtıra kelimesine; "hatırda kalmış olan hususi keyfiyet, cem'i hâtîrat; bunlara dair yazılan eserlere de hâtîrat denilir" açıklaması getirilerek türün Türkçe'de ilk tariflerinden biri yapılmıştır. Böylece hâtîrat kelimesi Türkçe'ye Tanzimat'tan sonra giren birçok yeni kavram gibi, çoğul şekli de muhafaza edilmek üzere "mémories"ın karşılığı olarak Fransızca'dan girmiş görünmektedir.⁸

Türün bugünkü kullanılan adı olan anı kelimesi ise Öz Türkçe akımıyla beraber ortaya çıkmış ve Arapçadan vokabülerimize girmiş olan "hatıra" sözcüğünün yanında yerini almıştır.⁹

Diğer edebî türlerde olduğu gibi, anı da insanın yaşantılarını, birikimlerini, başkalarıyla paylaşma isteğinden doğmuştur. Bu paylaşma isteğiyle anı yazarı, olayların belleğinde bıraktığı izleri canlandırarak geçmiş dilde sergiler.

⁷ Cebbûr Abdünnûr, el-Mu'cemü'l-edebe, Beyrut: 1984, s. 246.

⁸ Orhan Okay, "Hâtîrat", TDV İslâm Ansiklopedisi, C. XVI, ss. 445-449.

⁹ Emin Özdemir, "Anı ve Anı Dilimiz Üzerine", Türk Dili Anı Özel Sayısı, C. XXV, N. 246 (Mart 1972), s. 398.

Kendi iç dünyasına yönelen anı yazarı, büsbütün dış dünyadan da uzaklaşmaz. Ama ana kaygısı kendini değil yaşadıklarını anlatmak olsa da, belleğindeki izleri yoklarken bunları bırakan olay ve olguları da hatırlamaya çalıştığından, malzemesini, anlattıklarını gözlemlerine dayandırdığından yorumları da yargıları da kişiseldir. Peki bu kişisel yorum ve yargıları insan neden bir başkasına, bir okur topluluğuna aktarmak ister. İbrahim Olgun bunu şöyle cevaplandırır:

"Kişiler, anılarını yazmakla çeşitli amaçlar güderler. Kimileri bunu hazırladıkları yapıt üzerinde not tutabilecek için rahat bir yöntem olduğundan ötürü yaparlar. Darwin'in Journal of Naturalist'i buna tipik bir örnek olarak gösterilmiştir. Kimileri de anılarını daha sonra yayımlamak için yazarlar. Bir bölümü de teyzeleri onlara yılbaşı armağanı olarak bir defter verdiği için anılarını yazar. Ama, iyi anı tutan insan her yaptığı şeyi yazmağa can atan insandır. Bu yazma isteği hemen hemen genel bir şeydir. Günün birinde herhangi bir insanın bu anıları okuyup okumayacağı sorunu önemli değildir. Bunları kâğıt üzerine geçirmek belirsiz bir ihtiyacı karşılar. Okuduğumuz anılara bakarak anı yazmanın nedenlerini aşağıdaki birkaç madde içinde özetlememiz mümkündür:

- a) Unutulma korkusundan kurtulmak,
- b) Kişinin kaybolup gitmesine gönlü razı olamayacağı bir gerçeği ortaya koymak,
- c) Yazma alışkanlığı içinde bulunmak,
- ç) Birlikte yaşadığı kişilerden kimilerine karşı duyduğu hayranlığı belirtmek,
- d) Tarih ve kamuoyu karşısında hesaplaşmak, pişmanlık duygularını anlatarak rahatlamak, bir çeşit günah çıkarmak,
- e) Gelecek kuşaklara bir ders vermek,
- f) Siyasal hasımlarını kötülemek ya da kendini savunmak vb."¹⁰

Görüldüğü gibi bütün sebeplerin arkasında kişinin kendini ön planda tutma ve savunma isteği vardır. Bu yönüyle "anı" türü diğer yazın türleri

¹⁰ Olgun, s. 405.

arasında kuşkusuz yazarının içinde en çok bulunduğu ve birinci teklik şahısın hemen her cümlenin altında hissedildiği bir türdür.

Anılar ifade ve üslûp bakımından çeşitli farklılıklar gösterirler. Bu farklılık anı yazarının mesleğiyle ilgilidir. Özellikle askerlerin yazdıkları, belgelere dayalı, birliklerin hareket planlarını gösteren, anlatımın harita ve çeşitli krokilerle desteklenmiş savaş anıları, yalın ve nesnel bir ifadeyle yazılmışlardır. Sanatçıların, özellikle edebiyatçıların anıları ise, olay ve kişiyle beraber, anı sahibinin gözlem, duygu ve öznel yaklaşımı -sanatçının kurgulama özelliğiyle beraber- sebebiyle anlatımı doğrudan etkileyen sanatlı bir dille yazılmıştır. İşte bu eserler edebî bir tür olan anı (hatırat)'yı teşkil ederler.

Anı; günlük, gezi, özyaşam gibi türlerle iç içe tanımlanabilecek bir türdür. Bütün bu türler küçük farklılıklarla birbirlerinden ayrılırlar.

Hatıra türünün bir alt bölümü olarak düşünülebilecek, fakat bazı yönleriyle bu türden ayrı değerlendirilmesi gereken günlük (rûznâme, Ar. yevmiyyât, İng. diary, Fr. journal); olayların meydana geldiği gün kaydedilmiş yine otobiyografik karakterde notlar görünümündedir. Batılı anlamda olmasa da Osmanlı bürokrasi hayatında günlük olayların, tevcihlerin ve savaşların görevliler tarafından kaydedildiği bir çeşit resmî günlük olan şehnâme, vekâyi'nâme, rûznâme, rûznâmçe adı verilen bazı defterler, bu türün bizdeki ilk örnekleri olarak kabul edilebilir. Batı'da XV. yüzyıldan itibaren seyrek olarak ilk örnekleri görülen günlük XIX. yüzyıldan sonra çoğalır ve yaygınlaşır. Edebiyatımıza ise günlük Batılı anlamıyla Direktör Âli Bey'in Hindistan'a yaptığı yolculuğu anlattığı Seyahat Jurnalı ile girer.¹¹ Türk Edebiyatına bu kitapla sadece tür olarak değil kavram olarak da bir ilki getiren Âli Bey, Batıdaki roman, tiyatro, komedyâ, dram vb. gibi edebiyat türlerinin o devirde kendi adlarıyla aktarılması geleneğine uyararak, günlük kavramını Türkçe bir terimle karşılamak gereğini duymamış, Fransızca journal sözcüğünü olduğu gibi almıştır. Fakat journal terimi ötekiler gibi tutunamamış, bu kavram, daha sonra uzun bir süre, ruzname, hatıra defteri gibi sözlerle karşılanmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet devrinde ise tek sözcüklü Türkçe karşılıklar aranmış, Falih Rifkî Atay iki ayrı yazısında, gündem ve gündelik sözcüklerini denemiş, bütün bunlardan sonra, günlük sözcüğü bulunmuş ve

¹¹ Âli [Direktör], Seyahat Jurnalı (Musavver), İstanbul: A. Asaduryan Matbaası, 1314/1896, 119 s.

yaygın bir hal almıştır. Bu anlamda, bir diğer sözcük olan günce Nurullah Ataç tarafından kullanılmıştır.

Ali Bey'in bu gezi günlüğünden önce, Fransızların "Journal intime" dedikleri özel günlük türünde Şâir Nigâr Hanım tarafından yazılmış, fakat yirmiye yakın defter arasından¹² oğulları tarafından yapılmış seçmeyle bir bölümü ancak 1959 yılında yayımlanan bir günlük de vardır.¹³

Cumhuriyet devrinde yayımlanan ilk günlük ise Salâh Birsal'in "Günlük"üdür.¹⁴Bu eserden sonra türün örnekleri artmaya başlar.

Günlük türünün "anı" türünden farkına bakacak olursak; en önemli fark Suut Kemal Yetkin'in ifadesiyle günlüğün ileriye bakması, hatıranın ise geriye doğru inmesidir. "Biri yaşarken, öbürü yaşadıkten sonra yazılır."¹⁵ Anılar daha çok yazarların yaşlılık çağlarında, yaşadıkları, gördükleri olayları anlatmalarıyla meydana gelir. Anı yazarları, gerek zaman (yaşanmasıyla yazılması arasındaki zaman dilimi), gerekse devir (toplumdaki sosyolojik değişimler) yönüyle olayların dışına çıkıp onları ele aldıkları için, daha farklı bir biçimde davranabilirler. Yılların verdiği görüş keskinliği de bu olayları değerlendirmede önemli bir rol oynar. Fakat günlük yazarları olayları daha canlı ve ayrıntılı bir biçimde dile getirmiş olurlar. Bunlar olayları yaşar, onları günü gününe defterlerine geçirirlerken her günkü ilişkilerinin nedenini de araştırırlar. Denilebilir ki, günlük yazarları iç dünyalarını tanımak, anı yazarları ise kendilerini dış dünyaya tanıtmak çabası içindedirler.¹⁶ Bunlardan ikincisi gururla, birincisi de kaygı ile dolu yazılardır.

Salâh Birsal günlüklerle anıların ayrılma noktasını, her iki türün gerçeğe uygunluklarını ve birbirlerine kıyasla inandırıcılıklarını gözönünde bulundurarak belirler:

¹² İlk defter 12 Kânunısanı 1302-18 Temmuz 1303/24 Ocak 1887-30 Temmuz 1887 tarihini, son defter ise 31 Teşrinievvel 1917-19 Mart 1918 tarihini taşımaktadır. Daha geniş bilgi için bkz. Nazan Bekiroğlu, Şâir Nigâr Hanım, İstanbul: İletişim Yayınları, 1998, ss. 17-24.

¹³ Nigâr Binti Osman, Hayatımın Hikâyesi, haz. Oğulları, İstanbul: Ekin Basımevi, 1959, 108 s.

¹⁴ Salâh Birsal, Günlük, İstanbul: 1955.

¹⁵ Suut Kemal Yetkin, Günlerin Götürdüğü, İstanbul: 1958, s. 43.

¹⁶ Abdullan Uçman, "Günlük", TDED, C. III, s. 417.

"Anıları günlüklerden ayırmak gerekir. Günlük, günü gününe saptanan olaylar, düşünceler, duygularla oluşur. Anı ise üstünden uzun yıllar geçmiş olayları dile getirir. Onun için gerçeğe uygunluk bakımından günlüklerin daha inandırıcı olmak şansı vardır. Hele geçmişte yapılan konuşmaları aktaran anıcıların, uzun yıllar sonra bunları virgülüne, noktasına dek anlatmaları anıların gerçekliğine iyiden iyiye gölge düşürür. Kimi yazarlar bu yüzden bu konuşmaların simgesel olduğunu anılarının önsözlerinde açıklamak zorunluluğunu duymuşlardır. Nedir, kimi yazarların kafalarına iyice yer eden konuşmalar da vardır. Bunların hemen kuşkuyla karşılanmaması da gerekir. Ama bunlar da, daha çok küçük cümleler, küçük karşılıklardır. Anıların çocukluk ve gençlik yıllarına değinen parçalarına daha az inanmak da doğru olur. Çünkü anıcılar bunları o çağlardaki mantıklarıyla değil, anılarını yazdıkları yıldaki olgun kafalarıyla yazarlar. Şu da var ki anıcılar gerçeğe bağlı kalabilmek için kimi mektuplardan, kimi belgelerden, kimi dergi ve gazetelerden kimi görgü tanıklarından ve kimi günlüklerden de yararlanabilirler."¹⁷

M. Kayahan Özgül ise günlükleri yazılış zamanları yönüyle anılardan kesin çizgilerle ayırır:

"Yazılış zamanları bakımından günlükleri hatırat türü içinde değerlendiremeyiz. Hatırat, yaşandıktan belki de yıllar sonra; günlük yaşandığı gün -hattâ bazen yaşandığı esnada- kayda geçirilen önemli olayları içerir. Dolayısıyla hatırat subjektiftir, seçicidir ve zamanın aşındırmasına dayanıklı (unutulmamış) malzemedir yapılmıştır. Günlük ise, bu özelliklerin tam tersini taşır. Üstelik, yazanı seneler sonra hatıralarını kaleme almaya iten sebep genellikle yayımlama isteği olduğundan, günlükler kadar samimi bir söyleyişi yakalayamazlar."¹⁸

Talat Sait Halman da anı yazarının eski olayları yeni bir görüşle yorumlayacağından söz ederek, olayların günün gününe yazıldığı günlükleri daha inandırıcı bulur:

"Bir bakıma, yaşadıkça yazılan günlükte ömrün sonuna doğru yazılan, anılar'dan daha çok gerçek payı vardır. Kişi, günlükte kendi hayat

¹⁷ Salâh Birsâl, "Anı Üzerine", Türk Dili Anı Özel Sayısı, C. XXV, N. 246 (Mart 1972), s. 378.

¹⁸ M. Kayahan Özgül, Bigâne Durmayın Aşınânıza/Müftüoğlu Ahmed Hikmet'in Mektup, Şiir ve Günlükleri, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, ss. 12-13.

hikâyesini günü gününe yazmış gibidir; iyi ve kötü taraflarıyla göstermiştir kişiliğini; yaşadığını apaçık koymuştur günlüğüne, sonradan değiştirememiştir. Anılarda ise yazar geriye bakıyordur. Hatırlamaya çalıştığı olayları, kişileri, sözleri, düşünceleri yarım -yamalak bulacaktır belki. Ya da hiç bulamayacaktır, çünkü büsbütün unutmuştur. Belki onları unutmayı seçmiştir. Hayatını yaşamış ve geniş tecrübe edinmiş bir anılar yazarı, herhalde eski olayları yeni bir görüşle yorumlayacaktır. Kaldı ki anılar'da varlıkları sona ermek üzere olan yazarlar kişiliklerini ve eserlerini haklı göstermek çabasına girişirler ister istemez."¹⁹

Orhan Okay ise günlük ve anıların ayrılma noktasına daha farklı noktalardan bakarak, ayrımı türlerin yayımlanmak amacıyla yazılıp yazılmama yönleriyle belirler. Günlüklerdeki ifadelerin daha hür ve dolayısıyla daha yapmacıksız olmasını ise konuların dağınıklığına bağlamaktadır.

"...prensip olarak hâtıratın yayımlanmak amacıyla kaleme alınmasına karşılık günlük genellikle kişinin tamamen şahsi hatta mahrem hayatını, düşünce ve duygularını, çevresindeki insanlar hakkında samimi kanaat ve intibalarını aksettirdiği için daha tabiidir. Bu özellikleriyle hâtırat daha düzenli, belli konular etrafında sınırlı ve üslûp bakımından itinalı olduğu halde günlüklerde konular dağınık, ifade daha hür ve yapmacıksızdır. Bununla beraber özellikle yazarının sağlığında yayımlanmış günlüklerin önceki notlardan faydalanılarak yeniden kurulmuş, seçme ve düzeltmelere tâbi tutulmuş olması dikkate alınmalıdır. Yayımlanmak üzere kaleme alınmış günlükler ise tamamen bir edebî tür olarak kabul edilmelidir.²⁰ Bu ayrıma rağmen günlüklerin anılarla birleşen yönleri de vardır. Hem anı hem günlük türünde de, eser veren yazarlar, kendi iç dünyalarından yola çıkarak objeler dünyasını vermeye ve ifadeleriyle iç benlerini tanımaya ve tanıtmaya çalışırlar .

Bütün bunlara rağmen burada sorulacak soru şudur: Günlük yazarının çizdiği kendi portresi, gerçekten içtenliğe dayanmakta mıdır?

Bu sorunun cevabını, Salâh Birsal'in 23 Nisan 1972 tarihli günlüğünde çok açık olarak buluruz:

¹⁹ Talât S. Halman, "Yaşadıkça Yazılan", Türk Dili Günlük Özel Sayısı, C. XI, N. 127 (Nisan 1962), s. 439.

²⁰ Okay, "Hatıralar", s. 448.

"... Öyle sanıyorum ki, anılarını anlatanların her şeyi yeterince açığa vumamaları da çevresiyle çatışmak korkusundan.

Yazarların ölümlerinden sonra yayınlanmak üzere ayarlanan günlüklerle anıların bu korkunun izini taşımamaları gerekir ama, her nedense, şimdiye değin gerçeği bütün çıplaklığı ve zehiriyle veren bir kitaba raslanmamıştır. Çünkü bir yerde anıcı ya da günlükçünün kendini aşağılamayı göze alması da gerekir. (...) Ben de burada eleştiri yazısı yazmış olsaydım "Okuyun, okuyun da Ataç'ın ne yaman bir yazar olduğunu görün" derdim (böyle yapıyor o). Nedir, benim işim günlük tutmaktır. Onu ölümünden önce yayınlayacak mıyım, yayınlamayacak mıyım, bunu bilemem.

Olmadı işte. Günlüğümü bir süre dinlendirdikten sonra yayınlayacağımı biliyorum. Böyle olduğu halde gene de ne yapacağımı bilmediğimi yazdım. Görüyorsunuz, bir günlükçünün en küçük noktalarda bile doğrulara bağlı kalması ne kadar zor. Bunun için birtakım alışkanlıklardan da kurtulmak gerek. Bakalım, belki yazdıkça açılırım." 21

Peki bütün bunlardan sonra, genel olarak anılar araştırmalarda belge olarak kullanılabilir mi? Şunu hemen belirtmek gerekir ki bu soruya kesin bir cevap vermek oldukça zor. Fakat yukarıda belirttiğimiz bütün sebepleri gözönünde bulundurarak anılara, "her şeye rağmen yazarının bir apolojisi demek olduğundan yine de dikkat süzgecinden geçirerek, başka bilgilerle karşılaştırmasını yaparak"22 ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir.

Batıda XVI. yüzyılda ortaya çıkan ve XIX. yüzyılda gelişen anı türü bizde hemen her yeni fikrin ve kavramın ilk örneğinin görüldüğü Tanzimat'tan sonra artmasına, diğer edebî türleri beslemesine ve onlara kaynaklık etmesine rağmen verilen eserler çok azdır. Bu eksiklik bugüne kadar birçok yazar tarafından çeşitli sebeplerle açıklanmaya çalışılsa bile, son zamanlarda yavaş yavaş canlanan türün temel olarak yazı hayatımıza yerleşmemesi önemli ve düşündürücü bir problem olarak karşımıza çıkıyor. Batıda anı türünün geçerliliğini anlatmak için A Davenport'un söylediği şu cümle üzerinde durmak sanırım yeterli olacaktır. "İngiltere'de belirli bir yaşa gelip de anı yazmayan kişi yoktur."23 Böylelikle anı yazma bilinci, halk içinde

21 Salâh Birsâl, *Hacıvat Günlüğü*, İstanbul: Ada Yayınları, 1982, s. 129.

22 Okay, "Pazar Yazıları/Kilisli'nin Kütüphaneleri".

23 A. Davenport, "İngilizlerin Hatıra Defterleri", İstanbul Dergisi, N. 36-37 (1945).

çeşitli yönleriyle öne çıkmış kişilerden çok, öğrencilerden işçilere kadar toplumun her kesiminde görülmektedir. Bu anılar, küçük insanların yaşamlarını, özlemlerini, insan ilişkilerini belirtmesi ve toplumun sosyal davranışlarını göstermesi bakımından değerlidir. Batı'da durum böyleyken, bizde yerleşmiş bir anı yazma geleneğinin olmaması hangi sebebe bağlanabilir. Başta "şifahî" (sözlü) bir geleneğe bağlı olmamız ve yazma alışkanlığımızın olmaması bir sebep olabilir mi? "Yoksa bütün bu eksikliğin asıl sebebi Tanpınar'ın roman hakkındaki kanaati gibi, bir çeşit itiraflardan kaçış psikolojisi midir?..."²⁴ Veya yazarı bilinmeyen şu mısralar bize Şark'ın genel yapısını mı veriyor?

Kendi, bişüphe bilir râz-ı derûnu yoksa

Ehl-i dil söyleyemez derdini Allah'a bile

Emin Özdemir de bu türdeki eksikliğin sebebini kişinin, kendisiyle, çevresiyle, yaşadığı dönemle hesaplaşmaktan kaçması olarak belirterek:

"Anı türündeki çoraklığın gerçek nedeni, insanımızın yaşam karşısında aldığı tavırda aranmalıdır kanımızca. Şundan ki bir kimsenin anılarını yazması, kendisiyle, çevresiyle hesaplaşmasıdır. Yaşadığı dönemi yargılamasıdır. Oysa uzun yıllar böyle bir gereksinimi duymamıştır bizim insanımız. İçinde yaşadığı ya da karıştığı olayların belleğinde bıraktığı tortuya bir anlam yükleyememiştir. Bir bakıma kişiliğini biçimlendiren toplumsal yapının doğal sonucudur bu. Nitekim toplumsal yapıdaki değişim ve dönüşümlerle birlikte bizde de anı türü doğmaya başlar. Özellikle 1908'den sonra anı nitelikli yazılar çoğalır. Çünkü yönetim değişikliği, eski yönetime karışmış kimi kişileri kendilerini savunmaya, aklamaya zorlar. Bu zorlayım da onları anılarını yazmaya yöneltir. Ne ki savunma ve aklanma güdüsü bu alanda yazılan anıların, içtenliğine, güvenilirliğine gölge düşürür."²⁵ der.

Kişinin dikkatini kendisinden çok çevreye yoğunlaştırdığı ve gezilen yerlerin anlatıldığı gezi yazıları da bir çeşit anı olarak kabul edilebilir. Geçici görevlerle yabancı ülkelere gönderilen Türk elçilerin veya yüksek bürokratların kaleme aldıkları, içinde bir gezi yazısından çok -yazarın asıl işi politikanın dışında- ilk kez buldukları ülkenin insanlarını, alışkanlıklarını, zevklerini kısacası yaşam biçimlerini tanımaya ve

²⁴ Okay, "Pazar Yazıları/Kilisli'nin Kütüphaneleri".

²⁵ Özdemir, s. 401.

tanıtıma yönelik intibaların, hatıraların bulunduğu sefaretnâmeler ile; Osmanlıların, padişahların komutasında çıktıkları seferlerde, konak yerlerini, bunların arasındaki uzaklıkları gösteren "menazil" kitapları ve uğranılan yerlerin, yapılan işlerin günü gününe anlatıldığı "ruznameler" de tam olarak seyahatname çizgisinin içinde bulunmasalar bile, bu yapıtlar türün bizde ilk örnekleridir. Cumhuriyet'ten önce telif ve tercüme en çok eserin verildiği bu türü, anılardan ayrı olarak değerlendiren araştırmacılar da vardır.²⁶

"Seyahatnameler, her zaman yurt içinde, ya da dışında yapılan gezilerin hikâyesi değildir. Bir şehrin içinde oturup da, o şehri bir yönüyle tanıtan yazarlar da vardır. Böylesi kitaplar, yazıldığı yüzyıllardan uzaklaştıkça daha da bir değer kazanırlar. Bunları da hiç duraksamadan seyahatnameler arasına alabiliriz. Evliya Çelebi'nin birinci cildi yalnızca İstanbul'u anlatır, her yönüyle. Hafız Hüseyin Efendi'nin Hadikatü'l-Cevâmi adlı kitabı da böylesi bir kitaptır. Onun kalemi olmasaydı, İstanbul'un bugün birçoklarının yerleri, adları, izleri kalmamış olan camilerini, mescitlerini, 1768 yılına geri gidip tanıyamayacaktık." ²⁷

Seyahatnameler, gezi yazıları yazarların sadece görmek ve anlatmak amacıyla yaptığı gezilerden meydana gelmemektedir. Çeşitli dinlerin emrettiği bir takım hac ziyaretleri dolayısıyla oluşan inanç turizmi sonucunda yazılan anılar da bu türün içine girer.

Bazı gezi yazıları veya seyahatnamelerde ise türün adından dolayı karşımıza bir coğrafyanın, farklı bir dünyanın tanıtımının çıkmasını beklerken, tıpkı günlüklerde, anılarda olduğu gibi yazarı cesim bir şekilde karşımızda buluruz. Bu yazarlar Salâh Birsal'in ifadesiyle "Dışardakileri değil, kafalarının içindekileri görüp anlatırlar."²⁸ Ahmet Haşim de "Frankfurt Seyahatnamesi" adını verdiği eserin "Mukaddime"sinde buna dikkat çekerek:

²⁶ Özgül, s. 13.

²⁷ Orhan Şaik Gökyay, "Türkçe'de Gezi Kitapları", Türk Dili Gezi Özel Sayısı, C. XXVII, N. 258 (Mart 1973), s. 458.

²⁸ Birsal, Hacivat Günlüğü, s. 123.

"Bu edebiyatın rengini ve lezzetini pek iyi bildiğim için, dıştan ziyade içten bahseden bu renksiz ve vak'asız küçük kitabıma "seyahatnâme" ismini vermekle okuyucuyu aldatmış olmaktan korkuyorum" der.²⁹

Anılar'a yaklaşan diğer bir edebî tür de portrelerdir. Bir yazarı, bir kişiyi tanımlamaya yönelse de, yapılan işin doğrudun doğruya anılara dayandığı ve Fransızların *portrait-souvenir* adını verdikleri anı-portreleri anıların yanında görmek gerekir, fakat bu tür bir kişi üzerine yapılan incelemelerle (*monographie*) veya bir kişinin yaşamını dile getiren yaşamöyküleriyle (*biographie*) karıştırılmamalıdır.

Anı türünün içine girmeyen fakat içinde anı parçacıkları bulabileceğimiz bir çok metni ve türü de göz ardı etmemek gerekir. Hemen her yazınsal metinde karşılaşacağımız bu parçaları tespit etmek, kuşkusuz çok zordur. Bunlardan en önemlileri röportaj/mülakat'lar ve mektuplardır. Yazarlarla yapılan konuşmalarla beraber, yazarın yakınlarıyla yazılı olarak yaptığı bu konuşma metinleri, anı türünün içine giren günlük, gezi ve portre kadar önemlidir.

Bütün bu bahislerin dışında, içinde gerçeklerin anlatıldığını varsaydığımız anılarla, kurgusal bir tür olan roman/öykü/anlatı'ların iç içe girdiği bazı metinlerle de karşılaşmaktayız. Bu metinlerde geçen kişiler, olaylar (vak'a) birebir yazarın yaşantısıyla örtüşmese de bir takım paralellikler taşımaktadır. Bu problematiğe değinen bazı araştırmacılar, belirtilen paralellikleri ve ayrımları verirken, her iki türün malzemesinden yola çıkarak sonuca varmaya çalışırlar.³⁰ Bu şekilde olan eserlerin bir kaçını vermek istiyoruz:

AĞAOĞLU, Adalet. Göç Temizliği. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1995, 332 s.

AYDEMİR, Şevket Süreyya. Toprak Uyanırsa (Ekmeksiz Köy Öğretmeninin Hatıraları). 3. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1972 , 445 s.

BERK, İlhan. Bir Uzun Adam. İstanbul: 1982.

ERBULAK, Füsün. Niçin Geç Kaldım. İstanbul: Broy Yayınları, 1990, 208 s.

²⁹ Ahmet Haşim, Frankfurt Seyahatnamesi/Mektuplar/Mülakatlar. haz. İnci Enginün-Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991, s. 8.

³⁰ Hasan Boynukara, "Biyografi ve Roman", Seyir (Van), N. 10 (Temmuz-Ağustos 1999), ss. 30-34.

ERTUĞRUL, Halit. Kendini Arayan Adam. İstanbul: Nesil Basım Yayım, 1997, 128 s.

FİKRET ADİL [KAMERTAN]. Asmalı Mescit 74. İstanbul: 1933, 160 s.

GENÇAY, Güngör. Askercilik (Öykü-Anı). İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları, 1994, 112 s.

İLERİ, Selim. Dostlukların Son Günü. İstanbul: Altın Kitap Yayınları, 1984, 220 s.

K[AKINÇ]., Tarık Dursun. Ağaçlar Gibi Ayakta. Ankara: Bilgi Yayınevi., 1990, 199 s.

Ömer SEYFETTİN. And. Ankara: Bilgi Yayınları,

ÖNAL, Mehmet. Ömrün Özeti Bir Gün. Ankara: Akçağ Yayınları, 1996, 129 s.

ÖZ, Erdal. Havada Kar Sesi Var. İstanbul: Can Yayınları, 1990, 132 s.

ÖZEMRE, Ahmet Yüksel. Gel de Çık İşin İçinden. İstanbul: Seyran Yayınları, 1996, 141 s.

PAKSOY, Nadir. Kuzey Sardunyalı. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1993, 104 s.

SABA, Ziya Osman. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi. İstanbul: 1952.

SOYSAL, Sevgi. Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, Ankara: Bilgi Yayınları, 1996, 225 s.

ŞENGÜL, Saim. Savrulup Gidenler. İstanbul: Can Yayınları, 1992, 159 s.

UŞAKLIGİL, Halid Ziya. İzmir Hikâyeleri (Anısal Öyküler). İstanbul. İnkılâp Yayınları, 1991, 237 s.*

YAVUZ, Hilmi. Taormina. İstanbul: 1990.

YAVUZ, Hilmi. Fehmi K.'nın Acayip Serüvenleri. İstanbul: 1991.

YAVUZ, Hilmi. Kuyu. İstanbul: 1994.

YAVUZ, Hilmi. Geçmiş Yaz Defterleri. İstanbul: Can Yayınları, 1998.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHÎ, SİYASÎ, ASKERÎ, BASIN, SANAT VB. ANILAR

A. KİTAPLAR

I. Yerli Anı Kitapları:

ABACI, Duran. Sanatoryumdan. 86 s.

ABADAN, Nermin. Yeşil Güller Diyarı. İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1950, XIV+159 s.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi. Mustafa Kemal Paşa Samsun'da. İstanbul: 1955.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi. Ali Galip Hadisesi. Sel Yayınları, İstanbul, 1955.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi. Ankara'nın İlk Günleri, Sel Yayınları, Atatürk Kütüphanesi Serisi. 4, İstanbul 1955, 124+4 s.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi. Babıâli'nin Milli Hareketi Dağıtmak ve Mustafa Kemal'i Tevkif Etmek Teşebbüsü Ali Galip Hadisesi, Yunus Nadi'nin Hatıraları, Sel Yayınları, Atatürk Kitapları No. 14, İstanbul 1955, 91+4 s.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve İsyancılar. İstanbul: Sel Yayınları, 1955, 110 s.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi. Çerkes Ethem Kuvvetlerinin İhaneti, İstanbul: 1955.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi. İhtilal ve İnkılâb-ı Osmanî. İstanbul: Matbaa-i Cihan, 1325, 240 s.

ABDULLAH PAŞA. 1328 Balkan Harbinde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Hatıratı. İstanbul: Erkân-ı Harbiye Mektebi Matbaası, 1336/1920, 2+232 s.

ABDULLAH ZÜHDİ. Rehgüzar-ı Mabuatda. İstanbul: Alem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1314/1896, s. 160 s.

ABDULLAH ZÜHTÜ. Şanlı Asker, Bir Türk Subayının 1897 Türk-Yunan Dömeke Savaşları Hatıraları. İstanbul: Ülkü Yayınevi, 1966, 310 s.

ABDURRAHMAN BİN ATAULLAH EL-KAZANİ. Üç Aylık Seyahat. Orenburg: Mehmed Fatih Kerimof Matbaası, 1904, 27 s.

ABDÜLKERİM BİN SAİD. İbraetamiz Bir Hatıra-i Tarihiye. ? : 1327-1330/1911, 28 s.

ABDÜLMECİD FEHMİ Manastırın Unutulmaz Günleri. haz. Ayşe Şen, Ali Birinci. İzmir: Akademi Kitabevi, 1993, VIII+44+12 (Fotoğraflar) s.*

ABDÜLVAHİD VEHBİ. Hatırat yahut Mecmua-i Nâçiz. Erzurum: İttihaz Matbaası, 1328, 133 s.

ABİDİN, Nesimi. Yılların İçinden. İstanbul: Gözlem Yayınları, 1977, 340 s.*

AÇIKSÖZCÜ, Hüsnü. İstiklâl Harbinde Kastamonu. Kastmonu: ?

ADİL, Gnrl. Selahaddin. Hayat Mücadeleleri, Selahaddin Adil Paşa'nın Hatıraları. haz. Enver Koray. İstanbul: Zafer Matbaası, 1982, 519 s.

A.FAİK (Selânikli). Matem-i Millet'ten Birkaç Yaprak yahut Mithat Paşa'nın Son Seneleri. ? : Selânik Matbaası, 39 s.

A. FAİK HURŞİT. Hayat ve Hatıralarım (Birinci Dünya Harbinde ve Bilhassa Irak Muharebelerine Dair Şimdiye Kadar

Neşredilmemiş Vekayii Hakiki Şekilleri En Hurde Tafsilâtıyla). C. I. İstanbul: 1960, 192 s.

AFŞAR, Esin. Anılar Yanıltır Mı?. İstanbul: Arion Yayınları, 1995, 280 s.

[AĞABABA] Ali Fahri Bey. Emel Yolunda. 2. bs. 1326/1910.

AĞAKAY, Dr. Mehmet Ali. Atatürk'ten Anılar. Ankara: TDK Yayınları, 1981, 39 s.

AĞAKAY, Dr. Mehmet Ali. Atatürk'ten Yirmi Anı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1972, 39 s.

AĞAOĞLU, Ahmet. Serbest Fırka Hatıraları. İstanbul: Baha Matbaası, 1969, XV+160 s.

AĞAOĞLU, Süreyya. Bir Ömür Böyle Geçti. İstanbul: İshak Basımevi, 1975, 185 s.

AĞAOĞLU, Süreyya. Londra'da Gördüklerim (S). İstanbul: İsmail Akgün Basımevi, 1946, 44 s.

AHMED AZMÎ. Sefaretname[-i Ahmed Azmî]. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1313/1886, 72 s.

(AHMED FEHİM BEY). Ahmed Fehim Bey'in Hatıraları. haz. Hâfi Kadri Alpman. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No: 100, Kervan Kitapçılık, 1977, 223 s.*

AHMET FUAT. Mecmua-i Hatıratımdan Bir İki Yaprak yahut İlk Seyahatim. İstanbul: 1313, 54 s.*

AHMED HAMDÎ [Şirvani]. Hindistan ve Svat ve Efganistan Seyahatnamesi. Mahmud Bey Matbaası, İstanbul: 1300/1883, 293 s.

AHMET İZZET PAŞA. Feryadım. 2 C. İstanbul: Nehir Yayınları, 1992, 1993; XVI+360, 470+14 (Fotoğraf ve Belgeler) s.*

AHMET KEMAL (Habibzâde). Çin-Türkistan Hatıraları. İzmir: Marifet Matbaası, 1341/1925, 236 s. (Yeni Harflerle, Kitabevi Yayınları, İstanbul:1996, 272 s.)

AHMET MUHTAR. Üçüncü İntak-i Hakk. İstanbul: 1327, 48 s.

AHMED MUHTAR PAŞA. *Sergüzeşt-i Hayatımın Cild-i Sanisi* (1294 Anadolu'da Rus Muharebesi). İstanbul: Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1328/1912, 395 s. (Yeni Harflerle, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayını, 1970, 58 s.)

AHMET REFİK ALTINAY. *Kafkas Yollarında* (Hatıralar ve Tahassüsler). İstanbul: Kitabhane-i İslam ve Askeri, 1919, 78 s.

AHMED RESMÎ. *Viyana Sefaretnamesi*. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1304/1887, 36 s. (Yeni Harflerle, Viyana ve Berlin Seyahatnâlemeri. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, 1980, 93 s.*)

AHMED RESMÎ. *Sefaretname-i Ahmed Resmi*. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1303/1886, 68s.

AHMET REŞİT (Rey H. Nazım). *Gördüklerim, Yaptıklarım* (1890-1922). *Canlı Tarihler. C. III*. İstanbul: Türkiye Yayınları, 356 s.*

AHMED RIZA BEY. *Ahmed Rıza Bey'in Anıları*. Arba Yayınları, İstanbul: ?, ?

AHMET SELANİKLİ. *Selânik Hatıraları*. ?: Manzume-i Efkâr Matbaası, 24 s.

AHMET TEVFİK. *Velosiped İle Bir Cvelan* (Hüdavendigâr Vilâyeti Dahilinde) (S). İstanbul: 1316/1898, 126 s.

AKAR, Atilla. *Eski Tüfek Sosyalistler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1989, 203 s.

A[KÇURA], Y[USUF]. *Mevfufiyet Hatıraları*. 2. bs. [İstanbul]: 1330/1914, 54 s.

AKDAĞ, Yasin Haşimoğlu. *Hatıralar*. haz. Süreyya Şehidoğlu. Ankara: Ankara Basım ve Cildevi, 1973, 40 s.

AKDEMİR, Necat. *Unutulmaz Günler*. İstanbul: Işıl Kitabevi, 1961, 16 s.

[AKGÖL], Eyüb Sabri. *Bir Esirin Hatıraları* (Gaziantep'te İngiliz Tecavüzünün Başlangıcı ve Mısır'da Türk Üserasına Zulüm ve İşkenceler). Ankara: Ögüt Matbaası, 1338, 69+3 s. (Yeni Harflerle, haz.

- Nejat Sefercioğlu. İstanbul: Tercüman yay. No. 130, 1976 (1978 ?), 138 (183 ?) s.
- AKISAN, Prof. Dr. Ali Rıza. Amerika'da Neler Gördüm? Avrupa'da Eğlence Hayatı (S). İstanbul: Akısan Yayınevi, 1953, 144 s. (Resimli)
- AKISAN, Prof. Dr. Ali Rıza. Güney Akdeniz ve Afrika Seyahati (S). İstanbul: Akısan Yayınevi, 32 s.
- AKISAN, Prof. Dr. Ali Rıza. Trenle Avrupa'yı Dolaştım (S). İstanbul: Akısan Yayınevi, 32 s.
- AKISAN, Prof. Dr. Ali Rıza. Bir Dünya Turu ve Dünya'daki Önemli Sağlık Kuruluşları (S). İstanbul: Akısan Yayınevi, 1966, 32 s.
- AKMAN, Vedat. Bence Black & White. İstanbul: Adam Yayınları, 1939, 135 s.
- AKOZAN, Mehmet Sıtkı. Oğlumun Defteri (Kurtuluş Günleri). İstanbul: Evkaf Matbaası, 1339, 48 s.
- AKSEL, Malik. İstanbul'un Ortası. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları No: 255, 1977, 438 s.
- AKSON, Sait. Yarışçılık Anıları. Ankara: Türkiye Jokey Kulübü, 1971, 110 s.
- AKSÜT, Ali Kemal. Sultan Aziz'in Mısır ve Avrupa Seyahati (S). İstanbul: Almet Saitoğlu Kitabevi, 1944, 240 s. (Resimli)
- AKTAŞ, Hüseyin. Medeni Vahşet Davası. İstanbul: Ölçü Yayınları, 1990, 212 s.
- ALBATI, Eşref. Eşref Albati'nin Hatıraları. Canlı Tarihler. Cilt II. İstanbul: Türkiye Yayınları, 54 s.*
- ALİ. Brezilya (S). İstanbul: Ebüzziya Basımevi, 1932, 201 s.
- ALİ.[Direktor]. Seyahat Jurnalı (Musavver). İstanbul: A. Asaduryan Matbaası, 1314/1896, 119 s.
- ALİ CEVAT (Abdülhamit'in Başkâtibi). Ali Cevat Bey'in Hatıraları. ?
- ALİ HAYDAR Mithat. Hatıralarım. İstanbul: Mithat Akçil Yayınları, ?, 366 s.

ALİ HAYDAR MİDHAT. Menfa-yı İhtiyari Hatıratı, Souvenir de mon exil volontarie. Cenevre: İmprimerie Internationale, 1905, 12+34+222 s.*

ALİ KEMAL. Yıldız Hatırat-ı Elimesi. İstanbul: İkbali Millet Matbaası, 1326, 33 s.

ALİ REFİK KIYASİZADE. Hatıralar, İstanbul: Alem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı. 1314/1896, 48 s.

ALİ RIZA İSTOLÇALI. Sergüzeşti-i Fakir ve Hakir-i Pür Taksir Mir Ali Rıza El- İstulcevi. İstanbul: 1272/1856, 16 s.

ALİ SAİD. Saray Hatıraları, Sultan Abdülhamit Hanın Hayatı. İstanbul: Minber Matbaası, 1338-1340, 109+2 s. (Yeni Harflerle, haz. Ahmet Nezih Galitekin. İstanbul: Nehir Yayınları, 1994, 184 s.

ALİ SÜAD. Seyahatlerim (S). İstanbul: Kanaat Matbaası, 1332/1916, 230+2 s. (Yeni Harflerle, İstanbul: Kitabevi Yayınları., 1996, 184 s.

ALKAN, Necmettin. Japonya'da Tatil (S). Ankara: Sevinç Basımevi, Ankara 1966, 304 s.

ALKAN, Necmettin. Çosın, Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl (S). Ankara: Sevinç Matbaası, 1960, 202+2 s.

ALKOR, Muharrem (Anlatan). Hırıstanos'u Ben Öldürdüm. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi, 1952, 271 s.

ALPAR, İhsan Ali. Kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerimizde 55 yıl 11 a y. İstanbul: Nilüfer Matbaası, 1976, 232 s.

ALPAR, Faika. Granada. İstanbul: Nurgök Matbaası, 1959, 160 s.

ALPER, Osman Rauf. Mülteci Komünist. İstanbul: Timaş Yayınları, 1995, 520 s.

ALTAY, Fahrettin. Görüp Geçirdiklerim, On Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası. İstanbul: İnsel Yayınları, 1970, 543 s.*

ALTAY, General Fahrettin. Türkiye İstiklâl Muharebatında Süvari Kolordusunun Hakekâtı. Konya: Vilâyet matbaası, 1925, 52 s.

- ALTAY, Mustafa. İstiklâl Harbi Hatıralarım. 4 Kitap. Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1952-1953, 64 s.
- ALTAYLI, Enver. Esir Türk İllerinde Doksan Gün. İstanbul: Emek Matbaacılık ve İlançılık Ltd. Şti, 1980, 415 s.
- [ALTINAY], Ahmed Refik. Kafkas Yollarında Hatıralar ve Tahassüsler. İstanbul: Matbaa-i Orhaniye, 1919, 78 s.*
- ALTINKAYNAK, Ekrem. Bir Turizm Şaheseri, Görülen İtalya. İstanbul: Ercan Matbaası, 1961, 125 s. (Resimli)
- ALTUĞ, Kurtul. 27 Mayıs'tan 12. Mart'a. İstanbul: Koza Yayınları, 1976, 395 s.
- ANADOL, Zihni. Kırmızı Gül ve Kasket. İstanbul: Belge Yayınları, 1989, 224 s.
- ANDAY, Kadri Reşit. Hatıralarım. İstanbul: 1947.
- APAK, Rahmi. Yetmişlik Bir Subayın Hatıralar. 1. bs. Ankara: Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Basımevi, 1957, VIII+284 s.
- APAK, Rahmi (Tekirdağ Meb'usu). İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu. İstanbul: Güven Basımevi, 1942.
- APAYDIN, Tâlib. Bozkırda Günler- Köy Notları-. 1. bs.. İstanbul: Varık Yayınları, 1972, 154+2 s.
- APUHAN, Recep Şükrü. Öteki Menderes (Gıyaseddin Emre'nin Anılarıyla). İstanbul: Timaş Yayınları, 1996, 216 s.
- A. RAİF. Zindan Yadigârı. İstanbul: İkbâl-i Millet Matbaası, 1327/1911, 40 s.
- ARAR, Dr. Asım. Son Günlerinde Atatürk. İstanbul: Selek Yayınları, 1958, 68 s.
- ARAS, Suat. Bir Galatasaraylı'nın Hatıraları. İzmir: 1959, 255+V s.
- ARAS, Tevfik Rüştü. Lozan'ın İzlerinde 10 yıl. İstanbul: Akşam Matbaası, , 1935, 245 s.

- ARAS, Tefik Rüşti. Görüşlerim (II. Kısım). İstanbul: Yörük Matbaası, 1968, VII+236 s.
- BABÜR. Baburnâme (Baburun Hayatı). 3 C., haz. Reşit Rahmeti Arat. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1970, 626 s.*
- ARIK, Remzi Oğuz. Köy Kadını (Memleket Parçaları). İstanbul: Hareket Yayınları, 1967, 123 s.
- ARIKOĞLU, Damar. Hatıralarım. İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası, 1961, VIII+374 s.
- ARİF, Miralay Mehmed Arif. Mücâhedât-ı Milliye Hâtırâtı 1335 (1919)-1339 (1923) Anadolu İnkılâbı. İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 36 s.*
- ARVAS, İbrahim. Tarihi Hakikatler (İbrahim Arvars'ın Hatıraları). Ankara: Yargıçoğlu Matbaası, 1964, 80+2 s.
- ARZIK, Nimet. Bir Muhalif Politikacının Karısının Hatıratı. I. Kitap. Ankara: Resimli Posta Matbaası, 1960.
- ARZIK, Nimet. Bitmeyen Kavga İsmet İnönü. ?: Kurtuluş Matbaası, 1966, 155 s.*
- ARZIK, Nimet. Menderes'i İpe Götürenler. Ankara: Kurtuluş Matbaası, 1960, 200 s.
- ASAL, Rıza Lebib. Deniz Ortasında Ölümü Yenen Adamlar. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1976, 127 s.
- ASMAİ, Sakıye. Sicilya Hatırası. Mısır: Matbaa-i Emin Hindiyeye, 1922, 280+1 s.
- ASMAİ [Yusuf Samih]. Seyahat-i Asmai. Kahire: El-matbaat ül-camia, 1308/1891, 224s.
- AŞCI DEDE, Halil İbrahim. Hatıralar. yay. R.Ekrem Koçu ve Mehmet Ali Akbay. İstanbul: İstanbul Ansiklopedi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, 1960, 125 s.

AŞIK, CEMAL. Amasya Seyahatnamesi. İstanbul: Ahmed İhsan Matbaası, 1927, 16 s.

ATA HÜSNİ. Hatırat-ı İslâm. İstanbul: Ruşen Matbaası, 1325/1909, 203 s.

ATADAN, Makbule. Ağabeyim Mustafa Kemal. haz. Şemsi Belli. Ankara: Ayyıldız Basımevi, 1959, 102+2 s.

ATATÜRK, Mustafa Kemal. Atatürk (Anekdötler-Anılar). der. Kemal Arıburnu. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960, 256 s.

ATATÜRK, Mustafa Kemal. Atatürk'ün Anıları. kaleme alanlar. Falih Rifki Atay-Mahmut Soydan; sad. İsmet Bozdağ. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1982, 156 s.

ATATÜRK. Atatürk'ün Hatıra Defteri. haz. Şükrü Tezer. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1972, 7+223+LII s.* (Hatıra Defterinden Tıpkıbasım)

ATATÜRK. Atatürk'ün Şimdiye Kadar Yayımlanmamış Anıları. haz. Ali Metin-Ziya Oranlı. Ankara: Alkan Matbaası, 1967, 171 s.

(ATATÜRK, Mustafa Kemal). Atatürk'ün Anafartalar Muharebelerine Ait Hatıraları. haz. Uluğ İğddemir. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1943, 93 s.

(ATATÜRK, Mustafa Kemal). Atatürk'ün Hatıra Defterine Yazdıkları. der. Dr. Utkan Kocatürk. Ankara: 1971, 19 s.

ATAYMAN, Muzaffer. Kardēşim Mustafa'nın Kırk Yılı (1. kısım, 1897-1918). İstanbul: 1967, 132 s.*

ATILHAN, Cevat Rifat. Esaret Hatıraları. ?

ATILHAN, Cevat Rifat. Küçük Hatıralar. ?

ATILHAN, General Cevat Rifat. İstiklâl Harbinde Sarıklı Kahramanlar. 3. bs. İstanbul: Aykent Matbaası, 1972, 143 s.*

AY, Savaş. Göz Tanığı. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları, 1995, 224 s.

AYDEMİR, Fazlı. Pilot Köy. Niğde: 1965, 130 s.

AYDEMİR, Talat. Ve Talat Aydemir Konuşuyor. İstanbul: Nurettin Aycan Basımevi, May Yayınları, 1966, 359 s.*

AYDIN, Hüseyin. Acı Hatıralar. İstanbul: Sinan Matbaası, 1965, 104 s.*

AYDINGÜN, Haldun. Bir Zirve Daha Var. İstanbul: Yayınevi Yayıncılık, 1996, 256 s.

[AYDOĞU], Sadri Sema. Eski İstanbul'dan Hatıralar. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, 163+16 s.*

AYLA, Safiye. ? haz. Necati Güngör. Milliyet Gazetesi Yayınları, İstanbul 1996, 144 s.

AYMAN, Oya. Güneş Toprakları (G-S). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999, 194 s.

AYNİ, Mehmet Ali. Mehmet Ali Ayni'nin Hatıraları. Canlı Tarihler, II. Cilt, 86 s.*

AYNİ, Mehmet Ali-Ali Halit Kaçar. Hatıralar. İstanbul: Türkiye Yayınları, 1945, 65+90+44 s.*

AYNİ, Prof. Mehmet Ali. Hatıralar. İstanbul: Türkiye Yayınları, 1945, 64 s.*

AYTEKİN, Halil. Doğu'da Kıtık Vardı. Ankara: Toplum Yayınevi, 1965, 384 s.

AYTEKİN, M.Emin. İhtilâl Çıkmazı. y.y: Dünya Matbaası, 1967, 240 s.*

AYVER, Rıza Ruzşen. Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra. ? : Şaka Basımevi.

AZAK, Gürbüz. Gazeteci Milleti. İstanbul: Zafer Yayınları, 1997, 108 s.

BABAN, Cihat. Politika Galerisi (Büstler ve Portreler) (P). İstanbul: Remzi Kitabevi, 1970, 459 s.*

BABANZADE İSMAİL HAKKI. Irak Mektupları (S). İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1329/1913, 247 s.

BAĞLUM, Kemal. Anıpolitik. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991, 231 s.

- BAHADINLI, Yusuf Ziya. Dost Sosyalist Ülke, Gezi İzlenimleri (Bulgaristan-Macaristan-Polonya-Romanya) (S). İstanbul: Hür Yayınevi, 1970, 190 s.
- BAHAR, Beki L.. Altmış Yılın Ardından. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Bas. ve Yay. A.Ş, 1996, 224 s.
- BAKSI, Mahmut. Mezra Botası. İstanbul: Gerçek Dost Yayınları, 1969, 79 s.
- BAKİ, Dr. Zeki. Yaratılan Mucize. Ankara: Yeni Matbaası, 1957, 139 s.*
- BAKİÇELEBİOĞLU, Zeki Cemal. Herşey Vatan İçin (2 Hatıra). İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939, 32 s.*
- BALBAY, Mustafa. Ükelere Değil Savaşa Düşmanım (S). İstanbul: Gendaş Yayınları, 1997, 256 s.
- BALBAY, Mustafa. Orta(daki) Asya Ükeleri. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1999.
- BALDEMİR, Hamit. Ölüm Yolculuk.?: Nam Yayınları, 1996, 184 s.
- BALKAN, Ethem Ruhi. Hatıralar. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, 1947.
- BALKAN, Fuat. Fuat Balkan'ın Hatıraları. İstanbul: Arma Yayınları, 1999, 204 s.
- BALTACIGİL, Asım. Darüşşafaka 1873. ?
- BALYALI, Tefik. Canlı Tarih. Manisa: Ege Matbaası, 1964, 24 s.*
- BARBAROS HAYRETTİN PAŞA. Barbaros Hayreddin Paşanın Hatıraları. 2 C. haz. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi.14-15, Kervan Kitapçılık, ty., 296, 275+10 (Gazavatname-i Hayreddin Paşa'dan Yapraklar) s.*
- BARUTÇU, Faik Ahmet. Siyasi Anılar (1939-1977). İstanbul: Milliyet Yayınları, 1977, 607 s.*
- [BASİRETÇİ] ALİ. İstanbul'da Yarım Asırlık Vakayi-i Mühimme. İstanbul: Matbaa-i Hüseyin Enver, 1325/1909, 75 s. (Yeni Harflerle, sad. Şemseddin Kutlu. İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 32 s.*)

BAŞAR, Ahmet Hamdi. Atatürkle Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye. İstanbul: Tan Matbaası, 1945, 179 s.

(BAŞGİL, Ord. Prof. Dr. Ali Fuat). Ord.Prof.Dr. Ali Fuat Başgil'in Hatıraları. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990, 171 s.*

BAŞOKÇU, Rebia Tevfik. Hür Yunanistan ve Bulgaristan'da Gördüklerim (S). İstanbul: Gün Basımevi, 1944, 31 s.

BATU, Prof. Dr. Selahattin. Avusturya ve Venedik Günleri (S). İstanbul: Varlık Yayınları, 1970, 152 s.

BATU, Prof. Dr. Selahattin. İsviçre Günleri. Ankara: Hisar Yayınları, 1966, 112 s.

BATU, Prof. Dr. Selahattin. Romancero (Yolculuklarım) (S). İstanbul: Varlık Yayınları, 1953, 128 s.

BATUR, Muhsin. Anılar, Görüşler. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1986.

BAYAR, Celâl. Ben de Yazdım, Millî Mücadele'ye Gidiş. 8 C. İstanbul: Baha Matbaası, 1965-1972, 2800 s.*

BAYAR, Celâl. Başvekilim Adnan Menderes. der. İsmet Bozdağ. İstanbul: Tercüman Gazetesi Aile Kültür Kitaplığı Yayınları, 1986, 171 s.*

BAYAR, Celâl. Atatürk'ten Hatıralar. İstanbul: Sel Yayınları (Atatürk Kütüphanesi. 1), 1955, 120 s.

BAYKAL, Bekir Sıtkı. İbretnümâ Mabeynci Fahri Bey'in Hatıraları ve İlgili Bazı Belgeler. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1968, XIV+146 s.*

BAYMAN, Mustafa. Adlı Tandoğan, Şahsiyeti, Ölümü, Hatıraları. İstanbul Tan Matbaası, 1949, 168 s.

BAYRAM, Hüseyin. Duyduklarım, Gördüklerim. İstanbul: Feza Yayınları, 1988, 144 s.

BAYSAL, Mevlüt. Çankaya'da Gazi'nin Hizmetinde. İstanbul: Ersen Matbaası, 1954, 123 s.

- BAYTIN, Arif. İlk Dünya Harbinde Kafkas Cephesi, 29. Tümen, III. Alay Sancağı (Hatıralar). İstanbul: Vakıf Basımevi, 1946, 143 s.
- BAYÜLKEN, Faruk. Bir Ruh Hekiminin Başından Geçenler. ?: Açık Yayınları, 1995, 125 s.
- BEDİRHAN, Mahmud Salih. Mahmud Salih Bedirhan'ın Anıları (Defter-i Amalim). haz. Mehmet Uzun-Rewşen Bedirhan. İstanbul: Belge Yayınları, 1998, 144 s.*
- BEGENÇ, Cahit. Diyarbakır ve Raman. Ankara: Ulus Basımevi, 1949, 96 s.
- BELEN, General Fahri. Büyük Türk Zaferi (Afyondan İzmir'e) İstiklâl Harbi Hatıraları, Tenkidler, Tahliller. Ankara: Doğu Ltd. Matbaası, 1963, 123 s.
- [BELGE], Mehmed Asaf. 1909 Adana-Ermeni Olayları ve Ankara. haz. İsmet Parmaksızoğlu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1982, 87+12 (Belgeler) s.
- BELLİ, Mihri. Mihri Belli'nin Anıları, İnsanlar Tanıdım. 2 C., İstanbul: Milliyet Yayınları, 1989; ?, 356 s.
- BEREKETZADE, İsmail Hakkı. Yâd-ı Mazi. İstanbul: Tevsi-i Tıbbât Matbaası, 1332, 350+1s.
- BERKEN, Süreyya Sami. Unutulmuş Günler. İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1960, 175 s.*
- BERKES, Niyazi. Unutulan Yıllar. haz. Ruşen Sezer. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997, 520 +15 (Albüm) s.*
- BERKES, Niyazi. Asya Mektupları (Gezi, İzlenimler, Eleştiriler) 2. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999, 243 s.
- BEZMEN, Nermin. Zihnimin Kanatları. Şahsi Yayın, 1995, 155 s.
- BEŞER, Rıza. Kendini Bulan Adam (Bir Öğretmenin Not Defterinden). Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1961, 93 s.
- BİLGE, Kilisli Muallim Rifat. Anılar ve İnsanlar. Ankara: Kilis Kültür Derneği Yayınları, Genel Yayın No. 17, 1997, ii+134 s.

- BİLGİNER, Recep. Hapishane Penceresi. İstanbul: Türkiye Ticaret Postası Matbaası, 1959, 108 s.**
- BLEDA, Mithat Şükrü (İttihad ve Terakki Katib-i Umumisi). İmparatorluğun Çöküşü. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1979, 201+1 (Fotoğraflar) s.***
- BİNAT, Tarık. Burası Amerika (Bir Geziden Notlar) (S). İstanbul: Baha Matbaası, 1966, 143 s.**
- BİNİCİOĞLU, S. Ahmet Nuri. Hicaz Notları ve Şükran (S). Manisa: 1969, 224 s. (Resimli)**
- BİRAND, Hikmet. Anadolu Manzaraları (S). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Cep Kitapları, 1957, 155 s.**
- [BİREN], MEHMED TEVFİK. Bir Devlet Adamının Mehmed Tevfik Bey'in (Biren) II.Abdülhamid, Meşrutiyet ve Mütareke Devri Hatıraları 1-2. haz. F. Rezan Hürmen. İstanbul: Arma Yayınları, 1993, LII+512 ; 536+16 (Resimler ve Fotoğraflar) s. ***
- BORO, Sadun. Pupa Yelken (Kesmet'in Dünya Seyahatı) (S). İstanbul: 1969, 313 s. (Resim+Harita)**
- BORAN, Kâmil. Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bir Zamanlar. İstanbul: Tomurcuk Matbaası, 1978, 219 s.**
- BOYSAN, Aydın. Dünya'yı Severek (Dünya'dan Gezi Yazıları) (S). İstanbul: Bas Yayınları, 1988.**
- BOYSAN, Aydın. Yollarda (Dünya'dan Gezi Yazıları) (S). İstanbul: Bas Yayınları, 1988.**
- BOYSAN, Aydın. Leke Bırakan Gölgeleler. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995, 272 s.**
- BOYSAN, Aydın. Yaşama Sevinci. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1997, 256 s.**
- BOYSAN, Aydın. Uzaklardan (S). Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993, 239 s.**
- BUÇUK, Dr. Esat. Unutulan Şehir Saraybosna (Bosna Günlüğü). İstanbul: Yedi İklim Yayınları, 1995, 127 s.***

- BURÇAK, Prof. Dr. Rifkî Salim. *Yassıada ve Öncesi*. Ankara: Çam Matbaası, 1976, 310 s.*
- BUTBAY, Mustafa. *Kafkasya Hatıraları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990, IX+130+6 (Belgeler) s.*
- BÜLKAT, Gnrl. Esat. *Esat Paşa'nın Çanakkale Anıları*. İstanbul: Baha Matbaası, 1975, 307 s.
- CANTÜRK, Behçet. *Behçet Cantürk'ün Anıları*. haz. Soner Yalçın. Ankara: Öteki Yayınları, 1998, 273 s.*
- CARIM, Fuat. *Latin Amerika (Görüp İzlediklerim) (S)*. 2 C. İstanbul: İstanbul Matbaası, 1968, 102; 106 s.
- (CAVİT BEY). *Eski Maliye Nazırı Cavid Bey, Şiirin Defteri*. haz. Şiar Yalçın. İstanbul: İletişim Yayınları, 1995, 312+8 (Albüm) s. *
- CEBESOY, General Ali Fuat. *General Ali Fuat Cebesoy'un Siyasal Hatıraları*. 2 C. İstanbul: Vatan ve Doğan Kardeş Yayınları, 1957-1960, 344+VI s.-254 s.
- CEBESOY, General Ali Fuat. *Millî Mücadele Hatıraları*. C. I. İstanbul: Vatan Matbaası, 1953, 528 s.*
- CEBESOY, General Ali Fuat. *Moskova Hatıraları (21.11.1920-2.8.1922)*. İstanbul: İsmail Akgün Müesseseleri, Vatan Neşriyatı, 1955, 350+IX s.*
- CEBESOY, General Ali Fuat. *Sınıf Arkadaşım Atatürk (Okul ve Genç Subaylık Hatıraları)*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri Koll. Şti., 1967, 2+174 s.
- CELÂLETTİN, M. *Bulgaristan Tetkik Seyahati (S)*. İstanbul: Burhanettin Matbaası, 1932, 40 s.
- CELÂLETTİN, Mevhibe. *Geçmiş Zaman Olur Ki*. haz. Sara Ertuğrul. İstanbul: M. Sıralar Matbaası, 1953, 320 s.
- CELÂLETTİN PAŞA (Sadrazam Avlonyalı Ferid Paşa'nın Oğlu) *Madalyonun Tersisi*. haz. Samih Nafiz Tansu. İstanbul: Gür Kitabevi, 1970, 238 s.*

CEMAL PAŞA (Bahriye Nazırı ve Dördüncü Ordu Kumandanı). Hatıralar (İttihad ve Terakki, Birinci Dünya Savaşı Anıları). tamamlayan ve düzenleyen. Behçet Cemal. İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1977, 468 s.*

CEMAL PAŞA. Hatırat 1913-1922. İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaası, 1922, 282 s. (Yeni Harflerle, haz. Metin Martı. İstanbul: Arma yay. 1996, 399 s.*)

CEMAL, Hasan. Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım. İstanbul: Doğan Kitapçılık, 1999.

CEMALEDDİN EFENDİ. Şeyhülislam-ı Esbak Cemaleddin Efendi'nin Hatırat-ı Siyasiyesi (1330 senesinde Mısır'da Tahrir eylemişlerdir). Dersaadet: 1336, 71 s.*

CERRAHOĞLU, Piraye Bigat. Demokrat Parti Masalı. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1996, 119 s.

CEVAT BEY. Cevat Bey'in Hatıra Notları. Celâl Bayar Arşivi.

CEVAT İBN'ÜN-NÜZHET. Hatıra-i Tarih-i Osmani. İstanbul: Kasbar Matbaası, , 1330/1914, 213 s. Resimli

CEVAT KÂZİM. Şehit Yolunda (Milli Hatıralarım). Ankara: Vilâyet Matbaası, 1340 (1924), 112+2 s

CEVAT KÂZİM. Günahlarım. Ankara: Vilâyet Matbaası, 1341/1925, 15 s.

CEVDET PAŞA. Tezakir. 1-40+Tetimme. 4 C. haz. Cavid Baysun. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1953, 1960, 1963, 1967; XXVI+178, VIII+295, XVI+273, X+316 s.*

CEYLAN, M. Canan. Sahneden Mabede. İstanbul: Türdav A.Ş, 1989, 94 s.

CEYLANI, Dursun. Kıbrıs Dönüşü. Ankara: Sanat Basımevi, 1952, 55 s. (Resimli)

ÇİHANOĞLU, Sait Selahattin. Sporculuk ve Avcılık Hatıralarım. İstanbul: 1971, 120 s.

ÇIVANOĞLU, Ömer Faruk. Titrek Hamsi Örgütü. İstanbul: Pencere Yayınları, 1993, 94 s.

ÇAĞLAYANGİL, İhsan Sabri. Anılarım. İstanbul: Yılmaz Yayınları, 1990, 399 s.

ÇAKIR, Fahri. Elli Yıl Önce Anadolu ve Şark Cephesi Hatıraları. İstanbul: Çınar Matbaası, 1967, 159 s.

ÇAKMUR, Yüksel. Sürgün Günleri. İstanbul: Dem Yayınları, 1989, 99 s.

ÇALIKA, Ahmet Rifat. Kurtuluş Savaşı'nda Adalet Bakanı Ahmet Rifat Çalıka'nın Anıları. haz. Hurşit Çalıka. İstanbul: 1992, 203 s.*

ÇALIŞLAR, Orgnrl. İzzettin. İstiklâl Harbi Hatıratı, Kısım. 1. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1932, 82 s.

ÇAMBEL, Hasan Cemil. Makaleler, Hatıralar. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984, 143 s.

ÇAPIN, Halit. Benim Akşam Sefalarım (P). İstanbul: Yılmaz Yayınları, 1990, 164 s.

ÇARIKLI, Hacim Muhittin. Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvâ-yi Milliye Hatıraları 1918-1920. ?

ÇAYLAK, Tefik. İstanbul'da Bir Sene. İstanbul: İletişim Yayınları, ?, ?

ÇAYIR, Remzi. Onlar Diridirler. İstanbul: Günalp Yayınları, 1987, 110 s.

ÇEKMECİ, Sacide. Nizamiye Kapısında Bir Ananın Anlatısı. İstanbul: Belge Yayınları, 1987, 180 s.

ÇELENK, Halit. İdam Gecesi Anıları (Gezmiş, Arslan ve İnan'ın Hatıralar'ından). 11. bs. İstanbul: Tekin Yayınevi, 1994, 249 s.

ÇERKES ETHEM. Çerkes Ethem'in Hatıraları. y.y: Dünya Matbaası, 1962, 226 s.*

ÇETİNER, Yılmaz. Şu Bizim Rumeli (Bulgaristan, Yugoslvya, Avusturya, Macaristan, Çekoslaovakya, Yunanistan, Romanya) (S). İstanbul: 1967, 276 s.

ÇETİNER, Yılmaz. El-Fateh (S). İstanbul: May Yayınları, 1970, 164 s. (Resimli)

- ÇETİNER, Yılmaz. Mao'ya Tapanlar (S). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1969, 256 s.
- ÇETİNER, Yılmaz. Rusya Seferi. İstanbul: Habora Kitabevi Yayınları, 1969, 99 s.
- ÇETİNER, Yılmaz. Bilinmeyen Arnavutluk (S). İstanbul: İstanbul Matbaası, 1966, 126 s.
- (ÇETİNKAYA, Ali) Ali Çetinkaya'nın Millî Mücadele Dönemi Hatıraları. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1993, 99 s.*
- ÇİFTÇİGÜZELİ, Mehmet Cemal. Yıldızlar Yeniden Parlıyor (S). İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1994, 304 s.
- ÇOBANLI, Necdet. Bölük...Pörçük.... Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993, 220 s.
- ÇOKAYOĞLU, Mustafa. 1917'nci Yıl Hatıra Parçaları. Paris-Berlin: Yaş Türkistan Neşriyatı, 1937, 96 s.
- ÇÖLAŞAN, Emin. Önce İnsanım, Sonra Gazeteci. 3. bs. Ankara: Tekin Yayınları, 1987, 295 s.
- ÇUBUKÇUZADE, Mehmet Sıtkı. Kurtuluş Günleri (Oğlumun Defteri). İstanbul: Evkaf Matbaası, 1923-1925, 48 s.
- DAMAD HAFİZ İSMAİL HAKKI PAŞA. Bozgun. İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 40 s.*
- DANIŞMEND, İsmail Hami. Sadrazam Tevfik Paşa'nın Dosyasındaki Resmî ve Hususî Vesikalara Göre 31 Mart Vak'ası. 1961, 248 s.
- DAVUDOĞLU, Ahmed. Ölüm Daha Güzeldi, Hatıralar. İstanbul: Kit-San Matbaa ve Neşriyat, 1979, 231 s.
- DAYIOĞLU, Gülten. Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (S). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Mayıs 1999, 176 s.
- DAYIOĞLU, Gülten. Kenya'ya Yolculuk (S). İstanbul: 1995.
- DAYIOĞLU, Gülten. Okyanuslar Ötesine Yolculuk (S). İstanbul: Doğan Kardeş Kitaplığı, 1989.

- DAYIOĞLU, Gülten. Kafdağının Ardına Yolculuk (S). Ankara: Üner Yayınları, 1988.
- DELİBAŞI, Nizamettin. Nizamettin Delibaşı'nın Hatıraları. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları , IV. Cilt, 64 s.*
- DELİORMAN, M. Necmettin. Bulgaristan Türkleri, Yakın Tarih ve Hatıraları. I. Kısım. İstanbul: Saffet Matbaası, 1971, 64 s.
- DEMİR, Enver. Bir Öğretmenin Defterinden (41 Yılın Hikâyesi). İstanbul: 1968, 81 s.
- DEMİR, İsmet. Anılma Deneyler. ?: Diyalektik Yayınları, 1993, 192 s.
- DEMİRALAY, İbrahim. İbrahim Demiralay'ın Hatıra Notları. Celâl Bayar Arşivi.
- DEMİRAY, Tahsin. Arkada Bıraktığım Küçük İşaret Taşları. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1955, 216 s.*
- DEMİRAY, Tahsin. Fiske (1950-1953 Hatıralık) Taşları. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1956, 135 s.*
- DEMİRAY, Tahsin. İstiklâl Harbimiz'in Müdafaası. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1969, 85 s.*
- DEMİRAY, Tahsin. Türkiye'de Son 50 Yıllık İç Politika. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1955, 39 s.*
- DENKTAŞ, Rauf. Rauf Denktaş'ın Hatıraları 2. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1997, 504 s.
- DERİN, Haldun. Çankaya Özel Kalemimi Anımsarken. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995, 344 s.
- DEVİRİM, İhsan. Hatıralar. İstanbul: 1938, 39 s.
- DERSİMİ, M. Nuri. Hatıratım. ?: Özge Yayınları, 1987, 300 s.
- DERVİŞ MEHMET EMİN PAŞA. Seyahatname-i Hudud. İstanbul: [Takvimhane-i Âmire], 13+399 s.

- DİKERDEM, Mahmut. Ortadoğu'da Devrim Yılları, Bir Büyükelçinin Anıları. I. Kısım. İstanbul: İstanbul Matbaası, 1977, 191 s.
- DİKERDEM, Mahmut. Üçüncü Dünyadan, Bir Büyükelçinin Anıları. İstanbul: İstanbul Matbaası, 1977, 127 s.
- DİLLİGİL, Turhan. İmralı'da Üç Mezar. 1. bs. İstanbul: Dem Yayınları, 1989, 205 s.
- DOĞAN, Avni. Kurtuluş, Kurtuluş ve Sonrası. İstanbul: Dünya Gazetesi Matbaası, 1964, 352 s.
- DOĞAN, Yalçın. Kodes A.Ş. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990, 149 s.
- DOĞRU, A. Mecid. Pamir'de Türk Dağcıları. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1987, 258 s.
- DORMEN, Haldun. An trakt. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1993, 226 s.
- DORSAY, Atilla. Benim Beyoğlum. İstanbul: Varlık Yayınları, 1993, 167 s.
- DUHANİ, N. Said. Beyoğlu'nun Adı Pera İken. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı, 1990, 136 s.
- DURAN, Faik Sabri. İstanbul'dan Londra'ya Şileple Bir Yolculuk. İstanbul: Akşam Basımevi, 1934, 267 s.
- DURAN, Faik Sabri. Bir Türk Kızının Amerika Yolculuğu. İstanbul: Akşam Basımevi, 1935, 261 s.
- DURSUN, M. Kâmil. İzmir Hatıraları. İzmir: Akademi Kitabevi, 1994, 175 s.
- DURSUNOĞLU, Cevat. Millî Mücadelede Erzurum. Ankara: TC Ziraat Bankası Matbaası, 1946, 170 s.
- DURUKAN, Refik. Avrupa Turu Hatıraları ve Notları (S). Kastamonu: Doğrusöz Matbaası, 1954, 128 s.
- EBÛLBEHZAD. Bir Polisin Hatıratı. İstanbul: Matbaa-i İkdâm, 1329, 52 s.
- EDGÛER, Nahit Nafiz. Atatürk'ten Anılar. Ankara: Ankara Güven Matbaası, 1963, 32 s.

- EFE, Mustafa. Neden Hristiyan Oldum. İstanbul: Müjde Yayıncılık, 1996, 48 s.
- EGELİ, Münir Hayri (Nakleden). Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar. İstanbul: Ahmet Halit Kitaphanesi, 1959, 128 s.
- EKREM Cemil Paşa. Muhtasar Hayatım. ?: Beybun Yayınları, 1992, 93 s.
- EKREM Namık Bolayır. Osmanlı Ordusuna 10 Temmuz Hatırası Sene 1324. İstanbul: Ruşen Matbaası, 1327, 40 s.
- EKŞİOĞLU, Yusuf Kenan. Türkiye'de Otobüsle 10.000 Kilometre (Turistik Gezi Notları) (S). Samsun: Yüceer Basımevi, 1961, 16 s.
- EMRE, Ahmet Cevat. İki Neslin Tarihi, Mustafa Kemal Neler Yaptı? İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1960, 375 s.
- [EMRE], A[hmed] Cevad . Zindan Hatıraları. İstanbul: Ahmed Saki Bey Matbaası, 1324/1908, 31 s.
- EMİN PAŞA. Yanya Müdafaası. İstanbul: Askeri Matbaa, 1927, 2+117 s.
- E. NAZİM. Hatırat-ı Şebab. İstanbul: Mihran Matbaası, 1882, 51 s.
- ENGİN, Aydın. Ben Frankfurt'ta Şofrken. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, 124s.
- ENVER HOCA. Sosyalizm Yolunda Mücadele ve Zaferle Dolu Yirmibeş Yıl. Ankara: Proleter Devrimci Aydınlik Yayınları, TİSA Matbaası, 1971, 96 s.
- ERBUĞ, Nurcan. Şans mı? Şanssızlık Mı?. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1994, 180s.
- ERCAN, Ali. Dönüş. İstanbul: Türdav A.Ş., 1986, 86 s.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican. Moğolistan ve Çin Günlüğü. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1991, 144+32 (Fotoğraflar) s.*
- ERDEN, Ali Fuat. Paris'ten Tih Sahrasına (S). İstanbul: 1338, 101 s. (Yeni Harflerle, Ankara: Ulus Basımevi, 1949, 184 s.)

- ERDOĞAN, Fahrettin. Türk Elllerinde Hatıralarım/Kafkasya, Doğu Anadolu ve Kars, Türkistan, Azerbaycan. İstanbul: 1954, 290 s.
- ERDÜL, Mehmet. Güvercin Kılığına Girmiş Kargalar. İzmir: İleri Kitabevi, 1996, 157 s.
- ERER, Tekin. Hayatımdan Esintiler. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1994, 160 s.
- ERER, Tekin. Çin'de Neler Gördüm (S). İstanbul: 1972, 79 s.
- [EREN], Abdurrahman Adil. Sefer-i Şehriyar. İstanbul: Matbaa-i Hayriye, 1327/1911, 22 s.
- EREZ, Selçuk. İstanköyaltı Bodrum (S). 2. bs. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1997, 168+32 s.
- ERGENELİ, Adnan. Çocukluğumun Savaş Yılları Anıları. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 201 s.
- ERGÜN, Murat. Bir Demiryolcunun Kurtuluş Savaşı Hatıraları (Millî Demiryollarımızın Kısa Bir Tarihçesi). İstanbul: Ahenk Matbaası, 1966, 55 s.
- ERKANLI, Orhan. Anılar, Sorunlar, Sorumlular. 3. bs. İstanbul: Baha Matbaası, 1973, 406 s.*
- ERKİN, Feridun Cemal. Dışişlerinde 34 Yıl, Anılar-Yorumlar. C. 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1980, VIII+310+14 (Fotoğraflar) s.*
- ERKİN, Behiz. Atatürk'ün Selanik'teki Askerlik Hayatına Ait Hatıralar. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1958, s.599 -604 (Belleten XX/80'den ayırmasım).
- ERKMAN, Seyfi. Kore'den Geldim (S). İstanbul: Ege Matbaası, 1951, VII+148 s.
- ERKUŞ, Salih. Golç Paşa'nın Hatıraları. İstanbul: Askerî Matbaa, 1932, 70 s.
- ERNER, Erdem. Davulun Sesi. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1994, 288 s.
- EROL, Ali. Hatıratım. İstanbul: Fazilet Neşriyat ve Ticaret A.Ş., 103 s.

- ERSOY, Yeşim. Hasretim Meral. İstanbul: Ümit Yayıncılık, 1995, 290 s.
- ERSÖZ, Mehmet Süreyya. Maceralı Seyahat Notları (S). İstanbul: 1956.
- ERTUĞRUL, İsmail Fenni. İsmail Fenni Ertuğrul'un Hatıraları. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, IV. Cilt, 18 s.*
- ERTÜRK, Hüsamettin. İki Devrin Perde Arkası. haz. Samih Nafiz Tansu. İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1957, XVI+8+592 s.
- ERTÜZÜN, Reşit Mazhar. Taşraya Doğru. Ankara: Ülkü Matbaası, 1966, 112 s.
- ESENBEL, Melih. Ayağa Kalkan Adam. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993, 190 s.
- ESİN, Emel. Türkistan Seyahatnamesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1959, X+68 s.
- ESMER, Ahmet Şükrü. Avrupa'da Otomobille 9 Bin Kilometre. İstanbul: Gazetecilik ve Matbaacılık TAŞ., 1934, 192 s.
- ETİ, Usman. Milli Şef İnönü'nün Güneydoğu Gezileri. İstanbul: Cumhuriyet Basımevi, 1940, 80 s.
- EVLİYA ÇELEBİ. Seyahatname -Onyendinci Asır Hayatından Lâvhalar- 3 Cilt. haz. Mustafa Nihat Özön. İstanbul: Akba Kitabevi, ty.*
- EVLİYA ÇELEBİ. Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 15 Cilt. Türkçeleştiren. Zuhuri Danışman. İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınları, 1971. *
- EVREN, Afif. Atatürk'ün Konya'ya Gelişleri 1920-1937. Konya: Babalık Basımevi, ?, 29 s.
- (EVREN, Kenan) (Hazırayan. Baskın Oran). Kenan Evren'in Anıları. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990, 205 s.
- EVREN, Kenan. Zorlu Yıllarım. 2 C. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994, 529, 526 s.
- EYMÜR, Mehmet. Analiz. 2. bs. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1997, 217 s.

EYÜB SABRİ. Bir Esirin Hatıraları. Ankara: Ögüd Matbaası, 1338/1922, 69+3 s.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki. Anılar. ?

FAİK. Seyahatname-i Bahr-i Muhit (S). İstanbul: Mekteb-i Bahriye-i Şahâne Matbaası, 1285/1868, 81 s.

FATMA TIRYAL. Hakikat. İstanbul: 1325.

F. N.. Balkan Harbinde Seksen Yedinci Alay. Trabzon: Meşveret Matbaası, 1331/1915, 201 s.

FEVZİ, İbnü'l-İshak. Hatırat-ı Fevzi. İstanbul: Asır Matbaası, 1320 (1304), 48 s.

FINDIKOĞLU, Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri. Anadolu İstanbul'u Çağırıyor. İstanbul: Yeni Matbaa, 29 s.

FIRAT, Abdülmelik. Fırat Mahzun Akar. İstanbul: Avesta Yayınları, 1996, 189 s.

FIRAT, N. Halit. 75 Senelik Derbeder Bir Hayat Hikâyesi. Ankara: 1968, 92 s.

FİLMER, Cemil. Hatıralar (Türk Sinemasında 65 yıl). İstanbul: Emek Matbaası, 1984, 212+15 (Fotoğraf) s.*

FUAD MEHMED. Amerika'da Türkler ve Gökdüklerim. İstanbul: Vatan Matbaası, 1341/1925, 197+6 s.

GEDİK, Fuat. Bir Uçtan Ötekine (S). İstanbul: Hamlı Matbaası. 1960, 400 s.

GEDİK, Fuat. Amerika (S). İstanbul: 1948.

GEREDE, Hüsrev. Siyâsî Hatıralarım (I. İran Ağustos 1930-Haziran 1934). İstanbul: Vakit Basımevi, 1952, 311 s.

GERMAN, Tülay. Erdemli Yıllar. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1996, 173 s.

GİRĞİN, Kemal. Dünyanın Dört Bucağı, Bir Diplomatın Anıları (1957-1997). Milliyet Yayınları, 1998, 273 s.

- [GÖÇEN], Hayrettin Nedim . Bir Elçi'nin Tarihçe-i Sefareti 1207/1208.
İstanbul: Matbaa-i Orhaniye, 1333/1917, 112 s.
- GÖKALP, Mehmet. Geldi Geçti Seneler, Bir Savcının Hatıraları.
İstanbul: Asır Ajans Yayınları, 1995, 191+12 (Fotoğraflar) s.*
- GÖKAY, Fahreddin Kerim. Gördüklerim ve Duyduklarım. İstanbul: Kader Basımevi, 1939, 23 s.
- GÖKAY, Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim. Kinli ve Dertli Avrupa (Seyahat İntibaları) (S). İstanbul: Yeşilay Gençlik Şubesi Yayını No. 1, Kader Matbaası, 1947, 40 s.*
- GÖKÇAY, Hayri. Bir Türkün Hatırat ve İntikamı (Rus Zulmünden Canlı Hatıralar). İstanbul: Sıralar Matbaası, 1958, 228 s.
- GÖKÇEN, Sabiha. Atatürk'le Bir Ömür. haz. Oktay Verel. [İstanbul]: Altın Kitaplar, [1994], 316+13 (Belge ve Fotoğraflar) s.*
- GÖKER, İbrahim Necdet. Bir Güneş Nasıl Doğdu? (Millî Heyecan Günlerimizin Hatıralarından). Mardin: Ulus Sesi Matbaası, 1939, 23 s.
- GÖKMAN, Muzaffer. Amerika Notları (S). İstanbul: Varlık Yayınları, 1961, 111 s.
- GÖKNİL, Bedri. Bedri Göknil'in Hatıra Notları. Celâl Bayar Arşivi.
- GÖKSEL, Hüsnü A.. Lacivert Mayolu Kız. 2. bs. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1996, 165 s.
- GÖRGÜNAY, Namık. Kıbrıs'tan Hatıralar (S). Ankara: Üniversite Basımevi, 1951, 76 s.
- GÖZTEPE, Tarık Mümtaz. Osmanoğullarının Son Padişahı Sultan Vahdeddin Mütâreke Gayyâsında. İstanbul: Garanti Matbaası, Sebül Yayınları, 1969, 461 s.
- GÖZTEPE, Tarık Mümtaz. Osmanoğullarının Son Padişahı Sultan Vahdettin Gurbet Cehenneminde. İstanbul: Garanti Matbaası, Sebül Yayınları, 1968, 187 s.

- GÖZTEPE, Tarık Mümtaz. Osmanoğullarının Son Padişahı Sultan Vahideddin Mütareke Gayyasında. İstanbul: Sebil Yayınevi, 1969, 461 s.*
- GRANDA, Cemal. Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri (Atatürk'ün On İki Yıl Hizmetini Gören Cemal [Çelebi] Granda'nın Hatıraları). haz. Turhan Gürkan. İstanbul: Fer Yayınları, 1971, 256 s.*
- GÜÇ, Ali Rıza. Kıyamet Gününü Yaşıyoruz. İstanbul: Bakış Matbaası, 1977, 128 s.
- GÜLEÇ, Fazlı. Fazlı Güleç'in Hatıra Notları. Celâl Bayar Arşivi.
- GÜLER, Halid. Sovyetler Birliği'ndeki Türkler. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1990, 185 s.
- GÜLER, H. Şevki. Dört Yılın Hesabı (Parlamento'dan Hicaz'a). Ankara: 1965, 81 s.
- GÜLERSOY, Çelik. Batı'ya Doğru (S). İstanbul: İstanbul Kitaplığı, 1987.
- GÜLEŞÇİ, Gülsen. Seyahati Sever misiniz? (S). İstanbul: Şahsi Yayın, 1991.
- GÜLPERİ [Hanım]. Güldeste-i Hatırat. Kahire: Matbaat ül-Maarif, ?, 99 s.
- GÜLEY, Ferda. Kendini Yaşamak, Anılar. İstanbul: Cem Yayınları, 1990, 559 s.*
- GÜLİZAR, Jülide. Haberler Bitti Şimdi Oyun Havaları. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1994, 237 s.
- GÜLİZAR, Jülide. TRT Meydan Savaşı. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1995, 183 s.
- GÜNALTAY, Şemsettin. Atatürk'ün Tarihçiliği ve Fahri Profesörlüğü Hakkında Bir Hatıra. İstanbul: Maarif Basımevi, 1959, 2 s. (Ayrı Basım)
- GÜNALTAY, M.Şemseddin. Maziden Âtiye. İstanbul: Kanaat Matbaa ve Kütüphanesi, 1339/1923, 316+3 s.
- GÜNAY, Cavit. Bir Köy Tarım Öğretmeninin Notları. Manisa: 1964, 72 s.

- GÜNDEM, Naci. **Günler Boyunca (Hatıralarım)**. İzmir: İhsan Gümüşakay Matbaası, 1955, 216 s.
- GÜNDÜZ, Genrl. Asım. **Hatıralarım (Cumhuriyetin 50. Yılında)**. haz. İhsan İlgar. İstanbul: Kervan Yayınları, 1973, 240 s.
- GÜNER, I. Safa. **Köy Enstitüleri Hatıraları**. İstanbul: Kervan Matbaası, 1963, 165 s. 9
- GÜNGÖR, Selâhattin. **Kumandanlarımızın Harb Hatıraları**. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1944, 160 s.
- GÜNGÖR, Selâhattin. **Yakınlarının Ağzından Atatürk**. İstanbul: Gençlik Kitabevi, 1944, 160 s.
- GÜNSAV, Bekir Sami. **Miralay Bekir Sami Günsav'ın Kurtuluş Savaşı Anıları**. haz. Muhittin Ünal. İstanbul: Cem Yayınları, 1994, 494 s.
- GÜNVER, Semih. **Tac Mahal Otel**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1994, 272 s.
- GÜRALP, Şerif. **Dinler Devrimler**. İstanbul: 1961.
- GÜRDEDE, Adem. **Tezek Kokusu (Anı)**. Ankara: İstiklâl Matbaası, 1962, 69 s.
- GÜRER, Cevat Abbas. **Ebedî Şef Atatürk'ün Zengin Tarihinden Birkaç Yaprak**. C. 1. İstanbul: Halk Basımevi, 1939, 192 s.
- GÜRKAN, Ahmet. **Mebusluğum**. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1964, 206 s.
- GÜRÜN, Kâmuran. **Akıntıya Kürek**. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994, 276 s.
- GÜRÜN, Kâmuran. **Bükreş-Paris-Atina Büyükelçilik Anıları**. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994, 484 s.
- GÜRSEL, Kadir. **Dağdakiler Bagoç'tan Gabor'a 26 Gün**. İstanbul: Metis Yayınları, 1996, 168 s.
- GÜRSEL, Orgeneral Cemal. **Hatıralar (İttihat ve Terakki ve Birinci Dünya Harbi)**.
- GÜRSOY, Rasim. **Parlamentoda 33 Ay**. Ankara: Garanti Basımevi, 1976, 20 s.

- H. CEMAL. Yeni Harb, Başımıza Tekrar Gelenler, Edirne Harbi Muhasarası, Esâret ve Esbâb-ı Felâket. İstanbul: Şems Matbaası, 1332, 542 s.
- HABİBZADE AHMET KEMAL. Çin-Türkistan Hatıraları. Marifet Matbaası, İzmir 1341, 236 s. (Yeni Harflerle, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1996, 272 s.)
- HALİD OĞUZ. Maziden Bir Yaprak. İstanbul: Karabet Matbaası, 1335/1919, 60 s.
- HALİL. Ez Belh Ta Konya (S). İstanbul: Burhanettin Erenler Matbaası, 1957, 31 s.
- HALİL, Halit M. Cezayir Hatıratı. Mısır: İctihat Matbaası, 1906.
- HALİL PAŞA. İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e Bitmeyen Savaş. haz. M. Taylan Sorgun. İstanbul: Yedigün Yayınları, 1972, 381 s.*
- HALİL SALİM. Anadolu ve Rumeli'ye Bir Küçük Seyahat Yahut Her Yerde Terakki. İstanbul: İspetan Matbaası, 1308/1891, 36 s.
- HALİL ZEKİ. Felaket Günlerim. Filibe: Tunca Matbaası, 1329/1913, 47 s.
- HALİT EYYUB (Yenişehirlizade). Kayıkla Bir Cevelan (S). İstanbul: Malumat Kütüphanesi, 1317/1899, 123 s.
- HALLAK, Ahmed el-Bediri. Osmanlı Taşra Hayatına İlişkin Olaylar (G). Ankara: Akçağ Yayınları, 1995, 208 s.
- HASAN AMCA [Hasan Vasfi Kızıtaşı]. Doğmayan Hürriyet. İstanbul: Akım Yayınları, 1958, 189 s.*
- HASAN AMCA [Hasan Vasfi Kızıtaşı]. Nizamiye Kapısı. M. Sıralar Matbaası, İstanbul 1958, 125 s.*
- HASAN BASRİ. Avrupa'da Bir Türk. İstanbul: Ahmet İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, 1327/1911, 67 s.
- HASAN FERİD. Hatıra-i İnkılâb, Matbaa-i Amire, İstanbul 1326/1910, Cüz 1-2, 16 s.

HASAN RAMÎ PAŞA. Mukaddime-i Hatırat. İstanbul: Matbaa-i Uhuvvet, 1324, 13 s.

HASAN RAMÎ PAŞA. Hatırat. İstanbul: Artin Asaduryan Matbaası, 1324/1908, 119 s. (Yeni Harflerle, II. Abdülhamit'in Bahriye Nâzırlarından Hasan Râmi Paşa'nın Hatıraları, İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilâve), 1972, 24 s.)

HASAN RAMİZ VODİNALI. Gençlik Hatıraları. İstanbul: Alem Matbaası Ahmed İhan ve Şürekâsı, 1311/1893, 35 s.

HASAN TAİB ES-SEYYİD. Hatıra yahut Mir'at-ı Bursa. Bursa: Hudavendigâr Vilâyeti Matbaası, 1323/1905, 48 s.

HAŞİMOĞLU, Yasin Hatıralar. haz. Süreyya Şehidoğlu. Ankara: Ankara Basın ve Ciltevi, [1973], Cumhuriyetin Ellinci Yıldönümü Armağanı, 40 s.*

(HAYDAR ÇELEBİ). Haydar Çelebi Ruznamesi. haz. Yavuz Senemoğlu. [İstanbul]: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, Kervan Kitapçılık, 211 s.

HAYRETTİN, Abidin. Tarihte Ankara (İstiklâl Harbi ve Bursa Hatırası). İstanbul: Suhulet Kütüphanesi, 1934, 31 s.

HAYRETTİN, İlham. Vatanım İçin (İstiklâl Hatıraları). Gaziantep: Havadis Matbaası, 1928, 16 s.

HAYRETTİN, Nedim. Bir Elçinin Tarihçe-i Sefâreti (1207-1208). İstanbul: Matbaa-i Orhaniyye, 1333/1917, 112 s.

HAYRULLAH [Harput'lu Hayri]. Hatıra-i Ahd-i Şebab. İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, 1302/1885, 64 s.

HOCAZADE MEHMED EBAYDULLAH. Akıl Yahut Ahir Zaman Peygamberi (Liverpool Hatıratı). Filibe: 1316, 62 s.

HÜNALP, Ayhan. Dağlara Giden Yollar (30 Yıllık Basın ve Sanat Hatıraları). İstanbul: 3 Yayınları, 1974, 118 s.

HÜSAMEDDİN SACİD. Harb ve Zafer Hatıraları (Birinci Kitab: Gazi Paşa'ya). İstanbul: İkdâm Matbaası, 1339/1923, 16 s.

- HÜSEYİN CAVİT. Geçmiş Günler. Tiflis: Şark Matbaası, ? , 24 s.
- HÜSEYİN HULKİ, Dr.. Berlin Hatıratı. İstanbul: Karabet Matbaası, 1308, 143 s.
- HÜSEYİN MİRZA CEMALOF. Geçmiş Günler. Bakú: Azarneşr Matbaası, 1925, 24 s.
- HÜSEYİN NADİR. Batum Seyahati. İstanbul: Orhaniye Matbaası, 1927, 23 s.
- HÜSEYİN RACİ EFENDİ. Tarihçe-i Vak'a-i Zağra. haz. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No. 24, Kervan Kitapçılık, Tarihsiz, 302 s.*
- HÜSMAN, Hâdi. Hatırladıklarım, Düşündüklerim. İstanbul: Baha Matbaası, 1975, VIII+446 s.*
- ILGAZ, Hasene. Unutulmayan Yıllar. İstanbul: 1970, 49 s.
- ILGAZ, Hasene. Kıbrıs Notları. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1949, 160 s.
- İŞİK, Gül. İspanya Bir Başka Avrupa (S). İstanbul: Metis Yayınları, 1991.
- İBNÜLCELAL SEZÂİ. Bursa'ya Seyahat. İstanbul: Alem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1308/1891, 44 s.
- İBNÜ'N-NÜZHET CEVAT. Hatıra-i Tarih-i Osmanî. İstanbul: Kasbar Matbaası, 1330, 213 s.
- İBRAHİM ABDÜSSELAM, Dr. Yemen Seyahatnamesi ve Coğrafya-yı Nebatîsi. İstanbul: Hilâl Matbaası 1324/1908, 160 s.
- İBRAHİM EDHEM Plevne Hatıraları (Sebat ve Gayret, Kıyametden Bir Alamet). haz. Seyfullah Esin. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No. 35, Kervan Kitapçılık, 1979, 84+5 (Resimler) s.*
- İBRAHİM ETEM. İstiklâl Harbinde Demirel Akıncıları (İstiklâl Harbinde Demirci Kaymakamı İbrahim Etem'in Geniş Hatıralarından Derleme). der. Baki Vandemir. İstanbul: Askerî Matbaa, 1936, 4+208 s.
- İBRAHİMOĞLU, Ahmet Remzi. Hac Hatıralarım (Karayolu ile) (S). Trabzon: Selçuk Matbaası, 1965, 20 s.

İBRAHİM ETEM. İstiklâl Harbinde Demirci Akıncıları. İstanbul: Yeni İstanbul Kültür Yayınları, 1970, 128 s.

İBRAHİM TEMO. İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin Kurucusu ve 1/1 No'lu Üyesi İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları. haz. Bülent Demirbaş. İstanbul: Arba Yayınları, 1987, XV+278 s.*

İDİKUT, İhsan. İdeal Komutanlarımızdan 4. Fırka Kumandanı Miralay Şehid Nazım Bey, Şirket-i Mürettibiyye Matbaası, İstanbul 1952, 171 s.

İĞDEMİR, Uluğ. Yılların İçinden (Makaleler, Anılar, İncelemeler). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1976, X+426 s.

İHSAN PAŞA. Çin Yollarında. İzmir: Marifet Matbaası, 1928, 326 s.

İLKUT, A. Kemal. Şangay Hatıraları. İstanbul: Kader Matbaası, 1939, 116 s.

İLKUT, A. Kemal. Türkistan ve Çin Yollarında Unutulmaz Hatıralar. İstanbul: Zarif İş Matbaası, 1955, 236 s.

İLMEN, General Süreyya. Dört Ay Yaşamış Olan Zavallı Serbest Fırka. İstanbul: Ahmet Sait Basımevi, 1951, 87 s.

İMRE, Halil. Bir Ömür Üç Kitap (Çocukluğum, Yoluma Çıkan Politika, 27 Mayıs 1960-27 Kasım 1964, Geç Kalmış Hevesler). Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1976, 464 s.

İNAN, Prof. Dr. Afet. Atatürk'ün Viyana Karlsbat Hatıraları (Karlsbatta Geçen Günlerim), 2 Kitap. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1970, 18+19-24 s.

İNAN, Prof. Dr. Afet. Mukaddes Tabanca. İstanbul: Devlet Basımevi, 1937, 289+309s.

İNAN, Prof. Dr. Afet. Atatürk'ten Hatıralar. Ankara: 1. bs. Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1955, II+180 s.

İNAN, Prof. Dr. Afet. Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi (Türkiye İş Bankası Atatürk ve Devrim Serisi No. 10), 1959, XII+312 s.

İNAN, Prof.Dr. Afet. Atatürk'ten Yazdıklarım. Ankara: Altınok Matbaası, 1969, 60 s.

İNAN, M.Rauf. Bir Ömrün Öyküsü. 2 C. Ankara: Öğretmen Yayınları, 1986, 1988; 217, 457 s.*

İNÖNÜ, Erdal. Siyaset Penceresinden Meclis'in İçinden Dışından. haz. Mustafa Gazalçı. Ankara: Ardıç Yayınları, 1949, 208 s.

İNÖNÜ, İsmet. Aziz Atatürk (Atatürk le Venerable/The Eminend Atatürk). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1963, 35 s.

İNÖNÜ, İsmet. Sabahattin Selek. Hatıralarım, Genç Subaylık Yılları (1884-1918). İstanbul: Burçak Yayınları, 1969, 263+8 (Fotoğraf) s.*

İNÖNÜ, İsmet. İstiklâl Savaşı ve Lozan. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1993, 30 s.

_____. İsmet İnönü. Hatıraları. 2 C. Bilgi Yayınevi, Ankara 1987 (2. Baskı), 356, 356 s.

İPEKÇİ, Abdi. İnönü Atatürk'ü Anlatıyor. İstanbul: Cem Yayınları, 1968, 107 s.

İPEKÇİ, Abdi. Yarının Ülkesi Afrika. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1959, 239+1 s.

İSMAİL HAKKI. Vatan Uğrunda yahut Yıldız Mahkemesi. Kahire: 1326, 232 s.

İSMAİL KEMAL BEY. Memoires (Hatıralar). London: 1920.

İSMAİL SIDKI. Hatırat (Memalik-i Osmaniye'de kâin evkafın suret-i idaresi Hakkında mutalaatı muhtevidir). İstanbul: Selânik Matbaası, 1324/1908, 21 s.

İSMAİL ZÜHDİ (Erkân-ı Harb Miralaylarından). İntibah. haz. Ahmet Nezh Galitekin. İstanbul: Yedi İklim Yayınları, 1995, 125 s.*

İŞGÜZAR, Hilmi. Balkanlar ve Avrupa Notları (Bulgar Türkleri, Avrupa'daki İşçilerimiz, Kadınlarımız, Hariciyecilerimiz) (S). Ankara: 1968, 98 s.

- İYBAR, Tahsin. Sibirya'dan Sirendib'e (1914-1920). 1954, 116 s.
- İYİLER, Orhan. Öldükleriyle Kalmadılar. İstanbul: Ceylan Yayınları, 1996, 240 s.
- KAÇAR, Halit. Halit Kaçar'ın Hatıraları. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, II. Cilt, 44 s.*
- KAĞITÇI, Mehmet Ali. Uluslararası Kâğıtçılık Kongresi (Bir Geziden Anılar) (S). İstanbul: İskender Matbaacılık, 1968, 146+2 s.
- KAHRAMAN, Sami Sabit. İstiklâl Mücadelesi ve Enver Paşa, Trabzon ve Kars Hatıraları (1921-1922). İzmit: 1949.
- KALAÇ, Ahmet Hilmi. Kendi Kitabım (Anılar). Ankara: Yeni Matbaa, 1960, 173 s.
- KALAYCI, Şaban. Karanlıktan Aydınlığa, Mehmet Feyzi Efendi'den Hatıralar. İstanbul: Hamle Yayınları, 1996, 416 s.
- KALKAVANOĞLU, İlyas Sami. Milli Mücadele Hatıralarım. İstanbul: Ekicigil Yayınevi Matbaası, 1957, 143 s.
- KAMACI, Cemal. Ölümle Başlayan Hayat. İstanbul: Gonca Yayınevi, 1987, 176 s.
- KAMİL PAŞA. Hatırat-ı Sadr-ı Esbak Kâmil Paşa. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1329/1913, 198+2 s.
- KAMİL PAŞA. Belgelerle Mısır, Ermeni, Kürt-Doğu Rumeli Meseleleri, Kamil Paşa'nın Anıları. haz. Gül Çağalı Güven. İstanbul: Arba Yayınları, 1991, 424 s.*
- KAMİL PAŞA. Hulâsa-i Hatırat. İstanbul: 1325, 14+94 s.
- KANBOLAT, Dr. Yahya. Olduğu Gibi (Eski Türkiye İşçi Partisi Üzerine Anılar). Ankara: Güldiken Yayınları, 1999.
- KANDEMİR, Feridun. Hatıraları ve Söylemedikleriyle Rauf Orbay. İstanbul: Sinan Matbaası, 1965, 208 s.
- KANDEMİR, Feridun. Medine Müdafaası. İstanbul: Nehir Yayınları, 1991, 584 s.

- KARABEKİR, Gnrl. Cemal. Maçka Silahhanesi Hatıraları (G), İstanbul: Nehir Yayınları, 1991, 117 s.
- KARABEKİR, Gnrl. Kâzım. Türkün Ulu Tarihine Hizmetlerimle/İstiklâl Harbimizin Esasları (Yanlış Bilgi Felaket Kaynağıdır). İstanbul: Sinan Matbaası ve Neşriyatı, 1933-1951, 192 s.
- KARABEKİR, Kâzım. İstiklâl Harbimiz. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1960, 1171+44 (Vesika ve Fotoğraflar) s.*
- KARABEKİR, Kâzım. İstiklâl Harbimizin Esasları. İstanbul: Sinan Matbaası Neşriyat Evi, 1933-1951, 192 s.*
- KARABEKİR, Kâzım. İttihat ve Terakki Cemiyeti Neden Kuruldu, Nasıl Kuruldu, Nasıl İdare Olundu? İstanbul: Türdav Ofset Tesisleri, 1982, 552 s.*
- KARABEKİR, Kâzım. Bir Düello ve Bir Suikast, Nefret Müstebitlere, Nefret İstibdatı Yaşatanlara. haz. Prof.Dr.Faruk Özerengin. İstanbul: Emre Yayınları, 1995, 270 s.*
- KARABEKİR, Kâzım. Cihan Harbi'ne Nasıl Girdik. İstanbul: Emre Yayınları, 1994, 464 s.
- KARABEKİR, Kâzım. Cihan Harbi'ni Nasıl İdare Ettik. 2 C. İstanbul: Emre Yayınları, 1994, 650 s.
- KARABEKİR, Kâzım. Ermeni Dosyası. İstanbul: Emre Yayınları, 1994, 220 s.
- KARABEKİR, Kâzım. Kâzım Karabekir Anlatıyor (G). haz. Uğur Mumcu. İstanbul: Uğur Mumcu Vakfı Yayınları, 1996, 208 s.
- KARABEKİR, Kâzım. Paşaların Hesaplaşması. İstanbul: Emre Yayınları, 1992, 304 s.
- KARABEKİR, Kâzım. Paşaların Kavgası. 2. bs. İstanbul: Emre Yayınları, 1991, 336 s.
- KARAÇAM, Nazif. Atatürk Kırklarelinde (20 Aralık 1930). İstanbul: Okay Yayınları, 1969, 55 s.

- KARADAYI, İsmet Kemal. Adalet Diye Diye. İstanbul: Yön Yayıncılık, 1993, 256 s.
- KARADENİZ, Harun. Olaylı Yıllar ve Gençlik. 4. bs. İstanbul: Er-Tu Matbaası, 1975, 255 s.
- KARADENİZ, Harun. Yaşamımdan Acı Dilimler. haz. Hülya Karadeniz. İstanbul: Çelik Cilt Matbaası, 1975, 168+55 s.
- KARAGÖZ, Sadık. Atatürk Manisa'da. Manisa: 1969, 67 s.
- KARAKAŞ, Emin Arslan. İçel Kurtuluş Savaşı Tarihi Hatıraları. C. 1. Mersin: Yeni Mersin Basımevi, 1942, 64 s.
- KARAKUŞ, Emin. İşte Ankara, Kırk Yıllık Gazeteci Gözü İle. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1977, 525 s.
- KARAMAN, Gnrl. Sami Sabit. Trabzon ve Kars Hatıraları (1921-1922)/İstiklâl Mücadelesi ve Enver Paşa). İzmir: Sellüzo Basımevi, 1949, 184+1 s.
- KARAOYVAT, General Hüsamettin. General Hüsamettin Karaoyvat'ın Hatıraları, Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, IV. Cilt, 44 s.*
- KARATAY, Namdar Rahmi. Paris Mektupları (S), Berksoy Basımevi, İstanbul 1952, 135 s.*
- KARÇIN-ZADE SÜLEYMAN ŞÜKRİ. Seyahat-i Kübra. Petresburg: Abdürreşid bin Ömer İbrahimof'un Elektrik Matbaası. 1325/1907, 608 s.
- KAYACAN, İsa. Atatürk'ün Emrinde Kırk Sekiz Ay. Ankara: Kardeş Matbaası, 1966, 48 s.
- KEBİR BEKİR. Beyrem Hatıraları. Kazan: İ. N. Haritonef Taş ve Hurufat Matbaası, 1912, 14+2 s.
- KELEMCİOĞLU, M. Sabri. Düşünceye Batan Şehir (S). İstanbul: 1968, 116 s.
- KEMALETTİN ŞAHRÜ. Mütareke Acıları. İstanbul: Selâmet Matbaası, 1930, ?
- KENAN RİFAİ der. Mesnevi Hatıraları. Kâzım Büyükkaysoy. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevi, 1968, 218 s.

- KEYKURUN, Hakkı (Şeyh Zamanlı). Azerbaycan İstiklâl Mücadelesinin Hatıraları. İstanbul: Ekspres Matbaası, 1964, 132 s.
- KILIÇ ALİ. İstiklâl Mahkemesi Hatıraları. İstanbul: Sel Yayınları, 1955, 108 s.
- KILIÇ ALİ. Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor. İstanbul: Sel Yayınları, Atatürk Kütüphanesi No. 5, 1955, 131+1 s.
- KILIÇ ALİ. Atatürk'ün Son Günleri. İstanbul: Sel Yayınları, 1955, 88 s.
- KILIÇ ALİ. Atatürk'ün Hususiyetleri. İstanbul: Sel Yayınları, 1955, 122 s.
- KILIÇ, Osman. Kader Kurbanı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1994, 616 s.
- KIRHAN, Celâl. Mondros'tan Lozan'a (Kurtuluş Yıllarında Geçmiş Günler). İstanbul: Sıralar Matbaası, 1963, 16 s.
- KIRIMER, Cafer Seydahmet. Unutulmaz Gözyaşları. İstanbul: Hilâl Matbaası, 1334, 59 s.
- KIRKINCI, Mehmet. Bediüzzaman'ı Nasıl Tanıdım. İstanbul: Zafer Yayınları, 1995, 135 s.
- KIRKPINAR, Salim Rıza. Salim Rıza'dan Anılar. İstanbul: Yalçın Yayınları, 1990, 80 s.*
- KIVANÇ, Halit. Hadi Anlat Bakalım, Anılar 1. İstanbul: Yorum Kitapları, 1998, 223 s.
- KIYAFET, Hasan. Hücrede Şenlik. İstanbul: Berfin Yayınları, 1994, 76 s.
- KİRİŞÇİOĞLU, Nusret. Yassıada Kumandanına Cevap. İstanbul: Baha Matbaası, 1971, VIII+266 s.*
- KİRİŞÇİOĞLU, Nusret. Kayseri Cezaevinde Bir Yıldönümü (Yassıada-İmralı-Kayseri Gerçekleri.1). İstanbul: Baha Matbaası, 1968, 324 s.
- KOÇ, Hülya. Rüzgar İt Beni, Bigamekibasuyake (Bisikletle Güney Amerika Yolculuğu). 2. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, 197+40 (Resimler) s.

- KOÇAŞ, M. Sâdi. 12 Mart Anıları. İstanbul: Tomurcuk Matbaası, 1978, 702 s.
- KOÇAŞ, M. Sadi. Atatürk'ten 12 Mart'a, Anılar. C. 1. İstanbul: Er-Tu Matbaası, 1977, 476+10 s.
- KOÇAŞ, Sâdi. Bir Seçim Böyle Geçti. 1970.
- KOÇER, General Kemal. Kurtuluş Savaşımızda İstanbul (İşgal Senelerinde H. M. Grubunun Gizli Faaliyetleri). İstanbul: Vakit Basımevi, 1946, 239 s.
- KOKTÜRK, Müşerref R.. Paletten Kaleme. Ankara: Sistem Ofset Matbaası, 1989, 430 s.*
- KONGAR, Emre. Ben Müsteşarken. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996, 520 s.
- KOP, Kadri Kemal. Atatürk Diyarbakır'da ve O'nun Hatıraları. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1938, 91 s.
- KORUTÜRK, Fahri. Atatürk'le Karşı Karşıya. İstanbul: Binbirdirek Matbaa Sanayi A.Ş., 1981, 10 s.
- (KOTKU, MEHMED ZAHİD). Anılarla Mehmed Zâhid Kotku. haz. Metin Erkaya. İstanbul: Seha Neşriyat, 1996, 400 s.
- KÖKSAL, Osman. İnkılâp Mektupları. haz. Uğur Mumcu. Ankara: Uğur Mumcu Vakfı Yayınları, 1996, 262 s.
- KÖYMEN, Dr. Niyazi. İki Dev-İki Sistem (Amerika ve Rusya). İzmir: 1968, 216 s.
- KUBAN, Doğan. Anadolu Gezilerinden İzlenimler (Bir Batı Anadolu Gezisi) (S). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1962, 48 s.
- KUÇANİ, Cevat. Unutulmaz Hatıraları. Şahsi Yayın, 1995, 160 s.
- KUNERALP, Zeki. Sadece Diplomat. [İstanbul]: İstanbul Matbaası, [1981], 270 s.*
- KURAL, Orhan. Dünya Döndükçe İnsan Gezdikçe(S). İstanbul: Arion Yayınları, 1995, 264 s.

- KURAL, Orhan. Büyük Dünyada Küçük Adamlar(S). İstanbul: Kurtiş Matbaası, 1993, 281 s. *
- KURAL, Orhan. Sibiry'a'dan Şili'ye. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1999, 326 s.
- KURAN, Ahmet Bedevi. Harbiye Mektebinde Hürriyet Mücadelesi. İstanbul: Çeltüt Matbaası, ty., 176 s.*
- KURDOĞLU, Nazım. Rüyalar Diyarı Hollywood, Çılgınlar Diyarı Las Vegas (S). İstanbul: Berksoy Matbaası, 1962, 74 s.
- KURTGÖZÜ, Kerem. Gizli Diplomasi. İstanbul: Kavram Yayınları, 1994, 158 s.
- KUŞCUBAŞI, Eşref. Tarihe Benden Haberler. haz. Cemal Kutay. İstanbul.
- KUŞCUBAŞI, Eşref. Teşkilât-ı Mahsusa'nın Arap İllerinde Faaliyeti.
- KUTAY, Cemal. Çerkez Etem Hadisesi (Kendi Hatıralarıyla). İstanbul: Tarih Kütüphanesi Yayınları, Türkiye Ticaret Matbaası, 1955, 112 s.
- KUYUMCU, İbrahim. Bir Avuç Toprak İçin (Notlar). Ankara: Dost Yayınları, 1963, 132 s.
- KÜÇÜK, Yalçın. Davalarım. İstanbul: Tekin Yayınevi, 1989, 404 s.
- LERMİOĞLU, Osman Naru. Halkın İstemediği İnkılab Meşrutiyet. İstanbul: Sabah Kültür Yayınları, 1976, 295 s.
- LESKOVİKLİ MEHMET RAUF. İttihat ve Terakki Ne İdi. haz. Bülent Demirbaş. İstanbul: Arba Yayınları, 1991, 119 s.
- LÜTFİ BEY (Başmabeyinci). Osmanlı Sarayının Son Günleri. İstanbul: Hürriyet Yayınları, ty., 539 s.*
- LÜTFİ FİKRİ BEY. Dersim Mebusu Lütfi Fikri Bey'in Günlüğü "Daima Muhalefet" (G). haz. Yücel Demirel. Arma Yayınları, İstanbul 1991,205 s.*
- LÜTFİ SİMAVİ. Sultan Mehmet Reşat Han'ın ve Halefinin Sarayında Gördüklerim. İstanbul: 1340, 271 s.
- MADANOĞLU, Gnrl. Cemal. Anılar. I. Bölüm. İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1982, 308 s.

- MAHMUT MAAN [Maan Oğullarından Elhac Mahmud Nedim]. Samsun Hatıraları. Samsun: Şems Matbaası, 1346/1927, 16 s.
- MAHMUT MUHTAR [Paşa] (Katırcıoğlu). Maziye Bir Nazar. İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1341/1925, 275+5+2 s.
- M.A.. Hunin Sayfalar. İstanbul: Çiftçi Kütüphanesi, ?, 32 s.
- M. A. SABİT MANAFZADE. Hatırat. Bakü: 1913, 38 s.
- MADARALI, Fikret. Ekmekli Dönemeç (Köy Öğretmeninin Anıları). İstanbul: Hür Yayınevi, 1965, 100 s.
- M. HALİL HALİT. Cezayir Hatıratı. Mısır: İçtihat Matbaası, 1906.
- MAHMUD MUHTAR. Balkan Harbi Üçüncü Kolordunun ve İkinci Doğu Ordusunun Muharebeleri. haz. M. Ziyaeddin Engin. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No.137, Kervan Kitapçılık, 1979, 208 s.*
- MAHMUT MUHTAR PAŞA [Katırcıoğlu]. 1328 Balkan Harbinde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Hatıratına İkinci Şark Ordusu Kumandanı Mahmut Muhtar Paşa'nın Cevabı. Kahire: Matbaa-i Emin-i Hindiye, 1930, 28+51 s.
- MAHMUT MUHTAR PAŞA. Acı Bir Hatıra 2. bs. Trablus: Şam Matbaat ül-liva, 1931
- (MAHMUT ŞEVKET PAŞA). Sadrazâm ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın Günlüğü. İstanbul: Arba Yayınları, 1988, 218 s.
- MAHRUKİ, Nasuh. Bir Dağcının Güncesi. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
- M. NİHAD. Bekir Ağa Bölüğü Faciaları Yahut Serâir-i İstibdaddan bir Nebze. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1327/1911, 48 s.
- MASAR, Dr. İlhami. Bir Ömür Boyunca. Boğaziçi Yayınları: İstanbul 1974, 143 s.*
- MAYAKON, İsmail Müştak. Yıldız'da Neler Gördüm. İstanbul: 1940, 200 s.
- MEHMED ARİF. Miralay Arif'in Hatıratı 1913-1923. sad. Hüseyin Fevzi Ayberk. İstanbul: Yeni İstanbul Matbaası, 1970, 59 s.

- Mühimme-i Ahlakiyeden Bahisdir). 1. bs. Mısır: Maarif Matbaası, 1321, 545 s.* (Yeni Harflerle, sad. Nihad Yazar. İstanbul: Anadolu Neşriyat Yurdu Yayınları, 1974, 568 s. *)
- MEHMED ARİF. Acıklı Hikayeler veya Askere Öğüt. İstanbul: 1328/1912, 30 s.
- MEHMED ARİF. Anadolu İnkılabı, Mücahedat-ı Milliye Hatıratı. 90 s. (Yeni Harflerle, İstanbul: Yeni İstanbul Kültür Yayınları, 1969, 61 s.)
- MEHMED ÂSAF BEY. Volga Kıyılarında Muhtıra. çev. Murat Cebecioglu. İzmir: Akademi Kitabevi, 1994, 310 s.
- MEHMED CELAL. Eski Yare Eski Yara (Yahut Dördüncü Mahkeme-i Kübra-Bir Hatıra-İhtiyac-ı Ruh). İstanbul: Matbaa-i Ahmed Kâmil 1324/1908, 16s.
- MEHMED CELAL. Almanya'daki İhtisaratım. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1917, 36+35 (Almanca) s.
- MEHMED CELAL. Zindan Kapısında-Dürbün Önünde- On bir Temmuzda Bir Fal. İstanbul: Matbaa-i Ahmed Kâmil, 1324/1908, 15 s.
- MEHMET CEMALETTİN. Şeyhülislâm Merhum Cemalettin Efendi Hazretlerinin Hatırat-ı Siyasiyesi. İstanbul: M. Huvagimyan Matbaası, 1336, 71 s.
- MEHMED EMİN. Harb-i Umumide Irak Cephe-i Harbine Ait Hatıratımdan Bir Safha (Selman-ı Pâk Meydan Muharebesi) /Ctesiphon ve Zeyli. İstanbul: Mabaa-i Askeriyye, 1337, 4+147 s.
- MEHMED EMİN. Gelibolu Hatıratı. İstanbul: Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1327/1911, 41s.
- MEHMET EMİN EFENDİ. İstanbul'dan Orta Asya'ya Seyahat. haz. Rıza Akdemir. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986, 157 s.*
- MEHMED EMİN NAHİFİ. Sefaretname-i Abdülkerim Paşa (1188 Senesinde Rusya'ya İzam Buyurulmuş Olan Hey'et-i Sefaretin Müşahedatına Dairdir). İstanbul: İkdam Matbaası, 1316/1898, 71 s.

- MEHMED ENİSİ. Avrupa Hatıratım. Birinci Kısım. Kostantiniye: Matbaa-i EbuZZiya, 1327, 224 s.*
- MEHMED FATİH [El-kerimî]. Kırım'a Seyahat. Orenburg: Mehmed Fatih Kerimof Matbaası, 1904, 117 s.
- MEHMED HAYREDDİN MİDİLLİLİ. Aydın Vilayet-i Celilesi Dahilinde Birkaç Gün Seyahat. İstanbul: Malumat Matbaası, 1314/1896, 28 s.
- MEHMED HİLMİ. Kutub Seyahatnamesinden Müntahabât-ı Fenniye. İstanbul: Hanımlara Mahsus Gazete Matbaası, 1324/1908, 16 s.
- MEHMED HURŞİD. Seyahatname-i Hudud. İstanbul: [Takvimhane-i Âmire], 13+399s.
- MEHMET İHSAN. İstibdat Maskaralıkları yahut Kahkaha İle Gülünüz. İstanbul: Matbaa-i Arşak Garayan, ?, 32 s. 24
- MEHMET KADRİ NASİH. Sarâyih, Kanun-i Esasi ve Havâtır Hatıratı. Paris, 375 s.
- MEHMED MİHRİ. Sudan Seyahatnamesi. İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, 1326-1328/1910, 387+9 s.
- MEHMED MUHSİN (Bandırmalızade). Afrika Delili. Kahire: 1312/1894, 769 s.
- MEHMED RAUF. Seyahatname-i Avrupa. 50 s.
- MEHMED REFET PAŞA. Seyahatname-i Arz-ı Filistin. Şam: Suriye Vilayeti Matbaası, 1305/1888, 61+196+5 s. -
- MEHMED SADIK RIFAT PAŞA. İtalya Seyahatnamesi (Asar-ı Rifat Paşa' adlı eserin içinde). İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1275/1859, 103 s.
- MEHMED SAFA. Baruni'nin Hatıratı. İstanbul: El'adl Matbaası, 1331/1913, 26 s.
- MEHMED SALAHADDİN. Bildiklerim. Kahire: Emin Hindiyye Matbaası, 1334/1918, 203+5 s. (Resimli)
- MEHMET SÜLEYMAN AVANZADE. Alman Askeri ve Almanya'da Hayat-ı Askeriye. İstanbul: Orhaniye Matbaası 1335/1919, 23 s.

- MEHMED TEVFİK. İstanbul'da Bir Sene, Birinci Ay Tandırbaşı.
İstanbul: Matbaa-i Aramyan, 1299/1882, 39 s.
- MEHMED TEVFİK. İstanbul'da Bir Sene, İkinci Ay Helva Sohbeti,
İstanbul: Matbaa-i Aramyan, 1299/1882, 36 s.
- MEHMED TEVFİK. İstanbul'da Bir Sene, Üçüncü Ay Kâğıthane.
İstanbul: Matbaa-i Aramyan, 1299/1882, 61 s.
- MEHMED TEVFİK. İstanbul'da Bir Sene, Dördüncü Ay Ramazan
Geceleri. İstanbul: Matbaa-i Aramyan, 1299/1882, 36 s.
- MEHMED TEVFİK. İstanbul'da Bir Sene, Beşinci Ay Meyhane yahut
İstanbul Akşamcıları. İstanbul: Matbaa-i Aramyan, 1300/1883, 48 s.
- MEHMED TEVFİK. Nişan-ı İttihat, Yadigâr-ı Macaristan. İstanbul:
1294/1877, 82 s.
- MEHMED VAHİD SEYYİD. Fransa Sefaretnamesi. İstanbul: Matbaa-i
Ebüzzıya, 1304/1887 (2. Baskı), 118 s.
- MEHMED YİRMİ SEKİZ ÇELEBİ. Sefaretname-i Fransa. İstanbul: Matbaa-i
İlmiye-i Osmaniye, 1283/1866, 83 s.
- MEHMET YUŞA. İstibdadın Zehirleri yahut Bir Menfinin Sergüzeşti.
İstanbul: Ruşen Matbaası, 1325, 32 s.
- [MEHMET] ZİYA. İstanbul'dan Asya-yı Vusta'ya Seyahat. İstanbul: Kırk
Anbar Matbaası, 1295/1878, 303 s.
- MEHMED ZİYA [İhtifâlcı]. Bursa'dan Konya'ya Seyahat. İstanbul: Vatan
Matbaası, 1328/1912, 368 s. Resimli
- MELEK HANIM Haremden Mahrem Hatıralar. çev. İsmail Yerguz.
İstanbul: Oğlak Yayınları, 1996, 240 s.*
- MEMDUH PAŞA. Feverân-ı Ezmân. İstanbul: 1324.
- MEMDUH PAŞA. Mir'at-ı Şuûnat. İzmir: 1328.
- MEMDUH PAŞA. Serair-i Siyasiye ve Tehavvülât-ı Esasiye. 1324, 21 s.

- MEMDUH PAŞA** [Mehmed Memduh]. **Tanzimattan Meşrutiyete.** çevirimyazı. Ahmed Nezih Galitekin. İstanbul: Nehir Yayınları, 1995, 180 s.
- MENDERES, Aydın.** **Acılı Günler.** haz. Muammer Yaşar. İstanbul: Tekin Yaynevi, 1987, 159 s.
- MENTEŞE, Halil.** **Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları.** İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, Kasım 1986, XV+254 s.* (Cumhuriyet Gazetesi, N. 1-44 (13 Ekim 1946-11 Aralık 1946)'te tefrika edilmiştir.)
- MERAL, Yunus.** **Bir Mahkûmiyetin Anatomisi.** Erzurum: Taşmedrese Yayınları, 1990, 96 s.
- MISIRLI, Ziya.** **Gezilerimden Anılarım (S).** İstanbul: Gaziantep Yayınları, 1960, 118 s.
- MISIRLI, Ziya.** **Gurbet Rüzgârı (S).** İstanbul: Görenkalp Yayınları, 1968, 165 s. (Resimli)
- MİDHAT PAŞA.** **Midhat Paşa'nın Hatıraları "Hayatım İbret Olsun" (Tabsıra-i İbret).** C. 1. haz. Osman Selim Kocahanoğlu. İstanbul: Temel Yayınları, 1997, 431+15 s. (Fotoğraf ve Belgeler)*
- MİDHAT PAŞA.** **Midhat Paşa'nın Hatıraları "Yıldız Mahkemesi ve Tâif Zindanı (Mir'at-ı Hayret)".** C. 2. haz. Osman Selim Kocahanoğlu. İstanbul: Temel yay. 1997, 439+15 s. (Fotoğraf ve Belgeler)*
- MİMAROĞLU, M. R.** **Gördüklerim ve Geçirdiklerim. İkinci Kitap.** Ankara: 1946, 138 s.
- MİMAROĞLU, İhsan.** **Günsüz Günce-Müziğin Çevresinden Esintiler.** İstanbul: Pan Yayıncılık, 1989, 144 s.
- MİNKARİ, Tarık.** **Şaşıtm Kaldım.** İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994, 171 s.
- MİNKARİ, Tarık.** **Bir Cerrahın Anıları.** İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1996, 206 s.

- MİNKARİ, Tarık. Anılar, Portreler, Tören (P). İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1996, 264 s.
- MİNKARİ, Tarık. Alaska Kıyıları ve Kanada. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1997, 97 s.
- MİNKARİ, Tarık. Coştum Koştum (S). İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1996, 207 s.
- MİNKARİ, Tarık. Hoş Ya Da Boş. 3. bs. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1996, 183 s.
- MİNKARİ, Tarık. Yetmişin Baharında. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1996, 205 s.
- MİNNETOĞLU, İbrahim. Vagon Penceresinden. Ankara: Hilâl Yayınları, 1959, 225 s.
- MİRALAY MEHMET ARİF BEY (Ayıcı Arif). Anadolu İnkılâbı (Milli Mücadele Anıları 1919-1923). İstanbul: Arba Yayınları, ?
- MİRKELAMOĞLU, Necib. İnönü Ecevit'i Anlatıyor. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1976, 204 s.
- MUHİTTİN VECİHİ. Cihan Harbine Dair Hatıralarımdan (Filistin Ricatı). İstanbul: Askeri Matbaa, 1337/1921, 90 s.
- MUHTAR, Dr.Celal. Dr.Celal Muhtar'ın Hatıraları. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, II. Cilt, 30 s.*
- MUSTAFA NECATİ BEY. Mustafa Necati Bey ve İstiklâl Mücadelesi Hatıraları. der. Ahmet Önder. Ankara: İdeal Matbaası, 1953, 16 s.
- MUSTAFA RAGİP. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Fırıldakları yahut Tarih-i Matem. İstanbul: Arşak Garoyan Matbaası, 1328, 14 s.
- MUSTAFA RAGİP. İttihat ve Terakki Tarihinde Esrar Perdesi (Yakup Cemil Niçin ve Nasıl Öldürüldü?/Balkan Muharebesinden Umumi Harp Sonlarına Kadar İttihat ve Terakki Komitesinde Gizli İhtilâflar). İstanbul: Akşam Kitaphanesi Neşriyatı, 1933, 638 s.

MUSTAFA RAUF. Muhtıra-i Zaferden Feth-i Yenişehir (Muvaffakiyet-i Hazret-i Padişâhî). İstanbul: Malûmat Matbaası, 1314, 31 s.

MUSTAFA SAMİ. Avrupa Risalesi. İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1256/1840, 40 s.; 1268/1852, 42 s. (Yeni Harflerle, haz. M. Fatih Andı. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1996, 128 s.*

MUSTANOĞLU, Necati A. Şark ve Garp. Ankara: Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik TAŞ., 1957, 175 s.

MÜFİD ŞEMİ. El-Hakku Ya'lû ve Lâ Yu'lâ Aleyh/Hatırat-ı Niyazi'ye Cevap/İttihat ve Terakki Şemsi Paşa. ? : 1919.

MÜFTÜOĞLU, Mustafa. Çankaya'da Kâbus-3 Mayıs 1944. İstanbul: Yağmur Yayınları, 1974, 272 s.

(NACİYE SULTAN).(Enver Paşa'nın Eşi). Acı Zamanlar. haz. O. Gazi Aşıroğlu. İstanbul: Burak Yayınları, 1992, 88 s.

NADİ, Nadir. İki Sovyet Rusya 1935-1965. İstanbul: Ararat Yayınları, 1967, 159 s.

NADİ, Nadir. Perde Aralığından. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1965, 307 s.*

NAMİK EKREM AYANZADE. Osmanlı Ordusuna 10 Temmuz Hatırası Sene 1324/1908. İstanbul: Ruşen Matbaası, 40 s.*

NAMİK EKREM [Ayanzade Birecikli]. Anadolu'da Bir Cevelan, Anadolu'ya Doğru. İstanbul: Necm-i İtikbal Matbaası, 1327/1909, 64 s.

NAR, Ali. Ortadoğu Günlüğü. İstanbul: Çığır Yayınları, 1977, 295 s.

NAZİM PAŞA. Nazım Paşa'nın Hatıraları. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, II. Cilt, 20 s.*

NECATİ, Mustafa. İstiklâl Harbi Hatıraları. İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 24 s.*

NECMETTİN ARİF, Dr.. Paris'te Tahsil. Mısır: Matbuat'üt-Tevfik, 1322, 141 s.

- NECMİ, Raci. 1923 Osmanlı-Rus Seferi Fecâyii Hatıratımdan (Neler Çektik). İstanbul: Hürriyet Matbaası, 1326, 20 s.
- NEFTÇİ, Nermin. O Yakadan Bu Yakaya (S). İstanbul: Şehir Matbaası, 1957, 64 s.
- NERİMAN HİKMET. Konya Yolunda Tahassürler. İstanbul: Burhaneddin Matbaası, 1932, 16 s.
- NEYZİ, Nezh. Kızıltoprak Anıları. İstanbul: Peva Yayınları, 1985, 244 s.
- NİGAR, S. Keramet. Halife İkinci Abdülmecit. İstanbul: İnkıâp ve Aka Kitabevleri, 1964, 78 s.*
- NIYAZİ RESNELİ. Hatırat-ı Niyazi yahut Tarihçe-i İnkılâb-ı Kebir-i Osmanî'den Bir Sahifa. İstanbul: Sabah Matbaası, 1326/1910, 240 s. (Yeni Harflerle, Balkanlarda Bir Gerillacı, Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Bey'in Anıları. İstanbul: Gazete, Dergi, Kitap Basım ve Yayım A.Ş., 1975, 238 s.)
- NUR, Dr. Rıza. Cemiyet-i Hafıyye, İstanbul: Selânik Matbaası, 1330, 548 s.
- NUR, Dr. Rıza. Gurbet Dağarcığı, 1913-1919. Mısır: Matbaa-i Hindiyeye, 1919, 32 s.
- NUR, Dr. Rıza. Hayat ve Hatıratım. 4 C. İstanbul: Altındağ Yayınları, 1967, 1968,1968; 2003 s.*
- NUR, Rıza. Hürriyet ve İtilaf Fırkası Nasıl Doğdu. haz. İlhami Yalınkılıç. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1996, 112 s.
- NUR, Dr. Rıza. Dr. Rıza Nur'un Lozan Hatıraları. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995, 164 s.
- NUR, Dr. Rıza. Dr. Rıza Nur'un Moskova-Sakarya Hatıraları. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1992, 437 s.
- NUREDDİN TEVFİK. Menfadan Avdet. İstanbul: Matbaa-i Ahmet Kâmil, 1324, 15 s.

- NUTKU, Emrullah. Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politikada Yitirdiğim Yıllar 1946-1958. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1979, VIII+406 s.
- OFLUOĞLU, Mücap. Bir Avuç Alkış. İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1985, 452+8 (Fotoğraf) s.*
- OFLUOĞLU, Mücap. Aynada, Anılar. İstanbul: 1991.
- OKDAY, İsmail Hakkı. Yanya'dan Ankara'ya. İstanbul: Sebil Yayınları, 1975, 454 s.*
- OKTAY, Dr. Sabih. Avrupa Kliniklerinden İntibalar. Ankara: Doğuş Limited Matbaası. 1953, 159 s.
- OKUR, Hafız Yaşar. Atatürk'le On Beş Yıl (Dini Hatıralar). İstanbul: Sabah Yayınları, 1962, 40 s.
- OKYAR, Fethi. Üç Devirde Bir Adam. haz. Cemal Kutay. İstanbul: Tercüman Yayınları, 1980, 606 s.*
- OKYAR, Fethi. Fethi Okyar'ın Anıları, Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye. haz. Osman Okyar-Mehmet Seyitdanoğlu. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997, 192+46 (Ekler) s.*
- OLGAÇAY, İsmail Berduk. Perşembe'nin Gelişi. İstanbul: İz Yayıncılık, 1995, 680 s.
- ONGUN, Burhan Arif. 50 Yıl Böyle Geçti. İstanbul: Kutulmuş Matbaası, 1974, 104 s.
- ONUR, Necmi. İnsan Emeği Bekleyen Ülke: Avusturalya. İstanbul: Okan Yayınevi, 1968, 163 s.
- OPERATÖR CEMİL PAŞA. Operatör Cemil Paşa'nın Hatıraları. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, II. Cilt, 162 s.*
- ORAL, Zeynep. Bu Cennet, Bu Cehennem. 1. bs. İstanbul: Ad Yayıncılık, 1996, 140 s.
- ORAL, Zeynep. Katmandu'dan Meksika'ya (S). İstanbul: 1985.
- ORAL, Zeynep. Kara Sevda (S). İstanbul: Milliyet Yayınları, 1988.

- ORBAY, Kemalettin Şükrü. Mütareke Acıları (İstanbul'da Mütareke Ariifesinden İşgale Kadar Geçen Kara Günlerin Acı Hatıraları). İstanbul: Selamet Matbaası, 1930, 206 s.
- ORBAY, Rauf. Cehennem Değirmeni, Siyasî Hatıralarım. 2. C. İstanbul: Emre Yayınları, 1993; 303, 266 s.*
- ORHAN, M. Celalettin. Askerlik Hatıralarım. İstanbul: Deniz Basımevi, 1962, XI+267 s.
- ORHAN MİTAT. Büyük Gazi'nin Karşısında. İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, 1927, 15 s.
- OSMAN ZEKİ. Kuva-yı Milliye Kıymetdar Hatıralarımdan. İstanbul: Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 1338/1922, 32 s.
- ORHAN SEMUH-Bedi Sâhir. Kafkasa Doğru. İstanbul: Tahir Efendi Matbaası, ty., 32 s.
- OSMAN AĞA. Viyana Muhasarasından Sonra Avusturyalılar'a Esir Düşen Osman Ağa'nın Anıları. Çevrimyazı. M.Şevki Yazman. İstanbul: 1961, 128 s.
- OSMANOĞLU, Ayşe. Babam Abdülhâmit. İstanbul: Güven Basımevi, 1960, 262 s.
- OSMANOĞLU, Şâdiye (Sultan Abdülhamid'in Kızı). Hayatımın Acı ve Tatlı Günleri. İstanbul: Bedir Yayınları, 1966, 128 s.*
- ÖGE, Ali Rıza. Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları. İstanbul: Günlük Ticaret Gazetesi Tesisleri, 1982, 391 s.
- ÖKTEM, Haydar Rüştü. Mütareke ve İşgal Anıları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991, 8+162+4 (Fotoğraflar) s.*
- ÖLÇEN, Ali Nejat. Devlet Yokuşu. İstanbul: Doruk Yayınları, 1996, 292 s.
- ÖLÇEN, Mehmet Ant. . Vetluga Irmağı. haz. Ali Nejat Ölçen. İstanbul: Ümit Yayıncılık, 1994, 243 s.

- ÖMER BOSNAVİ. Ahval-ı Gazevat der Diyar-ı Bosna. İstanbul: 1741, 62 s.
(Yeni Harflerle, Bosna Savaşları. haz. Mehmed Açıkgözoğlu. İstanbul:
Ötüken Yayınları, Yüksel Matbaası, 1977, 102 s.
- ÖMER FAİZ. Avrupa'da Sultan Aziz (Sultan Aziz'in Müsahibi'nin
Anıları). İstanbul: 1970.
- ÖMER KAMİL. Sudan-Mısır. İstanbul: 1304/1886, 101+1 (Harita) s.
- ÖMER LÜTFİ. Ümid Burnu Seyahatnamesi. İstanbul: Ahmed Efendinin
Matbaası, 1295/1875, 112 s. (Yeni Harflerle, haz. Hüseyin Yorulmaz.
İstanbul: Ses Yayınları, 1994, 111 s.*)
- ÖMER SUPHİ. Trablusgarp ve Bingazi ile Sahra-i Kebir ve Sudan
Merkezi. İstanbul: 1307/1889, 88+2 (Harita) s.
- ÖMER SUPHİ. Bursa'da Bir Hafta Seyahat (S). İstanbul: 1307.
- ÖNDER, Mehmet. Atatürk Konya'da. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
Yayınları, 1989, 230 s.
- ÖNGÖR, Sami. Geçen Yılları Düşündükçe (Anılar). İstanbul: Tekin
Yayınları, 1987, 221 s.
- ÖRTÜLÜ, Muhsin. Kore, Japonya, Amerika (S). İstanbul: İstanbul Yeni
Fazilet Basımevi, 1952, 60 s.
- ÖYMEN, Hıfızrahman Raşit. Mektepçiliğin Kâbesinde (İntibaat ve
Tahassüsât). 2. bs. İstanbul: Amidi Matbaası, 1928, 256+3 s.
- ÖZ, Süleyman Nuri. Bu Nasıl Adam? (Bir Öğretmenin Anıları).
İstanbul: Minnetoğlu Kitabevi, 1970, 616 s.
- ÖZAL, Turgut. Turgut Özal'ın Anıları-1. haz. Mehmet Barlas. İstanbul:
Sabah Kitapları, 1994, 360 s.
- ÖZALP, Gnrl. Kâzım. Milli Mücadelede 1919-1922. 2 C. Ankara: Türk Tarih
Kurumu Yayınları, 1971-1972, ?
- ÖZALP, Kâzım-ÖZALP, Teoman. Atatürk'ten Anılar. Ankara: Türkiye İş
Bankası Yayınları, 1994, 144 s.

- ÖZBEK, Nizameddin. Yurttan Renkler 1: Karadeniz. Ankara: Akın Matbaası, 1951, 43 s.
- ÖZCAN, Fahri. Türk'ün Almanya Çilesi. İstanbul: Haşmet Matbaası, 1970, 96 s.
- ÖZDEN, Tomris. Şark Çıbanı. İstanbul: Çivi Yazıları, 1996, 304 s.
- ÖZERTAŞ, Hüseyin. Felç. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 1994, 112 s.
- ÖZGEN, PARPI. Türkistan'dan Türkiye'ye (Kızıl Baskı Altındaki Türkeli). haz. Tahir Özgen. Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1966, 72 s.
- ÖZGEN, Hilmi. Yollar Boyunca (Yaşanmış Hikâyeler, Yol Notları, Düşünceler) (S). Ankara: 1961, 133 s.
- ÖZGENÇ, Meral. Yaşam Mücadelesi. Şahsi Yayınlar, 1995, 148 s.
- ÖZGÜL, Gönül. Dereiçi Sokağı. İstanbul: Altın Kitapçılık, 1995, 155 s.
- ÖZKAN, Ekrem. Segeri (İnceleme ve Gezi Notları) (S). İstanbul: Ekin Basımevi, 1961, 63 s.
- ÖZOĞUZ, Esat. Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Hatıraları. İstanbul: Ülkü Matbaası, 1935, 144 s.
- ÖZSOY, Murat. Turkuaz Günlüğü (Bir Belgesel Film Öyküsü) (S). Ankara: Ekin Yayınları, 1990.
- ÖZTİN, Tahsin. Mustafa Kemal'den Atatürk'e Anılar. İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1981, 170 s.
- ÖZTÜRK, Sırrı. 12 Mart 1971'den Portreler. 2 C. İstanbul: Sorun Yayınları, 1993-1994, 336-288 s.
- ÖZTÜRK, Sırrı. Gecikmiş Bir Hesaplaşma (Recep Serbest). İstanbul: Sorun Yayınları, 1992, 192 s.
- ÖZTÜRK, Sırrı. 15-16 Haziran Direnişi'nin Anıları. İstanbul: Sorun Yayınları, 1990, 136 s.
- ÖZTÜRK, Sırrı. Teröristin Günlüğü. İstanbul: Sorun Yayınları, 1995, 208 s.

- ÖZTÜRK, M. Hazin Bir Yolculuk (S). İstanbul: 1962, 172 s.
- ÖZTÜRKMEN, Kenan. Kızıl Rus, Kızıl Dünya (İsveç Mektupları). İstanbul: 1965, 174 s.
- PAKER, Esat Cemal. Siyasi Tarihimizde Kırk Yıllık Hariciye Hatıraları. yay. İbrahim Hilmi Çığıraçan. İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1952, 155+3 (Fotoğraflar) s.*
- PAKSOY, Nadir. Bir Demet Pasifik (S). İstanbul: Bağlam Yayınları, 1989, 248 s.
- PAL, Hüseyin. Meriç'ten, Tuna'dan Volga'ya. İstanbul: Kardeş Matbaası, 1970, 80 s.
- PALAZ, Abdullah. Azrail'in Öbür Adı. haz. Turhan Temuçin. İstanbul: Ümit Yayıncılık, 1995, 339 s.
- PARTELET, İsmet. Balkan Hatırat-ı Harbiyesi. Filibe: Balkan Matbaası, 7, 23 s.
- PAŞA KAZIM. Paşa Kâzım Anlatıyor (Hatıralarım). Eskişehir: Güzeliş Matbaası, 1944, 89 s.
- PAŞAZADE, Musa Kâzım. Elhan (Kafkas Yolu Hatırası, Adat-ı Ekrad, Hayat-ı Memleket ve Bazı Mâlumât-ı Müstahsele). İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası, 1921, 29 s.
- PAYASLIOĞLU, Eşref. Bir Cevap ve Terceme-i Hal (Tatlı ve Acı Hatıralar). İstanbul: 1967, 15 s.
- PEKER, Nurettin. 1918-1923 İstiklâl Savaşı'nın Vesika ve Resimleri (İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı ve Hatıralar). İstanbul: Gün Basımevi, 1955, 522 s.
- PERİN, Behçet. Sofya Hatıraları. 2 C. Antakya: İktisat-Teziş Basımevi, 1947, 1949; 32, 54 s.
- PEKŞEN, Yalçın. Nevşehir'den Newyork'a (S). İstanbul: Varlık Yayınları, 1988, 270 s.

PERİON, Mehmet Behçet. Sofya Hatıraları II. İstanbul: Teziş Basımevi, 1949, 54 s.

POLAT, Vehbi. Acı Anılar (Bir Öğretmenin Notları). Ankara: 1985, 48 s.

RAGİP BEY (Başkâtipzade). Tarih-i Hayatım. sad. Ahmet Emin Güven
Ankara: Kebikeç Yayınları, 1996, 176 s.

REEL, A. Hidayet. Atatürk'e Ait Hatıralar. İstanbul: Cumhuriyet Basımevi, 1949, VIII+200 s.

REŞİD BEY, Dr. Dr. Reşid Bey'in Hatıraları (Sürgünden İntihara).
haz. Ahmet Mehmetefendioğlu. İstanbul: Arba yay. , 1993, 124 s.*

REŞİT. Taşkıyla Divân-ı Harbi Mukarrerâtına Dair Hakâik-i
Mühimme. ?, 29 s.

REŞİT PAŞA. Reşit Paşa'nın Hatıraları (Sivas'ta Harekât-ı Milliye
Başlangıcından Sivas Kongresi'ne, Birinci Büyük Millet
Meclisi'nin Açılışına Kadar). İstanbul 1940, 164 s.

REY, Ahmet Reşit. Gördüklerim-Yaptıklarım, 1890-1922. Canlı Tarihler.
İstanbul: Türkiye Yayınları, Yeni Matbaa, 1945, 356 s.

RIZA PAŞA (Serasker-i Sabık). Hatırat. İstanbul: Artin Asaduryan Matbaası,
1324/1908, 95 s.

RİFAT, Süleymankadızâde. Padişah Aldattı mı Aldandı mı? (Devr-i
Sabık Faciaları, Taşra Memurları Rezaletleri, Millet
Düşmanları ve Hâl-i Hâzır İcraatı). İstanbul: 1324, 48 s.

RODOPLU, Refet. En Mesut Günüm. Kırklareli: Yeni Matbaa, 1958, 16 s.

RODOPLU, Refet. Hatıralarım. Kırklareli: Yeşilyurt Basımevi, 1955, 32 s.

RODOPLU, Refet. Hatıralarımın Yankıları. Kırklareli: Yeşilyurt Basımevi,
1955, 32 s.

RUHİ NACİ. Hatıra. Balıkesir: Karesi Vilâyeti Matbaası, 134/1925, 29 s.

RÜŞDİ PAŞA. Yemen Hatırası. İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, 1325-1327/1909,
201+1 s.

SAATÇIGİL, Enver. Amerika Gezisi. Ankara: 1968, 120 s.

SAATÇIGİL, Enver. İtalya Gezisi. İzmir: TCDD Matbaası, 1960, 91 s.

SABANCI, Sakıp. Rusya'dan Amerika'ya Gezdiklerim Gördüklerim (S).
İstanbul: Reyo Basımevi, 1989.

SABİS, Ali İhsan. Harp Hatıralarım. 5 C. İstanbul: Nehir Yayınları,
1990,1992, 1991, 1991, 1993; 286, 464, 349+16 (Albüm), 345+60 (Albüm),
436+26 (Albüm) s.*

SADIK EL. MÜEYYED AZMZADE. Afrika Sahra-yı Kebirinde Seyahat.
İstanbul: Alem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekası, 1414/1896, 119 s.

SADIK EL-MÜEYYED AZIMZADE. Habeş Seyahatnamesi. İstanbul: İkdam
Matbaası, 1322/1904, 484 s.

SADIK VİCDANİ. Cennetmekân Sultan Murad Han-ı Hâmis
Hazretleri'nin Hasbıhali ve Son Vedâi. İstanbul: Matbaa-i Ahmet
İhsan ve Şürekası, 1326.

SAĞLAM, Ord. Prof. Tefik. Nasıl Okudum. Doğan Kardeş Yayın ve Basımevi,
İstanbul: 1959, 113 s.

SAİD PAŞA. Gazeteci Lisanı. İstanbul: 1327, 144 s.

SAİD PAŞA. Sait Paşa'nın Hatıratı. 2 C. İstanbul: 1328, 608+488 s. (Yeni
Harflerle, Anılar. sad. Şemsettin Kutlu. İstanbul: Hürriyet Yayınları,
1977, 352 s.)

SAİD PAŞA. Sait Paşa'nın Kâmil Paşa Hatıratına Cevapları (Şarki
Rumeli, Mısır ve Ermeni Meseleleri). İstanbul: Tanin Matbaası,
1327, 90 s.

SALEKLER, Macit. Yarım Asır Arkasından. İstanbul: Orhan Mete ve Ortağı
Koll. Şirketi Matbaası, 1960, 196 s.

SALİM. Ben de Gördüm yahud Tesalya'da Meşhudatım. İstanbul:
Matbaa-i Amire, 1315/1897, 85 s.

SANÇAR, Necdet. İsmet İnönü ile Hesaplaşma. Ankara: Ayyıldız Matbaası,
Afşın Yayınları, 1973, 360 s.

SANDER, M. Sadullah-Unar, Dr. Ali Rıdvan. Salih Saim'in Yazı Hatıraları ve Hayatı. İstanbul: 1954, 42 s.

SAULNIER, Mine G. Pandispanya. İstanbul: 1990.

SAV, Ergun. Sakızlı Koy Kumpanyası ve Rakıntılar. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1996, 106 s.

SAV, Ergun. Deli Deli. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995, 120 s.

SAVAŞKAN, Cemal. Yüzbaşı Cemal'in Anıları, Arnavutluk'tan Sakarya'ya Komitacılık. haz. Kudret Emiroğlu. Ankara: Kebikeç Yayınları, 1996, 63 s.

SAYILGAN, Aclan. İnkâr Fırtınası. İstanbul: Ülke Yayınları, 1962, 253 s.*

SAYILGAN, Aclan. Komuna. İstanbul: Milli Hareket Yayınları, 1969, 111 s.

SAZ, Leyla. Haremın İçyüzü. düzenleyen. Sadi Borak. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974, 325 s.*

SELAHATTİN Enisi. Ankara-Lübnan-Bağdad Seyahat Notları (S). İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1934, 62 s

SELÇUK, Sadi. Hayatımın Önemli Noktalarından (Esaretimin Acı Hatıraları ve 37. Kafkas Tümeni'nin Trabzon'u Düşmandan İstirdadı). Konya: Ülkü Basımevi, 1955, 112 s.

SEMİH, Mümtaz S.. Tarihimizde Hayal Olmuş Hakikatler. İstanbul: 1948+256 s.

SEVAKTEKİN, Hayrettin. Sanatoryum Anılarım. İstanbul 1963, 84 s.

SEYDİ ALİ REİS. Hindeli'nden İstanbul'a. haz.-yay. M. N. Özön-H. Örs. Ankara: Köyhocas Basımevi 1935, 32 s.

SEYDİ ALİ REİS. Miratü'l-Memalik. İstanbul: Kitaphane-i İkdam, 1313, 99 s.

SIRMA, İhsan Süreyya. Tunus Hatıraları. İstanbul: Seha Neşriyat, 1985, 96 s.

SOĞUCALI, A. Şevket. İstiklâl Harbi'nde Olaylar. Birinci Kitap. Ankara: Yenicezaevi Matbaası, 1947, 152 s.

SOĞUCALI, A. Şevket. İstiklâl Harbinde 38. Alayla Samsun'dan İzmir'e. İstanbul: Askerî Matbaa, 1941, 63 s.

SOLMAZ, Mehmet. Atatürk Kilis'te. Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği, 1968, VIII+232 s.

SOYAK, Hasan Rıza. Atatürk'ten Hatıralar. 2 C. İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayınları, 1973 , 5+774 s.

SÖYLEMEZOĞLU, Galip Kemalî. 30 Senelik Siyasi Hatıralarımın Üçüncü ve Son Cildi (I. Kısım 1918-1922). İstanbul: Ülkü Basımevi, 1953, 512 s.

SÖYLEMEZOĞLU, Galip Kemalî. Başımıza Gelenler (Yakın Bir Mazinin Hatıraları, Mondros'tan Mudanya'ya 1918-1922). İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939, 304 s.

SÖYLEMEZOĞLU, Galip Kemalî. Hariciye Hizmetinde Otuz Sene. İstanbul: Şaka Matbaası, 1949, 504 s.

SÖYLEMEZOĞLU, Galip Kemalî. Siyasi Dağarcığım. İstanbul: Eskicigil Matbaası, 1957, 395 s.

SÖYLEMEZOĞLU, Ghalib Kemaly. Le Martyre dun Peuple. Les Tuurcs Demandent une Paix Juste, Prompte et Durable. Rome: Riccardo Garroni Basımevi, 1919, 72 s.

(SUBAŞI, Orgeneral Yakup Şevki). Bir Komutandan Anılar. haz. Sadık Atak. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1977, 27 s.

SULTAN ABDÜLHAMİD. Siyasi Hatıratım. İstanbul: Hareket Yayınları, 1974, 209 s.*

(SULTAN II.ABDÜLHAMİT). Abdülhamit'in Hatıra Defteri. İstanbul: Selek Yayınevi, 1960, 199 s.*

SULTAN II.ABDÜLHAMİT. II.Abdülhamit'in Hatıra Defteri ve Mithat Paşa'nın Taif Zindanından Gönderdiği 8 Mektup. Bursa: Bozdağ Kitabevi, 1340, 69 s.

SULTAN II.ABDÜLHAMİT. Abdülhamit Anlatıyor (Abdülaziz'in Öldürülmesini, Hürriyetin İlanını, Mithat Paşa Meselesini, 31 Mart

Vakasını, Balkanlar ve Ermeni Meselesini, Saltanattan Düşürülmesini)
Ankara: Kardeş Matbaası, 1964, 48 s.

SULTAN II.ABDÜLHAMİT. Sultan II. Abdülhamid Han'ın Notları. haz.
Alâeddin Yalçınkaya. İstanbul: Sebil Yayınevi, 1996, 163 s.

SULTAN II. ABDÜLHAMİD. Abdülhamid'in Hatıra Defteri (Belgeler ve
Resimlerle). haz. İsmet Bozdağ. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1975,
245+17 (Belgeler ve Resimler) s.*

SULTAN II. ABDÜLHAMİD. Hatırat-ı Sultan Abdülhamid Han-ı Sani.
yay. Vedad Örfi [Bengü]. İstanbul: Cihan Biraderler Matbaası, Cihan
Kitaphanesi, 1338-1340/1922, 72 s.

(SULTAN II. ABDÜLHAMİD). Abdulhamid Anlatıyor. Ankara: Kardeş
Matbaası, Serdengeçti Neşriyatı. 41, ty., 48 s.*

SUNGAR, Şakir. Zencirdere'de Neler Gördük? (S). Kayseri: Sümer
Basımevi, 1943, 38 s.

SURURİ, Gülriz. Kıldan İnce Kılıçtan Keskince. İstanbul: Altın Kitaplar
Yayınevi, 1983, 440 s.

SÜKAN, Faruk. İhanetin Mirası. haz. Cemal Kutay. İstanbul: Alioğlu
Yayımları, 1985, 448 s.

SÜLEYMAN HÜSNÜ PAŞA. Hiss-i İnkılâp yahut Sultan Abdülaziz'in
Hal'i ile Sultan Murad-ı Hamis'in Cülûsu. İstanbul: Tanin
Matbaası, 1326, 64 s.

SÜLEYMAN NUTKİ. Aden Körfezi Rehberi. İstanbul: 1310, 276 s.

SÜLEYMAN NUTKİ. Basra Körfezi Rehberi. İstanbul: 1317 (1899), 495 s.

SÜLEYMAN PAŞA. Umdetü'l-Hakayık. İstanbul: 1926.

SÜLEYMAN SIRRI. Bekirağa Bölüğünde, Orada Neler Gördüm. İstanbul:
Hukuk Matbaası, 1335/1919, 45+1 s.

SÜLEYMAN TEVFİK. Teselya'da Bir Cevelan ve Dört Aylık Seyahatim.
İstanbul: 1315/1897, 359 s.

- SÜNNETÇİOĞLU, Kemal. Seyahat Hatıraları. İstanbul: Güven Basımevi. İstanbul: 1944, 130 s.
- SÜPHANDAĞLI, Sabri. Odesa'dan Orta Asya'ya. İzmir: Karınca Matbaası, 1968, 144 s.
- ŞAHİN, Abdullah. İnsan Maymunu. İstanbul: Sel Yayıncılık, 1996, 144 s.
- ŞALVUZ, İsmail Ferahim. Kurtuluş Savaşında Kahraman Çukurovalılar (Adana-Tarsus-Mersinliler). İstanbul: Aydınlık Basımevi, 1938, 158 s.
- ŞANLI, Mustafa. Yeşil Kent (Gezi Notları) (S). Ankara: Dost Yayınları, 1967, 91 s.
- ŞAPOLYO, Enver Benhan. İnkılâp Ötünçleri (Milli Mücadele Hatıraları). İstanbul: Devlet Basımevi, 1934, 132+1 s.
- ŞAPOLYO, Enver Benhan. Millî Mücadele Hatıraları (Kurtuluş Edebiyatı Tarihi). İstanbul: Aydınlık Basımevi, İnkılâp Kitabevi, 1938, 141 s. 28
- ŞEFİK, M. (Albay). 57.Tümen ve Aydın Millî Cidâli. 2 C. İstanbul: Askerî Matbaa, 1937.
- ŞEHİDOĞLU, Süreyyâ Hâmi. Bir İdarecinin Anadolu İzlenimleri. Ankara: Olgun Kardeşler Matbaası, 1973, 168 s.
- ŞEMSİ. Kendim Ettim Kendim Buldum. İstanbul: Kırk Anbar Matbaası, 1292/1875, 61+1 s.
- ŞENSOY, Ferhan. Oteller Kitabı. İstanbul: Ortaoyuncular Yayınları, 1997, 434 s.
- ŞERAFEDDİN MAĞMUMÎ, Dr. Seyahat Hatıralarım. III Kitap. Kahire: 1327/1909, 312 s.; 1326/1908, 239 s.; 1914, 303 s.
- ŞERAFEDDİN MAĞMUMÎ. Anadolu ve Suriye'de Seyahat Hatıraları. Kahire: 1969, 308 s.

ŞERİF PAŞA. Bir Muhalifin Hatıraları İttihat ve Terakkiye'ye Muhalefet (1908-1911 Ekim, Islahat-ı Esasiye Fırkası Programı). İstanbul: Nehir Yayınları, 1996, 123 s.*

ŞERİF PAŞA. Meşrûtiyete Doğru, Ben ve Hayatım. İstanbul: 1911, 62 s.

ŞEVKİ BASLU. Harb-i Umumî'de Mustakil Sûvari Livası Harekâtından Bir Yaprak (Paşaele, Irak-ı Arap ve Acem'de İstiklâl Mücadelesinde Bölüğü). İstanbul: Mekteb-i Hayriye Matbaası, 1924, 238+7 s.

ŞEYHÜLİSLAM CEMALEDİN EFENDİ. Siyasi Hatıralar (1908-1913). sad. Siyaeddin Engin. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No.119, Kervan Kitapçılık, 1978, 167 s.*

ŞİMŞEK, Selahattin. Hakkâri Dedikleri. İstanbul: Varlık Yayınları, 1960, 96 s.

ŞİMŞEK, Mehmet. Avrupa'dan Çin'e. İstanbul: 1990.

TAHMİSÇİZADE MEHMED MACİD. Girit Hatıraları. haz. İsmet Miroğlu-İlhan Şahin. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No.104, Kervan Kitapçılık, 1977, 135 s. *

TAHSİN PAŞA (Esbak Mabeyn Başkâtibi). Abdülhamit ve Yıldız Hatıraları. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931, 297 s.*

TAHTAVİ, Rifâ'a Râfi'. Paris Gözlemleri. haz. Cemil Çiftçi. İstanbul: Ses Yayınları, 1992, 319 s.*

TALAT PAŞA. Talat Paşanın Anıları. haz. Mehmet Kasım. İstanbul: Say Yayınları, 1986, 208+16 (fotoğraflar) s.*

TALAT PAŞA. Şehit Sadrazam Talât Paşa'nın Gurbet Hatıraları. 3 C. der. Cemal Kutay. İstanbul: Kültür Matbaası, 1983, 1568 s.

TAN, M. Şahat. İsrail Zindanlarında Bir Türk. İstanbul: 1967, 126 s.

TANK, Bekir. Cihadı Kuşatan Topraklar (S), İstanbul: Şura Yayınları, 1990, 428 s.

- TANRIKUT, Asaf. Yemen Notları. Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1965, 11 s.
- TANRIVERDİ, Ali Raci. Avrupa Seyahat Notları ve Rehberi. Adana: Zemin Matbaa, 1962, 164+4 s.
- TARCAN, Selim Sırrı. Hatıralarım (Evvel Zaman İçinde). İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1946, 65-72 s.
- [TARCAN] Selim Sırrı . Bizce Mechul Hayatlar İçveç'de Gördüklerim. İstanbul: Şant Matbaası, 1327/1911, 181+2 s. Resimli
- TARCAN, Selim Sırrı. Şimalin Üç İrfan Diyarı: Finlandiya, İsveç, Danimarka (S). İstanbul: Ülkü Basımevi, 1940, 118 s. (Resimli)
- TARIM, Cevat Hakkı. Babam Kocaağaoğlu Hakkı Efendi. İstanbul: Kâğıt ve Basım İşleri A.Ş., 1949, 36 s.
- TARIM, Cevat Hakkı. Yılların Ötesinden. Atatürk Kırşehir'de. ?
- TAŞKENT, Kâzım. Yaşadığım Günler. İstanbul: Binbirdirek Matbaası, 1980, 355 s.*
- TAŞKIRAN, Dr. Nimet. II. Dünya Savaşında İngiltere. İstanbul: Haseki Hastanesi Kalkındırma Derneği Yayınları, 1975, 237 s.
- TAŞYAPAN, Ali. Anılarla Geçmişe Yolculuk. C. 1. İstanbul: Belge Yayınları, 1997, 624 s.*
- TAYMAS, Abdullah Battal. Kazan Türkleri, Türk Tarihinin Hazin Yaprakları. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1966.
- TAYMAS, Abdullah Battal. Rus İhtilâlından Hatıralar 1917-1919. 2. bs. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1968, 264 s.
- TAYMAS, Abdullah Battal. Kızıl Dünya (Ben Bir Işık Arıyordum, Bolşevik İhtilâli Sırasında Rusya ve Türk Dünyası). İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası, 1962, 209 s.
- TEMEŞVARLI OSMAN AĞA. Gavurların Esiri. çevrimyazı. Esat Nermi. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1971, 309 s.

- TENGİRŞEK, Yusuf Kemal. Vatan Hizmetinde. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981, 287 s.*
- TEPEDELENLİOĞLU, Nizamettin Nazif. Atatürk'ün Son Balosu. 3. bs. İstanbul: Osmanbey Matbaası, 1944, 34 s.
- TERZİOĞLU, Said Arif. Atatürk'ün Ahmet Çavuşu. Ankara: Başnur Matbaası, 1968, 195 s.
- TERZİOĞLU, Said Arif. Kıbrıs'ta Kan Gözyaşı ve Barış. İstanbul: Kastaş Yayınları, 1989, 356 s.
- TERZİYAN, Nubar. Ne İdim Ne Oldum. İstanbul: İletişim Yayınları, 1995, 156 s.
- TEVFİK SELANIKLİ. Yedigâr-ı Seyahat. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya 1316/1898, 32 s.
- TİRYAKİOĞLU, Sadık. Bir Türk Ajanının Rusya Hatıraları. İstanbul: Sabah Gazetesi Kültür Yayınları, 1976, 216 s.
- TOGAN, Prof. Zeki Velidi. Hatıralar (Türkistan ve Diğer Müsüman Doğu Türklerinin Milli Varlık ve Kültür Mücadeleleri). İstanbul: Tan Matbaası, 1969, 643 s.*
- TOKÇE, Abdullah Galip. İki Mütareke Arasında (Mudanya'nın Tarihi Hatıraları). İstanbul: Tokeroğlu Matbaası, 1959, 31+1 s.
- TOKER, Metin. İsmet Paşa'yla 10 Yıl (1954-1964). 3 C. Ankara: Ajans Türk Matbaası, 1966.
- TOKER, Metin. Rus Geldi Aşka Rusun Aşkı Başka (Gezi Notları) (S). Ankara: Akis Yayınları, 1966.
- TOLUN, Mukaddes. Paris Yaşantıları ve Memleket Özlemi. Ankara: Baylan Basımevi, 1968, 48 s. (Resimli)
- TOMRUK, Kemal Esat. İşgal ve Mücadele Senelerinde Bir İstanbul Gencinin Yaptıkları. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1924, 175+1 s.
- TOMRUK, Kemal Esat (İngiliz Kemal). İngiliz Kemal Yakın Şark Cumhuriyetleri Arasında. İstanbul: Nebioğlu Yayınları, 1959, 235 s.

- TOMRUK, Kemal Esat. **Türk Casusu İngiliz Kemal İstiklâl Harbinde.** İstanbul: Nebioğlu Yayınları, 1958, 355 s.
- TONGUÇ, Faik. **Birinci Cihan Harbinde Bir Yedek Subayın Hatıraları.** Ankara: Bengi Matbaası, 1960, 209 s.
- TOPRAK, Ömer Faruk. **Duman Ve Alev (Günlük-Anı) (G).** İstanbul: May Yayınları, 1968, 259 s.
- TOPUZLU, Dr. Cemil. **Operatör Cemil Paşa Hatıraları. Canlı Tarihler.** İstanbul: Türkiye Yayınları, C.2, ss. 23-62.
- TOPUZLU, Dr. Cemil. **İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde Seksen Yıllık Hatıralarım.** İstanbul: Güven Basım ve Yayınevi, 1951, 294 s.*
- TORUMTAY, Necip. Org. **Torumtay'ın Anıları.** İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994, 154 s.
- TUFAN, General Osman. **Kilikya Doğu Bölgelerinde Milli Hareketler ve Kozan Sancağı ile Mülhakatının Kurtuluş Hatıraları.** yy.: Bahar Matbaası, 1964, 112 s.*
- TUGAY, Asaf. **İbret. 2 C.** İstanbul: Yörük Matbaası ve Yayınevi, 1962, 319 s.
- TUĞAÇ, Hüsamettin. **Bir Neslin Dramı, Kafkas Cephesinden Çarlık Rusyasında Tutsaklıktan Anılar.** İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1975, 229 s.*
- TUNALI HİLMİ. **Makedonya, Mazi, Hal, İstikbal.** Kahire: Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Matbaası, 1316, 47 s.
- TUNALI HİLMİ. **Peşte'de Reşit Efendi İle. ?** 1317, 100 s.
- TUNAR, Mahmut. **Acı Hatıralar, Günün Olayları.** Ankara: Şenyuva Matbaası, 1969, 16 s.
- TUNÇÇAPA, Şakir. **Çanakkale Harbi Hatıralarım.** İstanbul: Deniz Basımevi, 1958, 25 s.
- TUNUSLU, Zeynep. **Mavi Melekler ve Sen.** İstanbul: Güncel Yayıncılık, 1996, 96 s.

- TURAN, Kadir. Ciğerdelen Notları. İstanbul: Sümer Kitabevi, 1995, 94 s.
- TURAN, Mustafa. Elli Beş Yıldır Esrar-ı Millet'ten Gizli Kalmış Bir Facia. İstanbul: 1966, 55 s.
- TURAN, Rahmi. İnsan Kanatsız Bir Kuştur. İstanbul: Açık Yayınları, 1996, 200 s.
- TURGUT, Mehmet. Siyasetten Kesitler. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1993, 332 s.
- TURGUT, Mehmet. Siyasetten Portreler. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, ty., 655 s.
- TURGUT, Mehmet. Taşkent'e Doğru (Rusya Notları). Ankara: Ajans Türk Matbaası, [1969], VII+207 s.
- TÜKEL, Sükti. Tatlı ve Acı Hatıralar. İzmir: Pişasa Matbaası, 1952-1953, 197 s.
- TÜRKEŞ, Alparslan. 1944 Milliyetçilik Olayı. 9. bs. İstanbul: Kutluğ Yayınları, 1976, 117 s.
- TÜRKGELDİ, Ali Fuat. Görüp İşittiklerim. 2. bs. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1951, IV+290 +36 s*.
- TÜRKİSTANİ, Muhammed Musa. Kaybolan Vatan Türkistan Fâciası. İstanbul: Hilal Yayınları, 1983, 308 s.
- TÜRKKAN, Reha Oğuz. Tabutluktan Gurbete. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1975, 504 s.
- TÜRKSOY, Ali Rıza. Ahfada Yedigâr Urfa Mücahededesi. haz. Müslüm Akalın. Şanlıurfa: Şurkav Yayınları, 1995, 96 s.
- UBEYDULLAH EFENDİ. Ubeydullah Efendi'nin Amerika Hatıraları. 2. bs. haz. Ahmet Turan Alkan. İstanbul: İletişim Yayınları, 271 s.+Albüm*
- UÇUK, Semiha. Gezi Notları (S). İstanbul: İnsancıl Yayınları, 1995, 79 s.
- UĞUR, Necdet. İsmet İnönü. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995, 72 s.
- ULAŞ, Mehmet. Bazı Siyasi Hatıralar. İstanbul: Tuna Matbaası, 1970, 64 s.

- ULAY, Sıtkı. 27 Mayıs 1960, Harbiye Silah Başına. İstanbul: Ar Matbaası, 1968, 255 s.*
- URAN, Hilmi. Hatıralarım. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1959, XXIII+578 s.
- URAZ, Abdullah. Elimle Koymuş Gibi Bulduğum Yeni Dünya...Amerika... (Seyahat Notları) (S). İstanbul: 1969, 62 s.
- US, Asım. Asım Us'un Hatıra Notları, 1930'dan 1950 Yılına Kadar Atatürk ve İsmet İnönü Devirlerine Ait Seçme Fıkralar. İstanbul: Vakit Matbaası, 1966, 767 s.
- US, Mehmet Asım. Gördüklerim, Duyduklarım (Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikler). İstanbul: Vakit Matbaası, 1964, 223+1 s.
- US, Asım. İstanbul'dan Çoruh'a (S).. İstanbul: Vakit Basımevi, 1948, 160 s.
- US, Asım. Yugoslavya'da Seyahat Notları (S). İstanbul: Vakit Basımevi, 1936, 107 s.
- UYGUR, Salih. Bulgaristan'dan Anavatana Göç. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1969, 113 s.+Resimler.
- UYŞAL, Ayfer. Acı Hatıralar. İstanbul: May Yayınları, 1967, 413 s.
- UYŞAL, Hasan. Gizli Örgüt Nasıl Kurulur. Ankara: Ardıç Yayınları, 1993, 168 s.
- UYŞAL, Musa. Nereden Nereye. Ankara: Ardıç Yayınları, 1993, 288 s.
- ÜLKÜ, İrfan. 12 Eylül'de Türkes. İstanbul: Kamer Neşriyat, 1995, 112 s.
- ÜLKÜŞAL, Müstecib. II. Dünya Savaşı'nda 1941-1942 Berlin Hatıraları ve Kırım Kurtuluş Davası. İstanbul: Emel Yayınları, 1976, 152 s.
- ÜNSAL, Artun. Benim Lokantalarım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996, 178 s.
- ÜNSAL, Engin. Ecevit'ten Ecevit'e. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, ?, 244 s.
- ÜNSEL, M. Ziya. Mutlu Güney (S). İstanbul: Işık Yayınları, 1963, 134+2 s.

- ÜNSEL, M. Ziya. Anadolu Çizgisi (Gezmek-Tozmak Üstüne) (S). İstanbul: Işık Yayınları, 1964, 193+8 s.
- ÜNSEL, M. Ziya. Çılgın Doruklar (S). İstanbul: Işık Yayınları, 1968.
- ÜNSEL, M. Ziya. Yeşil Malatya (S). İstanbul: Ekin Basımevi, 1959, 79+1 s.
- ÜNÜVAR, E.General Veysel. İstiklâl Harbinde Bolşeviklerle Sekiz Ay (1920-1921). İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1948, 87 s.*
- ÜNÜVAR, Safiye. Saray Hatıralarım. İstanbul: Çağaloğlu Yayınları, 1964, 142 s.*
- ÜNVER, A. Süheyl. Avrupa İzlenimleri (S). Ankara: Önasya Yayınları, 1969, 32 s.
- ÜSTÜN, Nevzat. Soyvyetler Birliği'nden Batıya. İstanbul: Varlık Yayınları, 1966, 152 s.
- ÜZMEZ, Hüseyin. Malatya Suikasti. İstanbul: Timaş Yayınları, 1997, 368 s.
- ÜZMEZ, Hüseyin. Çilenin Böylesi. İstanbul: Timaş Yayınları, 1994, 368 s.
- (VAHDETTİN, Nevzat). Yıldız'dan Sanremo'ya (Vahdettin'in Dördüncü Kadınefendisi Nevzat Vahdettin'in Hatıraları ve 150'liklerin Gurbet Maceraları). İstanbul: Arma Yayınları, 1999, 250 s.
- VARDAR, Galip. İttihat ve Terakki İçinde Dönenler. haz. Samih Nafiz Tansu. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1960, 414 s.*
- (VARLI, NURHAN). Sakıncasız Kadın Polis Nurhan Varlı'nın Anıları. haz. Çetin Yiğenoğlu. İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1995, 160 s.
- VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet. Bir Lise Öğrencisinin Milli Mücadele Anıları. İstanbul: Varlık Yayınları, 1971, 327 s.
- VELİDEDEOĞLU, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet. Türkiye'de Üç Devir (İzlenimler-Anılar). 2 C. 3. bs. İstanbul: Sinan Yayınları, 1974, 1973; 502, 383 s.
- VELİDEDEOĞLU, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet. Devirden Devire. 3 C. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1974-1976.

VELİDEDEOĞLU, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet. Anıların İzinde. II. Kısım.
İstanbul: Remzi Kitabevi, 1979, 464 s.

VURAL, Nuri. Nuri Vural Bey'in Hatıra Notları. Celâl Bayar Arşivi.

WELAT, F.. Diyarbakır Sorgu ve 5 Nolu... 2. bs. ?: Dilan Yayınları, 1992,
207 s.

YALÇIN, Murat. Aşkımumya. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995, 101 s.

YALÇIN, Prof. Aydın. Uzak Komşumuz Sovyetler. İstanbul: Ak Yayınları,
1968.

[YALKI], Mehmed Enisi . Avrupa Hatıratım. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya,
1327/1911,222+2s.

YALMAN, Ahmed Emin. Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim.
4. C. (1888-1970). İstanbul: Yenilik Basımevi, 1970, 352+334+400+415 s.*

YALMAN, Ahmet Emin. Turkey in My Time. Oklahoma: Anivrstity Of
Oklahoma Press, 1956, , 294 s.

YALMAN, Ahmet Emin. San Fransisco'da Neler Gördüm. İstanbul: 1945.

YALMAN, Ahmet Emin. Havalarda 50.000 Kilometre. C. II-III. İstanbul:
Vatan Basımevi, 1943, 312+332 s.

YAŞAR, Dr. Necmettin Rifat. Otomobille Avrupa'ya. İstanbul: Ekspres
Basımevi, 1937, 48 s.

YAVUZ, Fehmi. Anılarım. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları,
1990, 170 s. a

YAVUZALP, Ercüment. Menderes'le Anılar. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991,
139 s.*

YAVUZALP, Ercüment. Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik. Ankara: Bilgi
Yayınevi, 1993, 260 s.

YAZGAN, Hattat Rifat. Hattat Rifat Yazgan'ın Hatıraları. Canlı Tarihler.
İstanbul: Türkiye Yayınları, IV. Cilt, 8 s.*

- YAZGAN, Mustafa. **Ömrümün Devr-i Saadeti (Hac Hatıraları) (S).**
İstanbul: Sebil Yayınevi, 1978, 175 s.
- YAZICI, Gnrl. Tahsin. **Kore Birinci Türk Tugayında Hatıralarım.**
İstanbul: Ülkü Basımevi, 1963, 12+384 s.
- YAZMAN, Aslan Tufan. **Atatürk'le Beraber Devrimler, Olaylar, Anılar 1922-1938.** İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1969, XV+432 s.
- YAZMAN, Aslan Tufan. **Bonjur Fransa (S).** İstanbul: 1957, 136 s.
- YAZMAN, Aslan Tufan. **İsviçre Cenneti (S).** İstanbul: 1962, 188 s.
- YAZMAN, Aslan Tufan. **Londra, Roma, Prag (S).** İstanbul: Nuruosmaniye Matbaası, 1965, 212 s.
- YAZMAN, Aslan Tufan. **İşgal Altındaki Almanya.** İstanbul: Duygu Basımevi, 1949, 4+111 s.
- YAZMAN, Aslan Tufan. **Polonez (Polonya'ya Yapılan Bir Gezinin Notları) (S).** İstanbul: 1959, 238 s.
- YELEN, Pakize. **Avrupa Dedikleri. 2. bs.** İzmir: 1968, 132 s.
- YENER, Şakir Sabri. **İncilipınar (Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar).** haz. Hulûsi Yetkin. Gaziantep: 1962.
- YETKİN, Çetin. **Bir Savcının Not Defterinden.** Ankara: Ümit Yayıncılık, 1994, 100 s
- YETKİN, Gıyas. **Ateşten Ateşe (Milli Kurtuluşun Halk Cephesi).** Ankara: 1969, 96 s.
- YILDIZ, İzzet. **Bizim Eller (S).** İstanbul: Gün Matbaası, 1968, 58+1 s. (Resimli)
- YILMAZ, Atıf. **Hayallerim Aşkım ve Sen.** İstanbul: Simavi Yayınları, 1991, 232 s.
- YILMAZ, Hayati Tahsin. **Son Köy Enstitülü. ?** Görkem Yayınları, 1994, 92 s.
- YILMAZER, Pınar. **Michael'a Sevgilerimle.** İstanbul: Tekin Yayınevi, 1992, 139 s.

- YIRCALI, Sıtkı. Batıya Kalkan Tren (Gezi Notları, Görülenler, İzlenimler, Anılar) (S), İstanbul: 1965, 197 s.
- YOLDAŞ, Cemil Zeki. Teğmen Cemil Zeki (Yoldaş) Anılar. İstanbul: Arba Yayınları, ?.
- YULARKIRAN, Cevdet R.. Reşit Paşa'nın Hatıraları. İstanbul: A. Halit Kütüphanesi, 1939, 164 s.
- YURDAKUL, Halil Nuri. Atatürk'ten Hiç Yayınlanmamış Anılar. der. Yurdakul Yurdakul. İstanbul: Aksoy Yayınları, 1999, ?.
- [YURTMAN], A[bdülgani] Seniy . Yemen Yolunda. İstanbul. Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1325-1326/1909, 198+2 s.
- [YURTMAN], A[bdülgani] Seniy. Yemen Yolunda (Yemen'den Avdet). Beyrut. Vilâyet Matbaası, 1330/1914, 136 s.
- YUSUF İZZET PAŞA. Yusuf İzzet Paşa'nın Hatıraları. Cemal Kutay Arşivi.
- YUSUF RIZA. Musul-Van ve Musul- Haleb Seyahatleri. İstanbul: Matbaa-i Askeriye, 1331/1915.
- ZANA, Mehdi. Vahşetin Günlüğü, Diyarbakır Zindanlarından. İstanbul: Belge Yayınları, 1993, 256 s.
- ZEKİ PAŞA. Balkan Harbine Ait Hatıratım. İstanbul: Matbaa-i Askeriye, 1337/1921, 112s.
- ZENGER, Erkal. Siyaset Cambazhanesinin Cazgırı. 2. bs. Ankara: Ümit Yayıncılık, 1993, 270 s.
- ZİHNİ PAŞA. Beyan-i Hakikat (Meclis-i Ayan Reisi Sait Paşa Hazretlerinin Hatıratında Mündemiç Bazı Mevadda Ayandan Zihni Paşa'nın Cevabı), İstanbul: 1327, 46 s.
- _____. Afyon Karahisar'dan İzmir'e Birinci Kolordumuzun Karşısında Yunan Süvarileri. 1339/1923, 16s.
- _____. Altı Hafta Nil'de Seyahat. İstanbul: 1313, 54 s. (Resimli)
- _____. Anılarla Atatürk. der. Mehmet Öksüz. İstanbul: Eğitim Üretim Yayınları, 1993, 310 s.

- _____. Anılar ve Düşünceler [İdris Küçükömer]. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1994, 232 s.
- _____. Aşyan Hatıraları 1336-1337. İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası, 1337/1921, 31 s.
- _____. Atatürk 19 Yıl Önce Bugün Ankaraya Gelmişlerdi, 27. 12. 1919 Saat. 15.30. Ankara: Ankara H.E.Y, 1938, 29 s.*
- _____. Atatürk'e Ait Hatıralar. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1949, 200 s.*
- _____. Atatürk İçin (Ölümünden Sonra Hatıralar ve Hayatındayken Yapılanlar). İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 180 s.*
- _____. Atatürk'ten Anılar. der. N. Varol. İstanbul: Üçler Matbaası, 1977, 80 s.
- _____. Atatürk'ten Anılar. 2. bs. der. Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak. Ankara: Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, 1982, 36 s.
- _____. Beyaz Gölgeleler. haz. Rahmi Erdem. İstanbul: Timaş Yayınları, 1995, 278 s.
- _____. Bir Devrin Tarihi Ziya ve Mithat Paşalarla Kemal Bey'in Hayatlarına ait Hatıralar Selanik Vali-i Sâbıkı, Nazım Paşa'nın Hatıraları, İstanbul: Arba Yayınları, 1992, 116 s.*
- _____. Bu Şehr-i İstanbul ki (İstanbul Üzerine Anılar, Gözlemler, İzlenimler, Sohbetler). der. Şemseddin Kutlu. İstanbul: Milliyet yay. 1972, 407 s.
- _____. Bombay Şehri Hindistan Seyahatinden. İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan, 1321/1903, 34 s.
- _____. Bursa Seyahati. İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi (Mekâtib-i İbtidaiye Muallimleri Cemiyeti Neşriyatı Aded. 1), 1339/1923, 61 s.
- _____. Büyük Anadolu'nun Milli İstiklâl Mücahedesini Hatıralarından. Sarıkamış: Şark Cebhesi Karargâh Matbaası, 1337/1921, 20 s. Yayınları, 1994, 232 s.

- _____. **Büyük Gazi'nin Hatıratından Sahifalar.** İstanbul: Vakit Matbaası, 1926. (Vakit Gazetesi İlavesi).
- _____. **Çanakkale'den Hatıralar.** haz. Kadri Ener. İstanbul: Sucuoğlu Basımevi, 1954, 78 s.
- _____. **Dumlupınar Şehitleri (4 Nisan 1953'ün Hazin Hatırası),** İstanbul: Deniz Basımevi, 1953, s.
- _____. **Eski İstanbul'dan Hatıralar.** haz. Sadri Sena. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, 163 s.
- _____. **Gaziantep Savaşı Hatıralarından Derlemeler.** der. Hulûsi Yetkin. Gaziantep: Işık Matbaası, 1962, 140 s.
- _____. **Hatıra-i Fütuhât.** İstanbul: 1315/1897, 16 s.
- _____. **Hatıra-i Seyahat.** İstanbul: Mihran Matbaası, Neşreden. Sabah Gazetesi, 1316/1898, 176 s. Resimli
- _____. **Hatıra-i Seyahat.** İstanbul: Asır Matbaası Neşreden. Musavver Terakki Mecmuası.
- _____. **Hatıra (Rus İhtilâli bidayetinden itibaren 27 Şubat 1918'de Osmanlı kıtaatın Erzurum'u istirdad ettikleri tarihe kadar Ermenilerin Erzurum Şehri ve Havalisi Türk sekencesine karşı tavr ve hareketlerine dair).** 16 s.
- _____. **İnkılâpçı Bir Öğretmen.** Habib Arıöz. Ankara: Memleket Matbaası, 1956, 48 s.
- _____. **Mebusan Hatıraları.** İstanbul: Nümune-i Tıbaat Matbaası, 1324/1908, 15s.
- _____. **Musavver Hindistan Seyahatnamesi.** çev. Tevfik Selanikli. İstanbul: Mihran Matbaası, 1318/1900, 208 s.
- _____. **Onlar da Çocuktuktu.** der. Burhan Bozgeyik. İstanbul: Timaş Yayınları, 1997, 152 s.
- _____. **Sergüzeşt-i Esad.** İstanbul: 1289/ 1873, 46 s.

- _____. Seyahatname-i Londra. İstanbul: Ceride-i Havadis Matbaası, 1269/1853, 92 s.
- _____. Seyahat (İstanbul'dan Diyarbekir Tarihiyle Bağdat, Basra ve Oradan Halep, İskenderun Tarihiyle İstanbul'a Seyahatı Mutazzamın Mektuplarından Müteşekkildir). İstanbul: 1311/1893, 232 s.
- _____. Seyahatname-i Hümayun (Sultan Abdülmecit'in 1262/1845 Senesinde Rumeli Vilâyetleri Seyahatini Havidir) (S). İstanbul: 1268/1851, 32 s.
- _____. Son Şahitler. C. 2-3-4-5. der. Necmeddin Şahiner. İstanbul: Nesil Basım Yayın, 1981, 1986, 1988, 1992; 275, 292, 389, 300 s.
- _____. Şahitlerin Dilinden Bediüzzaman. der. Necmeddin Şahiner. İstanbul: Timaş Yayınları, 1997, 272 s.
- _____. Şanlı Asker (Bir Zabitanın Defter-i İhtisâsından Birkaç Sayfa). 400 s.
- _____. Türk Yazarların Kalemünde Bir Hayal İstanbul. haz. Güngör Necati. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1997, 208 s.
- _____. Türk Öğretmenlerinin Almanya-Avusturya-Macaristan-Romanya Gezintisi (S). İstanbul: A. Sait Basımevi, 1938, 16 s.
- _____. Unutulmaz Hatıralar. C. 1. der. Yılmaz Tunçkol. İstanbul: Uğur Matbaası, 1956.
- _____. Ünlülerin Turgut Özal'la Hatıraları. haz. Osman Özsoy. İstanbul: Türdav A.Ş., 1994, 278 s.
- _____. Ünlüler'den Komik Anılar. haz. Kandemir Konduk. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991, 286 s.
- _____. Yakınlarından Hatıralar [Atatürk]. İstanbul: Sel Yayınları, Atatürk Serisi No. 8, 119+1 s.
- _____. 1735-1737 Seferine İştirak Eden Bir Türk Denizcisinin Hatıraları. haz. Fevzi Kurtoğlu. İstanbul: Deniz Matbaası, 1935, 42 s.

II. Yabancıların Anı Kitapları

a. Yabancıların Anıları:

A. VAMBÉRY. Bir Sahte Dervişin Asya-yı Vustâ'ya Seyahati. çev. A. H. [Abdurrahman Sami Paşazade Abdülhalim]. İstanbul: Vakit Matbaası, 1295/1878, 192 s.

AMİRAL HOBART PAŞA. Yadigâr-ı Hayatım. çev. Mehmed Aziz Giridi. İstanbul: A. M. Şirket-i Mürettibiye Matbaası, 1304/1887, 157 s.

ANDREASYAN, Hrind D.. Polonyalı Simeon'un Seyahatnamesi 1608-1619. İstanbul: İÜ Edebiyat Fak. Yayınları, 1964, 206 s.*

AYMERGEN, Safer. Tayga Mahkumları 1. İstanbul: Nart Yayınları, 1995, 400 s.

BACH, Anna Magdalena. Anna Magdalena Bach'ın Anıları. çev. Fikri Çiçekoğlu. İstanbul: Ses ve Tel Birliği Yayınları, 1958, 147 s.

BALİNT. Budapeşte Hatıra-i Ziyareti Sene 1909 Budapest. 2. bs. Budapeşte: 1909, 161 ss. (Resimli, Türkçe-Fransızca)

BEAUVOİR, Simone de. Olgunluk Çağı 1-2. Payel Yayınevi, çev. Betül Onursal. İstanbul: 1991-1991, 313-234 s.

BENET, Juan. Madrid'de Sonbahar. çev. Roza Hakmen. İstanbul: Metis Yayınları, 1989, 117 s.

BERNADOTTE, Kont. Son. çev. Muammer Tuncer. İstanbul: Yalçın Yayınları, 1995, 128 s.

Bernardin De Saint PIERRE. Bir Küçük Seyahatname. çev. Zeynep Sünbül. İstanbul: Nişan Berberyan Matbaası, 1322 /1904, 94 s.

BİSMARCK, Oto Von. Düşünceler Hatıralar. 3 C. çev. Nijad Akipek. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1991, 1259 s.

BOUS, General Hans. Hitler'in Pilotu. İstanbul: Yağmur Yayınları, ?, 332 s.

BÖLL, Heinrich. İlk Yılların Ekmeği. çev. Zeyyat Selimoğlu. İstanbul: Afa Yayınları, 1992, 129 s.

- BUSCAGLIA, Leo. *Boğanın Yolunda*. çev. Mehmet Harmancı. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1997, 191 s.
- CABEZAS, Omar. *Dağdan Kopan Ateş*. çev. Kudret Emiroğlu. İstanbul: Belge Yayınları, 1991, 232 s.
- CASANOVA, Giovanni Giacomo. *Anılar*. çev. Nilüfer Güngörmüş. İstanbul: Nisan Yayınları, 1992, 175 s.
- CASTANEDA, Carlos. *Don Juan'ın Öğretileri*. İstanbul: Söz Yayın, 1995, 296 s.
- CHUNYARA, Domitila Barrios de. *Kavga Sürecektir*. İstanbul: Belge Yayınları, 1995, 208 s.
- CİCCİOLINA. *Cesur İtiraf*. çev. Erkin Salgür. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1993, 125 s.
- COLLINS, Joan. *Sırlarım*. çev. A. Cevdet Aşım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995, 212 s.
- CURIPESCHITZ, Benedict. *Yolculuk Günlüğü 1530*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1977, 56 s.*
- DALLAR, Jan. *Gariplerin Kitabı*. çev. İsmet Özel. İstanbul: Çıdam Yayınları, 1991, 148 s.
- DE GAULLE, Gnrl. Charles. *Umut Anıları 1958-1962*. çev. Ali Sirmen. İstanbul: Sinan Yayınları, Yüksel Matbaası, 333 s.
- MARKOPOLO. *Markopolo Seyahatnamesi*. 2 C. haz. Filiz Dokuman. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, Kervan Kitapçılık, ty., 194, 226 s.*
- DVMJD. *Japonya'da Seyahat*. çev. Ali Muzaffer. İstanbul: Hanımlara Mahsus Gazete Matbaası, 1322/1904, 60 s.
- EADİE, Betty J. *Ölümü Yaşamak*. çev. Seda Palaz, Form Yayıncılık, İstanbul: 1996, 117 s.
- EARECKSON, Joni. *Joni*. İstanbul: Müjde Yayıncılık, 1982, 212 s.
- ENZENSBERGER, Hans Magnus. *Ah Avrupa (S)*. çev. Sezer Duru. İstanbul: Metis Yayınları, 1990.

- ESEDİ, Rıza. Suya Düşen Umutlar. çev. Zeynep Çatar. Evrensel Yayıncılık, İstanbul: 1996, 126 s.
- EVİTA. Evita Hayatım. haz. Eva Peron. İstanbul: Yılmaz Yayınları, 1990, 210 s.
- FILİPOVIÇ, Zlata. Zlata'nın Günlüğü. İstanbul: Papirüs Yayınları, 1997.
- FRANCE, Antole. Dostumun Kitabı. çev. Safiye Hatay. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990, 228 s.
- FRANK, Anne. Anne Frank'ın Günlüğü. çev. Meral Gaspıralı. İstanbul: Bateş Bayi Teş. A.Ş., 1992, 325 s.
- GAZALİ, Zeynep. çev. H. Hüseyingil. Zindan Hatıraları. İstanbul: Madve Yayınları, 1990, 255 s.
- Gnrl. CADORNA. Ceneral Kadorna'nın Hatıratı. çev. Kadri. İstanbul: Askerî Matbaa, 1927, 2+6+464 s.
- Gnrl. PAPULAS. Ceneral Papulas'ın Hatıratı. çev. İbrahim Halil. İstanbul: Askerî Matbaa (Erkân-ı Hakbiye-i Umumiye 10. Şube Neşriyatından) 1928, 1+56 s. (Yeni Harflerle, İstanbul: Yeni Kültür Yayınları, 1969, 58 s.)
- GOBELS. Gobels'in Hatıraları. çev. Vahdet Gültekin. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1948, 175 s.
- GOEBBELS, Dr. Paul Joseph. Savaş Notları. İstanbul: Milli Hareket Yayınları, 1968, 216 s.
- GORKİ, Maksim. Edebiyat Yaşamım. çev. Şemsa Yeğin: Payel Yayınevi, İstanbul 1989, 414 s.
- GRAMSCİ, A. . Çocuklarıma Mektuplar. İstanbul: Belge Yayınları, 1998.
- GRAMSCİ, A. . Hapishane Defterleri. İstanbul: Belge Yayınları, 1998.
- GRAMSCİ, A. . Hapishane Mektupları. İstanbul: Belge Yayınları, 1998.
- GUDERİAN, Gnrl. Heinz. Bir Askerin Anıları. II C. çev. Gnrl. İhsan Gürkan. İstanbul: Baskan Yayınları, 1977, 1983; 446+393 s.

- GUEVARA, Ernesto Che. Che Mektuplar, Kişiler, Tarihsel Anılar. çev. Cevdet Aşkın. İstanbul: Belge Yayınları, 1990, 152 s.
- GUEVARA, Ernesto Che. Bolivya Günlüğü. çev. N. Sarıcalı. İstanbul: Belge Yayınları, 1979, 192 s.
- GUEVARA, Ernesto Che. Savaş Anıları. 1. bs. çev. Seçkin Çağan. İstanbul: Ant Yayınları, 1968, 286 s.
- HAKİM, Tefrik-al. Bir Taşra Savcısının Günlüğü. çev. Mustafa Yaşar Sağlam. İstanbul: Yılmaz Yayınları, Belge Yayıncılık, 1995, 137 s.
- Hanri MERKAM. Tercüme-i Seyahatname-i Amerika. çev. Abdullah. İstanbul: Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Matbaası, 1288/1871, 139 s.
- HAVEL, Vaclav. Uzaktan Soruşturma. çev. Leman Çalışkan. İstanbul: Afa Yayınları, 1990, 197 s.
- HEMPHER, Mr. çev. Mehmet Can. Mr. Hempher'in Misyonerlik Faaliyetleri. İstanbul: Kamer Neşriyat, 1992, 80 s.
- Henry FORD. Hayatım ve Asârım. İstanbul: Sebat Matbaası, Resimli Gazete Neşriyatı, 1926, 94 s. Resimli.
- HESSE, Hermann çev. Kamuran Şipal. Kaplıca'da Bir Konuk, Nürnberg Yolculuğu. İstanbul: Afa Yayınları, 1995, 184 s.
- İHMALYAN, Vartav. Bir Yaşam Öyküsü. İstanbul: Cem Yayınları, 1989, 308 s.
- JAMİSON, Kay Redfield. çev. Pınar Kür. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1996, 230 s.
- JEROME. Bir Seyahat Jurnalı. çev. Mustafa Kemal. İstanbul: Matbaa-i Bahriye, 1325/1909, 87 s.
- John BUNYAN. Hac Yolunda (Bu Dünyadan Öteki Dünyaya). çev. Mustafa Necati. İstanbul: Agob Matyosyan Matbaası, 1923.
- JUKOV, Marşl. G. K. Anılar ve Düşünceler. çev. İshak Atasever. İstanbul: Fono Matbaası, 1971, 354 s.
- KARABAGİ, Abbas. Generalin İtirafı. çev. Sabah Kara. Ankara: Birleşik Dağıtım, 493 s.

- KARPENTİYE. Karpentiye'nin Hatıratı. çev. Bürhaneddin [Bürhan Felek]. İstanbul: 1338/1922, 186 s.
- KAUFFMANN, Jean-Paul. Kerguelen Adalarındaki Kemer. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- KAZANCAKİS, Nikos. El Greco'ya Mektuplar. çev. Ahmet Angın İstanbul: E Yayınları, 1995, 490 s.
- KOLLONTAY, Aleksandra. Birçok Hayat Yaşadım. çev. Saliha Kaya, Süheyla Kaya. İstanbul: İnter Yayınları, 1989, 496 s.
- KRUPSKAYA, Nadejda. Lenin'den Anılar. II C. çev. A. B. Ankara: Odak Yayınları, 1974, 10+15 s.
- KUNDUKHOV, Gnrl. Musa. General Musa Kundukhov'un Anıları. çev. Murat Yağan. İstanbul: Kafkas Kültür Derneği Yayınları, 1978, 107 s.
- L. PEKOÇ [Leopold Pekosch]. Hatırat (Mesmuat ve Meşhudatı Muhtevidir). Viyana: 1911, 66+1 s.
- LAUSANN, Stephan. Hastanın Başı Ucunda. çev. Siraceddin Rey. İstanbul: İfham Matbaası, 1331/1915.
- LUDENDORF, General Eric Von. Ludendorf'un Hatırat-ı Harbiyesi. 3 Cilt. İstanbul: Erkân-ı Harbiye Matbaası, 1336/1920, 240 s.
- LUİS ELBERİ Sabuncuzade [Louis Beri Sabunije]. Musavver Devr-i Alem Seyahatnamesi. Cüz 1-5. İstanbul: Alem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı, 1314/1896, 68 s.
- MAGEMANA. Hive Seyahatnamesi ve Tarihi. çev. Ahmed. İstanbul: Basiret Matbaası, 1292/1875, 459 s.
- MARCOS. Ülke ve Özgürlük. çev. Ahmet Akif. İstanbul: Gökkuşığı Yayınları, 1996, 197 s.
- MARTİNEZ, Ana Guadalupe. Salvador'un Gizli Zindanları. çev. Adem Ayakta. İstanbul: Belge Yayınları, 1995, 192 s. 66

- MAYAKOVSKI, Vladimir. Amerika'yı Keşfim (S). İstanbul: Sistem Ofset, 1986.
- MERCOURİ, Melina. Cuntayla Savaşım. çev. Ayşe Kurşunlu Ortaç. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1988, 276 s.
- MİCHEL, George. Sartre Yıllarım. çev. Zihni Küçümen. İstanbul: Adam Yayınları, 1985, 181 s.
- MİLLET, Kate. Tımarhane Yolculuğu. çev. Nesrin Kasap. İstanbul: Metis Yayınları, 1995, 384 s.
- MİTTERAND, François. Hayatı Değiştirmek Şimdi. çev. Füsün Dinçer. İstanbul: Yılmaz Yayınları, 1990, 168 s. 69
- MOLTKÉ. 1864 Danimarka Seferi. çev. Mehmed Zeki Paşa. İstanbul: Mekteb-i Fünun-ı Harbiye-i Şâhâne Matbaası, 1317/1901, 4+48+2 s.
- MOOREHEAD, Alan. Darwin ve Beagle Serüveni. çev. Nermin Arık. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, 223 s.
- MUNCH, Charles. Ben Bir Orkestra Şefiyim. çev. Üner Birkan. İstanbul: Afa Yayınları, 1990, 136 s.
- NEBİ, Malik bin. Çağa Tanıklığım. çev. İbrahim Aydın. İstanbul: Bir Yayıncılık, 1987, 432 s.
- NERUDA, Pablo. Yaşadığımı İtiraf Ediyorum. çev. Ahmet Arpad. İstanbul: Alan Yayınları, 1984, 132 s.
- NİCOL, C.W. Karate'de Zen. çev. Ömer Güngören. İstanbul: Yol Yayınları, 1987, 192 s.
- ORWELL, George. Katalonya'ya Selam. çev. Ayşen Gür. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1985, 288 s.
- OSADA, Arata. Atom Bombası Çocukları. çev. Alaattin Bilgi. Ankara: Sol-Onur Yayınları, 1989, 80 s.
- PASTERNAK, Boris. O Günler. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- PAŞKAR, Ahmed. Tayyibetü'l-Ezkâr (Medine Hatıraları). çev. Ubeydullah Küçük. İstanbul: Bedir Yayınları, 1979, 64 s.

- Pierre LOTİ [Julien Viaud]. çev. M. Safvet. Japonya Seyahatnamesi. İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1309/1892, 4+408 s.
- PSALTİ, İv. Tüpteki Bebek. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.
- REİCH, Wilhelm. Reich Freud'u Anlatıyor. çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınevi, 1981, 320 s.
- ROJO, Ricardo. Arkadaşım Che Guevara. çev. Seçkin Selvi Cılızoğlu. İstanbul: Payel Yayınevi, 1990, 243 s.
- ROLLAND, Romain. Tolstoy'un Yaşamı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993.
- ROSECOF, Mauricio-E. Fernandez Huidobra. Duvardaki Sarmaşık Gibi. çev. Sahha Nazlı Kaya-Süheyla Kaya. İstanbul: Belge Yayınları, 1993, 400 s.
- ROUSSEAU, Jean Jack. İtirafılar. 2 C. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1991, 854 s.
- RUSHDİE, Salman. Jaguar Gülüşü (S). çev. Kâmil Durand. İstanbul: Pencere Yayınları, 1989, 170 s.
- SACKS, Oliver. Karısını Şapka Sanan Adam. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- SACKS, Oliver. Renkkörleri Adası. çev. Osman Yener. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.
- SALGARİ. çev. Ali Neş'et. Avustralya Vahşileri ve Kaptan İstal'ın Seyahati, İstanbul: Mihran Matbaası, 1323/1905, 218 s.
- SALİH, Muhammed. Devlet Sırları. İstanbul: Toker Yayınları, 1997, 143 s.
- SAND, George. Gizli Günlük. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 1993 .
- SANDS Boby. Hücrede Bir Gün. çev. Şen Süer. İstanbul: Sosyal Yayınları, 1996, 93 s.
- SARTRE, Jean Paul. Sözcükler. çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınları, 1989, 198 s.

- SAVINKOV, Boris. Bir Teröristin Anıları. çev. Kıymet Yıldırım. İstanbul: Gökkuşuğu Yayınları, 1996, 220 s.
- SEMPRAN, Jorge. Ve Hayat Devam Ediyor. çev. İlkay Durak. İstanbul: Afa Yayınları, 1989, 288 s.
- SERGE, Victor. Bir Devrimcinin Anıları. çev. Celal Kapkın. İstanbul: Pencere Yayınları, 1991, 365 s.
- SİAO, Eva. Çin. Hayallerim, Hayatım. çev. Leman Çalışkan. İstanbul: Afa Yayınları, 1994, 448 s.
- SİGNORET, Simone. Özlemin Eski Tadı Yok. çev. Ayşe Kurşunlu Ortaç. İstanbul: Afa Yayınları, 1989, 373 s.
- SOLOVYEF, Mihail. Kızıl Ordu'da On Yılım. çev. Orhan Eröcal. İstanbul: Nakışlar Yayınevi, 1974, 143 s.
- STANİSLAVSKİ, Konstantin S. Sanat Yaşamım. çev. Suat Taşer. İstanbul: Can Yayınları, 1992, 474 s.
- STİTT, Georges. Cunnigham Komutasında Üç Yıl 1940-1943. çev. H. Heper. İstanbul: Deniz Matbaası, 1948, 190 s.
- STYRON, William. Karanlık Gözükünce. çev. Tomris Uyar. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1996, 87 s.
- ŞALİZİ, Abdülbaki. Vatanım Afganistan. İstanbul: Gonca Yayınevi, 1989, 208 s.
- ŞEMO, Ereb. Kürt Şoban. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1993, 100 s.
- THATCHER, Margaret. Başbakanlık Yılları. çev. Gülden Şen. İstanbul: Sabah Kitapları, 1995, 624 s.
- THEODORAKİS, Mikis. Yapayalnız Kalacaksın Gecenin Ortasında (Yaşamım ve Müziğim). çev. Ahmet Cemal. İstanbul: Can Yayınları, 1990, 264 s.
- TOWNSEND, Charles V. F. Irak Seferi. çev. Tarih-i Askeri Encümeni. İstanbul: Matbaa-i Askeriye, 1337/1921, 5+494 s.

TRUMANN, Harry S. Hatıralarım. çev. Cihat Baban-Semih Tuğrul. Ankara: Ulusal Basımevi, 1968, 238 s.

Vilyam ROKHİL. Çin'e Seyahat. İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan, 1320/1902, 38 s.

Von HİNDENBURG. Hayatım (Alman Orduları Erkân-ı Harbiye Reisi Feld Mareşal Von Hindenburg'un Hatıratı). çev. Tahsin İsmail. İstanbul: Matbaa-i Askeriye, 1341/1925, 4+295 s.

VRATİSLAV, Mitroviç Vavlav. Anılar. çev. M. Süreyya Dilmen. İstanbul: Karacan Yayınları, 1981, 194 s.

WİTKE, Prof. Roxane. Bayan Mao'nun Günlüğü. C. 1. çev. İstanbul: Orhan Yüce. İz Yayınları, 1978, 440 s.

YAHYA, Latif-Karl Wendel. Saddam'ın Oğluydum. çev. Gülderen Pamir. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1994, 280 s.

YEN-TE, Wang. Çin Elçisi Wang Yen-Te'nin Uygur - Seyahatnamesi. haz. Özkan İzgi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, 111 s.*

_____. Hatıra-i Eslâf. çev. Mehmed Raif. İstanbul: Mekteb-i Sanayi Matbaası, 1310/1892, 55 s.

b. Yabancıların Türkiye ve Türkler'le İlgili Anıları:

ABDURRAHMAN BİN ABDULLAH BAĞDADİ. Tercüme-i Seyahatname-i Brezilya. çev. Şerif. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1288/1871, 44 s.

ABDURRAHMAN BİN ABDULLAH. Brezilya'da Ehl-i İslâm. Bahçesaray: [Tercüman Gazetesi Matbaası], 1306/1889, 16 s.

AMICIS, Edmondo de. İstanbul (1874). çev. Prof. Dr. Beynun Akyavaş. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981, VI+504 s.*

ARMSTRONG, H. C. Türkiye Nasıl Doğdu. İstanbul: Arma Yayınları, 1997, 164 s.

ARALOV, S.İ. Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları. çev. Hasan Ali Ediz. İstanbul: Burçak Yayınları, 1967, 237 s.*

- BAFRALI, Dr. Yanko. *Yozgad Seyahatnamesi*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1928, 22 s.
- BARBORO, Nicolo (Venedik Asilzadesi). *Kostantiniye Muhasarası Ruznamesi*. İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, Halk Basımevi 1954, 77 s.* (ilk bs. Viyana Tendler ve Ş. Kitaphanesi 1856)
- BARONES Taskin. *Pera Hatıratı*. haz. Jack Delon. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Yayıncılık, 1993, 192 s.
- BONVALOT, Gabriel. *Eski Yurt*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi. 85, Kervan Kitapçılık, ty., 283 s.*
- BUSBECQ, Augier de Chislen. *Kanunî Devrinde Bir Sefirin Hatıratı (Türk Mektupları)*. Ankara: İstiklâl Matbaası, 1953, 124 s.
- CANONICA, Pietro. *Atatürk ve Pietro Canonica*. haz. Semavi Eyice. İstanbul: Eren Yayınları, 1986, 55 s.
- CLARI, Robert de. *İstanbul'un Zaptı (1204)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994, 54 s.*
- ÇOLİÇ, Velibor. *Bosnalılar*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.
- DELEON, Jack. *Keyifli Konaklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996, 170 s.
- DERNSSCHWAM, Hans. *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987, 427 s.*
- D'HOSSON, M. 18. *Yüzyıl Türkyesinde Örf ve Adetler*. çev. Zerehan Yüksel. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, Kervan Kitapçılık.
- D'OHSSON, I.M.. *Harem-i Hümâyûn*. çev. Ayda Düz. İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 32 s.*
- DÖNİTZ, Karl. *Büyük Amiral Karl Dönitz'in Hatıratı*. çev. Muzaffer Elaldı. İstanbul: Deniz Basımevi, 1953, 355 s.
- ELLİSEN, Grace Mary. *Bir İngiliz Kadın Gözüyle Kuva-yi Milliye Ankara'sı*. çev. İbrahim S. Türek. [İstanbul]: Milliyet Yayınları, 1973, 328 s.*

- ELLISON, Grace. Ankara'da Bir İngiliz Kadını. çev. Osman Olcay. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999, 381 s.
- FALKENHAYN, Gnrl. Erich Von (1914-1918 Senelerinde Alman Başkumandanı). 7. çev. Bursalı Mehmet Nihat. İstanbul: Erkân-ı Harbiyye Mektebi Matbaası, 1340, 13+166+2 s.
- FEVRALSKİ, Aleksandr. Nâzım'dan Anılar. çev. Ataol Behramoğlu. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1997, 117 s.
- FOCH, Mareşal. 1914-1918 Harbinin Tarihine Yarayacak Hatıralar. 2 C. çev. Hüseyin Rahmi [Apak]. İstanbul: Askerî Matbaa, 1939, 14+445 s.
- FONTMAGNE, Durand De. Kırım Sonrasında İstanbul. çev. Gülçiçek Soytürk. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, No 110, 1977, 267 s.*
- GAHAN, Henry Mac. Türklere Karşı Rus Vahşeti, Türkmenlerin Destanı, çev. sad., Tarihi Giriş, Önsöz, Açıklama ve Notlar. Muhiddin Nalbandoğlu. İstanbul: Muhit Yayınları, 1970, 254 s.*
- GALLAND, Antoine. İstanbul'a Ait Günlük Hatıralar (1672-1673). 2 C. haz. Nahit Sırrı Örik. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1949, 1973; 245, 178 s.*
- GENERAL E. A. L. BUAT. Alman Ordusu 1914 ila 1918 Harbi Esnasında. çev. Ali Galib. İstanbul: Matbaa-i Askeriye 1339/1923, 1+39 s.
- GEORGES-Gaulis, Berthe. Türk Mucizesi. çev. Reyhan Enünlü. İstanbul: - Yeni İstanbul Kültür Yayınları, 1969, 61 s.
- GHEE, George Mc. ABD-Türkiye, NATO-Ortadoğu. çev. Belkıs Çorakçı. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1992, 358 s.
- GOLTZ, Gnrl. Colmar von Der. Goltz Paşa'nın Hatıratı. çev. Salih Mayakuşu. İstanbul: Askerî Matbaa, 1933, 70 s.
- GREW, Joseph H. Atatürk ve İnönü (Bir Amerikan Elçisinin Hatıraları). çev. Muzaffer Aşkın. İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi, 1966, 128 s.
- HAMSUN, Knut-Andersen, H.C.. İstanbul'da İki İskandinav Seyyah. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.

- HAYDAR, Prenses Misbah. Arabesk. çev. Celal Kapkın. İstanbul: Star Yaprak Yayınları, 1991, 392 s.
- HEDEN, Mösyä Sevan. Asya Kumsallarında. çev. Ahmed Rasim. İstanbul: Mihrah Matbaası, 1322, 324 s.*
- HEDIN, Sven. İpek Yolu. İstanbul: Miliyet Yayınları, Nisan 1974, 288 s.*
- HERBERT, F.W. Von. Plevne Müdafaasında Bir İngiliz Zabitanın Hatıraları. çev. Nurettin Artam. Ankara: Ulus Basımevi, 1938, 186 s.
- HERZL, Theodor. Theodor Herzl'in Hatıraları ve Sultan Abdülhamid. 1. bs. yay. Ergun Göze. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995, 463 s. (Belgelerle)
- HORVATH, Bela. Anadolu 1913. çev. Tarık Demirkan. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996, 120 s.*
- HOWARD, George William Frederick. Türk Sularında Seyahat. çev. Şevket Serdar Türet. İstanbul: Tercüman 1001 Temel eser Serisi, No.117, 1978, 121+ III s.*
- HUTCHINSON, Frances Kinsley. Otomobille İlk Gezi-Balkanlar 1908 (Dalmaçya, Karadağ, Bosna ve Hersek Yollarında). İstanbul: Aksoy Yayınları, 1999.
- İBN FAZLAN. Onuncu Asırda Türkistan'da Bir İslâm Seyyahı İbn Fazlan Seyahatnâmesi. haz. Ramazan Şeşen. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1975, 155 s.*
- İBN-İ BATUTA. Seyahatname-i İbn-i Batuta [Tercümesi]. İstanbul: Ceride-i Havadis Matbaası, 1262/1846, 91 s.
- İNCİYAN, P. G. 18. Asırda İstanbul. 2. bs. çev. Hrand D. Andreasyan. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü Yayınları, 1976, X+138s.
- İSTEPANYAN, Torkom. Hepimize Bir Bayrak (Hatırat-İnceleme). İstanbul: Tarla Yayınları, 1967, 140 s.
- İvan LESİÇKOF. Balkan Muharebatı Hatıratından, Kırk Kilise'nin Sükûtu. çev. M. Nuri. Filibe: Balkan Matbaası, 1913, 22 s.

- İvan LESİÇKOF. Balkan Muharebatı Hatıratından. Manastır ve Pirlepe Muharebatı. çev. M. Nuri. Filibe: Balkan Matbaası, 1913, 24 s.
- İvan LESİÇKOF. Balkan Muharebatı Hatıratından. Yaver Paşa'nın Esareti. çev. M. Nuri. Filibe: Balkan Matbaası, 1913, 16 s. 63
- KADURNA, General. General Kadurna'nın Hatıratı. çev. Kadri ?. İstanbul: Askeri Matbaa, 1927, 47 s.
- KALLİFATİDES, Theodor. Kıbrıs. çev. Erol Sever. İstanbul: Berfin Yayınları, 1993, 86 s.
- KLAVİYO. Timur Devrinde Semerkanda Seyahat. İstanbul: Nakışlar Yayınları, 1975, 212 s.*
- KRAFFT, H. U.. Türklerin Elinde Bir Alman Tâcir. İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, 131 s.
- KURİSEPİÇ, Benedikt. 1530 Yılında Bosna, Sırbistan e Bulgaristan Üzerinden İstanbul'a Giden Joseph Van Lamberg ile Nicola Jurisenitz'in Günlüğü (G). çev. Özdemir Nutku. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1977, 56 s.
- LADY MONTEGÜ. Şark Mektupları. çev. Ahmet Rasim. İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1933, 144 s.
- LEVİ, Primo. Boğulanlar Kurtulanlar. çev. Kemal Atakay. İstanbul: Can Yayınları, 1996, 183 s.
- LİBERMAN, Suzi. Suzi Liberman'ın Hatıra Defteri. 3. bs. haz. Cevat Rifat Atilhan. İstanbul: 1969, 176 s.*
- LOTİ, Pierre. Can Çekişen Türkiye 1914. haz. Fikret Şahoğlu. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No. 27, Kervan Kitapçılık, Tarihsiz, 270 s.*
- MİNTZURİ, Hagop. İstanbul Anıları (1897-1940). haz. Necdet Sakaoğlu. çev. Silva Kuyumcuyan. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, 160 s.*
- (MİRANDA). Venezuelalı Miranda'ın Türkiye'ye Dair Hatıratı. çev. Fuat Carım. İstanbul: Berksoy Matbaası, 1965, 109 s.

- MİSMER, Charles. *Hatırat-ı Alem-i İslâm*. çev. Mehmed Rauf [Demirtaş]. Bursa: Matbaa-i Vilâyet, 1927/1911, 304+1 s. (Yeni Harflerle, İslâm Dünyasından Hatıralar. çev. Mehmet Rauf. İstanbul: Bedir Yayınları, 1975, 192 s.
- MOLTKE, Mareşal Helmut Von. *Türkiye Mektupları*. çev. Kemal Vehbi Gül. İstanbul: Varlık Yayınları, 1967, 173 s.
- MÜLLER, Georgina Max. *İstanbul'dan Mektuplar*. çev. Afife Buğra. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No. 131, Kervan Yayıncılık, 1978, 171 s.*
- NEAVE, Dorina L. *Eski İstanbul'da Hayat*. çev. Osman Öndeş. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, No. 128, 1978, 182 s.*
- OLİVER. *Türkiye Seyahatnamesi (1790 Yıllarında Türkiye ve İstanbul)*. çev. Oğuz Gökmen. Ankara: Ayyıldız Matbaası AŞ, 1977, XV+183+4s.
- PAPULAS, Gnrl. (Yunan Asya-yı Suğra Ordusu Kumandanı). *General Papulas'ın Hatıratı*. İstanbul: Askeri Matbaa, 1927, 188 s.
- PARDOE, Miss Julia. *Yabancı Gözü ile 125 Yıl Önce İstanbul (Sultanın Şehri ve Türklerin Aile Hayatındaki Gelenekleri)*. çev. Bedriye Şanda. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1967, 212 s.
- PENKOVSKİ. *Ankara'da Bir Sovyet Ajanı*. Ankara: Başnur Matbaası, 1969, 324 s.
- PICKTHALL, William M. *Harpte Türklerle Birlikte 1914*. çev. Doç. Dr. Kemalettin Yiğiter. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, IX+ 182 s.*
- POOLE, Stanley Lane. *Lord Stratford'un Türkiye Hatıraları*. kısaltarak çev. Can Yücel. Ankara: İş Bankası Yayınları, 1959, XLIII+278 s.
- PUŞKİN, Aleksandr Sergieviç. *Erzurum Yolculuğu (S)*. çev. Z. Baştımar. Ankara: Yaba Yayınları, 1993, 91 s.
- RACZYNSKİ, Edward. *1814'de İstanbul ve Çanakkale'ye Seyahat*. çev. Kemal Turan. İstanbul: Tercüman 1001 Temel eser Serisi, No. 150, 1980, 221 s.*

RADLOFF, W. (Çeviren. Ahmet Temir). Sibirya'dan. C. I(*), I(**), II(*), II(**);
İstanbul: Maarif Vekaleti, 1954, 1956, 1956, 1957; LXX+258, 259-631+Harita,
X+299, 300-555+Harita s.*

RAMBER, Lui. Gizli Notlar. haz. Niyazi Ahmed Banoğlu. İstanbul: Tercüman
1001 Temel Eser Serisi No. 75, Kervan Kitapçılık, ty., 234 s.*

SABUNCU, Luis. Yıldız Sarayı'nda Bir Papaz (Luis Sabuncu'nun
Hatıraları 1888-1911). İstanbul: 1952, 156 s. (Arapça Elyazmadan
Türkçe'ye Tercüme)

SANDERS, Gnrl. Limann Von. Türkiye'de Beş Sene. İstanbul: Matbaa-i
Askeriye, 1337, 12+331 s.

SLADE, Sir Adolphus. Kaptan Paşa ile Karadeniz'de Bir Seyahat (S).
İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 32 s.*

ŞHERRİLL, Gnrl. H. Charles. Gazi Mustafa Kemal Hazretleri Nezdinde
Bir Yıllık Elçilik. çev. Ahmet Ekrem. İstanbul: Muallim Ahmet Halit
Kitaphanesi, 1934, 96 s.

TCHİTCHAGOFF. Türkiye, Avusturya ve Fransa'ya Karşı 1912 Rus
Seferi (Amiral Tchitchagoff'un Hatıratı). İstanbul: 1942, 39 s.

THEVENOT, Jean De. 1955-1956'da İstanbul. İstanbul: Çığır Kitabevi, 7, 565
s.

TİNAYRE, Marcelle. Bir Kadın Gezgin, Tinayre'nin Günlüğü, Osmanlı
İzlenimleri ve 31 Mart Olayı. İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 1998, 168
s.

TİRPİTZ. Tirpitz'in Hatıraları. çev. Sait Talât. İstanbul: Deniz Matbaası,
1932, 481 s.

TOTT, Baron De. 18. y.yılda Türkler. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser
Serisi. 89, Kervan Kitapçılık, ty., 323 s.*

TOWSHEND, Gnrl Charles V.F. Irak Seferim. İstanbul: Matbaa-i Askeriyye,
1337, 494 s.

TRİKUPİS, Gnrl. Nikolaos. General Trikupis'in Hatıraları. çev. Ahmet
Angın. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, 1967, 17+2 s.

- ÜSAME İBN-İ MÜNKİZ. İbretler Kitabı. haz. Yusuf Ziya Cömert. İstanbul: Gün Yayıncılık, 1992, 286 s.
- VACALOPOULOS, Apostolos. Asırlar Boyunca Selânik 1. İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 52 s.*
- WETT, Karl. Kelâmi Dergâhından Hatıralar. çev. Ethem Cebecioğlu. Ankara: Muradiye Kültür Vakfı Yayınları, 1993, 256 s.
- WHITE, George E. Bir Amerikan Misyonerinin Merzifon Amerikan Koleji Hatıraları. çev. Cem Tarık Yüksel. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1995, 346 s.
- WILBRANDT, Prof. Dr. Rupert. İstanbul Çeşitlemeleri. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997, 195 s.*
- WOODS, Sir Henry F. Türkiye Anıları (Osmanlı Bahriyesinde Kırk Yıl 1869-1909). çev. Em. Amiral Fahri Çoker. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1976, 328 s.*
- WRATISLAW, Boron W. Baron W. Wratislaw'ın Anıları. çev. M. Süreyya Dilmen. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları, 1996, 368 s.
- _____. Şehametli İran Şahı Hazretlerinin Avrupa Seyahati. yay. Dikran Hünkâr Beğendi. [İstanbul]: 1289/1872, 8 s.
- _____. Türkiye'den Bazı Hatıralar. çev. Servet Yesari. İstanbul: Fazilet Matbaası, 1930, 27 s.
- _____. Yabancılar Göre Eski Türkler. 2. bs. haz. Prof.Dr. A. Djevad. İstanbul: Yağmur Yayınları, 1974, 191 s.

B. DERGİ VE GAZETELERDE KALAN YAZI HALİNDEKİ ANILAR:

ABDÜLGANİ Seni. "Yemen'in Osmanlı Vilâyeti Olduğu Günden Hatıralar".
Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 279-280.*

ADİL, Selâhattin. "İstanbul'un Kurtuluşu". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 161-162.*

AĞABABA, Ali Fahri. "Şeref Kurbanları (Emel Yolunda)". Yakın Tarihimiz.
C. 3, s. 56, 75, 119, 135, 183, 205, 230, 264, 294, 330, 360, 391; C. 4, s. 10, 45,
68, 108, 136, 174, 199, 243, 265, 298, 333. *

AHISKAN, Necmi Rıza. "Ebedileşen Dehalarımız/Bebekli Refik Talât Bey".
Türk Musikisi Dergisi. C. 2, N. 22 (Ağustos 1949), s. 7-25.*

AHMET ŞERİF. "Dünkü Anadolu" (S). Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 167-168.*

AHMET ŞERİF. "Dünkü Anadolu" (S). Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 211-212.*

AHMET ŞÜKRÜ. "Vahidettin İle San Remo'da Bir Karşılaşma". Vatan. 18 Ekim
1924; "Yakın Tarihimiz". C. 4, ss. 215-217.

AKKAYA, Dr. M. Şükrü. "Pakistan Gezisi". Dil ve Tarih Coğrafya
Fakültesi Dergisi. Ayrı Basım. C. 8, N. 3, s. 387-400.

[AKYİĞİT], Mehmet Mesîhi. "Ankara Hatıraları-Dârüleytamlar Sergisi-".
Millî Mecmua. N. 34 (1 Nisan 1341/14 Nisan 1925), ss. 561-563.

[AKYİĞİT], Mehmet Mesîhi. "Ankara Yollarında ve Ankara'da". Millî
Mecmua. N. 18 (26 Haziran 1340/9 Temmuz 1924), ss. 286-288.

ALIÇLI, Dr.Sırrı. "Anadolu Yolunda İki Tıbiyeli". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss.
405-406.*

ALIÇLI, Dr. Sırrı. "Mücahitler Arasında Bir Tıbbiyeli". Yakın Tarihimiz. C.
3, ss. 406-407.*

ALTAY, Fahrettin (Emekli Orgeneral). "Atatürk Günlerine Ait Bir Hatıra".
Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 389-393.*

ARIKOĞLU, Damar (Eski Adana Milletvekili). "Birinci Meclisten Notlar".
Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 202-203.*

ARIKOĞLU, Damar. "Mustafa Kemal'den Sakarya Mankıbeleri". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 105-106.*

ARİF CEMİL. "Talât Paşa'nın Na'şı Karşısında". Vakit. 1924.

ATALAY, Besim. "Ankara'da Bocaladığımız Günler". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 33-34.*

ATALAY, Besim. "Kırk Yıl Önceki Ankara". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 65-66.*

ATALAY, Besim. "Son Bektaşiler". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 295-296.*

ATALAY, Besim. "Besim Atalay'dan Atatürk'e ait Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 1, s. 399. *

ATALAY, Besim. "Cumhuriyetin Tek İçki Yasası". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 172.*

ATALAY, Besim. "Uşak'ta Milli Hareket". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 205-207.*

ATALAY, Besim. "İlk Meclisten Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 256.*

ATALUK, Dr. Muzaffer. "Rakım Hoca Hakkında". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 30 (Nisan 1950), s. 8, 19.*

ATLIĞ, Nevzad. "İstanbul'da Musiki Hayatı, Nevzad Atlı'nın Hatıraları I-II". haz. Mehmet Güntekin. İstanbul Araştırmaları. N. 5 (Bahar 1998), ss. 97-116; N. 6 (Yaz 1998), ss. 89-104.

BALKAN, Ethem Ruhi. "İttihatçılığın Temelini Atanlar". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 366-367.*

BALKAN, Fuat. "Fuat Balkan'ın Hatıraları". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 5, 39, 71, 101, 135, 164, 198, 229, 296, 328, 359, 393; C. 3, s. 10, 40, 73, 103, 133, 171, 213, 237, 267, 299, 340, 357, 394; C. 4, s. 13, 56, 70, 105, 139, 172, 205, 268, 300, 332, 364. *

BARA, Kemal Emin. "Ney mi Kaval mı". Türk Musikisi Dergisi. C. 1, N. 1 (Kasım 1947), s. 19.*

BARA, Kemal Emin. "Fıkralar/Kanunî Hacı Arif Bey'e Ait bir Hatıra", Türk Musikisi Dergisi. C. 2, N. 20 (Haziran 1949), s. 16, 24.*

BARDAKÇI, Cemal. "Atatürk'ün Kuvayı Milliye Hareketi'nin Merkezi Yapmak Amacıyla Ankara'ya İlk Gelişi". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 105-107.*

BARDAKÇI, Cemal. "Milli Mücadelede Ankara'da Partizanlar". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 61-62.*

BASİRETÇİ Ali. "Ali Suavi'den Sonra Nasıl Abdülhamid'in Hişmine Uğradık". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 356-358. (İstanbul'da Yarım Asırlık Vekayi-i Mühimme, s. 58-69'dan sadeleştirilerek)*

BASRİ Lostar. "Hindistan Hatıraları- Delhi-" (S). Yeni Mecmua. C. 4, N. 67-1 (1 Kasım 1923), ss. 14-15; N. 69-3 (1 Şubat 1923), ss. 39-40; N. 72-6 (15 Mart 1923), ss. 107-108; N. 74-8 (15 Nisan 1923), ss. 139-140; N. 77-11 (1 Haziran 1923), s. 236; N. 78-12 (15 Haziran 1923), ss. 255-256; N. 80 (15 Temmuz 1923), s. 292; N. 83 (30 Ağustos 1923), ss. 349-350; N. 84 (13 Eylül 1923), ss. 373-374.

BAŞAKINCI, Bedri (Sakallı Bedri). "Antep'i Düşman Hiçbir Zaman Muhasara Edemezdi". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 184-187.*

BATANAY, Kemal. "Ebedileşen Dehalarımız/Rauf Yekta Bey". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 27 (Ocak 1950), s. 2-3. *

BAYKAL, İsmail (Emekli Belediye Müzeleri Md.). "Veliht Yusuf İzzettin Efendi'nin İntiharı ve Sebepleri". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 181-183; 202-204.*

BAYKAL, İsmail. "Abdülmecit Efendi ve Sarayında Cereyan Eden Bazı Olaylar". Yakın Tarihimiz, C. 4, 246-251; 276-280.*

BAYSAL, Mevlüt. "Milli Mücadele Yolunda". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 410-412.*

BAYSAL, Mevlüt. "İnebolu Bombardımanı". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 23-24.*

BAYSAL, Mevlüt. "Mustafa Kemal'i İlk Görüş". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 58-59.*

BAYSAL, Mevlüt. "Sivas'ta Geçen Günler". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 73-74.*

- BAYSAL, Mevlüt. "Sivas'tan Kurtulan İzmir'e". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 218-219.*
- BAYSAL, Mevlüt. "Nihayet İzmir'e Varış". Yakın Tarihimiz. C. 4, s. 312.*
- BAYSAL, Mevlüt. "İzmir'de Geçen Günler". Yakın Tarihimiz. C. 4, s. 411.*
- BELGER, Dr. Nihad Reşat. "Atatürk'ün Hastalığının İlk Teşhisi ve Geçen Günler". 321-322.
- CAFER TAYYAR PAŞA. "Arnavutluk İsyanında Mehmetcik". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 253-254.*
- CAN, Dr. Fahri. "Milli Mücadele'de Halide Onbaşı". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 99-100.*
- CAN, Dr. Fahri. "İzmir Suikasti Teşebbüsü ve Kara Kemal Bey". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 168-169.*
- CAN, Dr. Fahri. "Kuvayı Milliye Ruhu". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 249-250.*
- CAN, Dr. Fahri. "Birinci Dünya Harbi'nden Sonra İlk Milli Kuvvet Nasıl Kuruldu?". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 334-335; 394-395; C. 2, ss. 28-29.*
- CAN, Dr. Fahri. "Antep'in Uğurlu Kâhini". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 381-382.*
- CAN, Dr. Fahri. "Kurmaya Albay Bakkal Todori'nin Hikâyesi". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 345-346.*
- CAN, Dr. Fahri. "İtilâfçı!". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 281-282.*
- CAN, Dr. Fahri. "Milli Mücadele ve Hânedan". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 315-316.*
- CAN, Dr. Fahri. "Karakol Cemiyeti Nasıl Kurulmuştu?". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 257-260.*
- CAN, Dr. Fahri. "Gaziantep Müdafaasından Bir Sahife". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 398-399.*
- CAN, Halil. "Ebedileşen Dehalarımız/Emin Dede". Türk Musikisi Dergisi, C. 1, N. 5 (Mart 1948), ss. 4-5.*

CAVİT BEY (Maliye Nazırı). "Cavit Bey'in Hatıralarından" (Tanin'de Yayımlanan Hatıralarından Seçmeler). Yakın Tarihimizden. C. 2, s.397; C. 3, s. 14, 87, 141, 235, 374. *

CAVİT, Aliye. "Cavit Bey Nasıl Tevkif Edildi". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 10-12.*

CEBESOY, Ali Fuat. "Atatürk'ün Yüksek Kumandanlık Kudreti ve Meziyetleri". Yakın Tarihimiz C. 4, ss. 321-325.*

CEBESOY, Ali Fuat. "Milli Mücadele'nin Muvaffak Oluş Sebepleri". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 386-388*.

CEMAL PAŞA. "Mahmut Şevket Paşa'nın Katli Olayı". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 67-68. (Hatıralarından)*

CELAL, Dr. Fahri. "Yakın Tarihten Sohbetler/Tophaneli Sabri Bey". Türk Musikisi Dergisi, C. 2, N. 15 (Ocak 1949), s. 6, 19.*

CELAL, Fahri. "Geçmiş Zamana Dair. Bestenigâr Kalfa". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 28 (Şubat 1950), s. 9.*

CEVAT PAŞA. "Çanakkale'de Mehmetçik/General Cevat Anlatıyor". Yakın Tarihimiz. C. 1, s. 77. *

CONK, Cemil Cahit. "Abdülhamid'i Meşrutiyete Döndürmek İçin Ne Yapacaktım?". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 373-376.*

ÇAVUŞOĞLU, Şeref. "Benim Gördüğüm Bâb-ı Ali Baskını". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 193-196.*

ÇAVUŞOĞLU, Şeref. "Esat Paşa Neler Yaptı?". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 227-228.*

ÇAVUŞOĞLU, Şeref. "İttihat ve Terakki'nin Gizli Planı". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 263-264.*

DEMİRALP, Ispartalı Tevfik. "Bir İstiklâl Kahramanının Hatıraları". Yeni Mecmua. C. 4, N. 89 (5 Kânun-ı Evvel 1923), ss. 456-459.

- DEMİRALP, Ispartalı Tevfik. "Balıkesirli Erkân-ı Harb Kemâl Bey'in Mücâhede Hatıraları". Yeni Mecmua. N. 90 (20 Kânun-ı Evvel 1923), ss. 474-75.
- DÖRDÜNCÜ, Halil Lütfi. "Halil Lütfi Dördüncü'nün Anıları". haz. Sadeddin Gökçepınar. Mütferrika, N. 2 (Bahar 1994).
- DRAMAN, Raik (1920'de Yunan Meclisi'nde Drama Mebusu). "Yunan Meclisinde Türk Mebusları". Yakın Tarihimiz, C. 4, ss. 343-345.
- DR. FETHİ. Sadrazam Tevfik Paşa'nın Büyük Gafleti, Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 142-143.*
- DR. REŞİT BEY. "Nemrutlar Divan-ı Harbi'nin Ölümüne Mahkûm Ettiği. Dr. Reşit Bey ve Hatıraları". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 333-335; 363-365.*
- EMİR SAİT. "Cezayir Emiri'nin Türklere Hizmeti". nakleden. Kandemir. Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 311-313.*
- ENGİN, Amiral Fahri. "Şanlı Hamidiye'nin Meşhur Akınları". Yakın Tarihimiz. C. 4, s. 101, 133, 164, 196, 234, 261, 296, 329, 359, 394.*
- ENGİN, Fahri (Emekli Amiral). "Vahidettin'in Kaçışı ve Sonrası". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 385-386.*
- ENGİN, Fahri. "Büyük Atatürk ve Deniz Kuvvetleri. Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 33-36.*
- ERBİL, Ahmet. "Yirmi Türk Mücahidine Esir Olan Beşyüz Fransız". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 89-91.*
- ERKİLET, H. Hüsnü. "6 Ekim'de İstanbul'a Nasıl Girmiştik". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 163-164.*
- FAZLI NECİP. "Makedonya'da Son Günlerimiz ve Umumi Müfettiş Hüseyin Hilmi Paşa". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 361-363.*
- FAZLI NECİP. "Tesalya Harbi ve Müşir Ethem Paşa". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 293-295.*
- FAZLI NECİP. "Rumeli'yi Neden Kaybettik!../1903 Selânik Hadisesi". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 340-342.*

- FEBÜS EFENDİ (Foto Febüss). "Yakın Tarihten Sesler/Sultan Hamid'in Resmini Nasıl Çektim". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 171 s.*
- FEVZİ LÜTFİ. "Memleket Hatıraları-Mesir Sergen Softa-". Yeni Mecmua. C. 4, N. 73-7 (1 Nisan 1923), ss. 129-130.
- GARAN, Orgnrl. Vedat. "Orgeneral Vedat Garan'in Hatıraları". Yakın Tarihimiz. C. 4; s. 47, 74, 107, 141, 214, 283, 309. *
- GEREDE, Hüsrev. "(Hatıraları)". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 163-165.*
- GEREDE, Hüsrev. "Türk-İran ve Irak Sınırındaki Kürtler". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 343-344.*
- GERMEYANOĞLU, Celâlettin. "Balkan Harbine Ait Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 184-185.*
- GİRAY, Muharrem. "İstanbul'un İşgalinde Gizli Bir Teşkilat: Karakol Cemiyeti". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 345-347.*
- GİRAY, Muharrem. "Geçirdiğimiz Kara Günler". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 109-111.*
- GİRAY, Muharrem. "Halit Paşa'dan Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 51-52.*
- GİRAY, Muharrem. "Büyük Türk Dostu Claude Farrere'in Atatürk'ü Ziyareti". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 356-358.*
- GİRAY, Muharrem. "Zamanın Büyük Doktorlarından Hacı Nafiz Paşa". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 21-22.*
- GÖKBERK, Şükrü Naili. "Çanakkale'de Mehmetçik/General Şükrü Naili Anlatıyor". Yakın Tarihimiz. C. 1, s. 76.*
- GÖKMEN, Tevfik (Emekli Albay). "Deniz Harp Okulu'nun 187. Yıldönümü". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 37-38.*
- GÜRKAN, Prof. Dr. Suat İsmail. "Konya Gezimiz". İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. N. XV, ss. 835-853. (2. Ayrı Basım-1952)
- GÜZİDE OSMAN. "Bir Sergüzeşt". Millî Mecmua. N. 11 (20 Mart 1340/2 Şubat 1924), ss. 171-172.

HAYDARANLI, Hasan Sıddık (Eski Van Milletvekili). "Kırk Yıl Önceden Hâtıralar. Cumhuriyetin İlânı". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 292-293.*

HAYDERANİ, Hasan Sıddık. "Aşiret Mektebi ve Aşiret Alayları". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 147-148.*

HAYRİYE HANIM (Talât Paşa'nın Eşi). "Eşi Hayriye Hanım Talât Paşa'yı Anlatıyor". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 193-195.*

HİMMETOĞLU, Hüsnü. "M. M. Grubu ve Gerçek Yüzü". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 165-170.*

İŞILAY, Sadi. "Musiki Hayatımdan Sahneler/Tanburî Cemil Bey ve Alman İmparatoru Vilhelm". Türk Musikisi Dergisi. C. 2, N. 23 (Eylül 1949), s. 5.*

İŞILAY, Sadi. "Hatıralar/Hazım'a Dair". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 26 (Aralık 1949), s. 18, 24.*

[İLMEN], Süreyya. "Bir Uçak ve Bir Pilot". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 334-335. (Süreyya Paşa'nın Hatıralarından)*

İLMEN, Süreyya. "Süreyya (İlmen) Paşa'nın Anıları I-V". haz. Vedii İlmen. Tarih ve Toplum. N. 181-184 (Ocak 1999-Nisan 1999)

İZZET FUAT PAŞA (Keçecizade). "Keçecizade İzzet Fuat Paşa'dan Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 391; C. 3, s. 12, 43, 78, 110, 137, 174, 216, 233.*

KANDEMİR. Yakın Tarihten Portreler. "Sedat Simavî" (P). Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 154-155.*

KARABEKİR, Kâzım. "Karabekir Anlatıyor/Aramız Niçin Açılmıştı". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 38-42.*

KARABEKİR, Kâzım. "Fevzi Paşa Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul'a Getirmek İçin Gelmişti" Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 326-328.*

KARADOĞAN, İsmet (Cemal Paşa'nın Yaveri). "Cemal Paşa'yı Ruslar Öldürmüştü". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 36-38.*

KARADOĞAN, İsmet. "İngiliz Casusu Lawrence'in Sağkolu Newcombe". Yakın Tarihimiz. C. 2, Ss. 395-396.*

KARAMAN, Sami Sabit. "Enver Paşa ile Nasıl Mücadele Ettim". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 307-309; 339-341.*

KARAMAN, Sami Sabit. "Enver Paşa ile Nasıl Mücadele Ettim, *Yakın Tarihimiz*, C. 1, ss.

KARAMÜRSEL, Abdülkadir. "Hakikatten Damlalar/Bir Hatıra". *Türk Musikisi Dergisi*, C. 1, N. 4, ss. 6-7.*

KAYAMAN, Hıfzı. "Ebedileşen Dehalarımız/Tanburacı Osman Pehlivan". *Türk Musikisi Dergisi*, C. 2, N. 13 (Kasım 1948), s.6-7.*

KEMALETTİN SAMİ PAŞA. "Milli Ordu Nasıl Doğdu, Nasıl Kazandı?". *Yakın Tarihimiz*. C. 3, ss. 7-9.*

KESİM, Firuz. "Atatürk'ü Öldürmek İstemişlerdi". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 11-12.*

KESİM, Firuz. "Milli Mücadele Devri Hatıraları". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 117-118.*

KESİM, Firuz. "Cemal Paşa Nasıl Katledildi?". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 131-132.*

KESİM, Firuz. "Osmanlı Cumhuriyeti'nin (!) Vârisi Zehra". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 387-389.*

KOCAOĞLU, Osman. "Rus Yardımının İçyüzü". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 292-293.*

KOCAOĞLU, Osman. "Türkistan ve Buhara Nasıl İstiklâle Kavuştu". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 103-104.*

[KOCAOĞLU] Osman Hoca. "İlk ve Son Buhara Cumhurbaşkanı Osman Hoca Enver Paşa ile İlgili Hatıralarını Anlatıyor/Enver Paşa Buhara'da Kalsa İdi..." *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 78-79.*

[KOCAOĞLU] Osman Hoca. "Enver Paşa'yı Nasıl Kurtardım?". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 403-405.*

[KOŞAY], Hamid Zübeyr. "Kardaş Est Milletinin İstiklâl Bayramı". *Yeni Mecmua*. N. 86 (15 Teşrin-i Evvel 1923/23 Ekim 1923), ss. 406-407.

KÖKTÜRK, R. Müşerref. "Paletten Kaleme'den". Türk Dil., N. 468, Aralık 1990, s.305.

KUTLU, Fikret. "Artaki Candan"ın Ölümü Münasebetile. Musikimizin Semasında Bir Yıldız Daha Söndü". Türk Musikisi Dergisi, C. 1, N. 5 (Mart 1948), ss. 14-15.*

KUTLU, Fikret. "Acı Bir Kayıp. Abdülkadir Karamürsel'i de Toprağa Verdik". Türk Musikisi Dergisi, C. 1, N. 7 (Mayıs 1948), s. 2.*

LÜ, Şerif. "San'at Bahisleri? Kıskaç, Mağrur, Mahviyetkâr ve Mütevazı San'atkâr". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 30 (Nisan 1950) s. 5, 21.*

LÜTFÜ SİMAVİ. "Damat Ferit'in Sevr Hazırlığı". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 291. (Saray Hatıraları'ndan) *

MAYADAĞ, Hüseyin. "Rakım Hoca ve Hayatı". Türk Musikisi Dergisi. C. 2, N. 19 (Mayıs 1949), s.18, 24; N. 20 (Haziran 1949), s.18-19; N. 21 (Temmuz 1949), s. 9, 10; N. 22 (Ağustos 1949), s. 9-22; N. 23 (Eylül 1949), s. 9-23.*

MİTHAT, Ali Haydar-Mesrure Mithat (Akçit). "Ölüm Yıldönümünde Hürriyet Şehidi Mithat Paşa'nın Kızıyla Oğlundan Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 321-327.*

M. NİHAD. "Hastahanede". Yeni Mecmua. C. 4, N. 68 (15 Kânun-ı Sâni 1923/28 Ocak 1923), s. 25.

M. NİHAD. "Bayburt'tan Çıktığımız Gün". Yeni Mecmua. C. 4, N. 70 (15 Şubat 1923), ss. 78-79.

NASUHİ ESAT. "Ayıntap Müdafaasından Hatıralar". Yeni Mecmua. C. 4, N. 74 (15 Nisan 1923), ss. 140-143.

NOYAN, Tefik. "Bizde İlk Gençlik Hareketleri". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 166-167.*

NURETTİN Paşa. "Nurettin Paşa Pontusçuları Anlatıyor". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 225-226.*

NUTKU, Dr. Seyfi. "Gençlik, Anadolu'nun İlk Temsilcisi Refet Paşa'yı İstanbul'da Nasıl Karşıladı". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 261-263.*

NUTKU, Emrullah. "İstiklâl Savaşında Denizciler". Yakın Tarihimiz. C. 1, s. 25, 55, 90, 110, 138, 188, 217, 251, 276, 314, 377,412; C. 2, s. 26, 56, 91, 121, 149, 185, 215, 245, 281, 315, 348, 379, 411; C.3, s. 23, 89, 124, 151, 188, 218, 250, 283, 346, 378, 408; C.4, s. 27, 60, 85, 124, 154, 220, 252, 284, 313, 351, 381, 412. *

NUTKU, Emrullah. "İlk Denizaltı Gemisini Türkler Kullanmışlardı 1-2". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 120-121; 157-158.*

ORBAY, Rauf. "Rauf Orbay'ın Hatıraları". Yakın Tarihimiz. C. 1, s. 16, 48, 80, 112, 144, 177, 208, 239, 272, 304, 336, 368, 400; C. 2, s. 16, 48, 80, 112, 144, 176, 208, 240, 272, 304, 336, 368, 400; C. 3, s. 16, 48, 80, 112, 144, 176, 208, 240, 272, 304, 336, 368, 400; C. 4, s. 16, 48, 80, 112, 144, 176, 208, 240, 272, 304, 336, 368, 400. *

ORBAY, Rauf. Şanlı Hamidiye'nin Büyük Akını, Yakın Tarihimiz, C. 1, ss. 97-100.

ÖKTE, Burhanettin. "Atatürk'ten Hatıralar". Türk Musikisi Dergisi, C. 1, N. 2 (Aralık 1947), s. 4; N. 3 (Ocak 148), s. 4; N. 4 (Şubat 1948), s. 4; N. 5 (Mart 1948), s. 8; N. 6 (Nisan 1948), s. 8; N. 7. (Mayıs 1948), s. 8; N. 8 (Haziran 1948), s. 6; N. 9 (Temmuz 1948), s. 6; N. 10 (Ağustos 1948), s. 8; N. 11 (Eylül 1948), s. 8; N. 12 (Ekim 1948), s. 12; C. 2, N. 13 (Kasım 1948), s. 8; N. 14 (Aralık 1948), s. 8; N. 15 (Ocak 1949), s. 8; N. 16 (Şubat 1949), s. 8.*

ÖKTE, Burhanettin. "İsrail Yolunda". Türk Musikisi Dergisi. C. 2, N. 22 (Ağustos 1949), s. 10; N. 23 (Eylül 1949), s.15, 23; N. 24 (Ekim 1949), s. 9, 23; C. 3, N. 25 (Kasım 1949), s. 8, 17; N. 26 (Aralık 1949), s. 22, 24; N. 27 (Ocak 1950), s. 9-10; N. 28 (Şubat 1950), s.10, 20; N. 29 (Mart 1950), s. 10, 18; N. 30 (Nisan 1950), s. 10.*

ÖKTE, Burhanettin. "Gezi Notlarım". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 32 (Temmuz 1950), s. 10, 24.*

ÖKTE, Burhanettin. "Musiki Aleminde 30 Sene". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 34 (Eylül-Ekim 1950), s. 10, 24; N. 35 (Kasım 1950), s. 10, 24; N. 36 (Aralık 1950), s. 10, 24.*

ÖKTE, Burhanettin. "Alekeyu Kaybettik". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 36 (Aralık 1950), ss. 6, 20.*

ÖKTE, İzzettin. "Ebedileşen Dehalarımız/Büyük Bestekâr Rakım Hocayı Kaybettik". Türk Musikisi Dergisi, C. 2, N. 15 (Ocak 1949) s. 7, 19.*

ÖMER FAİK NUMANZADE. "Kafkasya'dan İstanbul'a yahut Mekteple Medrese Arasında". haz. Fazıl Gökçek. Dergâh. N. 18 (Eylül 1991), s. 23; N. 19 (Ekim 1991), s. 23; N. 20 (Kasım 1991), s. 23; N. 21 (Aralık 1991), s. 23; N. 22 (Ocak 1992), s. 23.

ÖZALP, Kâzım. "Kâzım Özalp Anlatıyor". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 161, 196, 231, 260, 294, 325, 362; C. 3, s. 38, 70, 107.*

ÖZALP, Kâzım. "Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?.." Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 289-291.*

PATAŞOF, Meryem Rahmet. "Balkan Savaşları Sırasında Bir Tatar Hemşirenin İstanbul Hatıraları". haz. İsmail Türkoğlu. İstanbul Araştırmaları. N. 6 (Yaz 1998), ss. 179-188.

PERK, Dr. Ekrem. "Yetmiş Yıllık Rind. Neyzen Tefik". Türk Musikisi Dergisi. C. 3, N. 28 (Şubat 1950), s. 6, 24.*

REŞİT RIZA. "Reşit Rıza'nın Gözüyle 1910 İstanbul Ramazanı ve Dinî Hayat". çev. Suat Mertoğlu. İstanbul Araştırmaları. N. 4 (Kış 1997), ss. 191-197.

REŞİT RIZA. "Meşrutiyet İstanbul'una Seyahat ve Da'ru'l-İrşad Projesi". çev. İrfan İnce. İstanbul Araştırmaları. N. 5 (Bahar 1998), ss. 163-187.

RIZA PAŞA (Serasker). "1897 Türk-Yunan Harbi". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 247-249.*

SAİD PAŞA. "Abdülhamid'in Kararsızlığı". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 191-192.*

SAİD PAŞA. "İmparatorluk ve Memur Maaşları". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 213-214.*

SAİD PAŞA. "Yakın Tarihten Sesler/Abdülhamit'le Meşrutiyetin İlk Selâmlığında Aynı Arabada!.." Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 262.*

SAİD PAŞA. "10-23 Temmuz 1908'de Yıldız Sarayı'nda Neler Olmuştu?". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 275-277.*

SEYFİ, Ali Rıza. "Son Yelkenli Tâlim Gemisi". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 87-88.*

SIDDIK, Hasan. "Birinci Meclis'inin Gizli Celsesinde Atatürk ile bir Tartışma/Birinci Meclis Üyelerinden Hasan Sıddık Haydar'ın Hatıraları". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 35-37.*

SİREL, Ziya Arif. "Bir Emirvaki ile İngilizler Musulu Nasıl Aldılar?". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 261-262.*

SİREL, Ziya Arif. "Bir Kolorduyu Kurtaran Köprü". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 46-47.

SÖYLEMEZOĞLU, Galip Kemalî. "Zafer Sarhoşları". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 238, 239.*

SÖYLEMEZOĞLU, G. Kemalî. "Millî Mücadaleyi Avrupalılarla Anlatmak İçin Yapılan Roma Toplantısı". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 347.*

SUN, Zeynel Besim. "Cafer Tayyar Paşa'dan Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 4, s. 162. *

ŞENOZAN, Dr. Şükrü. "Atatürk'ten Hatıralar". Türk Musikisi Dergisi. C. 2, N. 17 (Mart 1949), s. 8; N. 18 (Nisan 1949), s. 8; N. 19 (Mayıs 1949), s. 8; N. 20 (Haziran 1949), s. 8; N. 21 (Temmuz 1949), s. 8; N. 22 (Ağustos 1949), s. 8; N. 24 (Ekim 1949), s. 8; *

ŞÜKRÜ BEY (Vahidettin'in Tütüncübaşısı). "Kaçarken Vahidettin İle Beraberdim". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 387-388*.

TENGİRŞEK, Yusuf Kemal. "Millî Mücadelede Ruslar'la İlk Temasımız". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 97-100.*

TUNALI HİLMİ. "Abdülhamit'i Yakından Tanıyan Bir Yabancı İle "O"na Dair Konuşma". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 289-292.*

TÜZÜNER, Hüsnü. "Gülşenî Musiki Mektebi Hatıralarım". Türk Musikisi Dergisi. C. 2, N. 19 (Mayıs 1949), s. 7, 22; N. 20 (Haziran 1949), s. 6; N. 21 (Temmuz 1949), s. 6.*

UNAT, Faik Reşit. "Anadolu Hükümeti'nin Temsilcisi Refet Paşa İstanbul'da". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 377-378. *

YAZMAN, M. Şevki. "İstiklâl Savaşı'nda Mehmetçik". *Yakın Tarihimiz*. C. 3, ss. 297-298; 342-343; 366-367; 396-398; C. 4, ss. 25-26; 212-214; 346-348; 365-367.*

YETKİN, Hulusi. "Gaziantep Müdafaasının Bilinmeyen Tarafları". *Yakın Tarihimiz* C. 2, ss. 181-182.*

ZEREN, Ord. Prof. Dr. Zeki. "On Beş Günlük Seyahatımda Irak ve Suriye'den İzlenimler". *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. C. XIX, N. 1 (1956), ss.78-80.

ZEREN, Ord. Prof. Dr. Zeki. "Tahran ve Tebriz Seyahatına Ait İzlenimler". *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. C. XXI, N. 3 (1958), ss. 696-701.

_____. "Osmanlı Maarifinde Birkaç Yıl, Dört Alman Hoca'nın Hatıraları" haz. Kemal Turan. *İstanbul Araştırmaları*, N. 7 (Güz 1998), ss. 171-196.*

_____. "Çöl Kaplanı Fahreddin Paşa'nın Medine Müdafaası". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, s. 28, 57, 85, 123, 152, 186, 219, 247, 279, 316, 343, 375, 407; C. 2, s. 23, 58, 89, 119, 141, 183, 217, 251, 284.*

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBİ ANILAR VE EDEBİYATÇILARIN ANILARI

A. KİTAPLAR

- 001 ABALIOĞLU, Nadir Nadi. Perde Aralığından. 2. bs. İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi, 1965, 311 s.
- 002 ABALIOĞLU, Nadir Nadi. İki Sovyet Rusya 1935-1965 (S). İstanbul: Ararat Yayınevi, 1967, 159 s.
- 003 ABALIOĞLU, Nadir Nadi. Olur Şey Değil (Deneme-Anı). İstanbul: 1981.
- 004 AÇIKGÖZ, Halil. Cemil Meriç ile Sohbetler (G). İstanbul: Seyran Yayınları, 1993, 367 s.
- 005 ADEM RIZA Şaban Efendizade Yanyalı. Hayat-ı Edebiyyem. İstanbul: Ahter Matbaası, 1318/1909, 2+36 s.
- 006 ADIVAR, Halide Edip. Mor Salkımlı Ev. İstanbul: Atlas Kitabevi, 1970, 235 s.

- 007 ADIVAR, Halide Edip. *Memoirs*, London: John Murray, 1926, VII+472 s.
- 008 ADIVAR, Halide Edip. *The Turkish Ordeal*. London: John Murrey, 1928, 407 s.
- 009 ADIVAR, Halide Edip. *Türkün Ateşle İmtihanı*. İstanbul: Kurtuluş Basımevi, Çan Yayinevi, 1962, 312 s.
- 010 AĞAOĞLU, Samet. *Strasbourg Memoirs*. İstanbul: Turistik İstanbul Gazetesi, 1958, 133 s.
- 011 AĞAOĞLU, Samet. *Strazburg Hatıraları*. İstanbul: Türkiye Basımevi, 1962, 93 s.
- 012 AĞAOĞLU, Samet. *Arkadaşım Menderes*. İstanbul: Rek-Türk Kitap Serisi, 1967, 204 s.
- 013 AĞAOĞLU, Samet. *Aşına Yüzler (P)*. İstanbul: Ağaoğlu Yayınları, 1965, 229 s.
- 014 AĞAOĞLU, Samet. *Babamdan Hatıralar*. Ankara: Zermabat Basımevi, 1940, 213 s.
- 015 AĞAOĞLU, Samet. *Babamın Arkadaşları (P)*. İstanbul: Baha Matbaası, 1969, 213 s.
- 016 AĞAOĞLU, Samet. *Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri, Bir Soru*. İstanbul: Baha Matbaası, 1972, 235 s.
- 017 AĞAOĞLU, Samet. *İlk Köşe (Edebiyat Hatıraları)*. İstanbul: 1978.
- 018 AĞAOĞLU, Samet. *Marmarada Bir Ada*. [İstanbul]: Baha Matbaası, 1972, VII+248 s.
- 019 AĞAOĞLU, Samet. *Sovyet Rusya İmparatorluğu (S)*. İstanbul: Baha Matbaası, 1967, 189+19 (Fotoğraf) s.
- 020 AHMET HAŞİM. *Frankfurt Seyahatnamesi (S)*. İstanbul: Suhulet Matbaası, 1933, 72 s.
- 021 AHMED RASİM. *Romanya Mektupları (S)*. İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekası, 1332/1916, 180 s.

- 022 AHMED RASİM. *Gülüp Ağladıklarım*. haz. Ahmet Sevinç. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları., 1978, IX+223 s.
- 023 AHMED RASİM. *Matbuat Hatıralarından, Muharrir, Şair, Edib.* haz. Kazım Yetiş. Tercüman 1001 Temel Eser Serisi No.141. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1980, 221 s.
- 024 AHMED RASİM. *Eşkâl-i Zaman*. İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, 1332, 208 s.
- 025 AHMED RASİM. *Falaka*. haz. Doç.Dr.Sedit Yüksel. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1969, 2+124 s.
- 026 AHMED RASİM. *Gecelerim*. İstanbul: Babiâli Caddesinde 38 Numaralı Matbaa, 1316, 72 s.
- 027 AHMED RASİM. *İki Hatırat Üç Şahsiyet*. İstanbul: Matbaa-i Hayriyye ve Şürekâsı, 1332/1916, 211 s.
- 028 AHMED RASİM. *Matbuat Hatıralarımdan, Muharrir, Şair, Edip*. İstanbul: Kanaat Matbaası, 1924, 216 s.
- 029 AHMED MİDHAT. *Menfa*. İstanbul: 1293-1294/1877, 128 s.
- 030 AHMED MİDHAT. *Avrupa'da Bir Cevelan (S)*. İstanbul: 1307/1889, 1044 s.
- 031 AHMED MİDHAT. *Sayyadane Bir Cevelan (S)*. İstanbul: 1309/1891, 256 s.
- 032 AKAR, Atıf. *Eski Tüfek Sosyalistler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1989, 203 s.
- 033 AKBAL, Oktay. *Anılarda Görmek, Günce (G)*. İstanbul: Sinan Yayınları, 1972, 248 s.
- 034 AKBAL, Oktay. *Günlerde*. İstanbul: 1968,
- 035 AKBAL, Oktay. *Şair Dostlarım (P)*. İstanbul: Elif Kitabevi, 1964, 100 s.
- 036 AKBAL, Oktay. *Şairlere Ölüm Yok (P)*. Özgür Yayınları, İstanbul 1994, 142 s.

- 037 AKBAL, Oktay. Hiroşimalar Olmasın. İstanbul: Can Yayınları, 1995, 200 s.
- 038 AKBAL, Oktay. Düş Ekmeği. İstanbul: Can Yayınları, 1988, 112 s.
- 039 AKÇAM, Dursun. Doğunun Çilesi (S). Ankara: Çeviri Yayınevi, 1965, 112 s.
- 040 AKÇAM, Dursun. Taş Çorbası (S). İstanbul: Deniz Yayınları, 1970, 110 s.
- 041 AKIN, Bedü Faik. O Biçim (Hapishane Notları), İstanbul 1958.
- 042 AKIN, Bedü Faik. Rusya'dan (S). İstanbul: 1968, 152 s.
- 043 AKIN, Bedü Faik. Sam Amcanın Evinde, Amerika Seyahati Notları (S). İstanbul: 1954, 75+4 s.
- 044 AKIN, Bedü Faik. İhtilâlciler Arasında Bir Gazeteci (21 Mayıs ve 22 Şubat Olayları Hakkında). İstanbul: Dünya Matbaası, 1967, 286 s.
- 045 AKIN, Bedü Faik. Bir Garip Ada (İngiltere) (S). İstanbul: 1963.
- 046 AKIN, Gülten. 42 Gün. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1987, 196 s.
- 047 AKİF PAŞA. Tabsıra-i Akif Paşa. İstanbul: Ebüzziya Matbaası, 1300, 86 s.
- 048 AKSEL, Malik. İstanbul'un Ortası. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1977, 439 s.
- 049 ALTAN, Çetin. Kavak Yelleri. İstanbul: Afa Yayınları, 1992, 62 s.
- 050 ALTAN, Çetin. Ben Milletvekili İken, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1971, 448 s.
- 051 ALTAN, Çetin. Bir Uçtan Bir Uca (İsrail, İsveç, İran, Afganistan, Romanya) (S). İstanbul: Dönem Yayınları, 1965 158 s.
- 052 ALUS, Sermet Muhtar. İstanbul Yazıları. İstanbul: Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1994, 299 s.

- 053 ANDAY, Melih Cevdet. Akan Zaman Duran Zaman. İstanbul: 1984.
- 054 ANDAY, Melih Cevdet. Sovyet Rusya, Azerbeycan, Özbekistan, Bulgaristan, Macaristan. İstanbul: Gerçek Yayınları, 1965. (Genişletilmiş yeni basımı: Anadolu'da ve Sosyalist Ülkelerde)
- 055 APAYDIN, Talip. Karanlığın Kuvveti (Köy Enstitüsü Yılları). İstanbul: 1967.
- 056 APAYDIN, Talip. Akan Sulara Karşı. İstanbul: 1985
- 057 ARIK, Remzi Oğuz. Köy Kadını (Memleket Parçaları) (S). İstanbul: Hareket Yayınları, 1967, 123 s.
- 058 ARPAD, Burhan. Avusturya Günlüğü (Yol Yazıları) (S), İstanbul: Yeditepe Yayınları, 1963, 64 s.
- 059 ARPAD, Burhan. Gezi Günlüğü (Yol Yazıları) (S). İstanbul: Yeditepe Yayınları, 1962, 61 s.
- 060 ARPAD, Burhan. Uçuş Günlüğü (Yol Yazıları) (S). İstanbul: Yeditepe Yayınları, 1959, 78+2 s.
- 061 ARPAD, Burhan. Perde Arkası (Tiyatro Yazıları). İstanbul: Yeditepe Yayınları, 1959, 96 s.
- 062 ARPAD, Burhan. Tuna'dan Şimal'e Avrupa (S). İstanbul: Yeditepe Yayınları, ty., 76 s.
- 063 ARSEVEN, Celal Esat. Sanat ve Siyaset Hatıralarım. haz. Ekrem Işın. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 155+12 (Albüm) s.
- 064 ASAF, Özdemir. Dün Yağmur Yağacak. İstanbul: Adam Yayınları, 1992, 218 s.
- 065 ATAÇ, Nurullah. Günce. İstanbul: Varlık Yayınları, 1960, 94 s.
- 066 ATAY, Falih Rifki. Bayrak (S). İstanbul: Baha Matbaası, 1970, 206 s.
- 067 ATAY, Falih Rifki. Çankaya, Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar (1881-1938). İstanbul: Doğan Kardeş Matbaası, 1969, 586 s. (İlk basım, 1960-1961)

- 068 ATAY, Falih Rifki. Atatürk'ün Bana Anlattıkları. İstanbul: Sel Yayınları, 1955, 127+1 s.
- 069 ATAY, Falih Rifki. Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri. İstanbul: Sel Yayınları, 1955, 108 s.
- 070 ATAY, Falih Rifki. Atatürk'ün Hatıraları 1914-1919. İstanbul: 1965.
- 071 ATAY, Falih Rifki. Atatürk Ne İdi. İstanbul: 1968.
- 072 [ATAY], Falih Rifki. Ateş ve Güneş. İstanbul: Halk Kitabhanesi, Mahmut Bey Matbaası, 1334/1918, 182 s.
- 073 [ATAY], Falih Rifki. Yeni Rusya (S). Ankara: Hakimiyet-i Milliye Yayınları, 1931, 172 s.
- 074 ATAY, Falih Rifki. Zeytin Dağı. İstanbul: Varlık Yayınları, 1964, 199 s.
- 075 ATAY, Falih Rifki. Denizaşırı (S). İstanbul: Devlet Matbaası, 1931, 185+30s.
- 076 ATAY, Falih Rifki. Gezerek Gördüklerim (S). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1970, II+293 s.
- 077 ATAY, Falih Rifki. Moskova-Roma (S). Ankara: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, 1932, 109 s.
- 078 ATAY, Falih Rifki. Bizim Akdeniz (S). Ankara: Hakimiyet-i Milliye Basımevi, 1934, 47 s. (Resimli)
- 079 ATAY, Falih Rifki. Taymis Kıyıları (S). İstanbul: Akşam Basımevi, 1934, 164s.
- 080 ATAY, Falih Rifki. Tuna Kıyıları (S). İstanbul: 1938.
- 081 ATAY, Falih Rifki. Yolcu Defteri (S). İstanbul: 1946.
- 082 ATAY, Falih Rifki. Batış Yılları. İstanbul: Ekin Basımevi, 1963, 191 s.
- 083 ATAY, Falih Rifki. Hind (S). İstanbul: Semih Lütfi Kitabevi, 1944, 232+V (Resim, Harita) s.

- 084 ATAY, Falih Rifki. Brezilya Seyahati (S). İstanbul: Devlet Basımevi, 1929.
- 085 ATAY, Falih Rifki. Faşist Roma, Kemalist Tiran, Kaybolmuş Makedonya (S). 1930.
- 086 ATAY, Oğuz. Günlük ve Eylembilim (G). İstanbul: İletişim Yayınları, 1992, 280+11+36+12 (Albüm) s.
- 087 AY, Behzat. Çırılçıplak Yüreğimle. İstanbul: 1994.
- 088 AY, Behzat. Gündoğusu (S). İstanbul: Deniz Yayınları, 1970, 78 s.
- 089 AYAŞLI, Münevver. İşittiklerim, Gördüklerim, Bildiklerim. İstanbul: Güryay Matbaası, 1973, 198 s.
- 090 AYDA, Adile. Böyle İdiler Yaşarken. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1984, 277 s.
- 091 AYDEMİR, Aydın. Nâzım (Nâzım'ın kız kardeşinin anlattığı hatıralar). İstanbul: 1970.
- 092 AYDEMİR, Şevket Süreyya. Suyu Arayan Adam. İstanbul: 1961.
- 093 [AYKAÇ], Fazıl Ahmet. Kırpıntı. İstanbul: Yeni Matbaa, 1924, ?; Yeni Harflerle: İstanbul: Arba Yayınları, 1991, 72 s.
- 094 AYVAZOĞLU, Beşir. Defterimde Kırk Suret (P). 1. bs. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1996, 217 s.
- 095 AYVAZOĞLU, Beşir. Siretler ve Sûretler (P). 1. bs. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1999, 348 s.
- 096 AYVERDİ, Sâmîha. Ah Tuna Vah Tuna (Hatıralar Makaleler). Ankara: Hülbe Yayınları, 1990, 331 s.
- 097 AYVERDİ, Sâmîha. Bir Dünyadan Bir Dünyaya. Ankara: Hülbe Yayınları, 1990, 147 s.
- 098 AYVERDİ, Sâmîha. Hatıralar, Rahmet Kapısı. Ankara: Hülbe Yayınları, 1985, 240 s.

- 099 AYVERDİ, Sâmiha. Hey Gidi Günler Hey. Ankara: Hülbe Yayınları, 1988, 258 s.
- 100 AYVERDİ, Sâmiha. İstanbul Geceleri. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1952, 204 s.
- 101 AYVERDİ, Sâmiha. Köplücedeki Köşk. Ankara: Hülbe Yayınları, 1989, 292 s.
- 102 AYVERDİ, Sâmiha. Ne İdik Ne Olduk, Hatıralar. Ankara: Hülbe Yayınları, 1985, 238 s.
- 103 AYVERDİ, Sâmiha. Yeryüzünde Birkaç Adım (S), 1969-1986 Seyahat Notları. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1984, 304 s.
- 104 BAKİLER, Yavuz Bülent. Türkistan Türkistan (S). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 1986 (I.Baskı), 296 s.
- 105 BAKİLER, Yavuz Bülent. Üsküp'ten Kosova'ya (S). İstanbul: 1979.
- 106 BALABAN, Rexam. Nâzım'la Hapishane Anıları. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1979, 435 s.
- 107 BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı: Hayatım. haz. Ali Y. Baltacıoğlu. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1998, VIII+394 s.
- 108 BALTACIOĞLU, Tuna. Yeni Adam Günleri. 1. bs. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, 271 s.
- 109 BANARLI, Nihad Sami. Yahya Kemal'in Hatıraları. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, 1960, 224 s.
- 110 BATU, Selâhattin. İspanya Büyüsü, Varlık Yayınları, İstanbul: 1972, 144 s
- 111 BATU, Selâhattin. Romancero. İstanbul: 1953.
- 112 BATU, Selâhattin. İsviçre Günleri. İstanbul: 1966.
- 113 BATU, Selâhattin. Avusturya ve Venedik Günleri. İstanbul: 1970.
- 114 BATUR, Enis. E/Babil Yazıları. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

- 115 BAYDAR, Mustafa. Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları. İstanbul: Menteş Kitabevi, 1968, 390 s.
- 116 BAYKURT, Fakir. Özüm Çocuktur.
BEDİİ, Faik. Bkz. Akın, Faik Bedii.
- 117 BEĞENÇ, Cahit. Yolüstü (S). İstanbul: 1944.
- 118 BERCÖVİ, A. Faik. Nazım'la 1933-1938 Yılları. İstanbul: Adam Yayınları, 1992, 103 s.
- 119 BERK, İlhan. El Yazılarına Vuruyor Güneş (G). İstanbul: 1983.
- 120 BERK, İlhan. İnferno. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- 121 BERK, İlhan. Uzun Bir Adam. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- 122 BEYATLI, Yahya Kemal. Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsi ve Edebî Hatıralarım. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, 1986, 213+9 (El Yazısından Örnekler) s.
- 123 BEYATLI, Yahya Kemal. Siyâsi ve Edebî Portreler (P). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, 1976, 194+2 s.
- 124 BEYATLI, Yahya Kemal. Tarih Mûsahabeleri, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, 1975, 2+174 s.
- 125 (BEYATLI, Yahya Kemal). Yahya Kemal'in Hatıraları. İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, 1960.
- 126 BEYAZIT, Erdem. İpek Yolu'ndan Afganistan'a (S). İstanbul: Akabe Yayınları, 1985, 400 s.
- 127 BİRAND, Hikmet. Anadolu Manzaraları. İstanbul: 1957.
- 128 BİRSEL, Salâh. Günlük (G). 1. bs. İstanbul: 1955.
- 129 BİRSEL, Salâh. Kuşları Örtünmek (Günlük 1972-1975) (G). 1. bs. İstanbul: 1976.

- 130 BİRSEL, Salâh. Hacivat Günlüğü (G). İstanbul: Ada Yayınları, 1982, 302 s. (Günlük ve Kuşları Örtünmek'le Birlikte 1956 Günlüğü).
- 131 BİRSEL, Salâh. Yaşlılık Günlüğü (G). 1. bs. İstanbul: 1986.
- 132 BİRSEL, Salâh. Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu. 2. bs. İstanbul: Karacan Yayınları, 1981, 256 s.
- 133 BİRSEL, Salâh. Boğaziçi Şingir Mingir. İstanbul: Ajans Türk Yayınları, 1980.
- 134 BİRSEL, Salâh. Kahveler Kitabı. İstanbul: 7, 1991, 332 s.
- 135 (BOLAYIR, Ali Ekrem). Ali Ekrem Bolayır'ın Hatıraları. haz. M. Kayahan Özgül. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, VIII+509+2 (Şecere) s.
- 136 BOYSAN, Aydın. Leke Bırakan Gölgele. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995, 272 s.
- 137 BOZDAĞ, İsmet. Beyaz Arılar. İstanbul: Seyran Yayınları, 1998, 196 s.
- 138 BÖLÜKBAŞI, Rıza Tefvik. Biraz da Ben Konuşayım. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 408 s.
- 139 BUĞRA, Tarık. Tarık Buğra'dan Notlar. haz. Hatice Bilen Buğra. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1996, 206 s.
- 140 BUĞRA, Tarık. Gagaringrad Moskova Notları (S), İstanbul: Yağmur Yayınları, 1962, 97 s.
- 141 BUYRUKÇU, Muzaffer. Dillerinde Dünya. İstanbul: Adam Yayınları, 1985, 319 s.
- 142 BUYRUKÇU, Muzaffer. Sayılı Günler (G). İstanbul: 1986
- 143 BUYRUKÇU, Muzaffer. Arkası Yarın (G). İstanbul: 1976.
- 144 BUYRUKÇU, Muzaffer. Arkadaş Anılarında Orhan Kemal. İstanbul: 1984.
- 145 BUYRUKÇU, Muzaffer. Anında Görüntü (G). İstanbul: 1992.

- 146 BUYRUKÇU, Muzaffer. Sıcak İlişkiler (G). İstanbul: 1982.
- 147 BÜRÜN, Vecdi. Peyami Safa ile 25 Yıl. İstanbul: Yağmur Yayınları, 1978, 335 s.
- 148 CANDAN, Mazhar. Günceden Eksiltmeler (G). İstanbul: 1981.
- 149 CANDAN, Mazhar. Gecedен Kalan (G). İstanbul: 1986.
- 150 CEMAL SÜREYA. 99 Yüz. İstanbul: 1990.
- 151 CENAP ŞAHABEDDİN. Hac Yolunda. İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan, 1325/1909, 136 s. (Yeni Harflerle: haz. Hülya Erdem. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1996, 192 s.)
- 152 CENAB ŞAHABEDDİN. İstanbul'da Bir Ramazan. haz. Abdullah Uçman. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 111 s.
- 153 CENAB ŞAHABEDDİN. Evrak-ı Eyyam. İstanbul: Kanaat Matbaası, 1331/1915, 316+2s.
- 154 CEYHUN, Demirtaş. Yaşasın Aziz Nesin. İstanbul: Sis Çanı Yayınları, 1995, 272 s.
- 155 ÇAĞLAR, Behçet Kemal. Dolmabahçe'den Anıtkabir'e. İstanbul: Sel Yayınları, 1955, 76 s.
- 156 ÇIĞIRAÇAN, İbrahim Hilmi. Hayat-ı Askeriye ve Edebiye Sahifeleri. İstanbul: Kitabhane-i İslam ve Askeri, 1324 /1908, 68 s.
- 157 ÇINARLI, Mehmet. Hatıraların Işığında. (yy.): Cönk Yayınları, 1984, 159 s.
- 158 ÇINARLI, Mehmet. Sanatçı Dostlarım (P). İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1979, 306 s.
- 159 DELİORMAN, Altan. Kırık Kanatlı Jön Türk (P). İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım, 1997, 190 s.
- 160 DELİORMAN, Altan. Sessiz Bir Ses (P). İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım, 1997, 190 s.
- DEMİR, Kemal Tahir. bkz. Kemal Tahir.

- 161 DERVİŞ, Suat. Ben Kimim?. haz. Rasih Nuri İleri. İstanbul: 1986.
- 162 DİNAMO, Hasan İzzettin. İkinci Dünya Savaşından Edebiyat Anıları.
- 163 DORMEN, Haldun. Sürç-ü Lisan Ettikse (Anılar). İstanbul: Gelişim Yayınları, ty., 431+32 (Fotoğraflar) s.
- 164 DURU, Kâzım Nami. İttihat ve Terakki Hatıralarım. İstanbul: Sucuoğlu Matbaası, 1957, 78 s.
- 165 DURU, Kâzım Nami. Cumhuriyet Devri Hatıralarım. İstanbul: Sucuoğlu Matbaası, 1958, 79 s.
- 166 DURU, Kâzım Nami. Arnavutluk ve Makedonya Hatıralarım. İstanbul: 1959. 41 s.
- 167 EBÜZZİYA TEVFİK. Yeni Osmanlılar Tarihi. 3C. sadeleştiren. Ziyad Ebuzziya. İstanbul: Kervan Kitapçılık, 1973-1973-1974, 344+325+604 s.
- 168 ECE AYHAN. Başıbozuk Günceler. İstanbul: 1993.
- 169 ECE AYHAN. Aynalı Denemeler. İstanbul: 1995.
- 170 EDİBOĞLU, Baki Süha. Bizim Kuşak ve Ötekiler (P). İstanbul: 1968.
- 171 EKREM, Selma. Peçeye İsyan, Namık Kemal'in Torununun Anıları. haz.-çev. Gül Çağalı Güven. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınları, 1998, 298+4 (Ekler) s. (orjinali; Unveiled. Ives Washburn Publisher 1930)
- 172 ELİBOL, Sadettin. Paylaşılmamış Zamanlar. Ankara: Vadi Yayınları, 1996, 160 s.
- 173 ERDURAN, Refik. Gülerek. İstanbul: 1987.
- 174 ERTEM, Sadri. Kıyılardan Stepne Bir Vagon Penceresinden (S). İstanbul: 1934.
- 175 ERTEM, Sadri. Ankara-Bükreş. İstanbul: Tan Basımevi, 1937, 138 s.
- 176 ERHAT, Azra. En Hakiki Mürşit. İstanbul: Cem Yayınları, 1996, 204 s.

- 177 ERHAT, Azra. Mavi Yolculuk (S). İstanbul: 1962.
- 178 ERHAT, Azra. Mavi Anadolu (S). İstanbul: 1960.
- 179 ESENDAL, Memduh Şevket. Tahran Anıları ve Düşsel Yazılar. haz. Muzaffer Uyguner. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1999.
- 180 FAZLI NECİP. Rumeliyi Neden Kaybettik. İstanbul: Hayat Tarih Mecmuası (ilave), 1972, 67 s.
- 181 FELEK, Burhan. Hint Masalları (S). İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1943, 231 s.
- 182 FELEK, Burhan. Yaşadığımız Günler. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1974, 246 s.
- 183 FİKRET ADİL. Mavi Deniz Beyaz Yollar/Deli Saraylı (S). İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 208 s.
- 184 FLORİNALI NAZİM [ÖZGÜNAY]. Hatırat-ı Meşâhir. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1341/1925, 201+2 s. Resimli
- 185 FUAT, Memet. Gölgede Kalan Yıllar. İstanbul: Adam Yayınları, 1997, 620 s.
- 186 GAZİ ZAHİRÜDDİN MUHAMMED BABÜR. Vekayi (Babür'ün Hatıratı), 2 Cilt. çev. Reşit Rahmeti Arat. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1943-1946, 678 s.
- 187 GEZGİN, Hakkı Süha. Edebî Portreler (P). haz. Beşir Ayvazoğlu. İstanbul: Timaş Yayınları, 1997, 389 s. (1939-1941 yılları arasında Yeni Mecmua'da yayımlanmıştır.)
- 188 GÖZE, Ergun. Gözümle ve Gönlümle Tanıdıklarım. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1989 (1. Baskı), VII+370 s.
- 189 GÜNÇIKAN, Berat. Gölgenin Kadınları. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- 190 GÜNTEKİN, Reşat Nuri. Gizli El. İstanbul: İkbâl Kitabevi, 1924, 156+4 s.
- 191 GÜNTEKİN, Reşat Nuri. Anadolu Notları. 2. C. İstanbul: Semih Kitabevi, 1945, 142 s.; İnkılâp ve Aka Kitabevi, 1969, 96 s.

- 192 GÜNYOL, Vedat. Uzak Yakın Anılar-1. Belge Yayınları, İstanbul 1990, 232 s.
- 193 GÜRSEL, Nedim. Seyir Defteri. İstanbul: Can Yayınları, 1990, 152 s.
- 194 HAKSAL, Ali Haydar. Gelişigüzel (G). İstanbul: Nehir Yayınları, 1988, 120 s.
- 195 HALİKARNAS BALIKÇISI [Cevat Şakir Kabaağaç]. Mavi Sürgün. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1971 (2. Baskı), 195 s.
- 196 HİSAR, Abdülhak Şinasi. Boğaziçi Yalıları. İstanbul: Varlık Yayınları, 1954, 94+1 s.
- 197 HİSAR, Abdülhak Şinasi. Geçmiş Zaman Edipleri.
- 198 HİSAR, Abdülhak Şinasi. Geçmiş Zaman Köşkleri. İstanbul: Varlık Yayınları, 1956.
- 199 HİSAR, Abdülhak Şinasi. Yahya Kemal'e Veda. İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1959, 101+1 s.
- 200 HİSAR, Abdülhak Şinasi. Ahmet Haşim. İstanbul: 1963.
- 201 HÜNALP, Ayhan. Dağlara Giden Yollar (30 Yıllık Basın ve Sanat Hatıraları). İstanbul: 3 Yayınları, 1974, 118 s.
- 202 ILGAZ, Rifat. Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra. İstanbul: Çınar Yayınları 1996, 116 s.
- 203 ILGAZ, Rifat. Yokuş Yukarı. İstanbul: 1982.
- 204 ILGAZ, Afet. İtalya Mektupları (S). İstanbul: 1962.
- 205 [İLERİ], Celâl Nuri. Şimal Hatıraları (S). İstanbul: Matbaa-i İctihad, 1330/1914, 126 s.
- 206 [İLERİ], Celâl Nuri. Kutup Musahabeleri (S). İstanbul: Yeni Osmanlı Matbaası, 1331/1915, 192 s.
- 207 İLERİ, Selim. Annem İçin. 2. bs. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1999, 110 s.

- 208 İLERİ, Selim. Gramafon Hâlâ Çalışıyor. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995, 197 s.
- 209 İLERİ, Selim. Hatırlıyorum (P). İstanbul: Altın Kitap Yayınları, 1985, 376 s.
- 210 İLERİ, Selim. O Yakamoz Söner. İstanbul: 1987.
- 211 İLHAN, Atilla. Hangi Batı (Anılar ve Acılar 2). 4. bs. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1996, 221 s.
- 212 İLHAN, Atilla. Hangi Edebiyat (Anılar ve Acılar 6). Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993, 268 s.
- 213 İLHAN, Atilla. Abbas Yolcu (Yolculuk Notları) (S). Ankara: Dost Yayınları, 1959, 218 s.
- 214 İZ, Mahir. Yılların İzi. İstanbul: İrfan Yayınları, 1975, 448 s.
- 215 (İZBUDAK, Velet Çelebi). Velet Çelebi İzbudak'ın Hatıraları. Canlı Tarihler. İstanbul: Türkiye Yayınları, IV. Cilt, 72 s.
- 216 KABACALI, Alpay. Kültürümüzden İnsan Manzaraları. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,
- 217 K[AKINÇ]., Tarık Dursun. Ben Unutmadan (P). Ankara: Bilgi Yayınları, 1994, 294 s.
- KAMERTAN, Fikret Adil. bkz. Fikret Adil.
- 218 KANSU, Mazhar Müfit. Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber II Cilt. Ankara: TTK Yayınları, 1966;1968, 624 s.
- 219 KANSU, Ceyhun Atıf. Cumhuriyet Bayrağı Altında (Yaşam Öykümde Devrim). İstanbul: Varlık Yayınları, 1973, 284 s.
- 220 KAPLAN, Mehmet. .Ali'ye Mektuplar (Hatıralar/Yaşadığıma Dair Bölümü). haz. Zeynep Kerman, İnci Enginün. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992, s.209-253.
- 221 KARABUDA, Güneş. İndim Zaman Bahçesine, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, 179 s.

- 222 KARABUDA, Güneş. Uzakların Ötesinde (S). İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, 207 s.
- 223 KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Anamın Kitabı. İstanbul: Varlık Yayınları, 1965 (2. Baskı), 191 s.
- 224 KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Gençlik ve Edebiyat Hatıraları. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1969, 341 s.
- 225 KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Politikada 45 Yıl. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1968, 275+6 (Belgeler) s.
- 226 KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Vatan Yolunda (Millî Mücadele Hatıraları). İstanbul: Selek Yayınevi, 1958, 176 s.
- 227 KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Zoraki Diplomat. Yeni Matbaa-İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1955 (1. Baskı), 319 s.
- 228 KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Ahmet Haşim. Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934, 82 s.
- 229 KARAY, Refik Halid. Minelbab ile'l-Mihrab (1918 Mütarkesi Devrinde Olan Biten İşlere ve Gelip Geçen İnsanlara Dair Bildiklerim). Tan Gazetesi ve Matbaası, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1964, 234 s.
- 230 KARAY, Refik Halid. Bir Ömür Boyunca. İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, 328+16 (Albüm) s.
- 231 [KARAY], Refik Halid. Tanıdıklarım. İstanbul: Cihan Kütüphanesi, Sabah Matbaası 1341, 159 s. (Yeni Harflerle, İstanbul: Semih Lütfi Kitabevi, ty., 159 s.
- 232 KARAY, Refik Halid. Üç Nesil, Üç Hayat. İstanbul: 1943, 160 s.
- 233 KARAY, Refik Halid. Bir İçim Su. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1982, 174 s.
- 234 KAYGUSUZ, Bezmi Nusret. Bir Roman Gibi. İzmir. İhsan Gümüşayak Matbaası, 1955, 268 s.

- 235 KAYGUSUZ, Bezmi Nusret. Fırkalar ve Ben. İstanbul: Kader Matbaası, 1328, 28 s.
- 236 KAYGUSUZ, Bezmi Nusret. Kurumuş Pınar. İzmir: 1958, 144 s.
- 237 KEÇECİZADE, Mehmet İzzet Molla. Mihnetkeşân. İstanbul: Ceride-i Havadis Matbaası, 1269, 235 s.
- 238 KEMAL, Mehmed. Acılı Kuşak. Ankara: Toplum Yayınları, 1967, 126 s.
- 239 KEMAL, Mehmed. Haber Peşinde 50 Yıl. İstanbul: Afa Yayınları, 1993, 230 s.
- 240 KEMAL TAHİR. Notlar/1950 Öncesi/Cezaevi Notları. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1991, 378 s.
- 241 KISAKÜREK, Necip Fazıl. Hac'dan Çizgiler (Renkler ve Sesler ve Nur Mahyaları). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1973, 159 s.
- 242 KISAKÜREK, Necip Fazıl. O ve Ben. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1973, 159 s.
- 243 KISAKÜREK, Necip Fazıl. Yılanlı Kuyudan (Hapishane Hatıraları). Ankara: Akçağ Yayınları, 1955, 323+5 (Fotoğraflar) s.
- 244 KISAKÜREK, Necip Fazıl. Bâb-ı Âli. 5. bs. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1994, 395 s.
- 245 KISAKÜREK, Necip Fazıl. Benim Gözümde Menderes. İstanbul: Öktiken Yayınları, 1970, 522 s.
- 246 KOCAGÖZ, Samim. Bu da Geçti Yahu. İstanbul: Düşün Yayınevi, 1989, 260 s.
- 247 KUTLAR, Onat. Gündemdeki Sanatçı (P), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, 444 s.
- 248 KÜÇÜK İSKENDER. Cangüncem. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- 249 KÜR, İsmet. Yarısı Roman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995, 341 s.

- 250 KÜR, İsmet. Anılarııyla Atatürk. 1. bs. İstanbul: Güneş Matbaacılık T.A.Ş., 1965, 80 s.
- 251 MACİD, İlyas. Beni Okuyunuz, İlyas Mâcid ve Eserleri. haz. A. Mahir Toktan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,
- 252 MAKAL, Mahmut. Ötelerin Havası (İngiltere'den Köylüye Mektuplar) (S). İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayınları, 1965, 96 s.
- 253 MAKAL, Mahmut. Bir İşçinin Günlüğünden. İstanbul: Tekin Yayınları, 1980, 141 s.
- 254 MAKAL, Tahir Kutsi. Köylü Gözüyle Avrupa. İstanbul: Tarla Yayınları, 1965, 83 s.
- 255 MARDİN, Yusuf. Abdülhak Hamid'in Londrası. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1976, 373+24 (Fotoğraf ve Belgeler) s.
- 256 MEHMET RAUF. Edebî Hatıralar. haz. Mehmet Törenek. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997, 100 s.
- 257 MEHMET CELAL. Zindan Kapsında. Matbaa-i Ahmet Kâmil, İstanbul 1324/1908, 15 s.
- 258 MENEMENLİZEDE MEHMET TAHİR. Yâd-ı Mazi. İstanbul: Asır Kütüphanesi, 1304, 22 s.
- 259 MERİÇ, Cemil. Jurnal (G). C.1, 1955-65. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992, 400 s; C. 2, 1966-83, İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 349 s.
- 260 MISIROĞLU, Kadir. Üstad Necip Fazıl'a Dair. İstanbul: Sebil Yayınları, 1993, 144 s.
- 261 MISIROĞLU, Kadir. Hicret (Aziz Vatandan Ayrılışın Hikâyesi). İstanbul: Sebil Yayınları, 1992, 112 s.
- 262 MİRZABEYOĞLU, Salih. Necip Fazıl'la Başbaşa (İntiba ve İlham). İstanbul: İbda Yayınları, 1989, 368 s.
- 263 MİZANCI MEHMET MURAT. Enkaz-ı İstibdat İçinde Züğürdün Tesellisi. İstanbul: Matbaa-i Amidî, 1329/1913, 78 s.

- 264 MİZANCI MEHMET MURAT. Hürriyet Vadisinde Bir Pençe-i İstibdat (Harbiye Nezaretinde Tevkifim ile Netâyic-i Garibesi). İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1326/1910, 93 s.
- 265 MİZANCI MEHMET MURAT. Mehkenet Mazeret Teşkil Eder mi? (Mücahede-i Milliyeden). İstanbul: Matbaa-i Amidî, 1329/1913, 253 s.
- 266 MİZANCI MEHMET MURAT. Mücahede-i Milliye (Gurbet ve Avdet Devirleri). Mahmutbey Matbaası, İstanbul 1326/1910, 347 s.
- 267 MİZANCI MURAT. Mücahede-i Milliye, Gurbet ve Avdet Devirleri. haz. Sabahaddin Çağın-Faruk Gezgin. İstanbul: Nehir Yayınları, 1994, 333 s.
- 268 MİZANCI MEHMET MURAT (Naşiri.Tahazade Ömer Faruk).Tatlı Emeller, Acı Hakikatler yahut Batn-ı Müstakbel Adab-ı Siyasiyye Talihi, , İstanbul 1330, 383+2 s.
- 269 MİZANCI MURAT. Mizancı Murad Bey'in II. Meşrutiyet Dönemi Hatıraları.Hürriyet Vadisinde Bir Pençe-i İstibdad, Enkaz-ı İstibdad İçinde Züğürdün Tesellisi, Tatlı Emeller, Acı Hakikatler. haz. Celile Argıt Eren (Ökten). İstanbul: Marifet Yayınları, 1997, 384 s.
- 270 MUALLİM NACİ [Ömer Hulûsi-Mesut Harabatî]. Ömer'in Çocukluğu (Sekiz Yaşına Kadar). İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi, 1969, 71 s. (ilk bas. İstanbul 1302-1307)
- 271 MUALLİM NACİ.Sünbüle. İstanbul: 1307.
- 272 MUALLİM NACİ [ÖMER HULUSÎ]. Medrese Hatıraları. İstanbul: [Tercüman-ı Hakikat Matbaası], 1302, 279 s.
- 273 MUTLUAY, Rauf. Bende Yaşayanlar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997.
- 274 MÜFTÜOĞLU, Ahmet Hikmet. Bigâne Durmayın Aşinânıza, Müftüoğlu Ahmed Hikmet'in Mektup, Şiir ve Günlükleri. haz. M. Kayahan Özgül. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996, 239 s.

- 275 NACİ, Fethi. **Dönüp Baktığımda**. İstanbul: Adam Yayınları, 1999, 178 s.
- 276 NADİ, Nadir. Bkz. Abaloğlu, Nadir Nadi.
- 277 NADİR, Kerime. **Romancının Dünyası**. İstanbul: İnkılap Yayınları, 1981, 383 s.
- 278 NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver. **Kardeş Libya (S)**. Ankara: 1980.
- 279 NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver. **Makedonya ve Strug (S)**. Ankara: 1981.
- 280 NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver. **Azerbaycan Cumhuriyeti (S)**. Ankara: 1982.
- 281 NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver. **Urumçi'den Pekin'e Çin (S)**. Ankara: Ergün Matbaası, 1983, 215 s.
- 282 NAYIR, Yaşar Nabi. **Değişen Dünyamız**. İstanbul: Varlık Yayınları, 1993, 270 s.(S)
- 283 NESİN, Aziz. **Bir Sürgünün Anıları**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973, 175 s.
- 284 NESİN, Aziz. **Böyle Gelmiş Böyle Gitmez**. İstanbul: Düşün Yayınevi, 1969.
- 285 NESİN, Aziz. **Dünya Kazan Ben Kepçe**. İstanbul: Tekin Yayınları, 1977, 218 s.
- 286 NESİN, Aziz. **Poliste (Anılar)**. İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1967, 239 s.
- 287 NESİN, Aziz. **Salkım Salkım Asılacak Adamlar**. İstanbul: 1987.
- 288 NESİN, Aziz. **Ben de Çocuktum. ?**
- 289 NESİN, Aziz. **Bir Vicdan Davası. ?**
- 290 NESİN, Aziz. **Aziz Nesin Güncesi -1 (Mum Hala) (G)**. İstanbul: Düşün Yayınları, 1996, 240 s.

291. NESİN, Aziz. Bir Sürgünün Anıları. 3. bs. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1971, 175 s.
292. NESİN, Aziz. Yokuşun Başı. İstanbul: 1982.
293. NESİN, Aziz. Rüyalarım Ziyân Olmasın. İstanbul: 1990.
294. NİĞÂR BİNTİ OSMAN. Hayatımın Hikâyesi (G). haz. Oğulları. İstanbul: Ekin Basımevi, 1959, 108 s.
295. ODABAŞI, Yılmaz. Düş ve Yaşam. İstanbul: Doruk Yayınları, 1996, 109 s.
296. OĞUZCAN, Ümit Yaşar. Avrupa Görmüş Adam (S). İstanbul: Alpay Yayınları, 1967, 88 s.
297. OKTAY, Ahmet. Gizli Çekmece. İstanbul: Yılmaz Yayınları, 1991, 206 s.
298. OKTAY, Ahmet. Gece Defteri (Yazınsal Günlükler) (G). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, 226 s.
299. ORHAN KEMAL. Nazım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl. Sosyal yayınlar, İstanbul: Tarihsiz, 121 s.
300. ORTAÇ, Yusuf Ziya. Bir Varmış Bir Yokmuş (Portreler) (P). İstanbul: Akbaba Yayınları, 1960, 207 s.
301. ORTAÇ, Yusuf Ziya. Bizim Yokuş. İstanbul: Akbaba Yayınları, 1966, 352 s.
302. ORTAÇ, Yusuf Ziya. Göz Ucuyla Avrupa (Gezi Notları) (S). İstanbul: Yeni Matbaa, 1958, 187 s.
303. [ORTAÇ], Yusuf Ziya-Faruk Nafiz [ÇAMLİBEL]. 2. bs. Ah İzmir. İstanbul: Hukuk Matbaası.
304. OTYAM, Fikret. 40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra (Gelin Canlar Bir Olalım). İstanbul: Ümit Yayıncılık, 1994, 167 s.
305. OTYAM, Fikret. Şu Bizim Gazi Paşa ve İsmet Paşalı Yıllar (Anı-Röportaj). İstanbul: Adam Yayıncılık, 1984, 174 s.

306. OZANSOY, Halit Fahri. Edebiyatçılar Çevremde (P). Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları 5/109, 1970, X+373 s.
307. OZANSOY, Halit Fahri. Edebiyatçılar Geçiyor. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939, 126 s.
308. OZANSOY, Halit Fahri. Eski İstanbul Ramazanları. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri Koll. Şti., 1968, 128 s.
309. OZANSOY, Halit Fahri. Şehir Tiyatrosunun 50 Yılı, Darülbedayi Devrinin Eski Günlerinde. İstanbul: Ak Kitabevi, 1964, 96 s.
310. ÖĞÜTÇÜ, Orhan Kemal. bkz. Orhan Kemal.
311. ÖRİK, Nahid Sırrı. Kayseri-Kırşehir- Kastamonu (S). İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1955, 141 s.
312. ÖRİK, Nahid Sırrı. Anadolu (Yol Notları) (S). İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939, 134 s.
313. ÖRİK, Nahid Sırrı. Bir Edirne Seyahatnamesi (S). Ankara: Ulusal Basımevi, 1941, 61 s.
314. ÖRİK, Nahid Sırrı. Eski Zaman Kadınları Arasında Hatıralar. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1968, 110 s.
315. ÖZDAMAR, Mustafa. Üstad Necip Fazıl. İstanbul: Kırk Kandil Yayınları, 1996, 224 s.
316. ÖZDENÖREN, Rasim. Hastalar ve Işıklar (Anılar, Hikâyeler), İstanbul: 1987, 108 s.
317. ÖZDENÖREN, Rasim. Ben ve Hayat ve Ölüm. İstanbul: İz Yayınları, 1997, 312 s.
318. ÖZEMRE, Ahmet Yüksel. Üsküdar'da Bir Attar Dükkanı. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1996, 130 s.
319. ÖZER, Kemal. Çiçek Dürbünü (S). İstanbul: Yordam Yayınları, 1994, 78 s.
320. ÖZER, Kemal. Dünya Onlarla Daha Güzel. İstanbul: Yordam Yayınları, 1992, 64 s..

321. ÖZGÜNAY, NAZIM. bkz. Florinalı Nazım.
322. ÖZLÜ, Demir. Ne Mutlu Ulysses Gibi (S). İstanbul: Simavi Yayınları, 1991, 128 s.
323. ÖZLÜ, Demir. Sürgünde On Yıl. İstanbul: 1990.
324. ÖZLÜ, Demir. Berlin Güncesi (G). İstanbul: 1991.
325. PAKDİL, Nuri. Batı Notları (S). 1. bs. Ankara: Edebiyat Dergisi Yayınları, 1972 , 109 s.
326. PAKDİL, Nuri. Bir Yazarın Notları I, II, IV. 1. bs. Ankara: Edebiyat Dergisi Yayınları, 1980-1980-1982; 126-119-117 s.
327. RADO, Şevket. 50. Yılında Sovyet Rusya (S). İstanbul: Doğan Kardeş Matbaası, 1968, 86 s.
328. RADO, Şevket. Amerikan Masalı. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları, 1950, 145 s.
329. SABA, Ziya Osman. Değişen İstanbul. İstanbul: Varlık Yayınları, 1959, 144 s.
330. SAYDUR, Mehmet. Rıfat Ilgaz'lı Yıllar. İstanbul: Çınar Yayınları, 1994, 184s.
331. SELÇUK, İlhan. Güzel Amerikalı (Çağdışı Bir İmparatorluktan Gözlemler ve Düşünceler) (S). İstanbul: Fahir Onger Yayınları, 1965.
332. SELÇUK, İlhan. Uzak Komşu Rusya'dan Gezi Notları (S). İstanbul: Köprü Yayınları, 1967, 143 s.
333. SELÇUK, İlhan. Sovyetler, İran, Amerika İzlenimleri (S). İstanbul: 1976.
334. SELÇUK, İlhan. Ziverbey Köşkü. İstanbul: 1987.
335. SELİMOĞLU, Zeyyat. Yeni Defter'den Eski Defter'e. İstanbul: 1993.

- 336 SERDENGEÇTİ, Osman Yüksel. Hapishane Hatıralarım. İstanbul: Serdengeçdi Neşriyatı.
- 337 SERTEL, M. Zekeriya. Hatırladıklarım (1905-1950). İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1968, 308 s.
- 338 SERTEL, Zekeriya. Amerikan Biçimi Yaşam (1969-1979 Amerika İzlenimleri) (S). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- 339 SERTEL, Zekeriya. Nazım Hikmet'in Son Yılları. [İstanbul]: Milliyet Yayınları, 1978, 288 s.
- 340 SERTEL, Zekeriya. Olduğu Gibi/Rus Biçimi Sosyalizm. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993, 247 s.
- 341 SERTEL, Zekeriya. Serteller'in Anılarında Nâzım Hikmet ve Bâbıâli. İstanbul: Adam Yayınları, 1993, 142 s.
- 342 SERTEL, Sabiha. Roman Gibi. İstanbul: Ant Yayınları, 1969, 420 s.
- 343 SERTEL, Yıldız. Annem Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994, 315 s.
- 344 SEVÜK, İsmail Habib. O Zamanlar (1920-1923). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981, 301 s.
- 345 SEVÜK, İsmail Habib. Tuna'dan Batı'ya (S). İstanbul: Matbaacılık ve Neşryat TAŞ., 1935, 256 s.
- 346 SEVÜK, İsmail Habib. Yurttan Yazılar (S). İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1943, 391 s.
- 347 SEYDA, Mehmet. Edebiyat Dostları (P). İstanbul: Kitaş Yayınları, 1970, 429 s.
- 348 ŞENGİL, Salim. Anılarda Kalan Portreler (P). İstanbul: 1991.
- 349 ŞENLİKOĞLU, Emine Özkan. Ağlatan Yollar. İstanbul: Mektup Yayınları, 1992, 136 s.
- 350 ŞENLİKOĞLU, Emine Özkan. Burası Cezaevi. İstanbul: Mektup Yayınları, 1988, 254 s.

- 351 ŞENLİKOĞLU, Emine Özkan. Kelepçeli Kaleminden. İstanbul: Mektup Yayınları, 1991, 248 s.
- 352 ŞİMŞEK, Selâhattin. Hakkâri Dedikleri. İstanbul: Varlık Yayınları, 1960, 96 s.
- 353 ŞÜKUFİ NİHAL. Finlandiya. İstanbul: Gazetecilik ve Matbaacılık TAŞ., 1935, 109 s.
- 354 TAHİRÜL MEVLEVİ [Tahir Olgun]. Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri. İstanbul: Nehir Yayınları, 1990, 430 s.
- 355 TALU, Ercüment Ekrem. Dünden Hatıralar (Albüm). İstanbul: Yedi Gün Matbaası, 1945.
- 356 TAMER, Ülkü. Allaben Anıları. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1997, 88 s.
- 357 TAMER, Ülkü. Yaşamak Hatırlamaktır. 1. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, 163 s.
- 358 TANER, Haldun. Ölür İse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (P). İstanbul: Cem Yayınları, 1979, 248+14 (Fotoğraf) s.
- 359 TANJU, Sadun. Eski Dostlar. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1996, 224 s.
- 360 TANPINAR, Ahmet Hamdi. Beş Şehir (Ankara, Erzurum, Konya, Bursa, İstanbul). Ankara: İş Bankası Kültür Cep Kitapları, 1960, 133 s.
- 361 TANYOL, Cahit. Türk Edebiyatında Yahya Kemal (İnceleme ve Anılar). İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985, 192 s. (Anılar. s.158-192)
- 362 TARHAN, Abdülhak Hamid. Abdülhak Hâmid'in Hatıraları. haz. İnci Enginün, İstanbul: Dergah Yayınları, 1994, 464 s. (Daha önce şu şekilde tefrika edilmiştir: "Üstad-ı Azam Abdülhak Hamid'in Hayat ve Hatıratı". İkdâm.28 Ocak 1340/1924-26 Haziran 1340/1924 (58 sayı); ayrıca, Vakıt. N. 2346-2594 (8 Temmuz 1340/1924-17 Mart 1341/1925); Günlüğü, Vakıt. N. 2605-2645 (28 Mart 1341-10 Mayıs 1341/1925); Eserlerimi Nasıl Yazdım?. Resimli Ay. C. V, N. 53-5 (Temmuz 1928), ss. 17-18; N. 54-6 (Ağustos 1928), ss. 15-17, N. 55-7 (Eylül 1928), 4-5, 40; N. 56-8 (Teşrin-i Evvel 1928), ss. 21-22.

363. TEPEYRAN, Ebubekir Hâzim. **Zalimane Bir İdam Hükümü.** İstanbul: Milli Mecmua Basımevi, İnkılâp Kitabevi, 1946, 232 s.
- 364 TEPEYRAN, Ebubekir Hâzim. **Hatıralar.** 2. bs. haz. Faruk İlkan. İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., 1998 , XXI+601+5 (Fotoğraflar) s.
- 365 TEPEYRAN, Ebubekir Hâzim. **Belgelerle Kurtuluş Savaşı Anıları.** haz. Sadi Borak. İstanbul: Çaydaş Yayınları, 1982, 135 s.
- 366 TEVETOĞLU, Dr. Fethi. **Mukaddes Topraklardan Geçen Yol.** 2. bs. Ankara: 1966, 127 s.
- 367 TİRALİ, Naim. **Avrupa'daki Amerika (S).** İstanbul: Yenilik Basımevi,1965, 30 s.
- 368 TİRALİ, Naim. **İki Şalom Arasında (S).** İstanbul: ?, 1992.
- 369 [TOKGÖZ], Ahmed İhsan. **Avrupa'da Ne Gördüm.** İstanbul: Alem Matbaası, 1307/1891, 8+588 s. (Resimli)
- 370 [TOKGÖZ], Ahmed İhsan. **Matbuat Hatıralarım 1888-1923, II. cilt, Meşrutiyet İlanından Umumi Muharebeye Kadar 1908-1914.** İstanbul: Ahmed İhsan Matbaası, 1931, 173 s.
- 371 TOKGÖZ, Ahmet İhsan. **Tirol Cephesinden Ateş Hattına 1917.** İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası, 1917, 87 s.
- 372 [TOKGÖZ]AHMED İhsan. **Asya-yı Şarkî'ye Seyahat.** İstanbul: Alem Matbaası, Ahmed İhsan ve Şürekası, 1307/1890, 1+134 s.
- 373 ([TOKGÖZ]Ahmed İhsan): **Altı Hafta Nil'de Seyahat.** İstanbul: Alem Matbaası, Ahmed İhsan ve Şürekası, 1312/1894, 54 s. (Resimli)
- 374 [TOKGÖZ],Ahmed İhsan. **Tuna'da Bir Hafta.** İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, 1327/1911, 44 s.
- 375 TOLLUOĞLU, Meral Ataç. **Babam Nurullah Ataç.** 2. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, 173 s.
- 376 TOPRAK, Ömer Faruk. **Duman ve Alev (Günlük-Anı).** İstanbul: May Yayınları, 1968 259 s.
- 377 TOPUZ, Hıfzı. **Parisli Yıllar.** Ankara: Bilgi Yayınları, 1994, 920 s.

- 378 TOPUZLU, Cemil. Seksen Yıllık Hatıralarım. İstanbul: Arba Yayınları, 1994, 268 s.
- 379 TOROS, Taha. Mazi Cenneti (P). 1. bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992, 220+42 (Albüm) s.
- 380 TOROS, Taha. Türk Edebiyatında Altı Renkli Portre (P). İstanbul: İsis Yayınları, 1998, IX+173 s.
- 381 TOROS, Taha. Atatürk'ün Adana Seyahatları. Adana: Sadık Aldatmaz Matbaası, 1939, 48 s. 29
- 382 TÖR, Vedat Nedim. Yıllar Böyle Geçti. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1976, 304 s.
- 383 TUNCEL, Murat. Yarım Ağız Anılar. İstanbul: Pencere Yayınları, 1997, 144 s.
- 384 TÜKEL, Sükûti. Tatlı ve Acı Hatıralar. İzmir: Piyasa Matbaası, 1952-1953.
- 384 UÇUK, Cahit. Bir İmparatorluk Çökerken. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, 482+17 (Fotoğraf) s.
- 386 URGAN, Mîna. Bir Dinazorun Anıları. 1. bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, 321+29 (Albüm) s.
- 387 UŞAKLIGİL, Halid Ziya. Saray ve Ötesi (Son Hatıralar). İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1965, 407 s.
- 388 UŞAKLIGİL, Halid Ziya. Kırk Yıl. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1969, 677 s.
- 389 UŞAKLIGİL, Halid Ziya. Bir Acı Hikâye. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1991, 317+17 (Sözlük) s.
- 390 [ÜNAYDIN], Ruşen Eşref. Ayrılıklar 1334-1336. İstanbul: Orhaniye Matbaası 1339/1923, 135+1 s.
- 391 [ÜNAYDIN], Ruşen Eşref. Geçmiş Günler. 1. bs. İstanbul: Matbaa-i Orhaniye, 1919, 173+1 s.

- 392 [ÜNAYDIN], Ruşen Eşref. Tefvik Fikret, Hayatına Dair Hatıralar. İstanbul: Hilâl Matbaası, 1919, 155+3 s.
- 393 [ÜNAYDIN], Ruşen Eşref. İki Saltanat Arasında (Altıncı Sultan Mehmet Han'ın İlk muayedesini ve Kılıç Alayı). İstanbul: Kanaat Matbaası, 1334/1918, 42+1 s.
- 394 [ÜNAYDIN], Ruşen Eşref. İstiklâl Yolunda. Ankara: Matbuat Müdürlüğü, 1922.
- 395 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. Boğaziçi Yolundan. 1938
- 396 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref: Atatürk'ü Özleyiş (Hatıralar)/I. Kısım: Zafer. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Türkiye İş Bankası Atatürk Serisi No: 3, 1957, VIII+166 s.
- 397 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. Çanakkale'de Savaşanlar Dediler ki. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1960, IX+57 s.
- 398 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. Galatasaray ve Futbol (Hatıralar). İstanbul: Yenilik Basımevi, 1957, 180 s.
- 399 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin Kuruluşundan İlk Kurultaya Kadar Hatıralar. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1943, 80 s.
- 400 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. Atatürk Tarih ve Dil Kurumları (Hatıralar). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1954, 1+70 s.
- 401 ÜRGÜP, Fikret. Dosdoğru Günlük. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 1995.
- 402 ÜSTÜN, Nevzat. Sovyetler Birliği'nden Batı'ya. İstanbul: 1966.
- 403 ÜSTÜN, Nevzat. Üçüncü Bir Dünya. İstanbul: 1974.
- 404 ÜSTÜN, Nevzat. Alamanya Beyleri ile Portekiz Bahçeleri. İstanbul: 1975.
- 405 VA-NU [VALA NUREDDİN]. Bu Dünyadan Nazım Geçti. 1. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1965, 493 s.
- 406 VA-NU, Müzehher. Bir Dönemin Tanıklığı.

407. YALÇIN, Hüseyin Cahit. Edebi Hatıralar. İstanbul: Akşam Kitaphanesi, 1935, 187 s.
408. [YALÇIN], Hüseyin Cahid. Kavgalarım. İstanbul: Tanin Matbaası, 1326/1910, 333 s.
409. YALÇIN, Hüseyin Cahit. Siyasal Anılar. haz. Rauf Mutluay. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:157, 1976, 311 s.
410. YAVUZ, Hilmi. Kendime, İstanbul'a, Kadınlara Dair. İstanbul: Boyut Kitapları, 1997, 239 s.
411. YAZGIÇ, Dr. Kâmil (Ahmet Mithat'ın oğlu). Ahmet Mithat Efendi, Hayatı ve Hatıraları. İstanbul: Tan Matbaası, 1940, 1+85 s.
412. YUSUF Akçura. Mevkufiyet Hatıraları. 2. bas. İstanbul: 1330, 54 s.
413. YÜCEBAŞ, Hilmi. Süleyman Nazif'ten Hatıralar (Ölümünün Otuzuncu Yıldönümü münasebetiyle). İstanbul: Dizekonca Matbaası, 1957, 143+1 s.
414. YÜCEBAŞ, Hilmi. Yedi Şairden Hatıralar (Abdullah Cevdet-Samih Rifat-Celal Sahir-İhsan Hamami-Halil Nihat-İbrahim Alaattin-Enis Behiç). İstanbul: 1960, 208 s.
415. YÜCEL, Hasan Ali. Geçtiğim Günlerden. İstanbul: İletişim Yayınları, 1998, 200+16 (Albüm) s.
416. YÜCEL, Hasan Ali. İngiltere Mektupları (S). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1958, IX+127 s.
417. YÜCEL, Hasan Ali. Kıbrıs Mektupları (S). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1958, XIX+160 s.
418. YÜRÜK, Ali. Türkiye'de Tiyatro Kavgası. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1977, 328 s.
419. ZARİFOĞLU, Cahit. Yaşamak (G). İstanbul: 1980.
420. ZOBU, Vasfi Rıza. O Günden Bu Güne. [İstanbul]: Milliyet Yayınları, 1973, 688+24 (Fotoğraflar) s.

- 421 ZOBU, Vasfi Rıza. Uzun Hikâyenin Sonu. Omaş Ofset Matbaacılık, yy.: 1990, 358+22 (Fotoğraflar) s.
- 422 ZORLUTUNA, Hâlide Nusret. Bir Devrin Romanı. Ankara: Yenigün Matbaası, Kültür Bakanlığı Yayınları No:294, Halk Yayınları.9, 1978, 288 s.
- 423 ZORLUTUNA, Hâlide Nusret. Benim Küçük Dostlarım (Okul Hatıraları). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976, 139 s.
- 424 _____. Aziz Nesin Günleri. haz. Heyet. İstanbul: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996, 208 s.
- 425 _____. Necip Fazıl Armağanı. İstanbul: Suffe Kültür Sanat Yıllığı, 1984, 792 s.
- 426 _____. Mahalle Mektebi Hatıraları. haz. İsmail Kara-Ali Birinci. Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997, 194 s.
- 427 _____. Son Yüzler. haz. Cezmi Ersöz. İstanbul: İletişim Yayınları. 1996, 238 s.
- 428 _____. Nazım ile Piraye. der. Memet Fuat. İstanbul: De Yayınları, 1975, 319 s.
- 429 _____. Sevenlerinin Kalemikle Peyami Safa, haz. Yücel Hacaloğlu. İstanbul: Toprak Yayınları, 1962.
- 430 _____. Yazarlardan Orjinal Hatıralar. haz. Muhammed Koçak. İstanbul: Cihan Yayınları, 1996, 328 s.
- 431 _____. Çocukluk Yılları. der. Mehmet Seyda. İstanbul: 1979.
- 432 _____. Dostlarının Kaleminden Cemal Süreya'nın Portresi (P). der. Zühal Tekkanat. İstanbul: Yön Yayıncılık, 1998, 206 s.

B. DERGİ VE GAZETELERDE KALAN YAZI HALİNDEKİ ANILAR

- 501 ABDÜLKERİM SAFVET. " Tebcil-i Eazım: Yâd-ı Hatırât". Resimli Kitap. C. IX, N. 49 (H.1329), ss. 55-58.
- 502 AĞAOĞLU, Ahmet. "Gökalp Ziya Bey Hakkında Hatıra ve Mülâhazalar". Türk Yurdu. C. 1, N. 3 (1341), ss. 159-191.
- 503 AHMET RASİM. "Enver Paşa, Hatıra ve Müşahadeler". Akşam Gazetesi. 27-31 Kânun-ı evvel; 1-2 Kânun-ı sâni 1922.
- 504 AKATLI, Füsun. "Salâh Bey Keyfi İnce Keyiftir". Varlık. N. 1099 (Nisan 1999), ss.28-30.
- 505 AKAY, İhsan. "Felemenk mi Hollanda mı?". Türk Dili. C. XI, N. 128 (Mayıs 1962), ss. 683-684.
- 506 AKBAL, Oktay. "Dickens'in Evinde" (S). Türk Dili. C. XXI, N. 218 (Kasım 1969), ss. 135
- 507 AKBAL, Okbal. "Bir Geziden İzlenimler: Güzel Yalnızlıklar Kenti" (S). Türk Dili. C. XXVII, N. 257 (Şubat 1973), ss. 382-384.
- 508 AKBAL, Oktay. "Günlerde'74". Türk Dili. C. XLIII, N. 360 (Aralık 1981), ss. 353-355.
- 509 AKBAL, Oktay. "Bir Dostun Ardından" (Fahir Onger üz.). Türk Dili. C. XXIV, N. 239 (Ağustos 1971), ss. 340-342.
- 510 AKBAL, Oktay. "Bir Serüven Bitti". Varlık. N. 450.
- 511 AKSAL, Sabahattin Kudret. "Ziya Osman". Varlık. N. 449.
- 512 ALDAN, Mehmet. "Amasya" (S). Türk Dili. C. LIV, N. 429 (Eylül 1987). s. 143.
- 513 ALDAN, Mehmet. "Çanakkale" (S). Türk Dili. C. LIII, N. 426 (Haziran 1987), s.359.
- 514 ALDAN, Mehmet. "Kastamonu" (S). Türk Dili. C. LI, N. 419 (Kasım 1986), s. 812.

- 515 ALDAN, Mehmet. "Sivas"(S). Türk Dili. C. LIII, N. 424 (Nisan 1987), s. 246.
- 516 ALKAN, Erdoğan. "Şair ve Yazar Dostlarla". Varlık. N.1100 (Mayıs 1999), ss. 47-48.
- 517 ALİ BEY. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 579-580.
- 518 ALTINAY, Ahmet Refik. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), s. 586.
- 519 ALUS, Sermet Muhtar. "Yakın Tarihten Sohbetler. Udi Ekrem Bey". Türk Musikisi Dergisi, C. 2, N. 14 (Aralık 1948), s. 5.
- 520 ALUS, Sermet Muhtar. "Yakın Tarihten Sohbetler. Eski Türkülerden Hatıralar". Türk Musikisi Dergisi, C. 2, N. 24 (Ekim 1949), s. 6, 18.
- 521 AND, Metin. "Chicago Seriveni". Türk Dili. C. XXIX, N. 269 (Şubat 1974), ss. 450-453.
- 522 ANDAY, Melih Cevdet. "Ölümünden Sonra" [Cahit Sıtkı Tarancı]. Yeditepe. N. 119 (15 Kasım 1956), s. 1.
- 523 ARISOY, M. Sunullah. "Bir Avuç Anı". [Cahit Sıtkı Tarancı]. Varlık. N. 442 (15 Kasım 1956), ss. 14-15.
- 524 ARİF DAMAR. "Aksal Edebiyat Dostum". Varlık. N: 1099 (Nisan 1999), ss. 35-36.
- 525 ARPAD, Burhan. "Güz Yolculuğu". Türk Dili. C. XXIII, N. 231 (Aralık 1942), ss. 231-237
- 526 ARPAD, Burhan. "Yol Boyunca". Türk Dili. C. XVI, N. 184 (Ocak 1967), ss. 279-282.
- 527 ARPAD, Burhan. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 610-611.
- 528 ARPAD, Burhan. "Viyana İzlenimleri". Türk Dili. C. XXXVIII, N. 327 (Aralık 1978), ss. 651-655.
- 529 [ARSEVEN], Celâl Esat. "Fırtına" (S). Güneş Mecmuası. N. 4 (15 Şubat 1927), ss. 6-7.

- 530 [ARSEVEN], Celâl Esat. "Pompei" (S). Güneş Mecmuası. N. 6 (15 Mart 1927), s. 10.
- 531 [ARSEVEN], Celâl Esat. "Siyah ve Kırmızı" (S). Güneş Mecmuası. N. 5 (1 Mart 1927), ss. 6-7.
- 532 [ARSEVEN], Celâl Esat. "Venedik" (S). Güneş Mecmuası. N. 9 (1 Mayıs 1927), ss. 4-5.
- 533 [ARSEVEN], Celâl Esat. "Pompei ve Serçe" (S). Güneş Mecmuası. N. 15 (1 Eylül 1927), s. 5.
- 534 AŞÇI, Abdullah. "İzmir'e Uçan Kuşlar". Türk Dili. C. XX, N. 215 (Ağustos 1969), ss. 661-667.
- 535 ATAÇ, Nurullah. "Ataç'ın Güncesi'nden". Türk Dili. C. XVI, N. 188 (Mayıs 1967), ss.609-614.
- 536 ATAÇ, Nurullah. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 603-606.
- 537 ATAY, Falih Rıfki. "Büyük Gazi'nin Hatırat Sahifeleri". Milliyet Gazetesi. Tefrika N. 1-32, Gazete N. 31-61, Yıl I.
- 538 ATAY, Falih Rıfki. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 597-600.
- 539 [ATAY], Falih Rıfki. "Azab". Yeni Mecmua. C. 4, N. 69-3 (1 Şubat 1923), ss. 36-37.
- 540 [ATAY], Falih Rıfki. "Sulb-Zulüm Hatıralarından". Yeni Mecmua. C. 4, N. 70-4 (15 Şubat 1923), ss. 57-59.
- 541 [ATAY], Falih Rıfki. "On Yaşında Kahraman ve Gazi". Yeni Mecmua. C. 4, N. 73-7 (1 Nisan 1923), ss. 117-120.
- 542 [ATAY], Falih Rıfki. "İdeal İçin Ölüm". Yeni Mecmua. C. 4, N. 74-8 (15 Nisan 1923), ss. 135-136.
- 543 [ATAY], Falih Rıfki. "Medine". Yeni Mecmua. C. 1, N. 12 (27 Eylül 1917), ss. 227-228; N. 13 (4 Teşrin-i Evvel 1917), ss. 156-158.

- 544 ATTILÄ, Osman. "Gelibolu Yarımadasında"(S). Türk Dili. C. II, N. 13 (Ekim 1952), ss. 37-40.
- 545 AY, Behzat. "Emekli Günlüğü". Türk Dili. C. XLIV, N. 364 (Nisan 1982), s. 213; C. XLV, N. 370, s. 212; N. 372 (Aralık 1982), s. 361; C. XLVI, N. 375 (Mart 1983), s. 173; N. 376 (Nisan 1983), s. 228; N. 377 (Mayıs 1983), s. 295; C. XLVII, N. 381 (Eylül 1983, s. 295.
- 546 AY, Lûtfi. "Londra'dan Stratford'a"(S). Türk Dili. C. V, N. 59 (Ağustos 1956), ss. 699-704.
- 547 BALTACIOĞLU (Aydoğmuş), Samime. "Yalnızlık, Uzun Ahmetlerin Bağı"(S). Türk Dili. C. 1, N. 4 (Ocak 1956), ss.747-754.
- 548 BALTACIOĞLU, Samime. "Ani'ye Giderken". Türk Dili. C. XX, N. 213 (Haziran 1969), 278-280 s.
- 549 BALTACIOĞLU, Samime. "Yol Boyu". Türk Dili. C. XVII, N. 197 (Şubat 1968), ss. 621-622.
- BARİKAT, Arif Damar. bkz. Arif Damar.
- 550 BAŞCILLAR, Seyfettin. "Yollar ve İnsanlar". Türk Dili. C. XXVIII, N. 263, ss. 332-334.
- 551 BATU, Selâhattin. "Bir Renk Cenneti"(S). Türk Dili. C. V, N. 50 (Kasım 1955), ss. 98-101; N. 51 (Aralık 1955), ss. 141-144.
- 552 BATU, Selâhattin. "Dört Kanton Gölü"(S). Türk Dili. C. IV, N. 43 (Nisan 1955), ss. 401-404.
- 553 BATU, Selâhattin. "Geçit Resmi"(S). Türk Dili. C. IV, N. 44 (Mayıs 1955), ss. 475-478.
- 554 BATU, Selâhattin. "İngiliz İnsanı"(S). Türk Dili. C. V, N. 54 (Mart 1956), ss. 341-344.
- 555 BATU, Selâhattin. "İsviçre Yolculuğu"(S). Türk Dili. C. IV, N. 42 (Mart 1955), ss. 335-339.
- 556 BATU, Selâhattin. "Kleopatra'nın Bahçesi"(S). Türk Dili. C. VII, N. 79 (Nisan 1958), ss. 317-320.

- 557 BATU, Selâhattin. "Milâno'da Bir Öğle Sonu"(S). Türk Dili. C. IV, N. 48 (Eylül 1955), ss. 720-722.
- 558 BATU, Selâhattin. "Oxford'dan Londra Parklarına"(S). Türk Dili. C. V, N. 53 (Şubat 1956), ss. 269-272.
- 559 BATU, Selâhattin. "Sacro Monte"(S). Türk Dili. C. IV, N. 47 (Ağustos 1955), ss. 660-663.
- 560 BATU, Selâhattin. "Victoria ve Albert Müzesi"(S). Türk Dili. C. V, N. 52 (Ocak 1956), ss. 207-210.
- 561 BATU, Selâhattin. "Yıklar Cenneti Side"(S). Türk Dili. C. VII, N. 78 (Mart 1958), ss. 269-271.
- 562 BATU, Selâhattin. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 607-609.
- 563 BEĞENÇ, Cahit. "Adana" (S). Türk Dili. C. II, N. 17 (Şubat 1953), ss. 292-295.
- 564 BEGENÇ, Cahit. "Kırk Yıl Bu"(S). Türk Dili. C. V, N. 52 (Ocak 1956), s. 245.
- 565 BERK, İlhan. "Defterler I-IV". Türk Dili. C. XLIV, N.364 (Nisan 1982), s.154; C. XLV, N.370 (Ekim 1982), s. 201; N. 372 (Aralık 1982), s. 353; C. XLVII, N.374 (Şubat 1983), s.85.
- 566 BERK, İlhan. "El Yazılarına Vuruyor Güneş I-IV". Türk Dili. C. XLIV, N. 362 (Şubat 1982), s. 76; N. 363 (Mart 1982), s. 137; N. 365 (Mayıs 1982), s. 267; N. 366 (Haziran 1982), s. 338.
- 567 BERK, İlhan. "Halikarnassos Günlüğü". Türk Dili. C. XXXVIII, N. 29 (Mayıs 1978), ss. 404-407.
- 568 [BEYATLI], Yahya Kemal. "Şahsî Hatıralar (Ziya Gökalp'la)". Türk Yurdu. C. 1, N. 3 (1341), ss.192-199.
- 569 BİRSEL, Salâh. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 123 (Aralık 1961), s. 162; C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 615-617.

- 570 [BOLAYIR], Ali Ekrem. "Ali Ekrem'in Hatıraları". *Servetifünun*, C. 58, N. 1501 (22 Mayıs 1341/1925); N. 1563 (29 Temmuz 1926)
- 571 BOZKURT, Memet Fuat. "Kazak Çadırında". *Türk Dili*. C. XXXIX, N. 328 (Ocak 1979), ss. 69-71.
- 572 BOZKURT, Memet Fuat. "Türkistan Günlüğü". *Türk Dili*. C. XXXVI, N. 310 (Temmuz 1977), ss. 6-14.
- 573 BOZKURT, Memet Fuat. "Horasan Günlüğü". *Türk Dili*. C. XXXIII, N. 293 (Şubat 1976), ss. 93-98.
- 574 [BOZTEPE] HALİL NİHAD. Niyaz-ı Aşıkâne (G). *Mecmua-i Edebiye*. C. 1, N. 23 (21 Zilhicce 1318-29 Mart 1317), s. 179-180.
- 575 (BÖLÜKBAŞI, Rıza Tevfik). "Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın Mektep Hatıraları". haz. Abdullah Uçman. *Dergâh*, N: 42 (Ağustos 1993), s. 22-23.*
- 576 BUYRUKÇU, Muzaffer. "Günlük". *Türk Dili*. C. XXVII, N. 255 (Aralık 1972), ss. 260-266; N. 257 (Şubat 1973), ss. 398-405; N. 259 (Nisan 1973), ss. 45-52; C. XXVIII, N. 262 (Temmuz 1973), ss. 261-268; N. 264 (Eylül 1973), ss. 385-397; C. XXIX, N. 270 (Mart 1974), ss. 494-505; C. XXX, N. 275 (Ağustos 1974), ss. 648-659; C. XXXI, N. 282 (Mart 1975), ss. 220-225; N. 284 (Mayıs 1975), ss. 376-384; C. XXXV, N. 309 (Haziran 1977), ss. 572-578; C. XXXVII, N. 319 (Nisan 1978), ss. 332-335; C. XXXIX, N. 328 (Ocak 1978), ss. 29-34.
- 577 CANDAN, Mazhar. "Bir Kentsoylunun Okuma Günlüğünden". *Türk Dili*. C. XXXVIII, N. 325 (Ekim 1978), ss. 481-484.
- 578 CUMALI, Necati. "Varlıkta Ölüler". *Varlık*. N. 448.
- 579 ÇETİNKAYA, Hikmet. "Politika Günlüğü/Zihni Anadol". *Cumhuriyet*. 13 Mayıs 1998, s. 5.
- 580 ÇINARLI, Mehmet. "Hatırladıkları XXI (Evliliği)". *Türk Yurdu*. N. 119 (Temmuz 1997), s. 42-45.*
- 581 ÇINARLI, Mehmet. "Hatıraların Işığında, M. Fahri Oğuz". *Türk Dili*. N: 469 (Ocak 1991), s. 23.

582. ÇINARLI, Mehmet. "Hisar'dan Hatıralar". Türk Dili. C. LIII, N. 425 (Mayıs 1987), s. 304.
583. ÇINARLI, Mehmet. "Mülkiye Heyyy!". Türk Dili. C. LI, N. 414 (Haziran 1986), s. 468.
584. ÇUBUKÇU, İbrahim Ağâh. "Dizdaroğlu'nun Ardından". Türk Dili. N. 362 (Şubat 1982), s. 119.
585. DEMİREL, Bedrettin. "Kıbrıs Şehitlerinin Ardından". Türk Dili, C. I, N. 404 (Ağustos 1985), s. 47.
586. DOKSAT, Recep. "Birinci Ölüm Yılında Ünlü Yazar ve Düşünür Peyami Safa". Y o l. N: 2 (14 Haziran 1962), ?
587. DOYRAN, Turhan. "Amsterdam'da Bir Akşam". Türk Dili. C. XV, N. 177 (Haziran 1966), ss. 611-616.
588. DURSUN, Kâmil. "İzmir'e Ait Hatıralar". Anadolu. N. 9633 (14 Haziran 1944).
589. DURSUNOĞLU, Cevat. "Kırk Yıllık Dostun Arkasından". Türk Dili. C. I, N. 10 (Temmuz 1952), s. 3.
590. DURU, Orhan. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 620-622.
591. DURU, Kâzım Nami. "Hatıralarım". Büyük Doğu Mecmuası. C. I, Yıl I, N. 12-27.
592. EDGÜ, Ferit. "Bir Günlüğün Günlüğü (G)". Türk Dili. C. X, N. 111 (Aralık 1960), ss. 118-121.
593. EDGÜ, Ferit. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 623-624.
594. ERDEM, Galip. "Galip Erdem Peyami Safa'yı Anlatıyor". Divan. N. 8 (Haziran 1979).
595. ERGENELİ, Yıldırım Doğan. "Kaya Bilgegil ve Bir Anı". Türk Dili. C. LVI, N. 443 (Kasım 1988), s. 260.

- 596 ERİŞEN, Satı. "Güverte Arkadaşım Asaf Halet Çelebi". Türk Dili. C. XLIV, N. 363 (Mart 1982), s. 171.
- 597 ERKMENOĞLU, Nihal Kâmrân. "Ağabeyim İçin". Varlık. N. 444 (15 Aralık 1956), s. 8.
- ERTEM, Sadri Ethem. bkz. Sadri Ethem.
- 598 [ES], Hikmet Feridun. "Eylül Muharrinin 24 Saati... Merhumun Son Günlerinde". Muhît. N. 40 (Şubat 1932), ss. 18-19.
- 599 ESENDAL, Memduh Şevket.. "Anılar'dan" haz. Muzaffer Uyguner. Tömer Edebiyat Dergisi. N. 2 (Nisan-Mayıs 1996), ss. 5-9.
- 600 EYÜBOĞLU, Bedri Rahmi. "Sait'ten Hatıralar". Varlık. N. 407 (1 Haziran 1954).
- 601 FİKRET ADİL. "Acı Bir Kayıp Daha: Ercüment Ekrem Talu". Yeni İstanbul. N. 2546 (18 Aralık 1956).
- 602 GİRAY, Muharrem. "Ölümünün 30'uncu Yıldönümünde Üstad Ahmet Rasim". Yakın Tarihimiz. C. 3, ss. 116-118.
- 603 GİRİDİZE. "Son Almanya Seyahatine bir Nazar-ı Umumi". Resimli Kitab. C. 6, N. 32 (Temmuz-Eylül 1327/1911), ss. 673-702.
- 604 GÜRCAN, Nedret. "Cahit Sıtkı'dan Bende Kalan". Varlık. 1956.
- 605 GÜRSEL, Nedim. "Cezayir". Türk Dili. C. XXXVII, N. 312 (Eylül 1977), ss. 220-224.
- 606 GÜVEMLİ, Zahir. "Cahid'in İstirabı Yalnızlıktı". Varlık. N. 443 (1 Aralık 1956), s. 10.
- 607 HALICI, Feyzi. "Palandöken Şiir Günleri". Türk Dili. N. 464 (Ağustos 1990), s. 83.
- 608 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Mehmet Rauf". Türk Yurdu. N. 262 (Kasım 1956), ss. 369-374.
- 609 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Ahmet Haşim'in Son Zamanları I-II". Varlık. N. 41 (15 Mart 1935); N. 42 (1 Nisan 1935).

- 610 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Ahmet Haşim'e Dair Hatıralar I-II". Varlık. N. 38 (1 Şubat 1935), 39 (15 Şubat 1935).
- 611 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Nigâr Binti Osman". Türk Yurdu. N. 263 (Aralık 1956), ss. 444-448.
- 612 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Ziya Osman Saba'nın Ölümü". Türk Yurdu.
- 613 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Ediplerimize Dair Hatıralar". Hakimiyet-i Milliye. (Ankara). N. 3587 (3 Temmuz 1931), s. 4.
- 614 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Boğaziçi Yalılarına Dair". İstanbul Enstitüsü Mecmuası S. 4'ten ayrı basım. İstanbul: 1958, 33-37 s.
- 615 HİSAR, Abdülhak Şinasi. "Ercüment Ekrem Talu'ya Dâir Hatıralar". Türk Yurdu. N. 264 (Ocak 1957), s. 548-550.
- 616 HOROZCU, Oktay Rifat. "Cahit Sıtkı İçin". Yeditepe. N. 119 (15 Kasım 1956), s. 1.
- 617 HÜNALP, Ayhan. "Bir Avrupa Gezisinden Notlar". Türk Dili. C. XXXII, N. 291 (Aralık 1975), ss. 747-749.
- 618 ILGAZ, Rifat. "Rifat Ilgaz Anılarını Anlatıyor". Milliyet Sanat. (17 Mayıs 1974).
- 619 ILGAZ, Turhan. "Sait Faik'lerde Bir Gün". Cumhuriyet-Sanat Edebiyat. (Mayıs 1970).
- 620 İLERİ, Selim. "Kuşbakışı Ankara: Bir Kitap; Necatigil Anlatıyor". Türk Dili. C. XXXV, N. 309 (Haziran 1977), ss. 589-591.
- 621 İLTER, Şahap Sıtkı. "Cahit Sıtkı". Tarancı Dergisi (Diyarbakır). N. 1 (Mart 1967), s. 4.
- 622 İLTER, Şahap Sıtkı. "Ölümü Münasebetile: Cahit Sıtkı'nın Ardından I-VI". Zafer (Ankara), 20-23 Ekim 1956.
- 623 İLTER, Şahap Sıtkı. "Ölümü Münasebetile: Cahit Sıtkı'nın Ardından". Zafer, 31 Ekim 1956, ss. 3-4.
- 624 İLTER, Şahap Sıtkı. "Tanıdığımca Cahit Sıtkı I-II". Büyük Doğu. 20, 27 Mart 1959.

- 625 İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), s. 585.
- 626 İNANÇ, Remzi. "Cahit Sıtkı Deyince". Tarancı Dergisi. N. 1 (Mart 1967), 11 s.
- 627 KANSU, Ceyhun Atuf. "Ölüm Çağrısı". Varlık. N. 449 (1 Mart 1956).
- 628 KAPLAN, Mehmet. "Hâtıralar-Çocukluk Yılları". Türk Edebiyatı. N. 209 (Mart 1991), ss. 10-15.
- 629 KARAKOÇ, Sezai. "Hatıralar". Diriliş. N. 1-133 (25 Temmuz 1988-5 Şubat 1992). (CXIII Bölüm)
- 630 [KARAOSMANOĞLU], Yakup Kadri. "Hakkı Paşa Bazı Hatıralar ve Mülâhazalar". Yeni Mecmua. C. 2, N. 58 (22 Ağustos 1918), ss. 103-107.
- 631 [KARAOSMANOĞLU], Yakup Kadri. "İzmit Sarayında bir Gece". Yeni Mecmua. C. 4, N. 69 (1 Şubat 1918), ss. 33-34.
- 632 [KARAY], Refik Halid. "Anadolu'yu Gördüm". Yeni Mecmua. C. 2, N. 34 (7 Şubat 1918), s. 421-422.
- 633 [KARAY], Refik Halid. "Çocukluğumun Ramazanları". Yeni Mecmua. C. 2, N. 48 (13 Haziran 1918), s. 421-422.
- 634 [KAYGILI], Osman Cemal. "Merhum Üstada Dair Bazı Hatıralar". Güneş Mecmuası. N. 3 (1 Şubat 1927), ss. 12-13.
- 635 KOCAGÖZ, Samim. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 612-614.
- 636 KÖKDEN, Uğur. "Paris Günlüğü". Türk Dili. C. XXXV, N. 306 (Mart 1977), ss. 277-280; C. XXXVII, N. 317 (Şubat 1978), ss. 139-141.
- 637 KÖKSAL, Yıldız. "Ağabeyimin Ardından". Varlık. N. 442 (15 Kasım 1956), s. 10.
- 638 KÖPRÜLÜ, Fuat. "Bir Hatıra (Atatürk Hakkında)". Belleten. C. III, N. 10 (1939), ss. 277-279.

- 639 KÖPRÜLÜZADE Mehmed Fuad. "Çanakkale Hatıraları: Asırların Arasında". Yeni Mecmua. C. 2, N. 36 (21 Mart 1918), ss. 170-171.
- 640 KÖPRÜLÜZADE Mehmed Fuad. "Nigâr Hanım". Yeni Mecmua, C. 2, N. 39 (11 Nisan 1918), s. 250.
- 641 KUDRET, Cevdet. "Ziya İle Geçen Zaman". Varlık. N. 450.
- 642 KURBANOĞLU, Şerif Hulûsi. "Sait Faik'le Geçen Günler, Sait Faik'le Nasıl Tanıştım". Varlık. N. 418 (Mayıs 1955).
- 643 KURBANOĞLU, Şerif Hulûsi. "Sait Faik'le Birlikte Geçen Günler/Edebiyat Üzerine Konuşma". Yeditepe. N. 106 (1 Haziran 1956); N. 107 (15 Haziran 1956).
- 644 KURŞUNLUOĞLU, Mehmet Kemal. "Ankara Mektubu: Cahit Sıtkı Tarancı'yı Ziyaret". Yeni İstanbul. 1 Aralık 1955.
- 645 KURŞUNLUOĞLU, Mehmet Kemal. "Türkçe'nin En İyi Şairi Öldü: Cahit Sıtkı Tarancı ile Birlikte Geçen Günler". Yeni İstanbul. 17 Ekim 1956.
- 646 KEMAL, Mehmed. "Politika ve Ötesi/Anılarla Beraber". Cumhuriyet. 14.7.1979.
- 647 [KILIÇOĞLU], Kılıçzade Hakkı. "Güzîn ve Hazîn Bir Hatıra-i Muhabbet I-X". Hürriyet-i Fikriyye Mecmuası. N. 11 (17 Nisan 1330), ss. 11-15; N. 12 (24 Nisan 1330), ss. 11-15; N. 13 (1 Mayıs 1330), ss. 11-16; N. 14 (8 Mayıs 1330), ss. 11-16; N. 15 (15 Mayıs 1330), s. 16; N. 16 (22 Mayıs 1330), s. 15-16; N. 17 (12 Haziran 1330) ss. 13-15; N. 18 (19 Haziran 1330), ss. 12-15; N. 19 (26 Haziran 1330), s. 13-16; N. 20 (3 Temmuz 1330), s.15.
- 648 KISAKÜREK, Necip Fazıl. "Peyami Safa İçin (Noktalama)". Yeni İstanbul, 15 Haziran 1965, ?
- 649 LÜTFÜ SİMAVİ. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), s. 584.
- 650 M. SALAHADDİN. "Ercüment Ekrem Bey'in Hayatından Bazı Sahneler". Yeni Kitap. N. 5 (Eylül 1926), ss. 1-6.

- 651 MAKAL, Mahmut. "Düştten Beter". [Cahit Sıtkı Tarancı için]. Varlık. N. 441 (1 Kasım 1956), ss. 22-23.
- 652 MAVİ, Nesrin. "Sait Faik'le Bir Yılbaşı Gecesi". Varlık. N. 430 (1 Mayıs 1956).
- 653 MEHMED RAUF. "Edebî Hatıralar/Halid Ziya ile Samimiyet". Şebâb, N. 2-30. (Temmuz 1336 [1920]), s. 29.
- 654 MEHMED RAUF. "Ahmet Hikmet'i Nasıl Tanıdım". Güneş Mecmuası. N. 2 (14 Kânun-ı sâni 1927/27 Ocak 1927), s. 6.
- 655 MİZANCI MURAT. "Mizancı Murat Bey Sultan Hamid'i Anlatıyor". Yakın Tarihimiz. C. 4, ss. 116-118.
- 656 NACİ, Elif. "Anılardan Damlalar". Milliyet Sanat., 5 Haziran 1980.
- 657 NAYIR, Yaşar Nabi. "Aramızda Bir Ermiş Yaşadı". [Ziya Osman için]. Varlık. N. 451.
- 658 NECATİGİL, Behçet. "Ziya Osman'ın Mezarı Beyaz". Varlık. N. 448.
- 659 NİGÂR BİNTİ OSMAN. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 581-583.
- 660 OFLAZOĞLU, A. Turan. "Kaplan Hoca'yla Son Görüşme". Türk Dili. C. II, N. 411 (Mart 1986), s.249.
- 661 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Bir Muallim ve Maarifçi Olarak Nurettin Topçu". Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı (Ankara). 1986.
- 662 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Nurettin Topçu: Bir İdealistin Ölümü". Hareket Mecmuası. N. 112 (Ocak 1976), ss. 42-47.
- 663 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Tanıdığım Yönleriyle Erol Güngör". Konevi Mecmuası. N. 26 (Nisan 1985), s. 9.
- 664 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Büyük Hoca'nın Hatırasına" [Mehmet Kaplan]. Türk Edebiyatı. N. 149 (Mart 1986), s. 31-32
- 665 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Birkaç Hatıra... Birkaç İntiba..." [Necip Fazıl Kısakürek]. Türk Edebiyatı. N. 117 (Temmuz 1983), ss. 18-19.

- 666 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Prof. Dr. Kaya Bilgegil İçin". Türk Dili. N. 431 (Kasım 1987), ss. 263-265.
- 667 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Abdülaziz [Bekkine] Efendi'den Birkaç Hatıra". Zaman Gazetesi. 12 Nisan 1990, s. 2, 10.
- 668 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Bir Dostun Ardından" [Halûk İpekten]. Yedi İklim. N. 32 (Kasım 1992), ss. 64-65.
- 669 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "İki Ölüm Yıldönümünde İki Mizaç" [Ahmet Hamdi Tanpınar-Mehmet Kaplan]. Zaman Gazetesi. 25 Şubat 1996, s. 17.
- 670 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Osman Nuri Ergin'i Tanır mısınız?". Zaman Gazetesi. 16 Haziran 1996, s. 17.
- 671 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Bir Halim Hoca Vardı". Zaman Gazetesi. 8 Eylül 1996, s. 17.
- 672 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Bir Şehzade Hocası" [Ali Nihad Tarlan]. Zaman Gazetesi. 6 Ekim 1996, ss. 56-61.
- 673 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Celâl Hoca". Zaman Gazetesi. 3 Kasım 1996. s. 17.
- 674 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Osmanlı ve Cumhuriyet Arasında" [Celâl Hoca]. Zaman Gazetesi. 1 Aralık 1996.
- 675 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Mehmed Akif ve Hasan Basri Hoca". Zaman Gazetesi. 5 Ocak 1997. s. 11.
- 676 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Bir Müze Adam: Süheyl Ünver". Zaman Gazetesi. 2 Şubat 1997. s. 17.
- 677 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Seyfettin Özege. Bir Kitap Dostunun Hatırasına". Zaman Gazetesi. 2 Mart 1997. s. 11.
- 678 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Bir Devr-i Kadim Efendisi" [İbnül Emin Mahmud Kemal İnal]. Zaman Gazetesi, 1 Haziran 1997.
- 679 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Taşralı Bir İstanbul Efendisi" [Kaya Bilgegil]. Zaman Gazetesi. 5 Ekim 1997, s. 13.

- 680 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "En Büyük Şair" [Yahya Kemal Beyatlı]. Zaman Gazetesi. 2 Kasım 1997, s. 13.
- 681 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Edebiyat Müfettişi" [Reşat Nuri Güntekin]. Zaman Gazetesi. 7 Aralık 1997, s. 13.
- 682 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Küllüğün Tarihini Bir Gün Reşad Ekrem [Koçu] Yazar". Zaman Gazetesi. 5 Temmuz 1998, s. 13.
- 683 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Geniş ve Yüksek Bir Alın" [Peyami Safa]. Zaman Gazetesi. 6 Eylül 1998, s. 13.
- 684 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "[Asaf Halet] Çelebi'yi Hatırlarken". Zaman Gazetesi. 1 Kasım 1998, s. 13.
- 685 OKAY, Prof. Dr. Orhan. "Nihad Sami Banarlı". Zaman Gazetesi. 1 Ağustos 1999, s. 12.
- 686 ONARAN, Mustafa Şerif. "Tütün Düşkünü Bir Ozan: Ahmet Muhip Dranas". Varlık. N. 1097 (Şubat 1999), ss. 42-44.
- 687 ONAT, Naim Hâzım. "Atatürk Soy Adı Üzerine Birkaç Hatıra". Türk Dili. N. 467 (Kasım 1990), s. 252.
- 688 [ORKUN], Hüseyin Namık. Millî Mecmua. "Macaristan Hatıraları-Prof. Dr. Kunoş-". N. 22 (1 Teşrin-i Evvel 1340/14 Ekim 1924), ss. 348-349.
- 689 OZANSOY, Halit Fahri. "Hececi Arkadaşlarım". Türk Dili. C. VI, N. 61 (Ekim 1956), ss. 26-29.
- 690 OZANSOY, Halit Fahri. "İki Dostumun Ölümü Karşısında" (Reşat Nuri Güntekin-Ercüment Ekrem Talu). Türk Tiyatrosu Dergisi. N. 304 (1957).
- 691 ÖNDER, Ali Rıza. "Akdenizin Ak Kenti Bodrum". Türk Dili. C. XXVIII, N. 260 (Mayıs 1973), C. XXVII, N. 258 (Mart 1973), ss. 519-522.
- 692 ÖMER Seyfettin. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 587-590.

- 693 (ÖMER Seyfettin). "Ömer Seyfettin'in Balkan Hatıraları I-XI". Hayat Mecmuası. Yıl: 11, N: 3-13 (12 Ocak-23 Mart 1967).
- 694 ÖMER Seyfettin. "Ruzname". Hayat. C. 1, N: 26 (1927).
- 695 ÖMER Seyfettin. "Ruzname". haz. Şerif Hulûsi Kurbanoğlu. Yeditepe. N: 127 (15 Mart 1957).
- 696 (ÖMER SEYFETTİN) . "Ömer Seyfettin'in Anı Defteri. Yahya Kemal ve Ömer Seyfettin". Yeni Edebiyat. N. 5 (Mart 1970), ss. 11-12.
- 697 ÖYMEN, Ünsal. "Cahit Sıtkı Tarancı'yı Nasıl Toprağa Verdik". Zafer. 27 ekim 1956.
- 698 ÖZ, Erdal. "Yalnızın Günlüğünden (G)". Türk Dili. C. X, N. 119 (Ağustos 1961), ss. 852-854.
- 699 ÖZÇELİK, O. Fehmi. "Memduh Şevket Esendal ile İki Saat". Hisar. N. 19 (Kasım 1951), ss. 10-11, 16-17.
- 700 ÖZEMRE, Ahmet Yüksel. "Çocukluğumun ve Gençliğimin Üsküdar'ı". İstanbul Armağanı 2. Yuvasız Çocuklar. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 1996, ss. 219-236.
- 701 ÖZKILIÇ, Osman Fuat. "Gezi İzlenimleri". Türk Dili. C. LV, N. 433 (Ocak 1988), s. 42.
- 702 ÖZTOP, Şener. "Ruh Gurbetinde Bir Şair Üzerine Anılarda Kalanları Yaşatmak". Türk Dili. C. LIV, N. 439 (Temmuz 1988), s. 29.
- 703 ÖZYALÇINER, Adnan. "Yazarın Ölümü (Hakkı Özkan)". Varlık. N. 1099 (Nisan 1999), ss. 31-34.
- 704 PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali. "Anarken (Ataç'ı Anışlar)". Türk Dili. C. XVI, N. 188 (Mayıs 1969), s. 585.
- 705 RADO, Şevket. "Türk İstiklâl Savaşının Arifesinde Bir Emekli Subayın Not Defteri". Hayat Tarih Mecmuası. N. 1 (Şubat 1971)
- 706 RADO, Şevket. "Akşamdan Akşam'a/Cahit Sıtkı'nın Arkasından". Akşam. 29 Ekim 1956.

- 707 SAATÇILAR, Neclâ. "Yağmurun Güllere Yağdığı Gibi". Türk Dili. N. 474 (Haziran 1991), s. 378; N. 479 (Kasım 1991), s. 365.
- 708 SABA, Ziya Osman. "Cahit'le Günlerimiz I-IV". Varlık. N. 441 (1 Kasım 1956), ss. 18-20; N. 442 (15 Kasım 1956), ss. 5-7; N. 443 (1 Aralık 1956), ss. 8-9; N. 444 (15 Aralık 1956), ss. 6-8.
- 709 SADRİ ETHEM. Ankara'da Mebus Alemleri, Resimli Ay, Kasım 1928.
- 710 SAFVET NEZİHİ. "Eski Hatıralar". Mecmua-i Edebiye. C. 1, N. 26 (13 Muharrem 1319-19 Nisan 1317), s. 203-205.
- 711 SALİHOĞLU, Mehmet. "Ataç Üzerine Anısal Bir İnceleme yada 'Sözden Söze' ". Türk Dili. C. XVI, N. 188 (Mayıs 1967), ss. 570-577.
- 712 SEDES, Selâmi İzzet. "Mehmed Rauf". Aylık Ansiklopedi. s. 278.
- 713 [SEDES], Selâmi İzzet. "Mehmet Rauf Merhum ve Eserleri". Resimli Şark. N: 14 (Şubat 1932), ss. 4-6.
- 714 SELİMOĞLU, Zeyyat. "Harami (Güney Röportajı)". Türk Dili. C. XII, N. 135 (Aralık 1962), ss. 169-170.
- 715 SELİMOĞLU, Zeyyat. "Yoldan İzlenimler". Türk Dili. C. XXVIII, N. 263 (Ağustos 1973), ss. 326-331.
- 716 SEYDA, Mehmet. "Çocuk Romanı". Türk Dili. C. XXXI, N. 280 (Ocak 1975), ss. 21-25.
- 717 SEYDA, Mehmet. "Romancı Günlüğü". Türk Dili. C. XXVIII, N. 263 (Ağustos 1973), ss. 311-315; C. XXIX, N. 269 (Şubat 1974), ss. 423-428; N. 271 (Nisan 1974), ss. 579-581; C. XXX, N. 279 (Aralık 1974), ss. 983-986; C. XXXIV, N. 303 (Aralık 1976), ss. 696-698; C. XXXVI, N. 310 (Temmuz 1977), ss. 43-49; C. XXXVII, N. 320 (Mayıs 1978), ss. 408-411; C. XXXIX, N. 329 (Şubat 1979), ss. 112-119; C. XLI, N. 340 (Ocak 1980), ss. 25-28; N. 343, ss. 233-238; C. XLIV, N. 365 (Mayıs 1982), s. 272.
- 718 SEYDA, Mehmet. "Romancı Günlüğü: Doğru-Zaman ve Roman Üzerine". Türk Dili. C. XLII, N. 354 (Haziran 1981), ss. 857-859.

- 719 SEYDA, Mehmet. Türk Dili. "Romancı Günlüğü; İki Uzun Öykü; Haymatloz; Geleneğe Yaslanmak". C. XLIII, N. 355 (Temmuz 1981), ss. 39-43.
- 720 SEYDA, Mehmet. "Üç Romanyla İrfan Yalçın". Türk Dili. C. XLI, N. 346 (Ekim 1980), ss. 423-427.
- 721 SOYUER, Halil. "Arkadaşım Cahit Sıtkı". Çaba (Ankara). C. 2, N. 24 (Ekim 1968), ss. 2-3.
- 722 SÜLEYMAN NAZİF. Mustafa Kemal'e İnanmazdım, Yakın Tarihimiz, C.1, s. 232. (1 Şubat 1926 Tarihli Yazıdan)
- 723 SÜLEYMAN NAZİF. Süleyman Nazif'in Kaleminden Namık Kemal, Yakın Tarihimiz, C.4, ss. 7-8. (1922 Tarihli Yazıdan)
- 724 SÜLKER, Kemal. "Kemal Tahir'den Anılar". Türkiye Defteri. N. 6 (Nisan 1974), ss. 68-71.
- 725 TALU, Ercüment Ekrem. "Mehmet Rauf." Edebiyat Alemi. N. 11-30 Haziran 1949, s. 1-6.
- 726 TANER, Haldun. "Ziya Osman İçin". Varlık. N. 449 (1 Mart 1956).
- 727 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Cahit Sıtkı'ya Dair Hatıralar". Varlık. N. 477 (1 Mayıs 1958), ss. 4-5.
- 728 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Reşat Nuri ve Eserleri". Cumhuriyet. N. 11673 (24 Ocak 1957).
- 729 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Dostum İsmail Habib". Cumhuriyet. N. 10594 (26 Ocak 1954).
- 730 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Nurullah Ataç İçin". Cumhuriyet. N. 11802 (4 Haziran 1957).
- 731 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Dostluğa ve Nurullah Ataç'a Dair". Cumhuriyet. N. 7739 (5 Mart 1946).
- 732 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Büyük Bir Muasır: İbnülemin Mahmud Kemal". Tasvir-i Efkâr. N. 4699 (3 Mayıs 1941).

- 733 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Yahya Kemal'in Ardından". Cumhuriyet. N. 12315 (7 Kasım 1958).
- 734 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Yahya Kemal İçin". Cumhuriyet. N. 12310 (2 Kasım 1958).
- 735 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Yahya Kemal'i Uğurlarken". Cumhuriyet. N. 8431 (4 Şubat 1948).
- 736 TANPINAR, Ahmet Hamdi. "Ahmet Haşim'e Ait Hatıralar". Yeni Türk. N. 70 (Temmuz 1933), ss. 867-872.
- 737 (TANPINAR, Ahmet Hamdi). "Tanpınar'ın Bilinmeyen Hatıraları/Akşamın Gölünde Can Veren Bulut". haz. İnci Enginün. Dergâh. N: 62 (Nisan 1995), ss. 1, 11.
- 738 (TANPINAR, Ahmet Hamdi). "Tanpınar'ın Bilinmeyen Hatıraları II/Dua Şiirin En Yüksek Merhalesidir". haz. İnci Enginün. Dergâh. N: 63 (Mayıs 1995), s. 7.
- 739 (TANPINAR, Ahmet Hamdi). "Tanpınar'ın Bilinmeyen Hatıraları III/Hem Şarklı Hem Garplı Olabilir miyiz?". haz. İnci Enginün. Dergâh. N: 64, (Haziran 1995), s. 7.
- 740 (TANPINAR, Ahmet Hamdi). "Tanpınar'ın Bilinmeyen Hatıraları IV/Ömrüm Bir Çölde Geçti". haz. İnci Enginün. Dergâh. N. 65 (Temmuz 1995), ss. 8-9.
- 741 TARUS, İlhan. "Tanıdığım Sait Faik". Kaynak. N. 95 (Haziran 1954).
- 742 TEOMAN, Sabahattin. "Ziya Osman Saba". Varlık. N. 448.
- 743 TEPEYRAN, Ebubekir Hazım. "Ebubekir Hazım Tepeyran'ın Hatıraları". Devrim Gazetesi. 1969.
- 744 TEPEYRAN, Ebubekir Hazım. "Musul'dan Hatıralar". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 409-410.
- 745 TEVETOĞLU, Dr. Fethi. "Mehmet Akif'ten Hatıralar". Türk Dili. C. LI, N. 420 (Aralık 1986), s. 547.

- 746 TİMURÖĞLU, Vecihi. "19 Mayıs 1978, Dağınık Bir Günlük". Türk Dili. C. XXVIII, N. 324 (Eylül 1978), ss. 398-404.
- 747 TİRALİ, Naim. "Esental'ı Son Ziyaret". Seçilmiş Hikâyeler. C. VI, N. 5 (Haziran 1952), ss. 68-71.
- 748 TOLLU, Cemal. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 601-602.
- 749 TÖKİN, Fûruzan Hüsrev. "Üç Gün Önce Beraberdik". Yeditepe. N. 62 (1 Haziran 1954).
- 750 TÜRKCÜ, Mehmet Necip. "İzmir'de Türklük ve Türk Dili Hareketleri". Anadolu Gazetesi. 1934 (83 sayı)
- 751 UÇAROL, Tuncer. "Günlük Üstüne Günlük". Türk Dili. C. XXXV, N. 307 (Nisan 1977), ss. 350-353; C. XXXIX, N. 333 (Haziran 1979), ss. 475-478.
- 752 UÇAROL, Tuncer. "Söylev Üstüne Günlük". Türk Dili. C. XL, N. 338 (Kasım 1979), ss. 271-277.
- 753 UÇAROL, Tuncer. "Şiirler Üstüne Günlük". Türk Dili. C. XLII, N. 354 (Haziran 1981), ss. 861-864.
- 754 UÇAROL, Tuncer. "Şiirler Üstüne Günlük ("Zambaklı Padişah" Ece Ayhan)". Türk Dili. N. 366 (Haziran 1982), s. 341.
- 755 UĞURLU, Dr. Mehmet Cemil. "Ahmet Muhîp Dıranas ile İlgili Bir Anı". Türk Dili. N. 478 (Ekim 1991), s. 258.
- 756 URAL, Orhan. "Anılarda Necatigil". Türk Dili. C. XLIV, N: 366 (Haziran 1982), s. 360.
- 757 UŞAKLIGİL, Halit Ziya. Enver Paşa Nasıl Padişah Damadı Olmuştu?, Yakın Tarihimiz, C.1, ss. 212-213. (Saray ve Ötesi'nden)
- 758 UŞAKLIGİL, Halit Ziya. Sürgündeki Sultan Hamid'i Ziyaret, Yakın Tarihimiz, C.1, ss. 229-231. (Saray ve Ötesi'nden)
- 759 UŞAKLIGİL, Halit Ziya. Trablus Harbi'nde İki Sadrazam Karşı Karşıya!, Yakın Tarihimiz, C.1, ss. 284-286.

- 760 UŞAKLIGİL, Halit Ziya.Son Sürre Alayı, Yakın Tarihimiz, C.1, s. 362.
(Saray ve Ötesi'nden)
- 761 UŞAKLIGİL, Halit Ziya.Kralların Ziyareti, Yakın Tarihimiz C.2, ss.
312-314.
- 762 UŞŞAKİZADE Mahmud Nedim. "Bir Hatıra". Mecmua-i Edebiye. C. 1,
N.18 (9 Zilkadir 1318-15 Şubat 1316), ss. 138-141.
- 763 UYAR, Tomris. "1976'nın Gündökümü". Türk Dili. C. XXXV, N. 308
(Mayıs 1977), ss. 494-496.
- 764 UYAR, Tomris. "1977'nin Gündökümü". Türk Dili. C. XXXVII, N. 318
(Mart 1978), ss. 211-216.
- 765 UYAR, Tomris. "Yüzleşmeler 98" (G). Varlık. N.1099 (Nisan 1999), s.25.
- 766 UYAR, Tomris. "Yüzleşmeler 98" (G). Varlık. N.1097 (Şubat 1999),
ss.15-16.
- 767 UYAR, Turgut. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 618-
619.
- 768 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. "Mustafa Kemal Paşa'yı Nasıl Tanıdım?". Türk
Dili. N. 383 (Kasım 1983), s. 411.
- 769 ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. "Günlük". Türk Dili. C. XI, N. 127 (Nisan
1962), ss. 594-596.
- 770 [ÜNAYDIN], Ruşen Eşref. "Nigâr Binti Osman Hanımefendi". Vakit, 16
Nisan 1918.
- 771 ÜRGÜP, Fikret. "Bir Hikâyeci, Sait Faik". Dünya-Sanat İlavesi-. N. 3 (2
Kasım 1953).
- 772 ÜRGÜP, Fikret. "Doktoru ve Yakın Arkadaşı Fikret Ürgüp Anlatıyor".
Dünya-Sanat İlavesi-. N. 16 (15 Mayıs 1954).
- 773 ÜRGÜP, Fikret. "Tanıdığım Sait Faik". Güney. N. 33 (Haziran 1970).
- 774 YAĞCIOĞLU, Halim. "Tanıdığım Sanatçılar/Cahit Sıtkı Tarancı". Çağrı.
C. 9, N. 87 (Nisan 1965), ss. 3-5.

775. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Hüseyin Cahit Yalçın'ın 50 Yıllık Siyasî Hatıraları". Halkçı Yeni Ulus Gazetesi, 1954.
776. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "İttihad-ı Terakki Cemiyeti'ne Nasıl Girdim?". Yakın Tarihimiz, C.1, ss. 23-24.
777. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Sultan Hamid'in İlk ve Son Ziyafeti". Yakın Tarihimiz, C.1, ss. 46-47.
778. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Ölüm Yıldönümünde Talat Paşa". Yakın Tarihimiz. C.1, ss. 88-89.
779. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Siyasî Bir Cinayete Kurban Giden Gazeteci Ahmet Samim". Yakın Tarihimiz, C.1, s. 109. (28 Ekim 1936 Tarihli Yazısından)
780. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "31 Mart'ın Provası ve Kendisi". Yakın Tarihimiz. C.1, ss. 136-137.
781. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "31 Mart'tan Sonra İdamlar Karşısında". Yakın Tarihimiz, C.1, ss. 170-171. (On Yılın Hikâyesi, 24 Haziran 1936 Tarihli Yazısı'ndan)
782. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Elli Yıl Önceki Parti Didişmeleri". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 244-245. (On Yılın Hikâyesi, Mart 1937 Tarihli Yazıdan)
783. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Osmanlı Meclisi'nde Arap Mebuslar". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 265-267. (10 Yılın Tarihi, 1935 Tarihli Yazıdan)
784. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Meşrutiyet'te İlk İstikraz". Yakın Tarihimiz. C. 1, ss. 366-367. (On Yılın Hikâyesi, 1936 Tarihli Yazıdan)
785. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Meşrutiyet'in İlk Mebuslar Alayı". Yakın Tarihimiz. C. 1, s. 390. (On Yılın Hikâyesi, 1935 Tarihli Yazıdan)
786. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Patrikhane Ne İstiyordu?". Yakın Tarihimiz. C. 2, s. 22. (1935, On Yılın Hikâyesi)
787. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Deniz Kuvvetlerinin Zoruyla Çekilen Sadrazam". Yakın Tarihimiz. C. 2, ss. 46-47. (1935, On Yılın Hikâyesi)

- 788 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Kudretsiz Bir Hükümet Müvesvis Bir Padişah". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 75-76. (1935, On Yılın Hikâyesi)
- 789 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Meşrutiyeti Sarsan İsyancılar". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 125-126. (On Yılın Hikâyesi)
- 790 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Bizde İlk Hizipleşme" *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 153-154.
- 791 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "1908 İnkılabı İnkılâpçı Değildi". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 179-180.
- 792 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Dünkü Koltuk Kavgaları". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 220-221. (On Yılın Hikâyesi, 1937)
- 793 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Büyükler ve Sorumluluk". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 233-234.
- 794 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Matbuatın Dalkavukluk İsteği". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 270-271.
- 795 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Hüseyin Cahit ve Politika". *Yakın Tarihimiz*. C. 2, ss. 407-408.
- 796 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Meşrutiyet ve Taassup". *Yakın Tarihimiz*. C. 3, ss. 68-69. (On Yılın Hikâyesi, 1937)
- 797 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "İttihat ve Terakki Panik İçinde". *Yakın Tarihimiz*. C. 3, ss. 122-123.
- 798 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Sadrâzam Aranıyor". *Yakın Tarihimiz*, C. 3, ss. 139-140.
- 799 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Siyasî Buhran ve Sonuçları". *Yakın Tarihimiz*. C. 3, ss. 203-204.
- 800 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Meclis Feshediliyor". *Yakın Tarihimiz*. C. 3, ss. 248-249. (On Yılın Tarihi, 1937)
- 801 YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Vazife Başına Dönüş". *Yakın Tarihimiz*. C. 3, ss. 269-270. (On Yılın Tarihi, 1937)

802. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "İttihat ve Terakkiye Hücumlar". *Yakın Tarihimiz*. C. 4, ss. 308-309.
803. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Bir Mücadele'nin Tarihinden". *Yakın Tarihimiz*. C. 4, ss. 349-350. (On Yılın Tarihi, 1937)
804. YALÇIN, Hüseyin Cahit. "Abdülhamid'in Hususî Dairesinde". *Yakın Tarihimiz*. C. 4, ss. 379-380. (On Yılın Hikâyesi, 17 Haziran 1936.
805. YAŞAR KEMAL. "Ziya Osman Saba İçin". *Varlık*. N. 448 (15 Şubat 1956).
806. YAZICIOĞLU, Tahir. "Cahit Sıtkı Tarancı ile Nasıl Tanıştım". *Sanat Dünyası*. 15 Mart 1968, s. 16.
807. YÖNTEM, Ali Canip. "Devirlerden Hatıralar (Selânik'te Toplanan Gençler İstibdada Karşı Bir Fikir Hareketine Nasıl Başladı Bu Hareketi Nasıl Yürüttüler?)". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 3-5.
808. YÖNTEM, Ali Canip. "Yakın Tarihten Sesler/Tevfik Fikret'in Hiç Bilinmeyen Bir Şiiri/Selânik'te Toplanan Hürriyetçi Gençlerini Edebi Çalışmaları Hakkında, Bu Gençler Arasında Bulunan Ali Canip Yöntem'in Anlattığı Çok İlgi Çekici Hatıralar". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 97-98.
809. YÖNTEM, Ali Canip. *Yakın Tarihten Sesler/Rıza Tevfik Selânik'te, Yakın Tarihimiz*. C.1, ss. 129-130.
810. YÖNTEM, Ali Canip. "Yakın Tarihten Sesler/ Benim Bildiğim Talât Paşa". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 161-162.
811. YÖNTEM, Ali Canip. "Yakın Tarihten Sesler/Mehmet Ali Tevfik Bey". *Yakın Tarihi*. C. 1, ss. 197-198.
812. YÖNTEM, Ali Canip. "Gençliğimizde Gönül İşleri". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 225-226.
813. YÖNTEM, Ali Canip. "Ziya Gökalp'e Türkçülüğü Aşıl原因 Adam". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 259-260.
814. YÖNTEM, Ali Canip. "Bizim Gençliğimizde Fikir Kavgaları". *Yakın Tarihimiz*. C. 1, ss. 289-291.

- 815 YÖNTEM, Ali Canip. "Bizim Selânik'te bir Gezinti". **Yakın Tarihimiz**. C. 1, ss. 328-330.
- 816 YÖNTEM, Ali Canip. "Genç Kalemler'in Yeni Dil Davası". **Yakın Tarihimiz**. C. 1, ss. 371-373.
- 817 YÖNTEM, Ali Canip. "Yakın Fikir Tarihimizde Servet-i Fünun'un Rolü". **Yakın Tarihimiz**. C. 1, ss. 385-386.
- 818 YÖNTEM, Ali Canip. "Yakın Tarihten Sesler/Selânik'te Bir Edebiyat Çekişmesi". **Yakın Tarihimiz**. C. 2, ss. 3-4.
- 819 YÖNTEM, Ali Canip. "Atatürk'ün Sofrası". **Yakın Tarihimiz**. C. 2, ss. 33-35.
- 820 YÖNTEM, Ali Canip. "Yakın Tarihten Sesler/Türk Dili Cemiyeti'nin İlk Kurultayı". **Yakın Tarihimiz**. C. 2, ss. 68-70.
- 821 YÖNTEM, Ali Canip. "Ölümün Mahiyetini Öğrenmek İçin Kendini Öldüren Yazar". **Yakın Tarihimiz**. C. 2, ss. 227-228.
- 822 YÖNTEM, Ali Canip. "Selânik'te 10 Temmuz Sabahı". **Yakın Tarihimiz**. C. 2, ss. 257-259.
- 823 YÖNTEM, Ali Canip. "Hızb-i Cedid". **Yakın Tarihimiz**. C. 2, ss. 353-355.
- 824 YÖNTEM, Ali Canip. "Bab-ı Âli Baskını'nın Bilinmeyen Tarafları". **Yakın Tarihimiz**. C. 2, ss. 387-389.
- 825 YÖNTEM, Ali Canip. "Atatürk'ün Sofrasında". **Yakın Tarihimiz**. C. 3, ss. 53-54.
- 826 YÖNTEM, Ali Canip. "Abdülhamit Devrinin Hiçbir Şeyden Yılmayan Yazarı Kemal Paşazade Sait Bey (Lâstik Sait)". **Yakın Tarihimiz**. C. 3, ss. 201-202.
- 827 YÖNTEM, Ali Canip. "Atatürk'ün Baş İlkesi İyimserlik". **Yakın Tarihimiz**. C. 3, ss. 225-227.
- 828 YÖNTEM, Ali Canip. "Milliyetperverlik Cereyanının En Büyük ve Kuvvetli Şahsiyeti Ziya Gökalp". **Yakın Tarihimiz**. C. 3, ss. 353-356.

- 829 YÖNTEM, Ali Canip. "Meşhur Zaptiye Müşiri Hüsni Paşa". *Yakın Tarihimiz*. C. 4, ss. 169-171.
- 830 YÖNTEM, Ali Canip. "Günlük". *Türk Dili*. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 591-593.
- 831 YUND, Kerim. "Behçet Kemal Çağlar'dan Anılar". *Türk Dili*. C. XXI, N. 219 (Aralık 1969), ss. 195-197.
- 832 YUND, Kerim. "Esendal'dan Anılar". *Türk Dili*. C. XXVI, N. 249 (Haziran 1972), s. 236-239.
- 833 YÜCEL, Hasan Âli. "Bayram Düşünceleri". *Milli Mecmua*. N. 36 (1 Mayıs 1341/14 Mayıs 1925), ss. 582-583.
- 834 YÜCEL, Tahsin. "Ziya Osman Deyince". *Varlık*. N. 449.
- 835 ZİYA PAŞA. "Defter-i A'mâl". *Mecmua-i Ebüzziya*, N. 13-15 (1298/1881)
- 836 ZORLUTUNA, Halide Nusret. "Bursa Hatıraları-Yeşil Türbe ve Camii". *Milli Mecmua*. N. 3 (1 Kânun-ı Evvel 1339/14 Aralık 1923), ss. 42-43.
- 837 ZORLUTUNA, Halide Nusret. "Dört Mevsimden Hatıralar (Hatıralarım)". *Defne Dergisi*. 1970-1971 vd.
- 838 _____ (Mülakat Yapılan. Mehmed Rauf'un Eşi Muazzez Hanım). "Eylül Muharriri Mehmet Rauf'un Son Demleri". *Son Posta*. N. 515 (30 Kânun-ı evvel 1931), ss. 1, 11.
- 839 _____ (R[esimli]. K[itap]). "Yeni Bir Ufuk (Seyahat İntiba'atından)". *Resimli Kitap*. C. 7, N. 33 (Teşrin-i evvel 1327/Ekim 1911), ss. 730-738.
- 840 _____ (R[esimli]. K[itap]). "Yeni Bir Ufuk (Teşrin-i sâni 1327)". *Resimli Kitap*. C. 7, N. 34 (Teşrin-i sâni 1327/Kasım 1911), ss. 799-810.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EDEBİYATÇILARIN ANILARININ İNDEKSİ

A. İSİM İNDEKSİ

A

- Abalioğlu, Yunus Nadi bkz. Yunus Nadi.
- Abasıyanık, Sait Faik 357, 035 (P), 410, 386, 033, 238, 187 (P), 013 (P), 211, 600, 619, 642, 643, 652, 741, 771, 773.
- Abdullah Cevdet 306, 300, 122, 337.
- Abdullah Zühtü 388.
- Abdülhalim Memduh 388, 122, 023.
- Adivar, Halide Edip 090, 386, 337, 187 (P), 089.
- Agâh Efendi 167.
- Ağaoğlu, Tektaş 259.
- Ahmet Ağaoğlu 337, 375.
- Ahmet Haşim 244, 306 (P), 300, 137, 388, 386, 033, 422, 228, 076, 187 (P), 200, 224, 307, 609, 610, 736.
- Ahmet Mithat Efendi 388, 187 (P), 370, 362, 023.
- Ahmet Nebil 389, 227.
- Ahmet Rasim 388, 379 (P), 337, 187 (P), 370, 307, 256, 602.
- Ahmet Reşit 388.
- Ahmet Samim 370, 230, 224.
- Ahmet Şuayıp 388.
- Aka Gündüz 187 (P).
- Akbal, Oktay 357, 244, 347 (P), 130, 259.
- Aker, Haluk 130.
- Akgün, Nahit Ulvi 035 (P), 033.
- Akıncıoğlu, Niyazi 033.
- Aksal, Sabahttin Kudret 035 (P), 036 (P), 130, 361, 170 (P), 524.
- Aktay, Salih Zeki 090 (P), 306 (P), 137, 422, 187 (P), 307, 259.
- Alangu, Tahir 347 (P), 130.
- Ali Kemal 388, 122.
- Ali Mükerrerem 306, 422, 307.
- Ali Naci 307, 224.
- Ali Sami 224.
- Ali Suavi 167.
- Ali Süha 224.
- Alkan, Ahmet Turan 94 (P).
- Altan, Çetin 033, 259.
- Altınay, Ahmet Refik 306 (P); 187 (P).
- Anday, Melih Cevdet 410, 386, 033, 238, 170 (P), 211, 375.
- Antel, Sadrettin Celal bkz. Sadrettin Celâl.
- Araz, Nezihe 410.
- Arıburnu, Orhon Murat 035 (P), 036 (P), 410.
- Arpad, Burhan 347 (P), 033.
- Arseven, Celâl Esat 388, 379 (P).
- Artam, Nurettin 187 (P).
- Asaf, Özdemir 357, 244.
- Asilyazıcı, Hayati 347 (P).
- Asral, Suat Salih 422.
- Asya, Arif Nihat 244, 306 (P), 158 (P), 361.
- Atabeyoğlu, Selâhattin Enis bkz. Selâhattin Enis

Ataç, Nurullah 244, 306 (P), 137,
130,033,238,187 (P),259,704,750.
Atay, Falih Rifki 244, 181, 386, 337,
187 (P),242,225,227,224.
Atay, Oğuz 386.
Atsız, Nihal 244,090.
Attilâ, Osman 158.
Ayaşlı, Münevver 94 (P).
Aydemir, Şevket Süreyya 244,
405,337,242.
Ayhan, Ece 185.
Aykaç, Fazıl Ahmet 244, 090, 306 (P),
187 (P),370,307,224.
Ayverdi, Ekrem Hakkı 259.
Ayverdi Samiha 259.

B

Baba Tahir 388.
Baha Tevfik 224.
Bakiler, Yavuz Bülent 94 (P).
Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı 108,
375.
Banarlı, Nihat Sami 685.
Başar, Şukûfe Nihal bkz. Şukûfe
Nihal.
Başkut, Cevat Fehmi 090.
Batu, Selâhattin 158.
Fuat Bayramoğlu 94 (P).
Baysal, Faik 244.
Berk, İlhan 170 (P),211.
Beyatlı, Yahya Kemal 244,090,306
(P); 300,137,386,361,405,187 (P),
199,242,307,089,170 (P),680,733,
734,735.
Bezirci, Asım 347 (P),185.
Binyazar, Adnan 347 (P).

Birsel, Salâh 244, 035 (P), 033,
259.
Bolayır, Ali Ekrem 306, 171, 388, 187,
387,224,256.
Bozdağ, İsmet 249.
Bozkurt, Mahmut Esat bkz. Mahmut
Esat.
Bozok, Hüsametdin 347 (P).
Boztepe, Halil Nihat 300,187 (P).
Bölükbaşı, Rıza Tefvik 244,181,300,
388,422,238,187 (P),230,108,224,
256.
Buğra, Tarık 158 (P),259,94 (P).
Buyrukçu, Muzaffer 357,130.

C

Cansever, Edip 357, 033,357, 185,
170 (P).
Celâl Sılay 405.
Cemal Süreya 357, 130, 410, 170
(P).
Cenab Şahabettin 300, 388, 187 (P),
387,256.
Ceyhun, Demirtaş 357.
Cumalı, Necati 033,238,170 (P).

Ç

Çağlar, Behçet Kemal 357, 244,
090,306 (P),137,361,422,249,170
(P),225,831.
Çamlıbel, Faruk Nafiz 244,306 (P),
386,361,405,422,337,187 (P),249,
170 (P).
Çapan, Cevat 357.
Çelebi, Asaf Halet 357,596,684.

Çınarlı, Mehmet 306 (P).
Çokum, Sevinç 158 (P), 94 (P).

D

Dağlarca, Fazıl Hüsni 035 (P), 137,
386, 033, 170 (P).
Damar, Arif 212.
Danişmend, İsmail Hâmi 090.
Derviş, Suad 244, 307.
Devrim, İzzet Melih 244, 388, 187
(P), 224.
Dilmen, İbrahim Necmi 361.
Dinamo, Hasan İzzettin 347 (P), 036
(P), 212.
Dranas, Ahmet Muhip 244, 306 (P),
137, 170 (P), 686.
Duran, Faik Sabri 306 (P).

E

Ebüzziya Tefvik 388.
Ecevit, Bülent 212, 375, 259.
Ediboğlu, Baki Süha 137, 033.
Ediz, Hasan Ali 347 (P), 386.
Eğilmez, Yaşar Nezihe bkz. Yaşar
Nezihe.
Eloğlu, Metin 170 (P).
Emine Semiye Hanım 379 (P).
Engin, İlhan 410.
Erbulak, Altan 357.
Erdoğan, Fahri 244.
Erdost, Muzaffer 357.
Erduran, Refik 212.
Erman, Nüzhet 158 (P).
Ernard, Ege 211.

Erozan, Celâl Sahir 090, 306 (P),
300, 388, 405, 422, 337, 187 (P), 370,
307, 224.

Ersoy, Mehmed Akif 300, 122,
405, 076, 187 (P), 089, 745.

Ertem, Sadri Edhem bkz. Sadri
Edhem.

Ertem, Raif 357.

Ertop, Konur 347 (P).

Esat Mahmut 307.

Esendal, Memduh Şevket 405, 699,
747.

Eyüboğlu, Bedri Rahmi 244, 238,
108, 170 (P).

Eyüboğlu, Sebahattin 347 (P), 386.

F

Fatma Aliye Hanım 379 (P), 023.
Felek, Burhan 337.
Fethi Naci 347 (P), 386.
Fikret Adil 244, 033, 337.
Florinalı Nazım 244, 306 (P), 187 (P).
Fuat, Memet 357.

G

Geçer, İlhan 158 (P).
Gezgin, Hakkı Süha 306 (P).
Giray, Mehmet Kemal bkz. Mehmet
Kemal
Göğceli, Kemal Sadık, bk. Yaşar Kemal
Gökyay, Orhan Şaik 306 (P), 259.
Gölpınarlı, Abdülbaki 386
Gönensay, Hıfzı Tefvik 306 (P).
Gövsa, İbrahim Alâattin 300, 187 (P).
Güllü Agop 167, 023.

Güney, Eflâatun Cem 357.
Güney, Yılmaz 386.
Güngör, Erol 94 (P).
Güntekin, Reşat Nuri 306 (P), 300,
422, 337, 187 (P), 307, 681, 690, 728.
Günyol, Vedat 347 (P).
Güran, Rasih 347 (P).
Gürpınar, Hüseyin Rahmi 388, 187
(P), 108.
Güvemli, Zahir Sıtkı 357, 108.

H

Hakkı Tahsin 307.
Halikarnas Balıkçısı 386, 337.
Halman, Talât Sait 158 (P).
Haluk Nihat 187 (P).
Hamamizade İhsan 187 (P).
Hançerlioğlu, Orhan 357, 306.
Hasan Hüseyin 212.
Hatemi, Hüsrev 94 (P).
Hızlan, Doğan 357, 347 (P).
Hilâv, Selâhattin 347 (P).
Hisar, Abdülhak Şinasi 244, 090, 379
(P), 361, 230.
Horozcu, Oktay Rifat bkz. Oktay Rifat
Hüseyin Daniş 388.
Hüseyin Hilmi (İştirakçi) 230.
Hüseyin Nâzım (Ahmed Reşid) 135.
Hüseyin Siret 306 (P), 036 (P), 388,
122, 187 (P).
Hüseyin Suat 388, 187 (P).

I

İşinsu, Emine 158 (P), 422, 249,
İlgaz, Rifat 036 (P).
İrgat, Cahit 212.

İ

İbnürrefik Ahmet Nuri 306 (P).
İhsan Raif 306, 422, 307.
İldeniz, Türkân 033.
İleri, Selim 259.
İleri, Suphi Nuri 108.
İlhan, Attilâ 357, 347 (P), 035
(P), 033, 170 (P), 259.
İnal, İbnülemin Mahmut Kemal 244,
300, Toros, mc (P); 361, 187 (P), 678,
732.
İsmail Safa 388, 256.
İzbudak, Velet Çelebi 388.

K

Kabağaçalı, Cevat Şakir bkz.
Halikarnas Balıkçısı.
K., Tarık Dursun 357, 130.
Kadri, Hüseyin Kâzım 388.
Kamu, Kemalettin Kâmi 306 (P), 187
(P), 170 (P).
Kanık, Orhan Veli 035 (P), 386, 238,
013 (P), 170 (P), 212, 375.
Kansu, Ceyhun Atuf 033, 170 (P).
Kaplan, Mehmet 158 (P), 033, 361,
212, 259, 660, 664, 669.
Karacan, Ali Naci 306 (P).
Karaer, Mustafa Necati 158 (P).
Karakoç, Sezai 259.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri 244,
090, 306, 158, 122, 422, 337, 187 (P),
242, 307, 230, 259.
Karay, Refik Hâlit 090, 379 (P), 033,
122, 422, 337, 187 (P), 307, 259, 224.
Karakurt, Esat Mahmut 306 (P).
Kaygılı, Osman Cemal 306 (P), 187
(P).
Kemal Tahir 357, 137, 405, 249,
724.
Kerim Sabit 388.
Kerim Sadi 337.
Kestelli, Raif Necdet 224.
Kısakürek, Necip Fazıl 306 (P), 036
(P), 137, 386, 187 (P), 089, 170 (P),
259, 225, 665.
Koçu, Reşat Ekrem 259.
Koni, Yunus Kâzım bkz. Yunus
Kâzım.
Koray, Kenan Hulusi 187 (P).
Korel, Orhan 405.
Koryürek, Enis Behiç 300, 422, 187
(P).
Köprülü, Fuat 244, 306 (P), 337,
187 (P), 013 (P), 342, 089, 387.
Körükçü, Muhtar 347 (P).
Kudret, Cevdet 238.
Kunt, Bekir Sıtkı 306 (P), 187 (P).
Kuntay, Mithat Cemal 244, 300,
137, 379 (P), 187 (P), 089.
Kurdakul, Şükran 185.
Kurucu, Ali Ulvi ayvazoğlu, ss (P).
Kutlar, Onat 357, 185.
Kutlu, Mustafa 259, 94 (P).
Külebi, Cahit 035 (P), 033, 170
(P).

L

Lav, Ercüment Behzat 187 (P),
Levent, Agâh Sırrı 422.

M

Mahmut Esat 388.
Mahmut Yesari 306, 300, 187 (P).
Makal, Tahir Kutsi 306.
Mehmet Cavit 388.
Mehmet Kemal 170 (P).
Mehmet Rauf 388, 422, 187 (P),
598, 608, 712, 725, 838.
Menemencioğlu, Nermin 347 (P).
Menemenlize Mehmet Tahir 388,
023.
Meriç, Cemil 1 5 8 (P);
ayvazoğlu, ss (P).
Meriç, Rıfki Melûl 422.
Meriçelli, Anıl 357.
Metin, Feridun 185.
Muallim Naci 388, 362, 023.
Mutluay, Rauf 347 (P).
Müfit Ratip 386, 187 (P), 224.
Müftüoğlu, Ahmet Hikmet 388, 187
(P), 370, 654.
Münci Fikri 388.

N

Nabızâde Nâzım 370.
Naime Halit 249.
Namık Kemal 388, 135, 167, 362,
723.
Nayır, Yaşar Nabi 357, 347 (P), 033,
170 (P).

Nazım Hikmet 244, 137, 386, 405,
337, 187 (P), 242, 307, 185, 342, 108,
249,212,224.

Necatigil, Behçet 357, 035 (P), 036
(P), 130, 410, 033, 170 (P), 259, 756.

Necdet Rüştü 187 (P).

Necmettin Sadık 224.

Nesin, Aziz 357,137,386,337,108.

Neyzen Tevfik 386,108.

Nezihe Muhiddin 244.

Nigâr Binti Osman 379, 023, 611, 640,
770.

Nizamettin Nazif 337.

O

Oğuzcan, Ümit Yaşar 379 (P), 170
(P).

Oğuzcan, Lütfü 379 (P).

Okay, Orhan 94 (P), 220, 004.

Oktay, Ahmet 170 (P).

Oktay Rifat 386,238,185,170
(P), 375.

Okurer, Cahit 158.

Onan, Necmettin Halil 187 (P).

Onger, Fahir 347 (P), 033.

Onur, Rüştü 035 (P).

Orhan Kemal 137, 379, 033, 185,
212,357.

Orhon, Orhan Seyfi 244, 090, 306
(P), 158, 405, 422, 337, 187 (P).

Ortaç, Yusuf Ziya 244, 306 (P), 405,
422, 337, 187 (P), 307.

Ozanoğlu, Yahya Saim 306 (P).

Ozansoy, Faik Âli 379 (P), 187 (P),
224.

Ozansoy, Halit Fahri 158, 388,
422, 187 (P), 170 (P), 375.

Ozansoy, Munis Faik 306 (P), 158
(P),; 137, 379 (P), 170 (P).

Ö

Ömer Rıza 187 (P)

Ömer Seyfettin 300, 337, 187 (P),
307.

Öngören, Ferit 357.

Örik, Nahit Sırrı 238.

Öz, Erdal 185.

Özdemir Asaf 035 (P), 036 (P),
130.

Özel, İsmet 259.

Özemre, Ahmet Yüksel ayvazoğlu,
ss (P).

Özer, Kemal 357,185.

Özlü, Demir 357,410,386.

Özlü, Tezer 410.

Özseven, Hüseyin Siret. bkz. Hüseyin
Siret.

Özyalçın, Adnan 357,033,185.

P

Pakdil, Nuri 130.

Pepeyi, Haluk Nihat bkz. Haluk
Nihat.

Peride Celâl 405,357.

Püsküllüoğlu, Ali 130.

Pulur, Hasan 357.

Rado, Şevket 375.

Ran, Nazım Hikmet bkz. Nazım
Hikmet.

Recaizade Mahmut Ekrem 388,
370,362,256,023.
Reşit Saffet 370.
Rey, Ekrem Reşit 306 (P).

S

Saba, Ziya Osman 306 (P), 035 (P),
036 (P), 033, 170 (P), 511, 612, 641,
658,726,835.
Sabahattin Ali 090, 033, 238, 337,
187 (P), 342.
Sadrettin Celâl 361.
Sadri Edhem 238, 187 (P).
Safa, Peyami 244, 090, 306 (P),
300, 137, 337, 187 (P), 242, 089, 259,
224,586,594,648,683.
Saffetî Ziya 388,386,256.
Safvet Nezihi 306 (P), 388.
Samanoğlu, Gültekin 158 (P).
Sami Paşazade Sezai 122, 187 (P), 370,
089.
Samih Rifat bilge, avi; 187 (P).
Salim Rıza 238.
Sedes, Selâmi İzzet 187 (P).
Sekizinci, İbnürrefik Ahmet bkz.
İbnürrefik Ahmet.
Selâhaddin Enis 306 (P), 187 (P), 307.
Selekler, Hâmit Macit 170 (P).
Serdaroğlu, Emin Bülent 306 (P), 300,
187 (P), 224.
Sertel, Sabiha 244,337,185.
Sertel, Zekeriya 244,195,185,342.
Sevük, İsmail Habib 244, 306 (P),
379 (P), 422, 089.
Seyda, Mehmet 185.

Sılay, Celâl 244, 036 (P).
Simavi, Sedat 244.
Siyavuşgil, Sabri Esat 306 (P), 033.
Süleyman Nazif 300, 388, 244, 187 (P),
224
Süleyman Nesip 224.
Sülker, Kemal 259.

Ş

Şahabeddin Süleyman 306, 422, 187
(P), 307, 224.
Şasa, Ayşe 94 (P).
Şentürk, Ahmet Tufan 158 (P).
Şinasi 167.
Şirin, Mustafa Ruhi 94 (P).
Şükûfe Nihal 090, 306 (P), 422,
249,089.

T

Tahsin Nahit 306 (P), 386, 122,
224.
Talû, Ercüment Ekrem 306 (P), 300,
337, 187 (P), 108, 089, 601, 615, 650,
690.
Tamer, Ülkü 185.
Tan, Turhan 187 (P).
Taner, Haldun 357.
Tanpınar, Ahmet Hamdi 244, 090,
386, 361, 422, 242, 170 (P), 375, 224,
669.
Tanrı Kurt, Hasan 211,212.
Tanrıöver, Hamdullah Suphi 306 (P),
388, 379 (P), 386, 405, 337, 187 (P),
242,307,089,375.

Tansuğ, Sezer 347 (P).
Tanyol, Cahit 244.
Tarancı, Cahit Sıtkı 244, 130,
386, 033, 238, 170 (P), 375, 522, 523,
597, 604, 606, 616, 621, 622, 623, 624,
626, 637, 645, 651, 697, 706, 708, 721,
727, 774, 806.
Tarhan, Abdülhak Hâmid 244,
090, 306 (P), 300, 388, 274, 379 (P),
122, 415, 337, 187 (P), 089, 224.
Tarus, İlhan 158.
Taşer, Suat 170 (P).
Taşhan, Suphi 238.
Tayyip, Muzaffer 035 (P).
Tecer, Ahmet Kutsi 244, 306 (P),
422, 242, 170 (P)
Teodor Kasap 167
Tepedelenli, Nezihe Muhiddin bkz.
Nezihe Muhiddin.
Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif
bkz. Nizamettin Nazif.
Tepeyran, Ebubekir Hazım 388, 033.
Tevfik Fikret 300, 388, 405, 422,
370, 135, 256.
Tevfik, Mehmet Ali 306 (P).
Tevfik Nevzat 388.
Tevfik, Niyazi 306 (P).
Tez, İlhami Bekir 108.
Tirali, Naim 130.
Topçu, Nurettin 661, 662.
Tokadizade Şekip Bey 388.
Tokgöz, Ahmet İhsan 388, 274,
230, 256.
Topçu, Nurettin 244.
Toprak, Burhan 375.
Tör, Vedat Nedim 361.
Tunç, Mustafa Şekip 137.

Tülbentçi, Feridun Fazıl 170 (P).

U

Uğurlu, Nurer 185.
Ulunay, Refi' Cevad 306 (P).
Umran, Sedat 94 (P).
Us, Hakki Tarık 244, 337.
Uşaklı, Ömer Bedrettin 170 (P).
Uşaklıgil, Halit Ziya 306 (P), 300,
187 (P), 363, 370, 256, 653.
Uyar, Turgut 170 (P).
Uyguner, Muzaffer 347 (P).
Uygur, Nermi 347 (P).

Ü

Ülken, Hilmi Ziya 137, 212, 211, 375.
Ünaydın, Ruşen Eşref 306, 337, 187
(P), 230, 089.
Üstün, Nevzat 386.

V

Valâ Nurettin 306, 422, 185.
Velit EbuZZiya 337, 225.

Y

Yalçın, Hüseyin Cahit 244, 300, 187
(P), 375, 256.
Yalçın, Hüseyin Suat bkz. Hüseyin
Suat.
Yalçın, Nevzat 158 (P).
Yaşar Kemal 357, 375, 212, 259.
Yaşar Nezihe 379 (P).

Yavuz, Hilmi 033, 259, 298, 94
(P), 132.
Yazar, Mehmet Behçet 306 (P).
Yeşil, Cemal 158.
Yetkin, Suut Kemal 347 (P), 137.
Yınanç, Mükrimin Halil 244, 361,
375.
Yöntem, Ali Canip 306 (P), 388, 187
(P), 307.
Yunus Kâzım 187 (P),
Yunus Nadi 337,
Yurdakul, Mehmet Emin 090, 300,
422, 337, 187 (P), 370.
Yusuf Akçura 337.
Yusuf Kâmil Paşa 167.
Yücel, Can 410, 386, h; 415.
Yücel, Hasan Âli 244, 300, 033.

Z

Ziya Gökalp bilge, avi; 300, 405, 337,
187 (P), 230, 387, 224, 568.
Ziya Paşa 167.
Zorlutuna, Halide Nusret 090, 306
(P), 158 (P), 249.

B. ESER İNDEKSİ

A

Açıl Kilidim Açıl (Ercüment Behzat
Lav) 187.
Ah Beyoğlu, Vah Beyoğlu (Salâh
Birsell) 259.
Altınordu (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)
187.

Ateş Gecesi (Reşat Nuri Güntekin)
422.
Anayurt Otelı (Yusuf Atılğan) 212.
Aşka Kitakse (Naim Tirali) 033.
Aşk-ı Memnu (Halit Ziya Uşaklıgil)
187.
Avrupa'da Bir Cevelan (Ahmet Mithat
Efendi) 187.
Avrupa Mektupları (Cenap
Şahabettin) 187.

B

Baba Lüferle Balıkçılar (Ayhan
Sarısmailoğlu) 033.
Babıali (Necip Fazıl Kısakürek) 259.
Baharla Gelen (Erhan Bener) 033.
Bahr-i Hazer (Nazım Hikmet Ran)
337, 405.
Balâ'dan Bir Ses (A. Hâmid Tarhan)
362.
Benerci Kendini Niçin Öldürdü
(Nazım Hikmet Ran) 405.
Benim Küçük Dostlarım (H. Nusret
Zorlutuna) 422.
Bereketli Topraklar (Orhan Kemal)
212.
Bıçağın Ucu (Attilâ İlhan) 212.
Bir Gece Yıldızlarla (Emine Işınsu)
249.
Bir Gün Büyüyeceksin (Mehmet
Seyda) 033.
Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası (Halit
Ziya Uşaklıgil) 388.
Bir Muhtıra'nın Son Yaprakları (Halit
Ziya Uşaklıgil) 388.

Bir Ölünün Defteri (Halit Ziya Uşaklıgil) 388,256.
Bir Sefile'nin Hasbihali (A. Hâmid Tarhan) 362.
Bir Serencam (Yakup Kadri Karaosmanoğlu) 422.
Böyle Gelmiş Böyle Gitmez (Aziz Nesin) 033.
Bu Toprağın Kızları (Aka Gündüz) 187.

C

Canfeza (Mehmet Rauf) 256.
Cezmi (Namık Kemal) 135.
Cunun-ı Aşk (A. Hâmid Tarhan) 362.
Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman (Tahir Alangu) 033.

Ç

Çanakkale Destanı (F. Hüsnü Dağlarca) 033.
Çeviri (Behçet Necatigil) 033.
Çıkmaz Sokak (Şahabettin Süleyman) 224.

D

Damga (Halit Ziya Uşaklıgil) 187.
Deniz Aşırı (Falih Rifki Atay) 187.
Deniz Feneri (Hasan İzzettin Dinamo) 033,212.
Divançe (Behçet Necatigil) 033.
Divaneliklerim (A. Hâmid Tarhan) 362.

Duhter-i Hindû (A. Hâmid Tarhan) 362.

E

Elhan-ı Vatan (Faik Âli Ozansoy) 187.
Elveda Yıldızlar (Cenap Şahabettin) 187.
Erenlerin Bağından (Yakup Kadri Karaosmanoğlu) 422.
Eşber (A. Hâmid Tarhan) 362.
Evren Türküsü (Nahit Ulvi Akgün) 033.
Eylül (Mehmet Rauf) 187.
Eytam-ı Şühedaya (Cenab Şahabettin) 187.

F

Ferdi ve Şürekâsı (Halit Ziya Uşaklıgil) 187,256.
Ferhad ile Şirin (Nazım Hikmet Ran) 033.
Ferhunde Kalfa (Halit Ziya Uşaklıgil) 388.
Fikir Hareketleri (Hüseyin Cahit Yalçın) 187.
Finten (A. Hâmid Tarhan) 362.
Frankfurt Seyahatnamesi (Ahmet Haşim) 187.

G

Geceden Taşan Dertler (H. Nusret Zorlutuna) 422.
Gece Konuştu (Reşat Enisi) 212.
Gemiciler (Enis Behiç Koryürek) 187.

Git Bahar (H. Nusret Zorlutuna) 422.
Gonk Vurdu (Reşat Enisi) 212.
Güneşi İçenlerin Türküsü (Nazım Hikmet Ran) 337.

H

Hac Yolunda (Cenab Şahabettin) 187.
Hangi Sol (Attilâ İlhan) 259.
Hayal İçinde (Hüseyin Cahit Yalçın) 388.
Hayat ve Gençlik (Zekeriya Sertel-Nebizade Hamdi) 337.
Horoz (Fazıl Hüsnü Dağlarca) 033.

İ

İbn Musa (A. Hâmid Tarhan) 362
İçli Kız (A. Hâmid Tarhan) 362.
İki Âmanın Sözlere (Yakup Kadri Karaosmanoğlu) 422.
İki Serseri Var (Nazım Hikmet Ran) 337.
İlhan (A. Hâmid Tarhan) 362.
İlkyaz (Gülten Akın) 033.
İmparator (Erol Toy) 212.
İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu? (Attilâ İlhan) 212.

J

Jakond ile Si-ya-u (Nazım Hikmet Ran) 405.

K

Kahveler Kitabı (Salâh Birsell) 259.
Karıma Mektup (Nazım Hikmet Ran) 337.
Kerem Gibi (Nazım Hikmet Ran) 337,
Kılıç ve Kalem (Y. Kadri Karaosmanoğlu) 224.
Kılıçlara Mahmuzlara Veda (Cenap Şahabettin) 224.
Kırık Hayatlar (Halit Ziya Uşaklıgil) 187.
Kiralık Konak (Yakup Kadri Karaosmanoğlu) 422.
Kitabe-i Gam (Ahmet Rasim) 187.
Korkunç Bir Tren (Sait Faik Abasıyanık) 033.
Kurtlar Sofrası (Attilâ İlhan) 212.
Kutsal İsyân (Hasan İzzettin Dinamo) 033.
Küçük Şeyler (Samipaşazade Sezai) 388.
Küller (H. Nusret Zorlutuna) 422.

L

Liberte (A. Hâmid Tarhan) 362.

M

Macera-yı Aşk (A. Hâmid Tarhan) 362.
Mahmuzlar (Cenap Şahabettin) 187.
Mai ve Siyah (Halit Ziya Uşaklıgil) 388.
Makber (A. Hâmid Tarhan) 362.

Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim
Olsaydın (Selim İleri) 249.
Memleket Hikâyeleri (Bekir Sıtkı
Kunt) 187.

N

Nazife (A. Hâmid Tarhan) 362.
Nemide (Halit Ziya Uşaklıgil) 388, 187,
256.
Nesl-i Ahir (Halit Ziya Uşaklıgil) 388.
Nesteren (A. Hâmid Tarhan) 362.
Nirvana (Y. Kadri Karaosmanoğlu)
224

O

O Karanlıkta Biz (Attilâ İlhan) 212.
Ortalık (Cahit Irgat) 212.
Oyun 6 Tablosu (Burhan Arpad) 033.

P

Pariste Bir Türk (Ahmet Mithat
Efendi) 187.
Piyale (Ahmet Haşim) 228, 224.

R

Ruhlar (A. Hâmid Tarhan)
362.
Rübab-ı Şikeste (Tevfik Fikret) 122.

S

Sabr u Sebat (A. Hâmid Tarhan)
362.
Sahra (A. Hâmid Tarhan) 362.

Salkım Söğüt (Nazım Hikmet Ran) 337.
Sardanapal (A. Hâmid Tarhan) 362.
Sefile (Halit Ziya Uşaklıgil) 388.
Sinekli Bakkal (Halide Edip Adivar)
187

Siyah Süs (Şahabettin Süleyman)
224.

Sodom ve Gomore (Yakup Kadri
Karaosmanoğlu) 259
S.O.S (Ercüment Behzat Lav) 033.
Son Asır Türk Şairleri (İbnülemin
Mahmut Kemal İnal) 187.
Son Lütuf (H. Nusret Zorlutuna) 422.
Suyu Arayan Adam (Ş. Süreyya
Aydemir) 405.
Süvariler (Enis Behiç Koryürek) 187.

Ş

Şeytan Diyor ki (Fazıl Ahmet Aykaç)
187.
Şifadaki Kadın (Halit Fahri Ozansoy)
307.

T

Tarık İbn Ziyad (A. Hâmid Tarhan)
362.
Taşra Kızının Deliceleri (Türkân
İldeniz) 033.
Tayflar Geçidi (A. Hâmid Tarhan)
362.
Tek Adam (Ş. Süreyya Aydemir) 033.
Tasadüf (Orhan Seyfi Orhon) 422.
Telemak (Yusuf Kâmil Paşa) 135.
Tezer (A. Hâmid Tarhan) 362.
Toprak (Reşat Enisi) 212.

Turhan (A. Hâmid Tarhan)
362.

Türk Halısı (Ahmet Hikmet
Müftüoğlu) 187.

Ü

Üzümcü (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)
187.

V

Vasiyet (Ali Ekrem Bolayır) 187.

Vatan Yahut Silistre (Namık Kemal)
167.

Y

Yadigâr-ı Harb (A. Hâmid
Tarhan) 362.

Yaraya Tuz Basmak (Attilâ İlhan)
212.

Yaşamak Güzel Şey be Kardeşim
(Romantika) (Nazım Hikmet Ran)
339.

Z

Zafername (Ziya Paşa) 167.

Zaviye-i Felâsefe (Cenap Şahabettin)
187,224.

Zeynep (A. Hâmid Tarhan) 362.

Zeytin Dağı (Falih Rıfki Atay) 187,
212.

Zilli Bebek (Nazım Hikmet Ran) 337.

Zoraki Diplomat (Yakup Kadri
Karaosmanoğlu) 259.

C. SÜRELİ YAYIN İNDEKSİ

A

A Dergisi 307.

Adım Adım Genç Nesil (İzmir) 212.

Akis Dergisi 033.

Anadolu Mecmuası 242.

Aramak Mecmuası 361.

Aydın Tarihi Dergisi 337.

B

Başak (Adana) 212.

Birinci Kitap ... Dergisi 405.

Büyük Mecmua 337,342.

C

Cihan 370.

Cumhuriyet Gazetesi 337, 342,
259.

D

Değirmen Mecmuası 361.

Doğru Söz Gazetesi (Mersin) 337.

Dost Dergisi 238.

G

Genç Kalemler 337.

Görüşler Dergisi 337,342.

H

Hakimiyet-i Milliye 337.

Hizmet Gazetesi 388.

Hürriyet Gazetesi (Paris) 135, 167. Servet-i Fünûn Dergisi 306, 370, 388.

İ

İbret 167.
İleri 225.

K

Kadro 225,227.
Kaynak (Ankara) 212.

M

Malûmât 135.
Mavi Dergisi 130,212.
Mektep Mecmuası 388,256.
Mirsad 135.
Muhbir 167.

N

Nedim Dergisi 422,307.

P

Papirüs 033.
Peyam 230,224.
Pınar (İstanbul) 212.

R

Resimli Ay 337,342.
Rûbab 307.

S

Sırat-ı Müstakim 337.
Silâh Dergisi 337.
Son Posta Gazetesi 337.

Ş

Şafak Mecmuası 337.

T

Tan Gazetesi 337,342.
Tanin 225.
Tasvir-i Efkâr 337.
Tercüman 225,94 (P).
Tevhid-i Efkâr 225.
Türk Edebiyatı 94 (P).
Türk Yurdu 337.
Türk Dili 259.

U

Ulus 225.
Umran 370.

V

Vakit 225.
Varlık 033,259.
Vatan 167.

Y

Yedigün 259.
Yeni Felsefe Dergisi 337.
Yeni Gün Gazetesi 337.

Yenilik Dergisi 033.
Yeni Dergi 422,242,185,224.
Yeni Ses Dergisi 337.
Yeni Okul Dergisi 422.
Yurt ve Dünya Dergisi (Ankara) 337.

Edebiyat ve Politika 033
Edebiyat ve Cinsellik 212.
Eleştiri 033,130,212.
Eski Harfli Çocuk Dergileri 249.
Eylül Ayı 033.

D. KONU İNDEKSİ

A

Anılar 386,033,130.
Aşk 033.
Atatürk/Atatürkçülük 342, 337,
230,249,387,211,212,259,225,386,
379,415,171,405.
Aydınlar 259.

B

Batılılaşma/Batıcılık 033, 211,
212.
Baylan Pastanesi 211.
Beyoğlu 224,132,023

D

Dil Yanlışları 033,386.
Divan Edebiyatı/Şiiri 307, 211,
212,227.

E

Edebiyat 033,386,076,307,362.
Edebî Toplantılar 307.
Edebiyat Tarihçiliği 033.

F

Fecr-i Ati 093,306,388,386,187 (P),
370,242,307,230,212,224.

G

Garip Şiiri/İkinci Yeni 211,212.
Gazetecilik 337.
Gezi-Seyahat 386,033.
Günlük 386,033.

H

Halk Edebiyatı/Halk Şiiri 307,
211,212.
Hatıralar 230.
Hayat Ansiklopedisi 337.
Hececiler 405.

İ

İkinci Yeni 212.
İnanç/İnançsızlık 244, 386,
242,375.
İslâm Ansiklopedisi 337.
İslâmiyet 259.
İstibdad 167.
İstanbul 386,033,405,337.
İzmir 224.

J

Jön Türkler 370,167.

K

Kadın 033, 405, 073, 242, 259,
227,362,023.

Klasik Türk Müziği 375.

M

Marksist Şiir 033.

Mavi Hareketi 211.

Meşrutiyet Devri Fikir Akımları 337.

Meşrutiyetin İlanı 370.

Mevlevilik 415.

Millî Edebiyat 228.

Mutluluk 033.

N

Nev-Yunanîlik 224.

O

Oğlumun Kütüphanesi 187.

Okumak 033.

Okur İçin Yazmak 033.

Ö

Ölüm 033.

Öykü [Yazmak] 388,130,033.

Öztürkçe 033,375.

R

Roman Dili ve Roman 388, 130,
033,212.

Roman Okuma 242,212.

Romantizm 259.

S

Sansür 370,195,342,167,256.

Salon Toplantıları 306 (P).

Sanat Akımları 033.

Selânik 337.

Servet-i Fünûn/Edebiyat-ı Cedide 306
(P), 130, 388, 422, 187, 370, 242,
259,224,256,023.

Sevgi 033.

Sosyalizm 342,337,405,212,259.

Sosyoloji 259.

Ş

Şair/Yazarın Toplumdaki Yeri 033

Şiir 386,033,130,122,405,242,212,
259.

Şiir Söylemek 405.

T

Tanzimat Edebiyatı 388.

Tercüme ve Problemleri 388, 130,
386,033,405,259.

Tiyatro 256,357.

Toplumcu Şiir/Edebiyat 033.

Türkçe 259.

Türkçülük/Turancılık 337.
Türk Dilinin Sadeleşmesi 337,256.
Türk Dil Kurumu 306, 259.
Türk Edebiyatında Polemikler 306.
256.
Türk Ocağı 224.

Y

Yalnızlık 259.
Yasak Yayınlar 033.
Yaşam 259.
Yazarın Sorumluluğu 033.
Yazar-Eser İlişkisi 033.
Yazarlık 033.
Yazmak 386,033.
Yedi Meşale 130,187.
Yeni Lisan/ Beyaz Lisan 122, 187,
224.

KAYNAKÇA

A. TEZLER:

a. Anı Türü İle İlgili Yapılmış Tezler:

AKARSU, Sevim. "Ahmed Midhat Efendi'nin Menfa Adlı Eseri'nin İncelenmesi". Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1987, II+164 s.(Mezuniyet Tezi)

AYDIN, Hüdadât. "Halid Ziya'nın "Kırk Yıl" Adlı Hatıratında Geçen Edebî Şahsiyetlerin Sistematik Tedkiki". Türkiyat Enstitüsü 1972, 147 s. (T. 1258)(Mezuniyet Tezi)

BOZOĞLU, Ömer. "Avrupa'da Bir Cevalân (900-1027)". Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1989, II+144 s.(Mezuniyet Tezi)

ÇEVİKER, Leyla. "Avrupa'da Bir Cevalân". Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1989, 68 s.(Mezuniyet Tezi)

DURMUŞ, Nuri. "Ahmet Midhat Efendi Avrupa'da Bir Cevalân-İnceleme, Atatürk Üniversitesi". Erzurum 1980, III+97+2 s.(Mezuniyet Tezi)

ERDOĞMUŞ, Erçin. "Muallim Nâci'nin "Ömer'in Çocukluğu" ve "Medrese Hatıraları", Türkiyat Enstitüsü 1971, XVI+174 s. (T. 1130) (Mezuniyet Tezi)

GÖKÇAN, Ümit. "Avrupa'da Bir Cevalân". Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1989, II+144 s.(Mezuniyet Tezi)

GÜLMEZ, Ahmet. "Geçmiş Günler (Rüşen Eşref)". Türkiyat Enstitüsü 1980, VII+140 s. (T. 2117) (Mezuniyet Tezi)

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk. "Abdülhak Hamid'in Hatıraları (Hatırat-Ruznâme)". Türkiyat Enstitüsü 1969, XLIV+329 s. (T. 884) (Mezuniyet Tezi)

KADAK, Mikail. "Avrupa'da Bir Cevalân". Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1989, II+105 s. (Mezuniyet Tezi)

KAHYAOĞLU, Ayfer. "Yusuf Akçura'nın "Mevkûfiyet Hatıraları", "Eski Şûrâyı Ümmet'te Çıkan Makalelerinden", "Üç Tarz-ı Siyaset" İsimli Eserlerinin İncelenmesi", Türkiyat Enstitüsü 1972, VII+204 s. (T.1233) (Mezuniyet Tezi)

KARACA, Mehmet. "Akif Paşa ve Tabsıra". Türkiyat Enstitüsü 1950, 167 s. (T. 422) (Mezuniyet Tezi)

KAZAK, Berna. "'Ömrüm' Ali Kemal'in Hatıratı". Türkiyat Enstitüsü 1954, XV+197 s. (T. 447) (Mezuniyet Tezi)

KORKMAZ, Aziz. "Cenâb Şahabeddin-Hac Yolunda-" Türkiyat Enstitüsü 1980, LXXXVI+185 s. (T. 2062) (Mezuniyet Tezi)

KÖKSAL, Hüseyin. "Hüseyin Cahit'in "Kavgalarım" Kitabı". Türkiyat Enstitüsü 1980, VII+94 s. (T. 2147) (Mezuniyet Tezi)

NALÇA, Ayla. "Diyorlar ki (Rûşen Eşref)". Türkiyat Enstitüsü 1971, XI+324 s. (T. 1119) (Mezuniyet Tezi)

ÖZDEMİR, Ekrem. "Avrupa'da Bir Cevelân Üzerine Bir İnceleme (400-500 Sayfalar Arası)". Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1988, 118+11 s.(Mezuniyet Tezi)

ÖZLER, Şükran. "Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Kadar Basılmış Seyâhatnâmeler". Türkiyat Enstitüsü 1957, 122 s. (T. 511) (Mezuniyet Tezi)

TUNCER, Keriman. "Meşrûtiyet Hatıraları (Hüseyin Cahit Yalçın)". Türkiyat Enstitüsü 1972, 560 s. (T. 1339) (Mezuniyet Tezi)

YILDIRIM, İhsan. "Ahmet İhsan (Tokgöz)'ün "Avrupa'da Neler Gördüm" Adlı Seyahat Eserinin İncelenmesi". Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1979, 87 s.(Mezuniyet Tezi)

b. Diğer Tezler:

BAYRAKTAR, Tilda. Güneş Mecmuası. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1986, 233 s. (L)

ÇANDIR, Muzaffer. Milli Mecmua (1-50. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı, Sivas 1992, IX+756 s. (DK)

ÇUBUKÇU, Mehtap. Resimli Kitap, Fihrist-Metin. Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1987, 180 s. (L)

KARABULUT, Ramis. Hürriyet-i Fikriyye Mecmuası (İnceleme ve Seçilmiş Metinler). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sivas 1997, 133 s. (YL)

KAHRAMAN, Mehmet. Utarid Mecmuası (2-19. Sayılar). Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1987, 86 s. (L)

KIRIMLI, Bilâl. Yeni Mecmua. İnceleme, İndeks ve Seçilmiş Makale ve Şiirler, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara 1988, X+349 s.(YL)

KÜÇÜK, Sabahattin. Yeni Mecmua (46-90. Sayılar Üzerinde Bir Araştırma) İnceleme ve Seçilmiş Metinler, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sivas 1992, XXI+669 s.

POLAT, Nâzım Hikmet. "Türk Siyâsî Hâtırâtına Göre Son Üç Padişahımız". Atatürk Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Erzurum 1979. (L)

TURİNAY, Necmeddin. Resimli Kitap (Edebiyata Dair Yazılar ve İndeks). Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1980, 472 s. (Doktora Ön Çalışması)

YURDUN, Derya. Mecmua-i Edebiyye (İnceleme, Tahlili Fihrist, Seçme Metinler-YL), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 1999.

B. ANSİKLOPEDİLER-KATALOGLAR-BİBLİYOGRAFYALAR:

Uçman, Abdullah. "Günlük". TDEA. C. III, ss. 417-418.

Koray, Enver. Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası (1729-1984). IV C. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul: 1952-1987.

Enginün, İnci -Mustafa Kutlu. "Hatırat". TDEA. C. IV, ss. 156-158.

Okay, Orhan. "Hâtırat". TDV İslâm Ansiklopedisi. C. XVI, ss. 445-449.

Özege, Seyfettin. Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu. V. C. İstanbul: 1971-1979.

_____. Türkiye Kitap Kataloğu/Satışta Olan Tüm Yayınlar. II C. İstanbul: Türdav Yayınları, 1997.

S.H. Steinberg. "Memoirs". Cassel's Encyclopaedia of Litterature, vol. I, 63, 1953.

C. KİTAPLAR:

Abdünnür, Cebbür . el-Mu'cemü'l-edebî. Beyrut: 1984.

Ahmet Haşim. Frankfurt Seyahatnamesi/Mektuplar/Mülâkatlar. haz. İnci Enginün-Zeynep Kerman. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991.

Ataç, Nurullah. Günlerin Getirdiği. 4. bs., İstanbul: Can Yayınları, 1997.

Aytaç, Gürsel . Edebiyat Yazıları II. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991.

Birsel, Salâh . Günlük. İstanbul: 1955.

_____.Hacıvat Günlüğü. İstanbul: Ada Yayınları, 1982.

Bekiroğlu, Nazan . Şâir Nigâr Hanım. İstanbul: İletişim Yayınları, 1998.

Özgül, M. Kayahan . Bigâne Durmayın Aşinânıza/Müftüoğlu Ahmed Hikmet'in Mektup.Şiir ve Günlükleri. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.

Yetkin, Suut Kemal . Günlerin Götürdüğü. İstanbul: 1958.

D. MAKALELER-BİLDİRİLER:

Anhegger, Robert . "16. Asır Şairlerinden Zaîfi". TDED, IV/2 [1950] , ss. 135-166.

Birinci, Ali. "Hatırat Türünden Eserlerin Türk Folkloru Araştırmalarında Yeri". III. Milletlerarası Tür Folklo Kongresi Bildirileri. Ankara: 1986, I, ss. 63-68.

Birsel, Salâh."Anı Üzerine". Türk Dili Anı Özel Sayısı. C. XXV, N. 246 (Mart 1972), s. 378.

Davenport, A. "İngilizlerin Hatıra Defterleri". İstanbul Dergisi, N. 36-37 (1945).

Gökyay, Orhan Şaik. "Türkçe'de Gezi Kitapları". Türk Dili Gezi Özel Sayısı. C. XXVII, N. 258 (Mart 1973), s. 458.

Halman, Talât S. "Yaşadıkça Yazılan". Türk Dili Günlük Özel Sayısı. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), s. 439.

Hasan Boynukara. "Biyografi ve Roman". Seyir (Van), N. 10 (Temmuz-Ağustos 1999), ss. 30-34.

Kara, İsmail. "Hatırat Kitaplarına Ne Kadar Güvenilebilir". Dergâh, C. II, N. 19 (Eylül 1991), ss. 3-4.

Okay, Orhan. "Pazar Yazıları/Kilisli'nin Kütüphaneleri". Zaman Gazetesi, 4 Temmuz 1999.

Olgun, İbrahim . "Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı". Türk Dili Anı Özel Sayısı, C. XXV, N. 246 (Mart 1972), s. 403-427.

Özcan, Abdülkadir. "II. Mahmud'un Memleket Gezileri". Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan. İstanbul: 1991, ss. 361-379.

Özdemir, Emin . "Anı ve Anı Dillimiz Üzerine". Türk Dili Anı Özel Sayısı. C. XXV, N. 246 (Mart 1972).s. 398.

Siyavuşgil, Sabri Esat . "Hatıralar". Salon Mecmuası, N. 6 (15 Ocak 1948), s. 79.

EK. ANI-GÜNLÜK-GEZİ KONUSUNDA ÇIKMIŞ YAZILAR

1-ANILAR ÜZERİNE YAZILAR:

Anı ve Anı Dilimiz Üzerine

Emin Özdemir

Öz Türkçe akımının gün ışığına çıkardığı yeni söz değerlerinden biridir "anı". Arapçadan söz dağarcığımıza girmiş olan "hatıra" sözcüğünün, genel ve terimsel anlamını üstlenerek dildeki yerini almıştır. Yazı dilinden konuşma diline değin dilin her kesiminde yaygınlık ve yaşarlık kazanmıştır kolayca. Nedeni açıktır bunun. Arapça, "hatırlanan, akla gelen şey" demek olan hutûr'dan türemiş "hatıra"nın yabansılığı yanında, anı sözcüğünün, dilimizin soluğunu yansıtan bir sıcaklığı, bir bizdenliği vardır. Karşılıklı kavramı ballandıran, bunu tam bir berraklıkla belirleyen anlamsal bir saydamlığı vardır. Söz dağarcığımızdan "hatıra"yı sürüp çıkarışı, unutturuşu da bundandır.

Terimsel anlamıyla anı, bir kimsenin kendi başından geçen ya da kendi döneminde ortaya çıkan olay ve olguları gözlemlerine, bilgilerini dayanarak anlattığı yazı türüdür. Öbür yazınsal türlerde olduğu gibi, anı da insanoğlunun yaşantılarını, edintilerini başkalarıyla paylaşma gereksiniminden doğmuştur. Daha doğrusu, geçmişi akılla karasıyla yeniden yaşama, yeniden kurma itisinin ürünüdür. Yaradılışımızın özünde, mayasında vardır bu iti. İstesek de, istemesek de ona uymak zorundayız.

İnsanoğlu, bir soyutlamayla, üç ana dilime ayırmıştır zamanı: Geçmiş, yaşanılan, gelecek... Oysa ya geçmişte yaşarız, ya gelecekte. Yaşanılan zaman diliminin dışındayızdır. Ayrımına bile varmayız onun. Ünlü Amerikan oyun yazarı O'Neill'in de belirttiği gibi yaşanılan zaman, "araya giren bir garip oyun"dur. Geçmiş ve gelecek üzerine kurulmuştur bu oyun. Kurgusuna da, akışına da onlar yön verir.

Geçmişte ya da gelecekte yaşamının belli bir çağı, belli bir dönemi var mıdır? Kesinlemeye gidilemez bunda. Çünkü geçmişi anılar, geleceği de umutlar oluşturur. Anıların da, umutların da yaşı ve çağı olmaz ki... Ancak bunların koyulaştığı, ağır bastığı dönemler vardır insan yaşamında. Bir bakarız; geçmişin, belleğimizdeki izleri, içimizdeki birikimleri olan anılar

uyanmağa, devinmeğe başlar. Böyle durumlarda içinde bulunduğumuz, yaşadığımız zaman diliminden koparız, düşünce düzleminde yeniden yaşarız geçmiş. Yahya Kemal bir şiirinde gelecekte umudumuzun kesildiği, beklentimizin kalmadığı bir dönem olarak adlandırır bunu:

Kâmildir o insan ki yaşar hatıralarla,

Bir başka kerem beklemez artık gelecekte.

Anılarla yaşamak, gelecekte umudunu kesmiş kişilere mi özgüdür? Ataç, Yahya Kemal'in bu kanısını paylaşmaz. Tersine, umutları bile geleceğin bir anısı olarak görür, öyle adlandırır:

"Hayatın asıl zevklerinden biri de hatırlamak, mütemadi oluş halindeki dünyaya bakmayıp içimizdeki olmuş âlemi seyretmek zevki değil midir? Bir Fransız şairi soruyor: 'Ey hafıza! sen bize Rabbin bir rahmeti, yoksa lâneti misin?' Elbette bir lütfu: Yaşadığımızı onunla anlıyoruz; her saadet de, her felâket de ancak biz onları içimizden seyredince, yani bizden uzaklaşmağa, bizim gönlümüzün zenginliğini, asıl hayatımızı kurmuyor mu? Hayat hatıralardan ibarettir; hatta ümitler, gelecek günlerden beklediklerimiz de birer hatıradır: Geçmişte değil, gelecekte birer hatıra. Biz onları anarız, hatırlarız, onları da içimizde eski günleri gördüğümüz gibi görürüz, onlar da çoğu zihnimizden gelecek değil, geçmişin kisvesi ile, 'edeceğim, olacağım' diye değil, 'ettim, oldum' diye geçer." (Günlerin Getirdiği, s. 30-31)

Sözü şuraya getirmek istiyorum, anılar; yaşanan olguların, olayların insan belleğinde bıraktığı izlerdir. Anı yazarı da bu izleri canlandırarak geçmiş dilde sergiler. Öyleyse geçmişe yönelmek, yaşananı değil; yaşanmış vermek, anı türünün belirleyici özelliklerinden biridir. Ne ki belleğin koruduğu izlerden, izlenimlerden yola çıkarak geçmişe yönelen başka yazınsal türler de vardır. Sözgelimi bunlardan biridir özyaşamöyküsü. Acaba özyaşamöyküsü ile anı türünün kesiştiği ya da ayrıldığı yanlar nelerdir?

Bir kez özyaşamöyküsünde yazar salt kendinden söz eder. Anlatının odak noktası, yazarın kişiliğidir. Anlatılanlar tümüyle bu kişiliğin oluşumunu hazırlayan etkenlerin çevresinde dögümlenir. Yazar, bu çevrenin dışına çıkamaz. Kendi serüveni ağır basar. Bir örnekle somutlayalım bunları:

"Biz iki kardeş, gene işsiz, kimsesiz ortalarda kaldık. Fabrikanın sönmüş fırınlarında yatıyorduk. Çevrede bize acıyanlar karnımızı doyuruyordu. Hatta, bir kadın, bir gün evine aldı. Baştan aşağı yıkadı, temizledi. Gücünce, bulup buluşturduğu giysilerle donattı bizi. Kıştı. Sırtımızın ısındığını duymuştuk. Karnımızın da doyduğunu. Sıcak, biberli bir tarhana çorbası içmiştik o akşam. Geceleyin, gene sönmüş fırınlardaki yataksız yorgansız tuğlalarımıza döndük. İki kardeş birbirimize sarılarak uyuduk." (Edebiyat Dostları, "Adnan Binyazar Bölümü", s. 87-88)

Bu kısa alıntı, özyaşamöykülerinde görülen nitelikleri belirler açıkça. Değindiğimiz gibi bu türde, yazarın bakışı kendine yöneliktir. Kendi kişisel dünyasının duvarlarıyla kuşatılmıştır. Bu duvarların ötesine aşamaz. Hep aynı çizgi üzerinde dolanır durur.

Anı yazılarında da yazar, kendi iç dünyasına yönelir. Gelgelelim dış dünyadan kopuk bir yönelim değildir bu. Yazarın ana kaygısı kendini değil; yaşadığını anlatmaktır. Belleğindeki izleri yoklarken bunları bırakan olay ve olguları da anamsamağa çalışır. Nedenlerini bulmaya, bütünlemeye özen gösterir. Bu da onu, yaşadığını bütün boyutlarıyla anlatmaya yöneltir. Ancak anlatım belgesel ya da yüzde yüz nesnel bir nitelik taşımaz. Yorumlar da yargılar da kişiseldir. Örnekleyelim:

"Yahya Kemal'e de Sipahi Ocağında, ya da Park Otel'in barında sık sık rastlardım. Şişman gövdesi tıklım tıklım kendi benliği ile dolu olan üstat, hoşsohbet bir adamdı. Bundan ötürü çoğu zaman birkaç hayranı bulunurdu yanında. Onlara kendi şiirlerinden mısralar okur, Osmanlı tarihinden vakalar anlatır, sırasına göre politik taşlamalar yapar, adam çekiştirirdi. Yerin dibine batırıldığı birine ertesi günü rastlayacak olsa, her şeyi unuttur, adamı bağrına basardı. 1920 yıllarında Millî Kurtuluş Savaşını destekleyen birkaç yazı yazmıştı İleri gazetesinde. Çok seviyor, çok önemli buluyordu bu yazıları. Hele Alfred de Vigny'den ilham alarak kaleme aldığı "Kurdun Ölümü" başlıklı yazıya hayrandı. Büyük zaferi müjdeleyen bir haykırış saydığı o yazıdan birçok cümleler belleğine iyice yerleşmişti. Kimi zaman tekrarlardı o cümleleri. Ömrünün yarısını Avrupa memleketlerinde geçirdiği halde Batı Musikisine karşı ilgisizdi. Osmanlı-Saray musikisinden zevk alıyordu en çok. Park Otel'in barında kafayı çektiği akşamlar Necmi Rıza Ahıskan ziyaretine gelirse pek memnun olurdu. Necmi'yi yanına oturtur, kulağını sanatçının ağzına yaklaştırarak ondan alçak sesle, özlediği gazelleri, şarkıları dinlerdi... Çağdaşı olan, hatta genç ozanlardan hemen hiç

birini beğenmezdi. Yeni kuşak edebiyatçıları arasında "fena değil, istidadı var" dedikleri olurdu; fakat ona sorarsanız, Yahya Kemal'den üstün bir ozan gelmemiştir bu ülkeye. Çoğu sanatçılar gibi beğenilmek, hayran olunmak pek hoşuna giderdi, tenkide ise hiç tahammül edemezdi." (Nadir Nadi, Perde Aralığından, s. 133)

Gücünü belleğinden, gözlemlerinden alır anı yazarı. Bunlara bağlı kalarak gördüğü, yaşadığı olay ve olguların dışına çıktığı da olur. Değerlendirmelere, orumlara girer çoğu kez. Kimi durumlarda da kendi kişiliğini silerek nesnel bir tavır yaratır. Kısaca, anı yazıları, yazarının eğilimine, işine göre değişik biçimler gösterir.

Anı yazıları yaşanmakta olanı değil; yaşanmışı yansıtır. Bu da ayrı bir işlerlik kazandırmıştır ona. Eleştiriden yaşamöyküsüne, romandan şiire değin yazınsal türlerin çoğuna kaynaklık eder.

Özyaşamöyküsüne yaklaşan yanları olduğu gibi günlüklerle de birleşen yönleri vardır anı türünün. Her iki türde yazarlar, kendi iç dünyalarına bakarak dış dünyayı vermeğe çalışırlar. Her ikisinde de yazarların kendilerini tanıtmaya, kendilerini tanıma çabası sezilir. İçtenlik, görüleni çarpıtmadan söyleyiş, bu tür yazıların ortak nitelikleridir. Bununla birlikte anılarla günlükleri birbirinden ayıracak kimi nitelikler saptanabilir. Kesin olmasa da birtakım ölçütler konabilir ortaya.

Günlüklerle anılar arasındaki ayrımı Suut Kemal Yetkin şöyle çiziyor: "Günlük, ileriye doğru gider, hatıra geriye doğru iner. Biri yaşarken, öbürü yaşadıktan sonra yazılır." (Günlerin Götürdüğü, s. 43)

Şunlar da söylenebilir. Yaşanılan olay ve olguların günü gününe "not edilmesi" ile oluşur günlükler. Günlükçü, saptadığı olayları yazarken kendi kişiliğini gizlemeğe yanaşmaz; tepkilerini, eğilimlerini, saptamalarıyla birlikte verir. Kestirmeden söylenirse yazarının güncel ilişkilerine, edimlerine, yaşamına tutulmuş bir ayna gibidir günlükler. Bir örneğe bağlayalım bu söylediklerimizi:

"27 Şubat cumartesi

Radyoda Venedik'in acılı görünüşünden söz eden bir şarkı. Hani insan ağlamaklı olacak! Venedik'le acılı ruh halleri ne de birbirine yakışıyor ya! Aznavour edebiyatı bizi kendi gerçeklerimizin edebiyatından daha çok etkiliyor. Bizi sözcüğünü değiştiriyorum. Bazılarımızı. Yani, o 'ince ruhlularımız'ı!" (Oktay Akbal, Günlerde, s. 10)

Şöyle denilebilir mi acaba? Anılarda olaylar ve olgular, özneliğin üzerine kurulmuş toplumsal bir yaklaşımla ele alınırken, günlüklerde hepten öznelleşir bu yaklaşım.

Anı yazılarının, öbür yazınsal türleri beslediğini, onlara kaynaklık ettiğini söyledik. Gelgelelim bizde yerleşmiş, kemikleşmiş bir anı yazma geleneği yoktur. Yazın tarihimiz içinde işlenmemiş, kurak bir bölge olarak durur bu tür. Neden böyledir? Atılımsız, kıpırtısız, duruk bir toplum oluşumuzdan mı? İnsanımızın, toplumsal olay ve olgulara katılmayışından mı? Değil elbette. Gerçek neden bunlar olamaz.

Anı türündeki çoraklığın gerçek nedeni, insanımızın yaşam karşısında aldığı tavırda aranmalıdır kanımızca. Şundan ki bir kimsenin anılarını yazması, kendisiyle, çevresiyle hesaplaşmasıdır. Yaşadığı dönemi yargılamasıdır. Oysa uzun yıllar böyle bir gereksinimi duymamıştır bizim insanımız. İçinde yaşadığı ya da karıştığı olayların belleğinde bıraktığı tortuya bir anlam yükleyememiştir. Bir bakıma kişiliğini biçimlendiren toplumsal yapının doğal sonucudur bu. Nitekim toplumsal yapıdaki değişim ve dönüşümlerle birlikte bizde de anı türü doğmaya başlar. Özellikle 1908'den sonra anı nitelikli yazılar çoğalır. Çünkü yönetim değişikliği, eski yönetime karışmış kimi kişileri kendilerini savunmaya, aklamaya zorlar. Bu zorlayım da onları anılarını yazmaya yöneltir. Ne ki savunma ve aklanma güdüsü bu alanda yazılan anıların, içtenliğine, güvenirliliğine gölge düşürür.

İçtenlik ve gerçeklik üzerine temellenir anı yazıları. Bunlardan yoksun olanlar okunurluk da kazanamaz, yaşarlık da. İçtenlikten sapmamak, gerçeğe sıkı sıkıya bağlı kalmak güç bir iştir. Doğruluk, yüreklilik, açık sözlülük gibi birtakım erdemler gerektirir. Salâh Birsal'in, günlük yazarları için söylediklerini anıcular için de yineleyebiliriz: "... Güzel şeydir günlük tutmak! İnsanı içtenliğe iteler. İteler ya, kolay mıdır doğru sözlü, doğru özlü bir insan olmak? Küçüklüklerini, güçsüzlüklerini, korkularını, kinlerini, kıskançlıklarını, yani bütün kirli çamaşırlarını okurların önüne sereceksin.

Hem de utanmadan, ürkmeden. Buna büyük bir yazar olmak yetmez, bilge olmak da gerekir." (Kendimle Konuşmalar, s. 51)

Anı yazılarının yaşarlığını, okunurluğunu sağlayan ana etkenlerden biri de dildir. Yaşanılan ya da gözlemlenen olaylar ne denli ilginç olursa olsun, dilin anlatım olanaklarıyla biçimlendirilmezse yitirir ilginçliğini. Bunun için de anı yazarının, güçlü bir bellek, gözlem gücü yanında; gelişmiş, incelmış bir dil beğenisine de erişmesi gerekir.

Kendi yazınımız açısından düşünelim bunu. Tanzimat döneminden Cumhuriyet'e değin yazılmış olan anılardan kaçısı yaşarlığını, okunurluğunu koruyor bugün? Bir Ziya Paşa'nın Defter-i A'mâl'ini, bir Muallim Naci'nin Ömer'in Çocukluğu'nu, bir Ahmet Rasim'in Muharrir, Şair, Edip'ini bir yana bırakalım; Halit Ziya Uşaklıgil'in Kırk Yılı'nın, Hüseyin Cahit Yalçın'ın Edebi Hatıralar'ının bile okunduğunu söyleyebilir miyiz? Sözgelimi bugünün okuru şöyle bir dilin tadına varabilir mi?

"Bâbîâli'den başlayarak bütün hükümet devâiri mensubları alıştukları edebiyattan başka bir yazı ile, alemlerde kullanılan resmî lisana hiç benzemeyen bir üslûpla meydana çıkmağa çalışan bu genç ve genç oldukları için ictinâb edilmek lâzım gelen zümreye muhalifti; saray basiret ve tecessüs gözünü dikmiş duruyordu; bütün medrese, tekke âlemi bu genç zümreyi sade fikir ve lisan an'anelerinin günahkârı değil, aynı zamanda iman, itikad zeminlerinde mülhidâne bir inkılâbın pişdârı telâkki ediyordu; hele belâgat ve fesâhat mütehasısları bu hareketi lisanın inhidâmına sebep olacak bir zelzele başlangıcı nev'inden karşılaşıyordu." (Halit Ziya Uşaklıgil, Kırk Yıl, c. IV, s. 99, 1936)

Okuyucu, bu dil engelini aşp da bu kaynaktan yararlanabilir mi? Ancak dil devriminden sonra Türkçe, kendi soluğuna, kendi öz değerlerine kavuşmuştur. Türkçe düşünme, Türkçe yazma eğilimi bilinçli bir alışkanlığa dönüşmüştür yazarlarımızda. Roman, öykü, şiir, oyun gibi yazınsal türlerle birlikte anı dalında da pırıl pırıl bir Türkçe boy atıp gelişmektedir. Son yıllarda yayımlanan anı kitapları bu yargımızı tanıtlar.

Kısacası yazınımızda anı türü bir açılım ve çiçeklenmenin eşiğindedir... (Türk Dili. Anı Özel Sayısı. C. XXV, N. 246 (Mart 1972), ss. 398-402.)

Anı Üzerine

SALÂH BİRSEL

Retz Kardinali anılarının daha ilk sayfasında şöyle der:

"Düzmece ünle, düzmece alçak gönüllülük öyle bir tehlikedir ki kendi yaşamlarını anlatanların çoğu kendilerini bundan kurtaramamışlardır. Geçen yüzyılda Meclis Başkanı Thou bu tehlikeyi başarıyla gerçekleştirmiştir. Çok eski yıllarda Sezar da bu başarıdan uzak kalmamıştır."

Demek anılarını anlatanların ilk yapacakları şey bildiklerini, gördüklerini bütün çıplaklığı ve çirkefliği ile açığa vurmaktır. Ne yazık ki buna hemen hemen hiç bir yazar uyamamıştır. Çokları ancak kendi hoşlarına gideni anlatır ve anılarının bir itiraf kitabı olmamasına çokça dikkat eder. Berliouz, anılarının önsözünde, bu noktaya açıkça değinir ve ancak küçük günahlarını açıklayacağını belirtir. Ama Berliouz (1803-1869) kendisini dünyanın en iyi insanı göstermeye kalkışmayacağına da söz verir.

Alexandre Dumas'nın "Tarih, benim tablolarımı astığım bir çividir." sözü de yazarın anılarda kronolojiye, olayların ayrıntılarına ve tarihsel çözümlenmelere o kadar önem vermediğini ortaya koyar. Doğrusu Dumas'nın (1802-1870) Benim Anılarım'ı (Mes Mémoires) bu yargıyı onaylayan bir tutumla yazılmıştır. Anıların öyle parçaları vardı ki insan Dumas'nın anılarını mı, yoksa Üç Silâhşorlar romanını mı okuduğunu kestiremez.

Burada, belki bir ayırma yapmak doğru olacaktır. Yazarlar anılarını anlatırken kendileriyle ilgili gerçekleri örtmeye önem verirler ama, başkalarıyla ilgili gerçekleri kolayca açığa vururlar. Bunun için anılara başkalarının kusurlarını, küçüklüklerini, patavatsızlıklarını ve haksızlıklarını anlatan kitap gözüyle bakılsa yeridir. Yalnız, şunu da unutmamak gerekir ki anıcular ancak akıllarında kalanı yazarlar. Onlardan, akıllarında kalmayan şeyleri beklemek yersizdir.

Kimi anıcular da anı uydurmayı yeğlerler, görüp işittiklerinin yanı sıra, görüp işitmedikleri şeyleri de katarlar kitaplarına. Kimileri de, Strindberg ya da Tolstoy gib anılarını romanlaştırarak sürerler piyasaya.

Anıcuların görüş açıları, dünya görüşleri de önemli bir yer tutar kitaplarda. Böylece aynı olaylar başka başka kişilerce anlatıldığı vakit çok değişik sonuçlar verir.(...)

Anıları günlüklerden ayırmak gerekir. Günlük, günü gününe saptanan olaylar, düşünceler, duygularla oluşur. Anı ise üstünden uzun yıllar geçmiş olayları dile getirir. Onun için gerçeğe uygunluk bakımından günlüklerin daha inandırıcı olmak şansı vardır. Hele geçmişte yapılan konuşmaları aktaran anıcıların, uzun yıllar sonra bunları virgülüne, noktasına dek anlatmaları anıların gerçekliğine iyiden iyiye gölge düşürür. Kimi yazarlar bu yüzden bu konuşmaların simgesel olduğunu anıların önsözlerinde açıklamak zorunluluğunu duymuşlardır. Nedir, kimi yazarların kafalarına iyice yer eden konuşmalar da vardır. Bunların hemen kuşkuyla karşılanmaması da gerekir. Ama bunlar da, daha çok küçük cümleler, küçük karşılıklardır. Anıların çocukluk ve gençlik yıllarına değinen parçalarına daha az inanmak da doğru olur. Çünkü anıcılar bunları o çağlardaki mantıklarıyla değil, anılarını yazdıkları yıldaki olgun kafalarıyla yazarlar. Şu da var ki anıcılar gerçeğe bağlı kalabilmek için kimi mektuplardan, kimi belgelerden, kimi dergi ve gazetelerden kimi görgü tanıklarından ve kimi günlüklerden de yararlanabilirler.

(...)

Anılarla özyaşamöykülerini de birbirinden ayırmak doğru olur. Anılarda yazarlar tanık oldukları ya da duydukları olayları anlatırken, özyaşamöykülerinde genel olarak kendi özel yaşamlarından, özel duygu eğilimlerinden söz ederler. Başka bir deyişle özyaşamöykülerinde yazarın kendi dünyası daha ağır basar.

Zamanla anı niteliği kazanmış yazılar da anılardan ayrı tutulmalıdır. Diyelim ki, bir gazete ya da derginin ilk sayısında o gazete ya da derginin yayınlanış öncesi anlatılmıştır. Bu elbet, bir başyazı ya da açıklama yazısıdır. Ama bu yazı o gazete ya da dergide yayımlanmayıp da yıllarca sonra o gazete ya da dergiyi çıkaranın anıları içinde yer almış olsaydı "açıklama yazısı" hemencecik "anı" niteliği kazanmış olurdu. Aynı şeyi mektuplar için de düşünebiliriz. Yazıldığı günlerde yayımlanan bir mektup başka şey, anılarda yer alan mektuplar başka şeydir. Bunlar elbette anıların üzerine eğilen inceleyicileri çokça şaşırtır. Hele yazıldığı günlerde yayımlanan mektuplar içinde anılardan söz edenler varsa bu, insanları daha da yanıltır.

Nedir, anı-portreleri hemen de anıların yanında görmek gerekir. Fransızların portrait-souvenir adını verdikleri bu edebiyat türü bir yazarı,

bir kişiyi tanımlamaya yönelirse de yapılan iş doğrudun doğruya anılara dayanır.

(...)

Nedir, bu anı-portreler bir kişi üzerine yapılan incelemelerde, bir kişinin yaşamını dile getiren yaşamöyküleriyle (biographie) karıştırılmamalıdır. Ama anıların sınırını çizmek de öyle kolay iş değildir. Mektupların yanı sıra sanatçılar, edebiyatçılarla yapılan konuşmalar da kimi zaman anılarla dolup taşar.

(...)

Çokları anılarını yaşamlarının son yıllarında yazmıştır. Ama bunları yaşamlarının çeşitli anlarında parça parça yazanlar da vardır.

(...)

Anıların yazılış biçimleri de çeşitlidir. Kimileri anılarını bir sıraya göre anlatırlarsa da Ernest Renan, Sacha Guitry (1855-1957) gibi yazarlar akıllarına estiği gibi anlatmayı yeğlerler.(...) (Türk Dili. Anı Özel Sayısı. C. XXV, N. 246 (Mart 1972), ss. 377-397)

SALAH BİRSEL

12 Mart 1972

Bütün gün Sokak, Hamle, Yeni İnsanlık dergilerini taradım. 32 yıl öncesinin dergileri. Bir sürü not çıkardım.

Edebiyat anılarımı yazarken onlardan yararlanacağımı sanıyorum. Zaten tarama işini de kafamdaki düzene göre yürütüyorum. Aldığım notlar yıllarca önce belleğimin bir köşesine çekilip duran anılar, izlenimler. Şimdilerde onları denetliyorum. (Hacıvat Günlüğü. İstanbul: Ada Yayınları, 1982, s. 116)

23 Nisan 1972

... Öyle sanıyorum ki, anılarını anlatanların her şeyi yeterince açığa vumamaları da çevresiyle çatışmak korkusundan.

Yazarların ölümlerinden sonra yayınlanmak üzere ayarlanan günlüklerle anıların bu korkunun izini taşımamaları gerekir ama, her nedense, şimdiye değin gerçeği bütün çıplaklığı ve zehiriyle veren bir kitaba raslanmamıştır. Çünkü bir yerde anıcı ya da günlükçünün kendini aşağılamayı göze alması da gerekir. (...) Ben de burada eleştiri yazısı yazmış olsaydım "Okuyun, okuyun da Ataç'ın ne yaman bir yazar olduğunu görün" derdim (böyle yapıyor o). Nedir, benim işim günlük tutmaktır. Onu ölümünden önce yayınlayacak mıyım, yayınlamayacak mıyım, bunu bilemem.

Olmadı işte. Günlüğümü bir süre dinlendirdikten sonra yayınlayacağımı biliyorum. Böyle olduğu halde gene de ne yapacağımı bilmediğimi yazdım. Görüyorsunuz, bir günlükçünün en küçük noktalarda bile doğrulara bağlı kalması ne kadar zor. Bunun için birtakım alışkanlıklardan da kurtulmak gerek. Bakalım, belki yazdıkça açılırım. (Hacıvat Günlüğü. s. 129)

24 Haziran 1972

Anılarını yazarlar, ya da günlük tutanlar, isteseler de, istemeseler de devleşirler. Dev bir yapıt ortaya koydukları için değil. Herkesin susup yalnız kendilerinin konuşmasından. Konuşan adam, susan adamın yanında birdenbire önem kazanır.

Anlıyorum, bu günlük beni dünyanın en akıllı kişisi gibi gösteriyor. Bu benim hiç hoşlanmadığım şey. Ben gerçeğin kolay kolay elde edilebileceğine inanmam. Gerçek, bin yüzlü Lon Shaney gibi çeşit çeşit görünümler taşır. Bunları tümüyle kavramak olanaksızdır. Ben gerçeğin ancak bir yüzüne dokunuyorum. Onun da gerçeğin asıl yüzü olup olmadığını söyleyemem. Çünkü her şeyi kendi kafama göre anlatıyorum. İnsanoğlu ise doğrudan çok yanılıya eğilimlidir. (Hacıvat Günlüğü. s. 145)

26 Aralık 1972

Anı yazarı düzenbazın tekidir.

İçinde yaşadığı yılların, toplulukların arasından kendine aslan payını ayırır, çevresindekileri kendisinden aşağı bir yaratılmış gibi göstermeye çalışır.

Günlükçü de öyle.

Gide, günlüğünün bir yerinde, katıldığı toplantılarda hiç sesini çıkarmadan oturup sonradan orada konuşulanları eleştirmesinin doğru olup olmadığını sorar.

Şu var ki anıcı ya da günlükçü eline kalemi alır almaz önemli bir insan olup çıkar.

Napoléon'un iki uşağının kendisi üzerine yazdıkları anılara dikkat etmeli. Bunlar, bu iki uşığı, en azından Napoléon katına yükseltir.

Ama anılarda, günlüklerde yine de büyük gerçekler saklıdır. (Hacıvat Günlüğü. s. 163)

Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı

İBRAHİM OLGUN

Anı, edebiyat türlerinin en yaygınlarından biridir. Halkı, yeni bir yaşama alıştırmakla kendini görevli sayan Batıya dönük edebiyatımızın gazete, tiyatro ve hikâye türlerinin dışında tarihe büyük ölçüde kaynaklık eden anı türünden gereği gibi yararlandıığını söyleyebilmek güçtür.

Çok amaçlı ve çok ayrıntılı bir yazı çeşidi olan anı türü için kesin sınırlar çizmek ve buna göre tanımlamalar yapmak da pek kolay olamamıştır.

Batıda da bu konuda aynı güçlüklerle karşılaşıldığı söylenebilir. Çeşitli etkilerle ve zengin izlenimlerle dopdolu olan insan yaşamının bir bölümünün bir çeşit betimi olan anının tanımını yapmak, kesin bir sınırını çizmek bu yönden kolay değildir.

Larousse anıyı "kişinin özel ya da toplumsal yaşamı için yazdığı yazılar" diye tanımlıyor. Tanınmış bir edebiyat ansiklopedisi de "anı, kişinin kendi yaşamının belirli bir bölümünü yazmasıdır." diyor. (Cassel's Encyclopaedia of Litterature, S.H. Steinberg, vol. I, 63, memoirs, 1953) Hangi biçimde söylenirse söylensin, kişiyi toplumdan soyutlamak düşünülemezine göre, her iki tanımın da birbirinden önemli bir ayrılığı olduğunu söyleyemeyiz.

Bu durumla anıyı kesin sınırlarla bir özyaşamöyküsünden ayırt etmek de olanaksızdır. İnsan yaşamının bir bölümü bir gezide, bir sürgünde, ya da bir tutsaklıkta geçebilir. O zaman bu izlenimleri gezi yazılarından ayırmak da olanaksızdır. Hepsinde öz öge insandır, insanın kendi yaşamını, kendi izlenimlerini anlatmaktır, hele örneğin Evliya Çelebi gibi bütün yaşamını gezide geçirmiş bir kişinin izlenimlerini anı sınırı içine sokmaktan başka bir çıkar yol yoktur, sanırız. Böyle olunca, gezi yazılarını, anı yazılarının belirli bir çeşidinden ayrı bir şey saymamak gerekir.

O halde anının genel niteliği, kişinin yaşamının belirli bir sürecini içine almasıdır. Anı, özyaşamöyküsünden (autobiographie) de kesin çizgilerle ayrılamaz. Belki özyaşamöyküsünün sürecinde daha bir uzama vardır, denebilir.

Gezi anılarında ise, bir ayrılık olarak kişinin dikkatini biraz daha çevreye vermiş olduğu düşünülebilir.

Eskiden anı anlamına kullandığımız Arapça aslında gönül, hatır, hayal demek olan "hatıra", dilimizde anlam değiştirmiştir. Araplar, anma için "zikir" kökünden türemiş sözleri kullanmışlardır. Bu kökten gelen tezâkir sözcüğü dilimizde anıya karşılık olmuştur.

Tezkiretü'l Evliya, Tezkiretü's-şuara gibi. Burada tezkire Osmanlıcadaki "terceme-i hâl", Farsça'daki "şerh-i hâl", Türkçemizdeki yaşamöyküsüdür. Bu durumla yaşamöyküsüyle (biographie) anı iç içe giriyordu.

Doğuda anı yazmanın didaktik bir amacı vardır. Yaşamöykülerinden, anılarından, menkıbelerinden söz edilen kişiler, hangi toplum katına giriyorlarsa onların yaşamları dikkatle izlenir ve örnek alınır. Amaç bu olunca anının değeri değişir. Anı, İslâm geleneğinde Hz. Muhammet'in yaşamından başlar. Onun yaşamı büyük bir dikkatle izlenir ve başkalarına anlatılır. Böylece ortaya bir râvi (görüp, işitip, anlatan kişi) sınıfı çıkar.

Peygamber ile birlikte yaşayanların anıları, dinde temel bir nitelik ve değer taşır. Kimi yazarlar da peygamberin yaşamını mucizeleştirir. Bunlar siyercilerdir. Bunların anlatımlarında hayal ve heyecan unsurları da geniş ölçüde yer alır. Daha sonra menâkıbnameciler gelir. Bunlar da din ulularının, velilerin, ya da kahramanların yaşamlarını abartmalı olarak anlatırlar. Gereçlerini, anlattıkları ulu kişilerin anılarından alırlar.

Bunlardan bir bölümü, bir dizi velileri konu edindiği gibi, bir bölümü de bir ulu kişiyi temel olarak seçer. Ona bağlı kişilerle birlikte toplumsal bir çevre meydana getirilir. Safiyuddin Ali'nin Reşahat adlı eserinde Bahaeddin Nakşbendi'den ve çevresindekilerden, Eflaki'nin Menâkıbu'l ârifin adlı yapıtında Mevlâna ve çevresindekilerden söz edildiği gibi. Bunları anı sınırının dışına atmak olanaksızdır. Anı yazarı burada bütün objektifleri yaşamını verdiği kişiye çevirmiştir. Kendisi bir araçtır. O çevreyi kendi görüş açısına göre yansıtır.

Geçmiş dönemin şuara tezkireleri de böyledir. Tezkire, yazarının kendi açısından bir şairin değerlendirilmesidir. Sözü edilen kişi, tezkirecinin çağdaşı ise onunla olan yakınlık ve dostluk ilişkilerini bu yazılarda bulmak mümkündür.

Tarihlerimiz de bilimsel bir yöntemle ele alınmadan önce birer "vakayiname" yani olayları anılaştırın yapıtlardı. Zamana ya da yere büyük ölçüde önem vermeden belgeleri arayıp karşılaştırmak gibi tarihin başvuracağı yollara hiç bakmaksızın görgü ve duygu araçlarını değerlendiren tarihçilik, bir çeşit hatıracılıktı. Sonraları bu olayları saptayanlar devlet kadrosuna alınmak yoluyla daha resmî bir hüviyete büründüler.

Böylece, vakayinameciler, fetihname yazarları, gazavatnameciler, vakanüvisler, hemen hepsi de ya bir çeşit kendi anılarını, ya da başkalarının anılarını vermeğe çalışıyorlardı.

Demek ki, anı yazabilmek, yaşamının bir bölümünü, başkalarının yaşamına girmeden, toplumsal çevreyi vermeden mümkün olmamıştır. Ama asıl amaç, daha çok kişinin kendi kendini, yaşadıklarını içtenlikle, yansız tarihçiyi asla yanıltmayacak bir tarafsızlık ve dikkat içinde anlatmasıdır. Anı yazarı, yaşamını, gördüklerini olduğu gibi anlatır. Bu gerçekçi niteliğiyle tarihçiye yaklaşır; ama bir tarihçiden çok, bir romancı gibi kişisel bir tutum içinde bulunmalıdır. Bize kişilerin karakterlerini

yansıtmalıdır. Tarih ve özyaşamöyküsü arasında ortak bir nitelik ve değer taşımalıdır.

Kendi dışındaki kişilerin yaşamlarını veren yaşamöyküsü de tarihin bir bölümüdür. Yaşamöyküsü yazarında hem tarihçilik, hem de portre resamlığı niteliği bulunması zorunludur. Bütün bu niteliklerden en önemlisi, anının kişiselleştirme toplumsallığı aynı zamanda kendinde toplamış olması niteliğidir. Anılar tarihe iyi ve doğru bir kaynak olabilmeli ve tarihin cansızlığını, kuruluşunu giderebilmeli, onu olaylar ve tarihler kalabalığı olmaktan kurtarmalıdır. Bir sözle söylemek gerekirse anı, tarihe can vermelidir.

O halde her çağa ait çeşitli anı "külliyyat"larını yayımlamadan, bunları incelemeyen tarihçilik yapma olanağı yoktur.

Kişiler, anılarını yazmakla çeşitli amaçlar güderler. Kimileri bunu hazırladıkları yapıt üzerinde not tutabilecek için rahat bir yöntem olduğundan ötürü yaparlar. Darwin'in Journal of Naturalist'i buna tipik bir örnek olarak gösterilmiştir. Kimileri de anılarını daha sonra yayımlamak için yazarlar. Bir bölümü de teyzeleri onlara yılbaşı armağanı olarak bir defter verdiği için anılarını yazar. Ama, iyi anı tutan insan her yaptığı şeyi yazmağa can atan insandır. Bu yazma isteği hemen hemen genel bir şeydir. Günün birinde herhangi bir insanın bu anıları okuyup okumayacağı sorunu önemli değildir. Bunları kâğıt üzerine geçirmek belirsiz bir ihtiyacı karşılar. Okuduğumuz anılara bakarak anı yazmanın nedenlerini aşağıdaki birkaç madde içinde özetlememiz mümkündür:

- a) Unutulma korkusundan kurtulmak,
- b) Kişinin kaybolup gitmesine gönlü razı olamayacağı bir gerçeği ortaya koymak,
- c) Yazma alışkanlığı içinde bulunmak,
- ç) Birlikte yaşadığı kişilerden kimilerine karşı duyduğu hayranlığı belirtmek,
- d) Tarih ve kamuoyu karşısında hesaplaşmak, pişmanlık duygularını anlatarak rahatlamak, bir çeşit günah çıkarmak,
- e) Gelecek kuşaklara bir ders vermek,

f) Siyasal hasımlarını kötölemek ya da kendini savunmak vb.

Hangi nedenle olursa olsun anılarını yazmanın insana dürüstlükten ayrılmama, içtenlikten uzaklaşmama gibi önemli sorumluluklar yüklediği apaçıktır.

O halde anının en önemli iki niteliği kendiliğinden ortaya çıkıyor. Kişisellik niteliğini koruyarak a) Gerçeğe uygunluk, b) İçtenlik.

Anı yapıtlarının sanat değeri taşıması konusu üzerinde de belki tartışılabilir. Belki de kimilerine göre, edebiyatın bir türü olmasında başlıca neden de bu olmak gerekir. Nitekim tarih de bu niteliğinden dolayı bir edebiyat türü olmağa hak kazanabilir.

Ama sanat niteliğini üslubun süsünde, çeşitli mecaz ve söz sanatlarında ararsak birçok önemli ve belge değerini taşıyan anı yapıtlarının amaca ters düşebileceğini düşünebiliriz.

Bizce içtenlik, gerçeklik ve yalın anlatım sanat yönünden de anının sevilen yönleri olmalıdır. Ama, Halit Ziya Uşaklıgil'in Kırk Yıl'ındaki süslü, fakat canlı üslubunu bu görüşe karşıdır, diye görmezlikten mi geleceğiz? Falih Rıfkı Atay'ın Zeytindağı'ndaki içtenlik ve şiir dolu, bozgun kırgınlıklarını yansıtan anlatımını inkâr mı edeceğiz? O halde sanatçının olayları değiştirmeksizin gösterdiği ustalıklar bizi olayların gerçekliğini unutturacak kadar anlatımın çekiciliğine kaptırmıyorsa, bu yine de çok sevimli bir tutum olmak gerekir. Görülüyor ki amaç, gerçeği yansıtmadaki ustalıktır. Gerçekleri sevimsiz bir anlatımla yansıtmak ise görmezlikten gelemeyeceğimiz kadar önemsiz bir kusur sayılmamalıdır.

Batıda anı türünün gelişiminden söz etmek konumuzun dışındadır. Ancak A Davenport'un anının yaygınlığı üzerine söylediği şu cümle üzerinde düşünmenin yararlı olduğuna inanıyorum. "İngiltere'de belirli bir yaşa gelip de anı yazmayan kişi yoktur." (A. Davenport, "İngilizlerin Hatıra Defterleri", İstanbul Dergisi, İstanbul 1945, N. 36-37). Böylece anı yazma merakı toplum içinde çeşitli yönleriyle sivrilmiş kişilerden çok, öğrencilerden maden işçilerine dek varmaktadır. Bu anılar, küçük insanların yaşamlarını, özelemlerin, insan ilişkilerini belirtmek yönünden, bir toplumun sosyal davranışlarını göstermesi bakımından değerlidir.

Türk edebiyatında anıya gereği kadar yer verilmediği kanısı oldukça yaygındır. Kimileri de örneğin, Tanzimat dönemi devlet adamlarının Batılılara benzemek için anılar yazdıklarını söylerler. Bunun bir yerde de yarar sağlayacağını belirtmekten kendilerini alamazlar. (İbnülemin M. Kemal İnal, Son Sadrazamlar, s. 9.)

Kimi tarihçilerimiz de "anı türünün bizde yayılmamış olmasının hem biyografi, hem de ulusal tarih yönünden telâfisi imkânsız bir boşluk bıraktığını", üzülenek söylerler. (Enver Ziya Karal, Belleten, s. 446).

Bu iddiaları geniş zaman çerçevesi içinde bir yere dek haklı görmek olağan sayılırsa da, gerek bu konuda yaptığımız yüzeysel bir araştırma, gerek yayımladığımız eksik anı yapıtları bibliyografyası, bu konulara tümüyle katılmayı olanaksız kılmaktadır. Öyle sanıyoruz ki, asıl eksik olan dağınık çeşitli kaynakların araştırılarak gerekli belgeleri toplayıp değerlendirmek konusundaki yetersiz ve yöntemsiz çalışmalarımızdır. (...) (Türk Dili. Anı Özel Sayısı. C. XXV, N. 246 (Mart 1972), ss. 403-427).

REFİK HALİD KARAY

"Ne yazık ki bizler ehemmiyetli hadiseleri bir yere kaydedip istikbale bırakmak gibi Batıların daima yaptıkları faydalı bir işe hiç riayet göstermemekte hâlâ devam etmekteyiz.(...) Zaten Batı diyarında yalnız muharrirler ve tarihçiler değil, halk arasında olanlar dahi çok kıymetli notlar ve hatıranameler bırakmışlardır. Mesela bunlar arasında Napoleon'un uşağı da yer alır. Hattâ en garibi, meraklılar "La dam o Kamelya" adıyla meşhur olan "muteber faihşe"nin, asıl adı ile Marie Duplessis'in o devirde aldığı eldivenin faturasını bulup suretini neşretmişlerdir! Üst tarafını kıyas buyurunuz. Oraları vesikaların kaybedilmediği yerlerdir ve medeniliğin bir vasfı da budur: Aradığın vesikayı bulmak ve yazını vesikaya bağlayıp ortaya gerçek tarih ve eser vermek." (Bir Ömür Boyunca. İstanbul: İletişim Yayınları, 1996, s.82.)

OKTAY AKBAL

" 'Benim hayatım bir romandır' diyenler pek çoktur. Öyledir de! Kişi, yaşantısı boyunca neler görür, neler öğrenir! Bu açıdan, anılar en çok ilgiyle okunan kitaplardır. Önemli olan yazılışlarındaki özgünlük, değişiklik, okuru kendine bağlayabilme yetisidir.

Dünyanın pek çok ülkesinde devlet, politika, sanat ve edebiyat adamlarının anılarını yazdıklarını biliyoruz. Bu anılar, o kişilerin yaşadıkları dönemin de belgesel anlatımıdır. Geçmiş yüzyılların gerçek yaşantısını bize bu anılar öğretir.

Ülkemizin, politikada, sanatta etkin olan kişileri arasında anılarını yazıp gelecek kuşaklara bırakanların sayısı ne yazık ki, pek azdır. Gerçi her anıya, her anı yazısına inanmak da aldatıcı olur. İnsanlar yaptıklarını, ettiklerini büyük birer üstünlük, birer başarı gibi göstermeye eğilimlidirler. Yanılgılarını, aldanışlarını, hatta işledikleri suçları kendilerine göre yorumlamak, değiştirmek bu gibi anı yazarlarının özellikleri arasındadır." (Ebubekkir Hâzim Tepeyran, Hatıralar (Sunuş Yazısı). İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., 1998, s. V.)

Hatıralar

SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL

"Hayatımızın iki çağında kendimizi hatıraların füsünuna kaptırırız: İlk gençliğimizde ve ihtiyarlığımızda... İlk gençlik, yaldızlı, menevişli, maroken ciltli hatıra defterlerine yaşadığımız ve yaşamadığımız anları, bir günlük ömrü bile olmıyan düşünce ve duyguları, istikbale dair hülyaları inci gibi bir yazı ile kaydettiğimiz bir çağdır. Bizim için Ali Babanın hazinesi kadar kıymetli, fakat onun kadar da hayali olan bu hatıralar alemini sevdiklerimizin imzaları, hakkımızdaki düşünceleri, kuru yaprak ve çiçekler, hatta bir kaç kuştüyü veya kart postal ile süsleriz.

İlk gençliğin, hatıra defteri, bütün o esrarlı, titiz ve heyecanlı hallerimize rağmen, çok masum emellerin, pek temiz duyguların, tanımadığımız insanlar ve bilmediğimiz hadiseler hakkında af ve hayırhah hükümlerin yanyana sıralandığı birer sergidir. Vakit vakit coşarak kendimizi kötümserliğe kaptırdığımız, hayattan ve cemiyetten şikâyet ettiğimiz, derd yandığımız olur. Fakat bütün bu acı feryatlar, defterlerimizin süsleri, kenarlarına koyduğumuz sulu boya resimler, arabeskler kadar tezyinindir. Nitekim bir iki sayfa sonra hayat, yine gülücükleri ile kağıda akseder. Zaten bütün hatıralarımız, maziye ait olmaktan ziyade, istikbale dair emellerdir. Sevinçlerimiz, bugüne bakıp da yarını düşündüğümüz zaman dudaklarımız, maziye ait olmaktan ziyade, istikbale dair emellerdir. Sevinçlerimiz, bugüne bakıp da yarını düşündüğümüz zaman dudaklarımızda belirir. Göz yaşlarımızı akıtan mazi değil, hal'in içinde sezdiğimiz istikbaldir.

Gençlik ve orta yaşlılık, acı, tatlı, türlü hatıraların şuur altına istif edildiği çağlardır. Bütün gördüklerimiz, duyduklarımız ve yaşadıklarımız, banyo edilmemiş fotoğraf olmaları gibi, karma karışık ve biraz da bakımsız, ihtiyarlık günlerimizin sükûnunu, yalnızlığını ve işsizliğini bekler. O an gelince de, daha fazla yaşamak için bakışlarımızı tükenen istikbale değil, tükenmiyen bir maziye çevirdiğimiz zaman, yegâne tesellimiz hatıralarımızdır. Onlar bizim ihtiyarlık oyuncaklarımızdır. Tıpkı çocuğun renkli tahta ve teneke parçalarıyla, hakikat âleminin dışında, kendi fantazisine uygun bir cihan yaratması gibi, biz de istikbale küstüğümüz günlerde, mazinin yadigârlarını, hakikat olmamış emellerimize göre değiştirir, bozar veya süsleriz. Her hangi bir hatıra kitabını açın ve okuyun . Onda geçen yılların mermer veya tunç üzerindeki izlerini değil, geçmiş hayatına esef eden bir ruhun çıpıntılarını, tevillerini, mazeretlerini ve inkisarlarını bulursunuz. Her hatıra, hakikaten olmuş bir şeyden ziyade, olmasına hasret çekilmiş bir hadisenin tahayyülünden ibarettir.

Ancak hatırat bırakmayan insanların ömrü, emellerinin hedefine ulaşmış olsa gerek. Ancak böyleleri, yaşadıklarının kârlı bilançosunu beraberlerinde götürmüşlerdir. Halbuki hatırat sahiplerinde, açıklarını tevile kapatmak isteyenlerin beyhude gayretini sezmemeye imkân yok. Edip mi? Mutlaka gönlünü doyuramayan eserini mazur göstermeye çalışır, yahut muasırlarının tepesine basarak bir adam boyu yükselmeğe gayret eder. Siyasî mi? Mutlaka gaflarını birer muvaffakiyet kisvesine büründürmek ister veya muasırlarının devirdiği çamları teşhir ederek kendi kusurlarını örtmeye uğraşır. İmanın yerine şüphe, coşkunluğun yerine hesabılık, neşenin yerine istihza geçmiştir. Mazinin her sayfasında, o korkunç ve yakın istikbalin merareti, azabı hissedilir. Artık tek endişe, unutulmamaktır. Bunun için de bir kazazede tehalükiyle her tahta parçasına, yalana, riya ve hatta iftiraya sarılmak ve giden hayata kin dolu gözlerle bakmak, pek çoklarının son nasibi olmuştur.

Bu hali bildiğim için hatıra kitaplarını korku ve üzüntü ile karıştırırım. Hayatı ve hakikati değişmiş, bozulmuş ve uydurulmuş bulacağım endişesiyle değil, gönlümde iyi tarflarını yaşattığım bir insanın miskin, aciz ve düşkün taraflarıyla karşılaşacağım azabiyle...

Bütün bu küçüklüklerimiz olmasa, hatıralarımız ne güzel şeyler olurdu. (Salon Mecmuası. N. 6 (15 Ocak 1948), s. 79)

AHMET YÜKSEL ÖZEMRE

"Geçmişin hatıralarına bağlılık gibi bir alışkanlığım yoktur. Gençliğimdenberi ilke edindiğim, hep an'a bağlı yaşamaktır. Bununla beraber Aralık 1995'de kendimi garip bir halet-i ruhiye içinde buldum. 61 yıllık fizikî ömrümün derinliklerinden bir takım hatıralar aniden bilincime kadar yükseliverdiler. Buna paralel olarak da derûnumda, bunları belirli bir üslûb içinde yazıya dökmek arzusu kabardı." (Gel de Çık İşin İçinden. İstanbul: Seyran Yayınları, 1998, s. 7.)

Politika ve Ötesi/Anılarla Beraber

MEHMED KEMAL

"Anı kitaplarını sever misiniz?.. Ben çok severim. Nerde bir anı kitabı görem okurum. Çoğu bildiklerimi, gördüklerimi anlatsa bile, gene içinde yeni bir bilgi kıymığı bulduğum çok olmuştur.

Belki bu merakımdan olacak, Behçet Necatigil, sözlüğünde benim için "Anı" yazarı diyor. Aslında anı yazarı değilim, belki anılarla çok ilgilenen bir yazarım, o kadar.

Acı da olsa, tatlı da olsa anılar güzel şeylerdir. İnsan gözlerini hep ileriye çevirmemeli, aradabir geriye çevirip, olan bitenleri değerlendirmelidir." (...) (Cumhuriyet. 14.7.1979)

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

"Sanatçı muhayyilesi ne kadar kuvvetli olursa olsun, meydana koyacağı eserin malzemesini mutlaka hayattan almak zorunda bulunduğunu inkâr etmez. Bu malzemeler, çocukluğumuzdan beri görüp geçirdiğimiz olaylar, tanıdığımız kimseler seyrettiğimiz manzaralardır. Romancı o şeylerin ve o kimselerin ham maddesini hayattan alır ama kendi tahlil ve terkip potasında eritip süzerek, içlerinden öz cevherlerini çıkarmasını bilir". (Gençlik ve Edebiyat Hatıraları. Ankara: 1969, s. 302.)

Hatırat

ORHAN OKAY

Edebi bir tür olarak hâtırat kavramı ve terimi yeni olmakla beraber yazılı en eski metinler arasında hâtıraların da yer aldığı bilinmektedir. Sezar'ın Gallia Savaşı, Bilge Kağan'ın ifadesiyle yazılmış Göktürk Kitabeleri, Bâbü'r Şah'ın Vekâyi'i (Bâburnâme) gibi çok defa devlet adamlarının yazdıkları ilk örnekler daha ziyade siyasi ve tarihî karakterde hâtıralardır.

Batı edebiyatlarında XVI. yüzyılda özel bir tür halinde ilk örnekleri görülen hatırat, Doğu milletlerinde genellikle tarih, seyahat, tezkire, menâkıb gibi daha yaygın türlerde yazılmış eserlerin içinde yer almaktaydı. Nitekim Arap literatüründe rihlât, vefayât, havâdis; Farsça'da sefernâme, tezkire nevilerindeki kitaplarda yer yer dikkati çeken hatıra notlarına Türkçe'de de vekayi, sergüzeşt, seyahatnâme, sefâretnâme gibi metinler arasında rastlanılır. Benzer bir kavram karışıklığı Batı edebiyatları için de söz konusu olmuştur. Fransa'da bu kavramı karşılamak üzere "Annales, chroniques, commentaires, journal, souvenirs" gibi birbirinden az çok farklı terimler kullanılırken, XVI. yüzyılın ortalarından itibaren türün bağımsızlık kazandığı ve özel bir kullanışla "mémoires" teriminin ortaya çıktığı görülmektedir.

Modern anlamıyla ve bağımsız olarak hatırat türünün yaygınlaşması üzerine, Batı ile temaların sıklaştığı XIX. yüzyılda özellikle Arapça'da ve Osmanlıca'da kavramı karşılayacak yeni kelimelere ihtiyaç duyulmuş, böylece "mémoires" karşılığı olarak Arapça'da "müzekkirât" ve "zikreyât" kelimeleri tercih edilmiştir. Çağdaş Arap sözlük yazarı Cebbûr Abdünnûr'a göre müzekkirât bir yazarın gördüğü, işittiği ve hayatında rolü olan tarihî olayların toplamıdır. Türkçe'de yine Arapça asıllı olup farklı bir mânası olan hâtıra kelimesi de bu yeni edebî metinler için kullanılmaya başlanmıştır. Aynı kelimenin çoğul şekli olan hâtırâtın bu türü karşılayacak terim haline gelmesi ise daha geç bir döneme, XX. yüzyılın başlarına rastlar. Nitekim Şemseddin Sâmî'nin Kâmûs-ı Türki'sinde (1316/1900) hâtıra kelimesine bu mana verilmemiş, aynı müellifin Türkçe'den Fransızca'ya (1883) kamusunda ise hâtıra ve hâtırât hiç yer almamıştır. Yine Şemseddin Sâmî'nin 1902 tarihli Fransızca'dan Türkçe'ye kamusunda "mémoires" henüz hâtırat olarak değil "vekâyi'nâme, sergüzeşt-i levâiyih, defter-i a'mâl" gibi Osmanlı kelime hazinesinde mevcut örneklerden hareketle tesbit edilen

kelimelerle karşılanmıştır. Ancak Luugat-ı Nâci'nin 1318 (1902) basımında hâtıra kelimesinin karşısında "hatırda kalmış olan hususi keyfiyet, cem'i hâtırat; bunlara dair yazılan eserlere de hâtırat denilir" açıklaması verilerek türünün Türkçe'de ilk tariflerinden biri yapılmıştır. Böylece hâtırat kelimesi Türkçe'ye Tanzimat'tan sonra giren birçok yeni kavram gibi Fransızca'dan, çoğul şekli de muhafaza edilmek üzere "mémoires"ın karşılığı olarak girmiş görünmektedir. Son yıllarda hâtıra ve hâtırat için anı kelimesi de kullanılmaktadır.

Hâtırat, yine otobiyografik birer anlatım türü olan seyahatnâme, sefâretnâme, rûznâme (günlük), tezkire, muhtıra, menkıbe ve mektup gibi yazı türleriyle benzerlik taşır. Özellikle seyahatnâme gezilen yerlerin anlatıldığı bir hâtırat türüdür. Günlük ise hadiselerin vuku bulduğu gün kaydedilmiş notlar olarak hâtıratıtan ayrılır (aş. bk.). Bundan dolayı yaşandıktan az veya çok bir süre sonra yazılan, hatta bazan yaşlılıkta kaleme alınmış çocukluk hatıraları gibi yaşanmasıyla yazılması arasına uzun zaman girmiş olan hatırat yılların biriktirdiği yeni intibaları, yeni değer yargularını ve yeni hayat tecrübelerini de ihtiva ettiğinden farklı bir özellik taşır. Bazı hatıralarda günlük parçaları, mektuplar ve belgeler de yer almıştır. Böylece hatıratındaki bilgilerin güvenilirlik derecesi artar ve tarih araştırmaları için belge olabilecek değer kazanır. Bir kısım hatıralar ise dönemin sosyal hayatını ve folklorik yapısını aksettirmede başarılı olduğu için bu konularda kaynak değerine sahiptir.

Hâtıralar ifade ve üslûp bakımından farklılık gösterir. Genellikle askeri şahısların yazdıkları belgelere dayanan, hatta birliklerin harekât şemalarını ihtiva eden harp hâtıraları yalın ve objektif bir ifadeyle kaleme alınmıştır. Sanatkârların, özellikle edebiyatçıların hatıralarında ise kişi ve olaylarla beraber hatıra sahibinin intiba, duygu ve sübjektif yorumları üslûba da tesir eden edebî bir dille anlatılır. Bu sonuncular edebî bir tür olan hatıratı teşkil eder. Bu özellikleri dikkate alınarak genellikle bütün hatıralardan, özellikle de siyasî karakteri ağırlıkta olan hâtıralardan bir belge ve objektif bilgi olarak faydalanmak için bunlara ihtiyatla yaklaşılması ve aynı konu üzerine yazılmış olanların karşılaştırılması gerekir.

(...)

Hatıra türünün bir alt bölümü olarak düşünülebilecek günlük (rûznâme, Ar. yevmiyyât, İng. diary, Fr. journal), hadiselerin vukuu bulduğu gün kaydedilmiş yine otobiyografik karakterde notlar görünümündedir. Yalnız prensip olarak hâtıratın yayımlanmak amacıyla kaleme alınmasına karşılık günlük genellikle kişinin tamamen şahsî hatta mahrem hayatını, düşünce ve duygularını, çevresindeki insanlar hakkında samimi kanaat ve intibalarını aksettirdiği için daha tabiidir. Bu özellikleriyle hâtırat daha düzenli, belli konular etrafında sınırlı ve üslûp bakımından itinalı olduğu halde günlüklerde konular dağınık, ifade daha hür ve yapmacıksızdır. Bununla beraber özellikle yazarının sağlığında yayımlanmış günlüklerin önceki notlardan faydalanılarak yeniden kurulmuş, seçme ve düzeltmelere tâbi tutulmuş olması dikkate alınmalıdır. Yayımlanmak üzere kaleme alınmış günlükler ise tamamen bir edebî tür olarak kabul edilmelidir. Muhteva bakımından günlükler de hatırat gibi yazarlarının meslekleri vb. özellikleri gereği seyahat, bilim, askerlik, edebiyat ve diğer güzel sanatlar alanlarıyla ilgili olabilir. Batı'da XV. yüzyıldan itibaren seyrek olarak ilk örnekleri görülen günlük XIX. yüzyıldan sonra çoğalır ve yaygınlaşır. Osmanlı merkez teşkilâtında günlük olayların, tevciherin ve savaşların görevliler tarafından kaydedildiği şehnâme, vekâyi'nâme, rûznâme, rûznâmçe adları verilen defterler bir çeşit resmî günlük mahiyetindedir. (...) (TDV, İslâm Ansiklopedisi. C. 16, ss. 445-449)

Pazar Yazıları/Kilisli'nin Kütüphaneleri

ORHAN OKAY

Aralarına portreler, günlük ve gezi notlarını da sıkıştırabileceğimiz hatırat denilen yazı türüne fazla meraklı bir millet olmadığımız muhakkak. Batı'da on altıncı asırdan itibaren gittikçe çoğalan ve ilgi gören hatırat kitaplarının bizim kültürümüzdeki örneklerine ancak 1870'lerden sonra rastlayabiliyoruz. Bu tarihten önceki benzer yazılarla ise başka maksatla kaleme alınmış vekayi, sergüzeşt, seyahatname, sergüzeştname gibi çok defa yarı resmî diyebileceğimiz metinlerin içinde karşılaşıyoruz. Bunlarda da, kaleme alan kişinin duygu ve intibalarından çok işittikleri ve müşahede ettikleri yer alıyor. Yoksa bütün bu eksikliğin asıl sebebi Tanpınar'ın roman hakkındaki kanaati gibi, bir çeşit itiraflardan kaçış psikolojisi midir, düşünülebilir.

Düşünülmesi gereken bir başka şey de son otuz-kırk yıl içinde bu tür yayınların yoğun bir şekilde çoğalmasındır. Bunlar arasında yeni yazılmış olanlar, evvelce eski veya yeni harflerle basılmış olanların yeni basımları yahut vaktiyle dergi ve gazetelerde çıkip unutulmuş olanları var. Siyasi veya başka sebeplerden zamanında yayınlanamayınca aile fertlerine yahut dostlara emanet edilip ilk defa gün ışığını görenler de bulunuyor. Şüphesiz okuyucu ilgisi gördüğü için ortaya çıkan bütün bu çeşit yayınların yoğunlaşması, bana yaşanan devrin bunalımıyla bir çeşit "geçmiş zaman peşinde" olma zevkinin göstergesi gibi geliyor. Yani biraz marazi, biraz nostaljik. Çünkü zaman denen büyücünün, geçmişin en tatsız hadiselerini bile, bize buruk bir lezzetle tattırma gibi ustaca sihirbazlığı var.

Hatıra kitapları ya bütün olarak bir insanın hayatını veya belli bir dönemi, hadiseyi, kişiyi (portre), memleketi (gezi) anlatıyor. Böylece hatıraları siyasi, askeri, edebi.. olarak yahut yazarının mesleğine göre gazeteci, öğretmen, sanatkâr vs. çevresinde tasnif etmek mümkündür. Üsluplarına göre de ya roman gibi bir tür oluştururlar veya alanlarıyla ilgili önemli belge değeri taşırlar. Her şeye rağmen yazarının bir apoloji'si demek olduğundan yine de dikkat süzgecinden geçirerek, başka bilgilerle karşılaştırmasını yaparak onlara ihtiyatla yaklaşmak gerekiyor. (Zaman Gazetesi. 4 Temmuz 1999.)

Hatırat

YAHYA KEMAL BEYATLI

Hatırat yazmak kimin hatırından geçmemiştir? Bu nev'-i edebiyata kim kendini yakından ehil görmemiştir? İsmi üstünde olduğu gibi, bütün edebî nevilerin en ziyade ferdi olanı bu olduğu için, hiç şüphesiz ki en fazla sahtekârlığa ve yalancılığa müsaid olanı yine budur. "Kaadi ola da'vacı vü muhzır dahi şahid" meseli bu nevide hükümfermadır. Lâkin tabiatın ne kadar garip bir kanunu vardır. Hatırat kadar az inandıran nevi de yok gibidir. Jean Jacques gibi, hatıratını kendi aleyhinde yazan bir muharrire kaari'ler derhal inanır da, kendini temiz, güzide gösterene inanmaz, hele böbürlenene, "şöyle demiştim, böyle yapmıştım..." diyene burun büker. (Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsî ve Edebî Hâtıralarım. 3. bs. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, 1986, ss. 117-118)

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

(...) Bu yazımda, hatıra yazmanın zannedildiği kadar kolay olmadığını iddia ediyorum ve insanın, bazen farkında olmayarak, hayatının ve kalbinin en gizli köşelerini gün ışığına çıkarıverdiğini söylüyorum. Bu doğrudur. Bundan 21 yıl önceki kanaatımı değiştirmiş değildim. Okurlara, yazarın ruhunu, zaman zaman çırılçıplak gösteren yazı türü "hatıra"dır.

Bu hal, insan için, istenir özlenir bir hal olmamak gerek.

Durum böyle iken, neden gene hatıralarımızı yazmağa kalkışırız?

Büyük şair Ahmed Haşim merhumun dediği gibi:

Bize bir zevk-i tahattur kaldı

Bu sönen, gölgelenen dünyada!

(Bir Devrin Romanı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1978, 288 s.)

Anı Türü ve Demir Özlü'nün "Sürgünde On Yıl"ı

GÜRSEL AYTAÇ

Gerçek gerçekliği kurmaca gerçekliğe yeğleyen okurlar arasında tiryakileri çoktur anı türünde kitapların. Edebiyat biliminde otobiyografiyle akraba olarak tanımlanan anı, günceyle de çok benzerlikler gösterir. Ne var ki anı yazarı, anlattığı yaşantılarına güncedekinden daha bir mesafe kazanmıştır, çünkü sıcaklığı sıcaklığına aktarma, ancak güncede söz konusudur. Anı türünde anlatıcı ben, anlatılan ben'den uzaktadır, ama özyaşam öyküsündeki kadar değil. Anıda "ben" kadar, hattâ benden çok yaşantının kendisi, yani yaşanan olaylar, enine boyuna önem kazanır. Bir bakıma zaman ve toplum kesiti sunar anı. Öte yandan anı yazarı genellikle aksiyon adamıdır: Kâşiftir, mucittir, gezgindir, askerdir, siyasetçidir... Özyaşam öyküsü ile anıyı Alman edebiyat bilimcileri, yazarın belli bir statü, belli bir kimlik kazanması ölçütüyle birbirinden ayırırlar: Oluşumu konu alan, özyaşam öyküsüyken, "adam olmuş" kişinin, başından geçenleri, daha doğrusu kendisinin önemli bir rol üstlendiği olayları anlatması, anıdır. Anı türünde bir eserde kurguyu, anlatılan olayların gelişimi belirler, oysa

otobiyografide kurgu, hayatın evreleriyle oluşturulur. Nesnellik, anı yazarı için ulaşmaya çalıştığı bir idealdir. Anlattıklarını belgelere dayandırmak eğilimi bundandır. Hayatın bir kesitini "anı" olarak kaleme alan kişi, gerçekliğe bağlı kalmayı ilke edinmiştir. Anının bir çeşit çağ ve toplum manzarası sunması beklenir.

Anı yazarının uğraş alanı, okuyucu grubunun belirleyicisi olmaktadır: Siyasete meraklılar için bir devlet adamının anıları "kaçırılmaz" önemdeken, bir şairin ya da yazarın anıları edebiyat çevreleri için büyük anlam taşıyor. Edebiyat "çevreleri", edebiyat severlerden başlayıp edebiyat bilimcilerine kadar açılan geniş bir yelpaze. (...) (Edebiyat Yazıları II, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1991, ss. 9-11)

2. GÜNLÜK ÜZERİNE YAZILAR:

Günlük Üzerine

SUUT KEMAL YETKİN

İnsanın içini dökmeden edemediği dakikalar olur. Bir dost, bu dakikalarda erişilmez bir değer kazanır. Ama her şey bir dostla söylenemez ki! Onun için, hele bu insan bir yazarsa, içinin gizli kıvrımlarını görmesini biliyorsa, masasının başına geçip kalem eline almadan edemez. İşte günlük dediğimiz yazarın kendi kendisi ile alçak sesle konuşmasından başka bir şey olmıyan o günü gününe tutulmuş hatıralar bu iç dökme ihtiyacından doğmuştur. Böyle bir yazar kendisi için günlüğünü tutar. Bu bakımdan, sessiz bir konuşma olan bu çeşit günlükleri bir edebiyat türü saymaya imkân yoktur.

Ama acaba yazar, gözü önünde geçen türlü olayların, her gördüğü, konuştuğu değişik kişilerin kendisinde uyandırdığı yankıları, tepkileri bulantıları, çöşkünükları, insanın kendisine bile söylemekten çekindiği düşünceleri olduğu gibi ele geçerse? Bu kaygı ile olsa gerek, Samuel Pepys kendine göre bir steno ile Benjamin Constant Yunan harfleriyle, Stendhal yer yer İngilizce, Almanca cümleler serpiştirmek, kısaltılmış kelimeler kullanmak suretiyle günlüklerini yazmışlardır. Ama gene de onları yayımlamaktan kurtulamamışlardır.

Bence asıl mesele, yalnız kendisi için günlüğünü tutan yazarın, içinde olup biten her şeyi kendisine söyleyip söyleyemeyeceği noktasıdır. İnsanın, şuuruna sızan bazı düşünceler, bazı duygular üzerinde durmak istemediği onları uzaklaştırmaya çalıştığı olağan bir haldir. Sonra, insanın kendisini daima olduğu gibi değil de, olmak istediği gibi gördüğü de psikolojinin belirttiği bir gerçektir. Bu bakından okuyucu gözetmiyen günlük bile, Baudelaire'in deyişi ile pek de bir Coeur mis à nu sayılamaz. Böyle olmakla beraber, bir Pepys'in, bir Maine de Biran'ın, Amiel'in veya B. Constant'ın günlüklerini iç gerçeğe varmak isteşiın samimî örnekleri olarak görebiliriz.

Yayımlanmamak üzere tutulan günlüğün göze çarpan başlıca özelliği, günü gününe sayfalara aktarılan iç dökmelelerin çelişmelerle, aykırılıklarla dolup taşmasıdır. İnsan gerçekte budur. Bugün dediğini yarın dediği tutmaz. Oysa bir yazarın sağ iken yayımladığı günlükte, tıpkı yayımladığı mektuplarda olduğu gibi, bu çelişmeler giderilir; aykırılıklar düzeltilir, bütüne çeki düzen verilir. Bu ise, yazarın kendisini olduğu gibi değil de, olmak istediği gibi tanıtmak kaygısından ileri gelmektedir.

Burada sırası gelmişken iki türlü günlük olduğunu söylemeliyim. Bazı günlükler, dışa dönük olan yazarların elinden çıkmıştır. Bunlar, daha çok türlü dış olayları, sanat, edebiyat, siyaset adamları hakkındaki düşünceleri, dedikoduları, yerilen veya beğenilen şeyleri anlatır. Bazı günlükler de, içe dönük yazarların, âdeta içlerinden kopmuş yapraklardır. Bunlar, şuurun alacakaranlığında, iç dünyanın derinliklerinden kopmuş hayaletler, parıltılar, ayaklanmalar, yatışmalarla doludur. İnsafsız bir iç tahlili, bu sonuncu günlüklerin belli başlı özelliği olarak görülür.

Yayımlanmamak üzere tutulan, okuyucu gözetmiyen günlükler, basılıp da geniş bir ilgi toplayınca, irili ufaklı yazarların günlük tuttıkları ve sağlıklarında bunları yayımladıkları görüldü. Günlük, artık mektup gibi bir edebiyat türü sayılmaktadır. Fransa'da Maurois'nın Mauriac'ın, Ö. Green'in, Ch. Du Bos'un, Léautaud'nun günlükleri birbiri ardından çıktı. Bunların başında hiç şüphesiz Gide'in günlüğü gelir. Bunu, sanatçının bütün yazılarına üstün sayanlar az değildir. Ama bu günlükte, samimiliği gösterişe çeviren, Gide'in, dikkati üzerine çekmek için yazdığı sayfeler çoktur. Okuyucuyu gözetlemekten doğan bir özentisi yer yer kendini göstermekten geri kalmaz. Okuyucu için tutulan günlük, yazarın gerçeğini elbette olduğu gibi göstermez. Ama böyle bile olsa, bizi sanatçıya yaklaştıran, onu türlü

yönleriyle bize tanıtan yine odur, onun özentiden kurtulabilmiş sayfalarıdır. Bu bakımdan Gide'in günlüğü vazgeçilmez bir kitaptır.

Eskiden beri günlük okumaktan hoşlanırım. Amiel'in günlüğünü defalarca okumuşumdur. Gide'inki elimden düşmez. Şimdiye kadar, hiçbir Tür Yazarının elinden çıkmış ve yayımlanmış bir günlük gördüğümü hatırlamıyorum. Olgunlaşan bir hayatın sonlarına doğru, geçmiş günlerden derlenmiş hatıralar var. Halid Ziya'nın Kırk Yıl'ı, Hüseyin Cahit'in Edebi Hatıralar'ı ilk akla gelenler arasındadır. Ama bunları günlük ile karıştırmamalı. Günlük, ileriye doğru gider, hatıra geriye doğru iner. Biri yaşarken, öbürü yaşadktan sonra yazılır. Bizde şimdiye kadar niçin günlük diye bir şey yayımlanmadı? Kimbilir, belki de günlük kahramanının yazar olması, yazarın hep kendinden söz açması, Türk sanatçısına kendine bir önem verme gibi gelmiş, onu böyle bir işe girişmekten çekmiştir.

Böyle ise yazık! Çünkü bir bakıma her sanat eseri, yaratıcısının kendine verdiği önemin belgesi değil midir? Hangi eser bir benlik yarışması ile ortaya atılmamıştır! Her ne sebeple olursa olsun, artık bir edebiyat türü olan günlük, son günlere kadar bizde yoktu. Bunun içindir ki Salâh Birsel'in, memleketimizde ilk örnek olan Günlük'ünü bir edebiyat olayı saymamız gerekir. Kamer Hanım şairi, günlüğünde, daha çok dışa çevrik bir yazar olarak görünüyor. İçine eğilmekten çekiniyor, ancak yüksek sesle söylenecek şeyleri söylüyor. Ama bunları o kadar güzel söylüyor ki, günlüğünün 20 Ocak 1949'dan başladığına, baştarafı kopuk bir filim karşısında bulunduğumuza bayağı üzülmüyoruz. İlk gençlik yıllarının yankıları, hem yazar için, hem bizim için artık kaybolup geçmiştir.

Sigaramın dumanını içime çekerek sayfaları ağır ağır çeviriyorum. Ama neden günler arasında boşluklar var, Ocağın 20'sinden 30'una kadar, Salâh, yalnız dört gün defteri ile başbaşa kalmış. Öbür aylar da böyle yapmış. Onun bugünlerde kâğıda dökülecek hiç mi bir şeyi yoktu? İçi mi bomboştur? Böyle ise bu boşluğu anlatmalıydı bize! İnsan, boşluğuna eğilirse çoğu zaman doluluğunu bulur. Bu günlük, bir çeşme karşısında bulunduğumu duyurdu bana. Oya küçücük bir satır, bazan sayfalarca yazıdan çok, yazarını bize içten tanıtır. Bu duygumda belki de yanılıyorum. Böyle bir düşüncenin kafama takılması, Birsel'den tek bir satırın feda edilmiş olduğunu görmek istemediğim içindir. (Günlerin Götürdüğü, 10 Mart 1956; Günlük Üzerine, Türk Dili (Günlük Özel Sayısı), C. XI, N. 127 (Nisan 1962, ss. 432-433. .)

Günlük Üzerine

TÜRK DİLİ

Günlüklerin ilk özellikleri düzenli bir biçimde tutulmuş olmaları ve tarih atılmasıdır. Ama düzenli olmıyan ve yazıldığı günü belli bulunmıyan günlükler de vardır.

Bir yazarın hayatı boyunca, tarih atmadan yazdığı notlar da günlükten başka bir şey değildir. Ama bunlar Baudelaire'in *Mon Coeur mis à nu* (Kalbim, bütün çıplaklığıyla) adlı eserinde olduğu gibi çokluk başka adlar altında yayımlanmışlardır.

Günlük yazarları, tabiatlarına göre iki bölükte toplanabilirler: ruhbilimciler, fıkracılar. Fıkracılar alay ve soğukkanlılıkla anlatırlar anlatacaklarını ve her konuya, her olaya el atarlar. Bu türlü günlükler anılar'a çok yaklaşırlar. Netekim Goncourt Kardeşler de günlüklerine ikinci bir ad olarak Anılar ismini vermişlerdir. Bir çağın kıvıltıları, davranışları, dünyü görüşü en iyi bu günlüklerden anlaşılır. Bunların en iyileri XV. yüzyılda yazılan, ama kimin tarafından yazıldığı bilinmeyen ve Yüzyıl Savaşları'nın son yılları üzerine çok sağlam bilgiler veren *Journal d'un bourgeois de Paris* (Bir Parisli asilzadenin günlüğü) adlı günlük, İtalyan hümanistlerinden Martin Sanudo'nun (XVI. yüzyıl) ve Fransız l'Estoile'in (XVI. yüzyıl) ve Dangeau'nun (XVII. yüzyıl) günlükleridir. İngiltere'de ise Pepys (XVII. yüzyıl), Evelyn (XVII. yüzyıl) ve Boswell'in (XVIII. yüzyıl) günlükleri de bu türün iyi örnekleridir. Victor Hugo'nun *Choses vues* (Görölmüş şeyler) adı altında yayımladığı Jules Renard'ın, İngiltere'de Charles Greville ile Thomas Creevey'in adları unutulmamalıdır. Bu türe bağlı kimi günlükçüler de sadece bir olay çerçevesinde kalan günlükler yazmışlardır. Goethe ile Montaigne'in İtalya yolculuğu, Herder'in 1769 yılında yaptığı bir yolculuk, De Foe'nin 1722 Londra vebası üzerine yazdıkları günlükler bunların canlı örnekleridir.

Ruhbilimciler ise gözlerini dış olayları değil, kendi üzerlerine çevirmişlerdir. Fransa'da bu türün kurucusu Maine de Biran'dır. İsviçreli Amiel ise bunun bir ustasıdır. Bunlar okudukları bir kitabı, ya da gördükleri bir olayı anlatırken dillerinden uzaklaşsalar da, bunu, gene kendilerine dönmek için yaparlar. Bu gibi günlüklere özel günlük (*Journal intime*) adı da verilir. Bunlar Jean Jacques Rousseau'nun *İtiraflar'ı* ile *Bir Yalnızgezer'in Hayalleri* eserleriyle akrabadırlar.

Günlükleri anılardan ayırmak gerekir. Anılar daha çok yazarların yaşlılık çağlarında, yaşadıkları, gördükleri olayları anlatmalarıyla meydana gelir. Anıcılar, olayların dışına çıkıp onları ele aldıkları için, daha nesnel bir biçimde davranabilirler. Yılların verdiği görüş keskinliği de bu olayları değerlendirmede önemli bir rol oynar. Fakat günlükçüler olayları daha canlı ve ayrıntılı bir biçimde dile getirmiş olurlar. Bunlar olayları yaşar, onları günü gününe defterlerine geçirirlerken her günkü ilişkilerinin nedenini de araştırırlar. Denilebilir ki, günlükçüler kendilerini tanımak anıcılar ise kendilerini tanıtmak çabası içindedirler. Bunlardan ikincisi gururla, birincisi de kaygı ile dolu yazılardır. Burada üzerinde durulacak nokta şudur: Günlükçünün çizdiği kendi portresi gerçekten içtenliğe dayanmakta mıdır? Bu soruya verilecek cevap bizi özel günlüklerin üç türlü olduğuna götürecektir: Doğru, yarı-doğru, sahte.

Doğru özel günlükler okurlar göz önünde tutulmadan yazılandır. Bunlarda insanın sadece kendisinde kalacağı sırlar da yer alır. Bir gün bu günlüğün herkes tarafından okunabileceği düşüncesi bu gibi günlükçüleri yollarından döndürmez. Bu gibi katıksız günlüklere çok az rastlanır. Bunlar Maine de Biran, Benjamin Constant, Eugène Dabt gibi sadece kendileri için yazan yazarlardır. Bunlara Stendhal'i de katabiliriz. (Benjamin Constant günlüğünü yabancı gözlerden saklamak için, onu Yunan harfleriyle yazmıştır. Stendhal ise günlüğüne İngilizce, İtalyanca cümleler serpiştirmiştir. Stendhal'in günlüğünde kimi zaman günlüğün çözülmesini yokuşa süren kısaltmalar da yer alır.) Fakat bu yazarlar günlüklerinin yüzyıllara kalması için ona gereken kılığı vermekten de geri kalmamışlardır. Bunlara karşılık Eugénie de Guérin sadece kardeşi Maurice de Guérin için günlük tutar. Amiel ise günlüğünü yüzyıllara kalıp kalmasına pek aldırmandan yazar. Fakat sonradan bunları toplayıp kitap haline getirmek isteyenlere de bunlardan ilginç olanlarını seçmelerini öğütler. Amiel, 6 Kasım 1877'de günlüğüne şu notu düşmüştür: "Bu 14.000 sayfalık günlük haşivler, tekrarlarla dolu olabilir. Bu da insanın iç dünyasının boyuna bir nokta etrafında dönüp durmasından geliyor. Ama bunda başkalarının çekici, öğretici ve yetiştirici bir yan bulmıyacaklarını kim söyleyebilir? Africa yazarı o küçük aşk şiirlerine hiç de önem vermiyordu, fakat onun ününü sağlayan bu şiirler değil midir?"

Amiel'in bu sözlerinden onun öldükten sonra üne kavuşmak isteyen bir yazar olduğu da anlaşılır. Amiel gibi, gelecekteki okurları düşünerek günlük tutan bir başka yazar da Marie Bashkirtseff'tir. Bu iki yazarın günlüklerinin

çok içten olması da bu yanlarına dayanmaktadır. Bashkirtseff ölümünden altı ay önce şunu yazıyordu:

"İlk önceleri, uzun bir süre, okunacağını düşünmeden yazdım, daha sonraları da okunacağını umduğum için yazdım. Günlüğümün özden oluşu da bundan gelir. Eğer bu kitap doğruluğun, kesinliğin ta kendisi değilse görevini yerine getirememiş demektir."

Görülüyor ki, Maine de Biran, Benjamin Constant, Stendhal, Amiel, Eugéine de Guérin, Marie Bashkirtseff'in günlükleri yüzdeyüz doğru günlüklerdir. Fakat bunlara Gide'in, Léautud'nun, Eugéine Dabit'nin, K. Mansfield'in, C. F. Ramuz'nün, Julien Green'in ve daha başkalarının günlüklerini de katmak gerekir. Gide ile Léautaud yığınların önünde kendilerini küçük düşürecek olan ve aktöreyle (ahlâkla) bağdaşmayan şeyleri bile günlüklerine geçirmekten çekinmezler. Bu iki yazarın, bu alanda bütün günlükçüleri yaya bıraktığı söylenebilir.

Yarı-doğru gülülere gelince, bunlar yazdıklarının okunacağını bilen yazarların kendilerini içtenliğe zorlaması sonunda ortaya çıkar. Bunlar ancak söylenmesinde sakınca olmıyan şeyleri, bir de istediklerini söylerler. Gerçi doğru günlüklerin de gerçeği ne dereceye kadar yansıttıkları üzerinde durulabilir. Çünkü bu doğruya bel bağlayanlar da nihayet kendilerini ve çevrelerini olduğu gibi değilse de, kendi gördükleri gibi anlatırlar. Ama günlükçülerin mirasçıları tarafından değil de, kendi gördükleri gibi anlatırlar. Ama günlükçülerin mirasçıları tarafından konulan sansür de günlüklerin doğruluğunu ortadan kaldırabilir. Bunların en dikkate değerisi Michelet'nin günlüğü başına gelmiştir. Michelet'nin karısı, kocasının günlüğünü tanınmaz bir biçime girecek şekilde kurcalamıştır. Ya Vigny'nin başına gelenler? Louis Ratisbonne onu baştanbaşa hadım etmedi mi? Ratisbonne'un bu tutumu yüzünden Bir Şairin Günlüğü Vigny'den kalmış birkaç mektup onun böyle bir yazar olmadığını ortaya koyuyor.

XX. yüzyılla günlüklerin edebiyat günlüğü yoluna atıldığı, daha çok edebiyat kişileri ile edebiyat sorunlarına yöneldiği de görülür. Fakat bunlar gene de özel günlük olmak niteliğini yitirmezler. (Gide, Julien Green, Max Frisch, Maurois). Kimi günlük yazarları da siyasa alanına (A. Fabre-Luce, Léon Bloy), kimileri felsefe alanına (Gabriel Marcel, Kierkegaard), kimileri sinema sanatına (Jean Cocteau, Zavattini), kimileri resim sanatına (Paul Klee) uzanmışlardır. Bu arada, XIX. yüzyıl ressamlarından Delacroix'nin

günlüğünün resim sanatı üzerine çok ilginç düşünceleri ortaya çıkardığı da unutulmamalıdır.

XX. yüzyılda günlüklerin kazandığı bir özellik de bunların daha yazarların sağlığında yayımlanmaya başlanmış olmasıdır (Gide, Julien Green, François Mauriac, Jean Cocteau, Max Frish, Maugham, André Maurois...).

Doğrusu şu ki, son yıllarda günlük türü hemen hemen en gözde bir edebiyat türü olarak görünmektedir. Fransız şairi Max Jacob Genç Bir Şaire Öğütler adlı kitabında bakın günlük üzerine ne diyor:

"Her gün not tutun; açık, okunaklı. Tarih atmayı da unutmayın. Hayatımın günlüğünü günü gününe tutmuş olsaydım, şimdilerde bir Larousse sözlüğü olurdu elimde. Duyulmuş, derlenmiş bir kelime, yeniden karşılaşılan bir dünyadır. Ah, neler yitiriyoruz! Bütün o yitirdiğimiz incileri düşünün! Hayatınızın günlüğünü yazın!"

Özel günlüklerin çoğunu gözden geçirirseniz şununla karşılaşacaksınız: Günlükçülerin çoğu alinyazılarından yakınmakta, insan olmanın acısını dile getirmektedirler. Bunlarda yaşama sevinci çok az yer alır. Günlükçülerin bu karamsar tutumları onların ortak bir yanından gelmektedir. Bu orta yan da tümünün ölçsüz bir duyarlığa sahip oluşlarıdır. Dış dünya ile karşılaşma bu yazarları incitmektedir. Bunlar dış dünyanın kendilerini incitmesi karşısında hemen bir sümüklüböcek gibi kabuklarının içine çekilmekte, yalnızlığa ve karamsarlığa bürünmektedirler. Maine de Biran'ın kabuğunun adı Grateloup Konağı, Eugénie ve Maurice Guérin'in Cayla, Vigny'nin Maine-Giraud, Delacroix'nın Champrosay'dır. Amiel'in kendi konağı yoktur. Ama o da evindeki yazı odasına kapanır ya da dağa yazı geçirmeye gittiğinde kırlarda dolaşır.

Günlükler arasında salt edebiyata bağlı kalan günlükler de vardır. Ama bunlar daha çok bir edebiyat eserinin yazılışı sırasında, o eserle ilgili olarak tutulan günlüklerdir. Sayısı pek az olan bu çeşit günlüklerin başında Gide'in Kalpazanlar romanını yazarken tuttuğu günlük gelir:

Günlük batıda gelişmiş bir edebiyat türüdür. Ama Japon edebiyatında da günlük türüne raslanmaktadır. Japonya'da ilk örnek 935 yılında Tsurayuki tarafından yazılan Tossa nikki adlı günlüktür. Daha sonra X.-XI. yüzyıllarda Murasaki Shikibu ile İzumi Shikibu'nun günlükleri gelir. XII. yüzyılda da

Sanuki Tenji ile Ben adlı iki nedimenin ve Abutsu rahibesinin günlükleri vardır. Bu sonuncusunun günlüğü İzayoi nikki adını taşır.

Günlük, Türk edebiyatına Batıdan gelme bir türdür. Divan edebiyatımızda günlük yoktur. Kimi vakaayinameler (Silâhdar Tarihi vb.) ile sayahatnameler (Evliya Çelebi Seyahatnamesi vb.) ve sefaretnameler (Yirmisekiz Çelebi Sefaretnamesi vb.) de olayların, yer yer günlük çeşniyle anlatıldığı sahifelere raslanmakta ise de, bu eserleri günlük sayamayız. Edebiyatımıza, Batıdaki anlamıyla günlük, Tanzimat'tan sonra girmiş, fakat bugüne değin pek az gelişme göstermiştir. Bu alanda yayımlanmış ilk eser, Âli Bey'in Seyahat Jurnalı'dır. Görüldüğü üzere, Âli Bey, Batıdaki roman, tiyatro, komedyâ, dram vb. gibi edebiyat türlerinin o devirde kendi adlarıyla aktarılması geleneğine uyarak, günlük kavramını Türkçe bir terimle karşılamak gereğini duymamış, Fransızca journal sözcüğünü olduğu gibi almıştır. Ne var ki journal terimi ötekiler gibi tutunmamış, bu kavram, daha sonra uzun bir süre, ruzname, hatıra defteri gibi sözlerle karşılanmağa çalışılmış, Cumhuriyet devrinde tek sözcüklü Türkçe karşılıklar aranmış, bir ara F. R. Atay, iki ayrı yazısında, gündem ve gündelik sözcüklerini denemiş, bu yollardan geçildikten sonra, günlük sözcüğü bulunmuş ve yaygın bir hal almıştır. Ataç, bu anlamda, günce sözcüğünü kullanmıştır.

Âli Bey'in kitabı jurnal adını taşımakta ise de, eserin, günü gününe tutulan notlardan yararlanılarak, sonradan düzenlendiği anlaşılmaktadır. Edebiyatımızda Batı anlamında ilk günlük'ün şair Nigâr binti Osman tarafından tutulduğunu, sanatçının ölümünden kırk yıl sonra basılan eserinden öğreniyoruz. Sultan Reşat ve Vahidettin zamanlarında sarayda başmabeyincilik yapan dışişleri memurlarından Lûtfi Simavi'nin o dönemde tuttuğu notlar da günlük niteliğindedir. Bu dönem yazarlarından İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın defterleri basılmamıştır. Bu alanda en önemli eser, Atatürk'ün Anafartalar Savaşı sırasında tutup da, ölümünden sekiz yıl sonra (1943) Türk Tarih Kurumu'nun yayımladığı günlüktür. Olayları günü gününe yazma alışkanlığında olduğu bilinen Atatürk'ün bir banka kasasında saklanan kâğıtları arasındaki defterlerde, Kurtuluş Savaşı ve devrim hareketleriyle ilgili olayların anlatılmış olduğu sanılmaktadır. Bunların incelenerek bastırılması, gerek Cumhuriyet tarihimiz, gerek edebiyatımız yönünden büyük bir önem taşımaktadır. 1908'den sonra, "Millî Edebiyat" devrinde, Ömer Seyfettin'in yazdığı Ruzname'ler basılmamıştır. Ruşen Eşref Unaydın'la Falih Rıfki Atay'ın hatıra defterlerinden çıkarılmış birkaç parça,

yazarların kimi kitaplarında yayımlanmıştır. Cumhuriyet devrinde bu alanda basılan kitaplar, Salâh Birsel'in Günlük (1955) ü ile Ataç'ın Günce (1960) sidir. Ataç'ın Son Havadis ve Uus gazetelerinde yayımlanan "günce"lerinin çoğu daha kitap halinde toplanmamıştır.

Şu kısa açıklama dahi, edebiyatımızda günlük türünün ne kadar az işlenmiş olduğunu gösterir. Türk Dili'nin günlük özel sayısı dolayısıyla yapılan araştırma ve soruşturmalarda, genç kuşağın bu alanda çalışmakta olduğu öğrenilmiştir. Bu günlük türünün geleceği için sevinilecek bir olaydır. (Türk Dili. Günlük Özel Sayısı. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 428-431)

Günlük Konusunda

MEMET FUAT

Bizde az günlük tutanlar, çok az. Hele yayımlıyanlar birkaç kişi. Oysa günlük de bir tür, önemli, güçlü bir yazı türü. Bir ara hayli özenilmiştir günlük yazarlığına. Ama eleştirmenler, sanatçılar (kendileri günlük tutmayanlar) alaya aldılar bu işi, dumuzuna alaya aldılar, "heves" dediler, "özenti" değiler, vurdular iyice. Öyle ki günümüzde şiir yazmaktan, roman yazmaktan, deneme yazmaktan çekinmiyen kişiler, bakıyorum da, günlük tutmaktan çekiniyorlar. Tutsalar da saklıyorlar günlüklerini.

Geçenlerde ünlü bir sanatçımızdan aldığım bir mektupta sözcüğü sözcüğüne şöyle deniyordu:

"Türk Dili'nin Nisan sayısı günlük sayısı oluyor. Salâh ille benim günlüğümünden de parçalar istedi. Bense, bu notlarımı, günün birinde anılarımı belki yazarım diye saklıyor, sözünü bile etmiyordum. Salâh'ın hatırını kıramadım: 1940'dan 1950'ye kadar olan günlük notlarımdan birkaç seçme yaptım, yolladım. Doğrusu, günlük yayımlamak benim biraz da zoruma gidiyor: Sanki kendime bir önemli kişi süsü veriyormuşum gibime geliyor. Çok yadırgıyorum. Yolladım, yolladım ama içim rahat değil. (...) Korkum şu ki, biri çıkar, o da kim oluyormuş, kimmiş ki günlük yazacak, anılarını yazacak? diyebilir."

Evet vurdular iyice... "Ha ha, hi hi, o kim oluyor da günlük yazıyor, kimmiş ki!" Batılı yazar adları andılar, şuna özeniyor, buna özeniyor!

Sonrasi işte böyle anlaşılmaz bir duruma düştük. Roman, şiir, deneme yazmaktan çekinmiyoruz da, günlük tutmaktan çekiniyoruz. Şu havayı estiriyorlar çünkü: Yalnız büyük sanatçılar, büyük düşünürler günlük tutar; onların günlüklerine yazı yazıverdikleri önemli önemsiz her sözün bir değeri vardır. Örneğe André Gide'in,

Kendim dün akşam yavruladı...

demesi, ya da,

Sabah aldığım birkaç mektup, bugün kırk dört yaşına bastığımı, içime sızlatarak bana hatırlattı...

demesi, ya da,

2 Mayıs'ta Marsilya'dan Tunus'a giden vapurda yerimi ayırttım...

demesi bile okurların igisini çeker. "André Gide o..."

Bu havayı estiriyorlar. Oysa günlükler çeşit çeşit. Günü gününe "yazı yazıverilen önemli önemsiz" sözlerle de günlük tutulabilir; şiir, roman, deneme yazar gibi de günlük tutulabilir (ya da yazılabilir).

Böylece baştaki sözüme geliyorum: Günlük de bir tür, önemli, güçlü bir yazı türü.

Yazı türlerinin en güçlü olanı mı? Kimse "Evet" diyemez bu soruya sanırım. Öyleyse, günlük yazarların kendini beğenmişliği, şiir, roman, deneme yazarların kendini beğenmişliğinden daha fazla değil. Bence, bir yazara (şiir, roman, deneme yazmakla önemini ortaya sürmüş bir kimseye), günlük yazdığı için, "O da kim oluyormuş!" demek boştur, küçüklüktür...

Ataç'ı düşünün. Yazılarının çeşitliliğini... Denemeler, makaleler, notlar, mektuplar, konuşmalar...Sonra günlüğü... Değişiklik olsun diye mi denedi dersiniz hepsini!

İnsanoğlunun değişiklik isteğini de yabana atmamalıyız, ama şu da bir geçek: Ataç düşüncelerini rahatlıkla anlatabilmesini yazılarındaki çeşitliliğe borçludur.

Okuruma mektuplar, Allı ile konuşmalar... Salt değişiklik, renklilik isteği mi? O çeşitliliği küçümsediğimiz, özenti saydığımız, biçimcilik sandığımız için, makalelere, denemelere tıklıp kaldık çoğumuz. Yerini bulup da bir türlü söyliyemediğimiz düşünceler, geçici düşünceler uçup uçup gidiyor.

Öznel eleştiriyi küçümseleyen bütün sanatçılar için, mektup, konuşma, günlük yolları denemesi gereken yollar. Özenti diyeceklermiş, desinler!...

Düşüncelerini okurlarına iletmek değil mi önemli olan? Her yol denenmeli, her araç kullanılmalı! Bilinenler yetmezse, yenileri aranmalı!

Sonra, "özenti" sözcüğünden ürkmeyi de hiç anlamıyorum. Sanat alanında her başlangıç bir özentinin ürünüdür. İş sonuna kadar bu sözcüğün tutsağı kalmamakta...

Günlük önemli, güçlü bir yazı türü. Yalnız denemeyle, eleştiriyiyle değil, romanla, hikâyeyle, şiirle de el ele verebiliyor. Yaratıcılığa uzanıyor.

Günlük yazarları çoğalsın isterdim bizde de. (Türk Dili. Günlük Özel Sayısı. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 434-435.)

Yaşadıkça Yazılan

TALAT S. HALMAN

"Eserimiz hiçbir vakit kendimizin anlatılması değildir," diyor Albert Camus. "Hele hayat hikâyelerimiz olmaya yeltenen eserler, hiç değil. Kimse hiçbir vakit kendisini olduğu gibi açığa vurup anlatmayı göze alamaz." Camus'nün bu yargısı belki mutlak anlamda doğrudur. Gerçekten, sanatçıların çoğu kendi heyecanlarının, duygularının, yaşantılarının ya tam olarak sırrına varamıyorlar, ya da görüp yaşadıklarını bütünüyle yaratamıyorlar. Öte yandan, özellikle şair ve yazarların, bilerek ya da bilmiyerek, eserlerinden kişilerin davranışları, konuşmalarda açıklanan düşünce ve duygular, olayların geliştirilmesi, üslup özellikleri gibi temel unsurlar bakımından kendi kişiliklerini yansıttıkları akla yakın gözüküyor. Yazarın kişisel varlığını eserine nasıl ve ne kadar koyduğunda, Camus'nün de belirttiği gibi cesaretin büyük payı var. İç dünyalarını gözetliyen, kendilerinde ister istemez aksaklıklar görüp utanç duyan birçok sanatçılar,

ya meydana getirdikleri kişilerin arkasına gizleniyorlar ya da kendilerini girçekten oldukları gibi değil, olmak istedikleri gibi göstermeye çalışıyorlar. Roman ve tiyatro böyle bir amaç için biçilmiş kaftan. Ama, sanatçının kendi kişisel varlığını ortaya sermemesi, bazı türlerde çok zor oluyor, bazılarında hiç olmuyor. Niteliği gereğince öznel olan şiirde ve başlıca konusu ve birinci kişisi bakımından hayat hikâyelerinde bu zorluk apaçık meydanda. Yazarın kendi yaşantılarını günü gününe toplamak amacıyla ve okuyucular için değil kendisi için tuttuğu günlükte ise hiç olmuyor. Bütün başka türlerden çok daha fazla olarak günlük, yazarın kişiliğini gözlerin önüne seriyor.

Stendhal, gençlik yıllarında (1801'den 1814'e kadar) şaşılacak bir devamlılıkla ve başka birçok çalışmalarına yan çizerek tuttuğu günlüğüne şunları yazmıştı: "Nosce te ipsum, kendini tanı. Benim bu amaçla kullandığım araç, işte bu günlük. Günlüğüm, varlığımın durumunu kesinlikle ve sadakatle yansıtmak amacını güdüyor. Olanları ne iyi göstermeye çalışıyor, ne de olduğundan kötü. Yer aldığına inandıklarımı apaçık, kesin, düpedüz anlatıyor, o kadar... Bilincimin gizli ve derin taraflarının yazıya dökülmüş şeklidir bu günlük."

Günlükler, önceleri birtakım gündelik işler görmek için tutulmuş. Nitekim, ilk olarak günlük kullanım Romalıların "commentari" adı verdikleri yazılı belgeler, yapılmış işlerin unutulmaması için kişilerin ya da kamu kuruluşlarının yazdığı notlarmış. Roma sarayında tutulan günlük kayıtlara "commentarii diurni," bizim orduda "savaş ceridesi" diye bilinen hareket raporlarına "efemeris" adları verilirmiş. Bunlar, hayatla ilgili amaçlarla yazılmış, edebiyat değeri olmıyan, ama tarihçilere zengin bir belge yerine geçen yazılar. Romalılardan çağımıza kadar, ilerde kullanılmak için alınmış notlarla, olaylar ve kişiler hakkında çiziktirilmiş dağınık gerçekler ve gözlemlerle, havadan sudan söz açan bomboş gevezeliklerle dolu sayısız günlük tutulmuştur.

Leonarda da Vinci'nin değişik konulardaki dolgun notları günlük sayılmazsa, edebiyat değeri ya da tarihsel nitelik taşıyan ilk günlükler ancak Rönesans sonlarında yazılmıştır denebilir. O zamandan beri bütün gelişen toplumlarda, sanatçılar kişisel yaşantılarını ve gizli duygularını gün ışığına çıkmayacak özel defterlere, gözlemciler görüp işittiklerini tarihe bütün ayrıntıları ve canlılığıyla bırakmak için gündelik kayıtlara geçirmişlerdir.

1768'den 1840'a kadar devamlı olarak günlük tutan Fanny Burney, on altı yaşında ilk cümlelerini şöyle yazmış: "Düşüncelerimin, yaşantılarımın, tanıklarımın, hareketlerimin hikâyesinin, vaktin hâfızadan daha çevik davrandığı saatte elimde bulundurmamak istemem beni günlük tutmaya zorluyor. Bu günlüğü her düşüncemi geçirmeliyim, bütün kalbimi açmalıyım. Ama, günlüğüm birisine seslenmeli, konuşuyormuşum gibi. Gelgelelim, bu dost kim olmalı? En yakın hısımlarım üzerindeki özel düşüncelerimi, en candan arkadaşlarıma dair aklımdan geçenleri, kendi umutlarımı, korkularımı, izlenimlerimi, sevmediğim şeyleri kime açıklamaya cesaret edebilirim ki? Hiç kimseye! Öyleyse günlüğüm Hiç Kimse'ye seslenecek!"

Hiç Kimse'ye seslenen günlük, ancak yazarına sesleniyor demektir. Hele ilerde basılacağını bilmediği ya da basılmasını istemediği özel günlüğünde, yazar kendisiyle yalnızdır. Bir okur topluluğu yoktur karşısında, tek bir okur bile yoktur. Onun için ele aldığı gündelik konu ya da kişisel itirafı ne olursa olsun çekimserlik duymaz, duyup düşündüğünü dilettiği gibi, gerçekte olduğu, gibi yazmaktan ürkmez.

Stendhal, 18 Nisan 1801 tarihinde "Hayatımın hikâyesini gün gün yazmaya koyuluyorum", diyerek başladığı günlüğünde hem gündelik yaşayışının bütün ayrıntılarını, hem mânevi varlığını olanca çıplaklığıyla anlatırken günlüğünün gelecekte yayımlanacağını bilmiyordu. Bilmediği için de, kendisini olduğu gibi dökmüştü günlüğüne. Gerçekten, daha sonraki eserlerinin hiçbirinde günlüğündeki içtenlik yoktur. Şurasını da düşünmeli ki, umduğu başarıyı kazandıktan sonra günlük tutmaktan vazgeçmiştir Stendhal.

Buna karşılık, Baudelaire 23 Ocak 1862'de günlüğüne yazdığı şu sözlerin ilerde belki de yabancılar tarafından okunacağını kestiriyor, ama aldırış etmiyordu: "Çılgınlığımı sefahat ve dehşetle besleyip geliştirdim. Bugün ilk uyarımla karşı karşıya kaldım. Deliliğin kanadlarının esintisinin üzerimden geçtiğini duydum."

Kafka, 1911 yılında, daha 28 yaşındayken, günlüğüne şu satırları geçirirken çektiği acının saklı kalmasını düşünmüyor, istemiyordu belki de: "Onurunu korumaya çabalayan bir ihtiyarım ben.. başkalarının çocuklarına imrenen, ama kendisi evlâttan ve o yüzden hayatın gerçeğinden yoksun

kalmış, sadece elle tutulur bir bedeni ve kafası olan, alnını da duvardan duvara vuran bir ihtiyar."

Kierkegaard, günlüğüne şu tüyler ürpertici acıyı, herkesin gözünden uzakta, kuru başına ağlar gibi mi yazıyordu. yoksa kısırlığından ve hadımlığından felsefi anlamda ve okurları için mi söz açıyordu, bunu kesin olarak bilemeyeceğiz herhalde: "İnsan alinyazısına ilişkin olan hayvanlık yok bende... Bana bir gövde ver, öyleyse." "Ah! Hele gençlik yıllarımda, altı ay için bile olsa, erkek olabilmek uğruna neyimi vermezdim ki... Bende eksik olan, bir gövde, bir de varlığın maddî çerçevesi."

Edebiyat günlüklerinin değeri ve başarısı, yazarların içtenliğine, doğruya bağlılığına ve sanatçı dürüstlüğüne dayanıyor. Yazar o günkü düşünce ve duygularını gerçekte olduğu gibi kâğıda geçiriyorsa, günlüğü ergeç okunur inancıyla kendi kendisini sansür etmiyorsa, ya da bilinci dışındaki kuşkular ve çekingenlikler yüzünden olayları değiştirerek yansıtmıyorsa, günlüğünde okuyanı saran bir özdenlik vardır; yaşanmış olayların çıplak gücü, yaşandıkça yazılanın bozulmamış değeri vardır. Ama, yazar gerçeğe bağlı değilse günlüğün yapmacıklığını, içinde anlatılanlar da, yazarın anlatışı da ele verir. Rousseau, bu durumu apaçık görmüştür: İnsan "hayatını anlatırken onu bir örtüye bürür... görülmesini istediği gibi göstermeye çalışır, gerçekte olduğu gibi değil." Bir sanatçının yaşadıkları ve düşündükleri arasından neleri günlüğüne koymadığı, ne kadarını kendi dileğiyle örtbas ettiği bilinemez elbet... Böyle bir ayıklama onun kişisel hakkıdır, sanatçı hakkıdır. Ama, günlüğüne koyduklarını elinden geldiği kadar gerçeğe bağlı kalarak yazmasını eleştirmen de, okurlar da bekler ve ister yazardan. Daha yaşarken yayımladığı günlüğüne Gide belki birtakım yaşantılarını koymamıştır, ama yazdığı her olayda, her duyguda dillere destan içtenliğinden ve pervasızlığından uzaklaşmamıştır. Onun için de günlük türünün bellibaşlı eserlerinden biridir Gide'in günlüğü.

Çağdaş İtalyan yazarı Cesare Pavese'nin 1935'ten 1950'ye kadar tuttuğu günlük de benliğini her yönüyle ortaya dökebilecek kadar mert bir sanatçının eseridir. Pavese'nin günlüğünde, cinsel yoksunluğu yüzünden bitmiyen bir acıyı yaşamakta olan duygulu bir insanın ölüme yaklaşmasını günü gününe izliyoruz. Daha 1937'de cinsel acısından şöyle yakınıyor Pavese: "Bu başarısızlığım, intiharın değerini gözümde büyütüyor." Sonraları diyor ki: "Hiçbir kadın bennden cinsel zevk almıyor, alamaz da." "Başlıca düşüncem, kendimi öldürmek!" "Kendini öldürmek için gerekli olan

mertlikten hep yoksun kalacaksın. Bu düşünceye kaç kere kapılmış olduğuna baksana!" İntiharından az önce öyle yazıyor günlüğüne: "Tek bir cevap var: intihar." 1950 yılında, kendine kıymasından iki gün önce en son cümlelerini koyuyor: "Bütün bunlar iğrenç. Lâf değil. Bir hareket. Artık yazmıyacağım." Yazmıyor ondan sonra, kendini öldürüyor. Günlüğün bittiği yerde Pavese de bitiyor.

Günlük, genellikle yalnız başına yaşayanların başvurdukları bir tür. Ömrünün nice yılların tek başına geçiren Amerikan yazarı Thoreau'nun "Devşirmeler: Zamanın Günlüğünden Koparamadıkları" başlığı altında yayınladığı iki milyon kelimelik günlük, bir yalnız adamın günlüğü. Ama, buna karşılık, bazı kimselerin içinde yaşadıkları çağ ve toplum hakkında gün gün kaleme aldıkları gözlemler ve izlenimler de var: Amerika'da George Washington, John Quincy Adam, John Adams, Aaro Burr, Horace Greeley, İngiltere'de Nevil Chamberlai gibi devlet ve siyasa adamlarının günlükleri, yaşadıkları hayat gereğince, kamu olayları ve çağın ileri gelen kimseleri üzerine kimi önemli, kimi abur-cuburdan öteye geçmiyen bilgilerle dolu. İngiliz edebiyatının en gözde günlüklerinden biri- belki de birincisi- olan Samuel Pepys'in Günlük'ü (1600-1669) çağının Londralı aydınlarının, sanatçıların ve siyasacılarının kişiliklerini ve yaşayışlarını kılı kırk yaran bir ayrıntı zenginliğiyle ve bir fotoğraf kesinliğiyle saptamıştır. İngiltere'nin XVIII. yüzyıl din adamlarından John Wesley'nin kamu hayatındaki oldukça önemli yerine karşın, o zamanın olayları ve kişileri üzerine (hele toplumun genel yaşayışı üzerine) inanılamayacak kadar az bilgi verir. Süre bakımından herhalde günlük rekorunu elinde tutan John Evelyn, kendi hayatını ikinci plânda bırakmış, ömrü boyunca yer alan olayları ve tanıdığı kişileri yetmiş yıl günü gününe defterine geçirmiştir. İngiliz sosyalistlerinden Beatrice Webb'in 1924-1930 yılları arasındaki günlüğü, hareketli bir siyasal çağın içinde bir düşünce akımının gelişmesini adım adım izlemiştir.

Bu bakımdan günlükler, edebiyat değerleri olsun olmasın, tarihçiler için zengin bir kaynaktır. Olaylara tanık olanların, ya da olayların içinde bulunup onları etkileyenlerin kendi gözleriyle görüp vakit kaybetmeden günlüklerine yazdıkları izlenimler, tarihçilere çoğu zaman değerli bir bilgi dağarcığı vermiş olur. Özellikle devlet adamlarının günlükleri, tarihsel incelemelerde yararlı oluyor. Ayrıca, ün kazanmamış kişilerin günlükleri de toplumlarının toplumsal ve kültürel özelliklerini anlatmak bakımından önemli tarih belgeleri olabiliyor: Amerikalı Yargıç Samuel Sewall'ın 56 yıl

tuttuğu günlük böyle bir değer taşıyor; içinde XVII. yüzyıl sonunda ve XVIII. yüzyıl başında Amerika'nın New England bölgesinde yaşanan hayatın dört-başlı-bayındar bir panoraması var. Kristof Kolomb'un Amerika yolculuğu sırasındaki günlüğü, o tarihsel keşifle ilgili en etraflı ve güvenilir belge. Nice savaşların hikâyesi, o savaşlara katılanların günlüklerinden çıkarılıyor.

Kim tarafından yazılmış olursa olsun, günlüklerde birçok tarih olayları canlı olarak karşımıza çıkıyor: Okuyucu yazarla birlikte o gün o yerde aynı olayı yaşamış gibi bir duyguya ve heyecana kapılıyor. Lincoln'un öldürülüşünü çağın Deniz Kuvvetleri Bakanı Gideon Welles'in günlüğünde okurken o günün ve anın tüyler ürpertici gerçeğini duyuyoruz. İlerki kuşakların üzerinde kafa yordukları birtakım olayların anlatılışını bazen eski günlüklerde en canlı şekilde buluyoruz: William Charles MacCreedy adlı bir İngiliz'in Amerika'da zenci kölelerin açık arttırma ile satılışını anlatan acıklı yazısı, o vakit tuttuğu günlüğündedir.

Günlükler, meteoroloji incelemelerinde bile yararlı olabiliyor. Geçmiş günlerin hava şartlarını bilerek tahminlerde hata payını azaltmak amacıyla incelemeler yapan bazı meteorologlar, eski günlükleri de gözden geçiriyorlar. Çünkü günlüklerde en sık sözü geçen şey, hava durumudur.

Hayat hikâyesi yazarlar için de günlükler dolgun bir kaynak. Çünkü günlükler, başka belgelerde bulunmayan birçok olayları zaman sırasına göre yazıyorlar; üstelik yazarlarının olaylar karşısındaki tutumlarını, ruh durumlarını açıkça belirtiyorlar. Sezar, St. Augustin, Dostoyevski, Stendhal bu bakımdan çok yararlı hayat belgeleri bırakmışlardır. Aynı şey, Lincoln'un katili John Wilkes Boot'un günlüğü için de söylenebilir.

Bir bakıma, yaşadıkça yazılan günlükte ömrün sonuna doğru yazılan, anılar'dan daha çok gerçek payı vardır. Kişi, günlükte kendi hayat hikâyesini günü gününe yazmış gibidir; iyi ve kötü taraflarıyla göstermiştir kişiliğini; yaşadığını apaçık koymuştur günlüğüne, sonradan değiştirememiştir. Anılarda ise yazar geriye bakıyordur. Hatırlamaya çalıştığı olayları, kişileri, sözleri, düşünceleri yarım -yamalak bulacaktır belki. Ya da hiç bulamayacaktır, çünkü büsbütün unutmuştur. Belki onları unutmayı seçmiştir. Hayatını yaşamış ve geniş tecrübe edinmiş bir anılar yazarı, herhalde eski olayları yeni bir görüşle yorumlayacaktır. Kaldı ki

anılar'da varlıkları sona ermek üzere olan yazarlar kişiliklerini ve eserlerini haklı göstermek çabasına girişirler ister istemez.

Öte yandan, günlükte olayları yanlış değerlendirmek, aşırı yargılara varmak tehlikesi vardır. Hele devlet adamlarının ve siyasacıların günlüklerinde bu sık sık kendini gösterir.

Değişik amaçlarla yazılmış pek çok günlük var: St. Francis de Sales (1567-1622) dinî ve felsefi düşüncelerinin günlüğünü tutmuştu. Kardinal John Newman (1801-1890) ciltler dolduran günlüğünde dinî düşünceyle gündelik hayat ve siyasal olaylar hakkında görüp düşündüklerini yazdı. Cocteau, "Bir Filmin Günlüğü"nü tuttu. Panny Burney, duygulu bir kadının anı defteri olarak başladığı günlüğünü evlenip madame d'Arblay olduktan sonra çağının sosyetesinin bir romanı gibi yazdı. Jonathan Swift, Stella için Günlük'te daha çok bir seri yazı denemesi yapıyor gibiydi. E. M. Forster, 1912'de yaptığı Hindistan yolculuğunda ve yalnız o yolculuğun izlenimleri için bir küçük günlük tuttu. Thomas Mann, "Dr. Faustus" romanını yazışını günü gününe izliyen bir günlükte hem kendi hayatının birçok yönlerini ve gündelik olaylarını, hem de "içimdeki güçleri bütün öbür kitaplarımdan çok daha fazla sömüren" diye anlattığı "Dr. Faustus" un bir eser olarak nasıl geliştiğini gösterdi. Simone de Beauvoir "Amerika Günlüğü"nü sadece kısa bir yolculuğun gözlemlerine ayırdı. Edison insanüstü bir çalışmayla geçen ömrünün sonuna doğru, kısa bir yaz tatilinde birkaç gün için bir günlük tutmuş, dostları ve ailesiyle geçirdiği hoş dakikalar hakkında ılık, şen, güzel şeyler yazmıştı. Yüzyılımızın en tanınmış Amerikan nüktecilerinden Will Rogers da günlüğünü her günlük hayatının hikâyesi halinde tutarken bir sürü nükte doldurmuştu içine. ("Medeniyet ilerlemiyor diyemezsiniz, baksanıza her savaşta canınızı yeni bir usülle alıyorlar.") Rogers, nükte ve fıkralarının bir kısmını önce kullanmış, sonra günlüğüne geçirmiş; bazılarını da günlüğüne yazdıktan sonra kullanmış. William Wordsworth'ün kızkardeşi Dorothy Wordworth, arkadaşlarının sürekli üstelemelerine karşın, hiçbir edebiyat eseri yazmamış ("Kendimi yazar olarak ortaya koymak düşüncesinden nefret ediyorum."), ama geniş bir günlük tutarak özellikle ünlü kardeşinin kişiliğini, yaşama ve yaratma çabasını anlatmıştır. Darwin, "Yeryüzünün Çevresinde Yolculuklar" adlı tarihi eserini günlük türünde yazdı. Kaptan Cook'un keşif yolculuklarında, Lewis ve Clarke'ın Amerika'nın bazı yerlerine insan ayağı girmemiş olduğu zamanlardaki gezintilerinde tuttıkları günlükler, seyahatname ile anı defteri karışımıdır.

Bazı günlükler, toplum hayatının dışında kalan insanlar tarafından avunup vakit geçirmek amacıyla yazılmıştır. Büyük yoksunluklar ve felâketlerle karşı karşıya kalan kimselerin de acılarını günlüğe döktükleri oluyor. Anne Frank'ın Günlük'ü böyle bir zorunluluktan doğmuştur. Emanuel Ringelblum'un "Varşova Yahudi Mahallesinden Notlar" adlı günlüğü, toplumdaki koparılar alınarak bir Yahudi toplama yerine konulmuş bir Musevinin ve oradaki başka Musevilerin, insanlığın yüz karası olan gaddarlıkların ıstırabını çeke çeke, türlü türlü felâketle karşı karşıya yaşayışın hikâyesidir. Kısa bir süre önce Auschwitz toplama kampı yakınlarındaki Lodz Getosunun üç numaralı ölü yakma yerinde bulunan bir günlükte, adil bilinmeyen bir Musevi, kızının yaklaşmakta olan ölümü hakkında şunları yazıyor: "Onun yaşamaya devam etmesini istiyorum. Varımı yoğumu satmaya, herşeyimi elden çıkarmaya hazırım. Ama acaba kızımı kurtarabilecekmiyim? Bilmiyorum ki." "Bu sabah elimden gelen herşeyi yaptım; iğne bile yaptırdım. Korkarım, kollarımın arasında ölüp gidecek."

Günlükler, büyük tragedyalara sayfalarında barındırdıkları gibi, dedikodu ve fasafisoyla da dolu olabilirler. Nice günlükte siyasa veya sanat çevreleriyle ilgili dedikodular, yazanın ancak kendisinin bilmesi gereken gerçekler, gizli düşünceler, itiraflar vardır. Ostrovski'nin "Bir Yezidin Günlüğü" adlı eserinde kahraman, bütün dostlarının karakteri, rezaletleri, içyüzleri hakkında günlük tutar. Günlük yanlışlıkla dostlarının eline geçince kızılca kıyamet kopar. Hepsi birden aforoz ederler onu. Ama sonradan herkes, kendisi hakkında yazılanların yanlış, başkaları üzerine yazılanların doğru olduğuna inanmaya başlayınca kahraman bağışlanmış olur.

Çoğu günlükler-hele uzun süre tutulular ve genç yaşta başlananlar-üslûp bakımından da bütünlükten yoksun görünürler. Geçen zaman boyunca yazarın duygularında, düşüncelerinde ve anlatılarında değişmeler olduğu için, günlükte genellikle üslûp birliği ve devamlılığı olamaz.

Şu da var ki günlük sanatçıya her gün, hiç değilse sık sık, yazmak zorunluluğunu verir. Yazar için bir çalışma disiplini, bir devamlı çaba, düzenli faaliyet oluyor. Tıpkı parmaklarının durmaması için piyanistlerin her gün yaptıkları çalışmalar gibi, günlük yazarı da çalışma alışkanlığını geliştiriyor. Ama, yazarın günlüğüne fazla bağlanmaktan da kaçınması gerek. GÜnlükle haşır-neşir olmak, yaratıcı faaliyet üzerinde tekel kurarsa

başka türlerdeki çalışmaları köstekleyebilir. Yazar, günlüğünün gerektirdiği çalışmanın ölçüsünü kaçırmamalıdır.

Anlaşılması hemen hemen imkânsız olan insan varlığının karanlıklarını da bir parça aydınlatır günlükler. Hiç değilse, yazarın kişiliğine, yaşayışlarının iniş çıkışlarına, öznel gerçeğin doğruluğu oranında, raslanabilir günlüklerde. Bir bakıma, J. M. Barrie'nin dediği gibi: "Her insanın hayatı bir günlüktür. İçine bir hikâye yazmak ister ama, başka hikâye yazar."

Yine de bir insanı en açık, en çıplak, en gerçek hâliyle gösterebilen tür, günlük türüdür. Yaşadıkça yazılarda gerçek vardır. (Türk Dili Günlük Özel Sayısı. C. XI, N. 127 (Nisan 1962), ss. 436-441).

SALÂH BİRSEL

24 Şubat 1972

16 yıl aradan sonra yeniden günlüğüme dönüyorum.

Bu kez günlüğümün ta ortasına kendimi oturtacağım.

Diyeceğim, Frenklerin "Journal Intime" adını verdikleri özel bir günlük yazmak düşüncesindeyim.

1949-1956 yıllarında tuttuğum günlük daha çok bir edebiyat günlüğüydü. Edebiyat önde gidiyor, ben arkadan geliyorum.

Bu kez tersi olacak.

Edebiyat arkadan gelecek.

Bunda ne denli başarılı olacağımı bu günden kestiremem.

Daha şimdiden içimde öyle bir kıpırtı var ki bana kitaplardan yakamı kurtaramayacağımı esinliyor.

Ama dileğim, gönlümün gizli gülünü okurlarımın önüne fırlatıvermektir.

Haydi yallah! (Hacıvat Günlüğü. s. 113)

26 Mart 1972

On gündür günlüğüme tek sözcük yazmadım.

Günlük yazmak da ayrı bir iş. Her şeyi bir yana itecek, oturup düşüncelerini, izlenimlerini döktüreceksin.

Yaz, yaz, yaz.

Bunun sonu nedir? İnsanın her yazdığı önemli olabilir mi?

Bunları kim basar ve kim okur?

Thoreau gibi, Léautaud gibi bütün yaşamını günlük tutmaya vermiş yazarların günlüklerini baştan başa okuyacak kaç meraklı çıkar? Onların tiryakileri bile yalan yapılan seçmeleri yeğlerler sanırım.

Ama ben yine de bu iki yazar gibi olmak isterdim.

Sabahın köründen gece yarısına değin günlük yazmak, öteki yazılarıma da: "Siz biraz şöyle durun!" demek.

Görüyorsunuz ki bunu yapamıyorum. Şiirlerimden denemelerimden vazgeçemiyorum. (Hacıvat Günlüğü, s. 120)

Hatıra Defteri

CEMİL MERİÇ

23. 1. 1963

Hatıraların yazısını okuyamıyorum, belki korkuyorum okumaktan, belki okumak istemiyorum... Belki utanıyorum... Hayat o kadar kısa ki bu sayfaları ambar haline getirmek, oraya ayıklamadan, yirmi dört saatlik intibaları yağmak dalıyla, yaprağıyla, çiçeğiyle -bazen çiçeksiz ve yapraksız- intibaları doldurmak ağrına gidiyor insanın. Hep aynı korku: yarının karşısına

tuvaletsiz çıkmak... Benim hayatım korkularla geçti... Hem malzeme neye yarar? İlerde ayıklamak. Ne zaman ilerde?

İşte son yirmi dört saatin envanteri: hiçbir yeni fetih yok! Her intiba kafamıza dolan birer 'buyrun'. Tuvaletsiz düşünce, daha doğrusu, çabuk tuvalet yapma ihtiyacı, fikri ne hale getiriyor. Evet, bu yirmi dört saatin intibaları içinde ebedileşmesini isteyeceğim bir teki yok. Tek satır yaratmadım, söz olara da. Birbirine benzeyen günlerin inceliklerini yakalayıp konuşturabilmek için Proust gibi, başka işi olmamalı insanın.

Evet, hatıra defteri ya bir destan olmalı, ya bir neşide... Olamaz ki... Ya da iç dünyanın labirentlerine tutulmuş bir proöektör. Ama iç dünya diye bir şey yok. İç dünya: sırları dökülmüş bir ayna.

Jurnal dikte ettirilemiyor. Çünkü kendi kontrolümüzden geçirmeden, ilk apresiyasyonları yapmadan, başka bir tâbirle, günlerin nasıl kelimeleştiğini görmeden onları başka bir kulağa tevdi ediyoruz. Ne çıkacağını bilemiyoruz ki... Belki hasadın zavallılığından utanıyoruz. İster istemez bir ayıklamaya, bazan çok zararlı bir ayıklamaya gidiyor insan. Çıplak görünmek korkusu. Çıplak görünmek bir koketri olabilir. İnsan mutlaka hemcinsinin veya istikbalin huzuruna smokinle çıkmak zorunda değildir. Ama bu çıplaklık da bir nevi tuvalet. Önce bir aynaya bakıp sonra başkalarına görünmek. Halbuki hatıraların, daha doğrusu hadiselerin akislerini sese kalbetmek, elbiselerimizi yırtıp atmak gibi bir şey. Elbiselerimizi yahut hatıraların elbiselerini. Altlarından ne çıkacak bilemeyiz ki! Bu bir nevi iffet ve gurur duygusu ama psikolojinin çok zararına... (Jurnal I. İletişim Yayınları. İstanbul: 1993, ss. 76-77.)

3. GEZİ ÜZERİNE YAZILAR:

Türkçe'de Gezi Kitapları

Orhan Şaik Gökyay

Seyahatname, bir yazarın yurt içinde ve dışında yaptığı gezilerde gördüklerini anlatan yayınların tümüne verilen addır. Bu yapıtlarda gezgin, bir toplumun bütünüyle yaşayışını, gelenek ve göreneklerini, türlü açılardan dikkatini çeken ve okurun dikkatini çekeceğini umduğu başkalıkları sergilemeye çalışır. Bunları elinden geldiğince de özenerek anlatır ve yazar. Böyle düşününce seyahatnameleri ilkin edebiyat alanında

yer alan yazılar arasına koymak gerekmektedir. Ama gerçekte, seyahatname adını taşıyan yapıtların çerçevesini bu kadar daraltamıyoruz. Adları, bir dereceye değin konuları başka olan nice yapıtlar vardır ki, bu çerçeveye girmeseler bile, orasından burasından bir seyahatnameden kopmuş parçalar sayılacak niteliği taşırlar. Kim bilir oturulup sayılsa belki de bunların sayısı, adı doğrudan bir seyahatname olan kitaplardan daha az değildir. Bunlar, eski yapıtlar söz konusu olunca, çoğu tarih, coğrafya, edebiyat çizgisi üzerinde birleşirler. Ve eski seyahatnameler söz konusu olunca, yazarının gücü oranında, dilde tabiiikten başlayarak ağır bir üsluba ve yapmacığa varıp gelen bir eğri çizerler.

Kimi yazarların gezip gördüğü yerleri anlatması baş amacı olmadığı halde meydana koyduğu kitap bir seyahatnamenin ta kendisidir. Ünlü Türk denizcisi Kemal Reis'in kız kardeşinin oğlu Piri Reis'in Bahriye adlı bir kitabı vardır. Akdeniz'i içinde yaşayan balıklar kadar bilen bu tanınmış deniz kahramanı, bütün limanların, adaların, yarımadaların, rüzgârların, derinliklerin, sığılıkların doğru bir tanımını yaptıktan sonra kitabını haritalarla süslemiş, Akdeniz'i çeviren karalar, onların üzerindeki köyler, kasabalar, şehirler, dağlar, sular üzerinde kimi kez bir seyahatnamenin verebileceğinden daha çok bilgi vermiştir. Kanunî'nin hizmetinde bulunmuş olan Piri Reis'in Bahriye'si bir yanından bakınca ayrıntılı bir deniz atlası gibi görünür; öte yanından bakınca da eksiksiz bir Akdeniz seyahatnamesidir.

Geçici görevlerle yabancı ülkelere gönderilen Türk elçilerinin meydana getirdiği "sefaretnameler"inde de, yazarın baş işi olan politikanın dışında, ilk kez gördüğü ülkelerin insanlarına, onların alışkanlıklarına, zevklerine, giyim kuşamlarına ayrılmış sayfalar vardır ki bunlar da bir seyahatnamenin bütün özelliklerini taşımaktadır. Türk okurunun, o ülkeyi tanınmasına ve iki toplum arasındaki başkalıkları öğrenmesine yol verir. Bunların kimisinde, herhangi bir gezginin, herhangi bir yerde başından geçen, okur için ilginç olaylar da yer alır ve seyahatname bir macera romanı gibi bir yöne çevrilir.

Namık Kemal, Abdülhak Hâmit gibi büyük adların mektuplarında okuduğumuz Magosa, Bombay, başka bir özellik göstermekle birlikte, herhangi bir seyahatnamede okuyacağımız sayfalardan başka değildir. Bunlardan başka, gezilen yerleri, mektuplarla anlatan, aşağıda görüleceği gibi, başlı başına seyahatnameler de vardır.

Osmanlıların, sultanların komutasında çıktıkları seferlerde, konak yerlerini, bunların arasındaki uzaklıkları gösteren "menazil" kitaplarıyla; uğranılan yerleri, yapılan işleri günü gününe anlatan "ruznameler" de bir bakıma, ama seyahatnameler çizgisinin içinde değil, şöylece üzerinde kalan yapıtlardır.

Seyahatnameler, her zaman yurt içinde, ya da dışında yapılan gezilerin hikâyesi değildir. Bir şehrin içinde oturup da, o şehri bir yönüyle tanıtan yazarlar da vardır. Böylesi kitaplar, yazıldığı yüzyıllardan uzaklaştıkça daha da bir değer kazanırlar. Bunları da hiç duraksamadan seyahatnameler arasına alabiliriz. Evliya Çelebi'nin birinci cildi yalnızca İstanbul'u anlatır, her yönüyle. Hafız Hüseyin Efendi'nin Hadikatü'l-Cevâmi adlı kitabı da böylesi bir kitaptır. Onun kalemi olmasaydı, İstanbul'un bugün birçoklarının yerleri, adları, izleri kalmamış olan camilerini, mescitlerini, 1768 yılına geri gidip tanıyamayacaktık.

Seyahatnameler, yalnız yazarların salt görmek ve anlatmak amacıyla yaptığı gezilerden meydana gelmiyor. Böyle yapıtların yazılmasına "seyahat için seyahat" deyişimiyle anlatmayı uygun bulduğumuz gezilerin dışında başka nedenler de yol açıyor. Hac ziyaretleri, bir başka ülkeye gönderilen bir görevlinin oralarda gördüklerinden esinlenerek yazdığı kitaplar, askerlik, savaş dolayısıyla görülen yerler, tanınan başka başka insanlar, kalemlerin işe koyulmasına yetiyor. Günümüzde, memleketler, birbirlerini, kendi adamlarının kalemleriyle tanımak ve tanıtmak istediklerinden, türlü zamanlarda birtakım gazetecileri, tanınmış kişileri, yazarları, askerleri, parlamento üyelerini, tüccarları durmadan davet etmektedirler. Bunlar hep görüyoruz ki gittikleri yerlerden elleri boş dönmüyorlar. Oralara bize, kimi kez, kendi gözlüklerinin rengiyle de olsa, tanıtmaya çalışıyorlar. Bunların hepsinin bir değerde olduğunu, okurun bilgisine ayı oranda katkıda bulunduğunu söylemek olmaz elbette. Olsun! Bu seyahatnameler, bir bakıma körlerin fil hikâyesine benzerler; her yazar gördüğü memleketi ve insanları bir başka yerinden tutup anlatmaya çalışır.

Bu girişi bitirirken, üzerinde seyahatname adını gördüğümüz birtakım kitapların bizi yanıltabileceğini de hatırdan çıkarmamak gerektiğini, Ahmet Haşim'in Frankfurt Seyahatnamesi adlı kitabına koyduğu uyarı dolayısıyla hatırlatayım. (...) (Türk Dili. Gezi Özel Sayısı. C. XXVII, N. 258 (Mart 1973) s. 457-467)

5 Nisan 1972

İlhan Berk tente fora edip bütün Irak'ı arşınlamış.

Telefonda haber verdi.

Kerkük Türkleriyle de birçok pohpohlu oturumlar yapmış. Bağdat caddelerinde ise, yere düşüp bayılmadığı kalmış sadece.

Ama bana öyle geldi ki, dilinde, gördüklerinden çok yazdıkları, düşündükleri var.

Geziye çıkanların çoğu böyledir.

Dışardakileri değil, kafalarının içindekileri görüp anlatırlar.

Haşim'in Frankfurt Seyahatnamesi'ne de bu gözle bakılsa pek yanlış olmaz. (Salâh Birsal, Hacivat Günlüğü, s. 123)

4. PORTRE ÜZERİNE YAZILAR:

SAMET AĞAOĞLU

Portre, resim sanatının bir çeşididir; peyzaj, natürmort gibi.. Ressamın bir insanı karşısına alarak veya hayâlinde canlandırarak yaptığı resmine takılan isim. Ressamına göre karakalem, sulu veya yağlı boya olabilir. Portreleleri fotoğraf sadâkatıyla çizen, hem de tanınmış sanatçıların yanında, meselâ Rafael, modeline tıpatıp benzetmekten çok, gözüne görüldüğü şekil ve renklerde yapanlar da vardır, meselâ Van Gogh'dan Picasso'ya kadar. Sonra Portrelerini boy, yarı boy, yalnız baştan ibaret çıkaranlar da pek çok. Çirkin bir adamın kendisini güzel gösterir resmini, korkak bir adamın kılıçla dövüşürken veya hayatında eşekten başkasına binmemişken at koşturur resimlerini, paralarına veya siyasi nüfuzlarına dayanarak büyük ressamla yaptıkları da görülmemiş değil.

Portre resim sanatının işte böyle bir çeşidi iken, bir yazarın, çevresinde gözüne çarpmış bazı insanları anlatan yazılarına aynı ismi vermesi biraz garip düşebilir. Fakat ressamla yazar arasında ortak nitelikler

olduğu düşünülürse bu gariplik silinir. Ressamın sanatı için gerekli âletleri, fırçaları, boyları, sehпасı, tüvali, modelleri, hayâlleridir. Yazarın kullandığı âletler, kâğıtları, mürekkebi, kalemleri, defterleri, masası, fikir ve hayâlleri... Her ikisi de düşüncelerini, hislerini, emellerini kendi âletleri ile anlatmağa çalışıyorlar; aynı tabiat parçasını ressam boya ve fırçasıyla bize gösterirken, şair, romancı, hikâyeci kalemi ve kelimeleriyle canlandırıyor. Empresyonistlerin büyük ve esrarlı yüzü Van Gogh ölürken, "Bütün düşüncelerimin resmini yaptım. Allahısmarladıktan başka!" dememiş miydi?

Benim bu yazıları da, bundan ayrı bir şey değil. Bir ikisi ölmüş, bir kısmı hiçbir şey yapmayan, bir kısmı artık köşesine dinlenmeğe çekilmiş, bazısı pusuda, bazısı meydanda insanlar... Hepsi benim modellerim. İyi biliyorum, kendilerini bu portrelerde bulmak isteyenler, arayanlar, bulamadıkları için kızanlar olacak. Sonra yine biliyorum, yüzlerini tanıyanların arasında, "Canım ben böyle miyim? Hayır, hayır, doğru değil!" diye haykıranların sesleri kulaklarıma gelecek. Dorian Gray'ın tükenmez gençlik ve eskimezliğine sahip olduklarını sananlar, yazılarımin aynasında belirecek yüzlerine hiddetle bakacaklar; yine bir kısmı kendilerinin bile farkında olmadıkları çizgilerini, içlerinden bana karı duydukları sevgi ile okşamağa kalkışacaklar.

Şunu söyleyeyim! Bu yazılarda iyi, fena, güzel çirkin, doğru, yanlış gibi hükümlerden uzak kaldım. Sadece bazı yüzlerin resimlerini çiziyorum, o kadar! Mikelanj'ın Vatikan'da "Sistin Şapel" in meşhur "Son Hüküm" freskinde yüzlerini tanıyan nice namlı insan, o ibret dolu tabloyu kendilerini görmemeğe çalışarak seyrettiler. Mikelanj tabloyu kendilerin görmemeğe çalışarak seyrettiler. Mikelanj onları hayâlinde yarattığı büyük günün sahnesine çıkarırken hedefi, yalnız, ilâhî takdirin tecellisini göstermekti, o adamlara aharet değil. Bu freskte hattâ İsa'nın kendisi, İncil'in anlattağı yumuşak, iyilik, af, merhamet, şefkat saçan bir yüz olarak gösterilmemiş, hiddetli bakıları şiddet dolu, bütün adaleleri gerilmiş bir insan gibi çizilmişti. Ne Kilise, ne başkaları buna kızdılar. Çünkü dindarlığından asla şüphe edilmeyen sanatkar, onu büyük hesap gününde böyle olacak diye düşünmüştü. Korkunç olan ne İsa, ne ötekilerin görünüşü değil, hesabın kendisiydi. (Aşına Yüzler, "Başlarken". İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi, 1965, ss. 9-11)